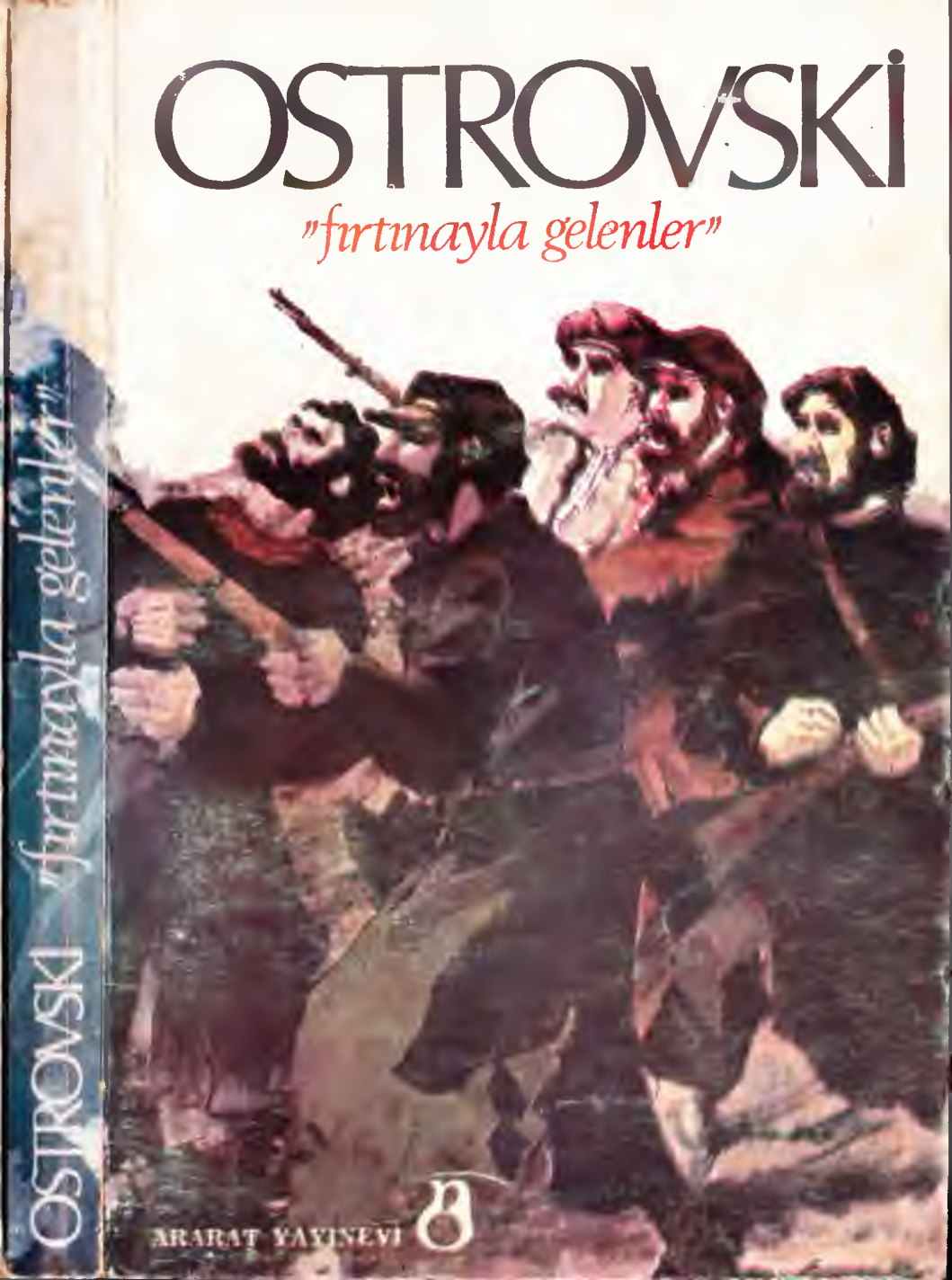
OSTROVSKİ

"fırtınayla gelenler"

ARARAT YAYINEVİ

OSTROVSKİ "fırtınayla gelenler"

Baskı
Elif Matbaası

İSTANBUL- 1977

FIRTINAYLA GELENLER

İÇİNDEKİLER

Birinci Kitap	7
İkinci Kitap	270
Sonsöz	276

BİRİNCİ KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM

Kapıya hafifçe vuruldu. Louise okumasını bırakıp kulak kabarttı. Yeniden vuruldu hafifçe. Böyle ihtiyatlı ve rahatsız ettiği için önceden özür dilercesine bir yumuşaklıkla kapıyı çalan, yaşlı Joseph'ten başkası olamazdı. Louise elinde olmaksızın eski saatin kadranına bir göz attı.

«Gece yarısım geçmiş... Gecenin bu saatinde yaşlı Joseph'i buraya gelmeye zorlayan ne olabilir ki?»

Zeromski cildi elinden kayıp halının üstüne düştü. Belirsiz bir kaygının ya da çıplak omuzlarına attığı ipek kimonosunun yarattığı ancak duyulabilen bir serinlikle ürperdi.

— Sen misin, Joseph?

— Benim, kontes hazretleri.

Louise, yaşlı uşağın her zamanki gibi yerlere kadar eğilmediğini gördü; yüzündeki afallamış havadan da olağanüstü bir olayın meydana geldiğini anladı.

— Kont Edouard az önce geldiler, kontes hazretleri...

— Nasıl?.. Edouard mı?.. Nerede? diye sordu ancak duyulabilen bir sesle. Oysa bağırdığını sanmıştı.

Louise kocasının geri dönme ihtimalinden baş-

ka her şeyi umuyordu. Birkaç saniye kadar eski sesini bulmak için boşu boşuna uğraştı. Daha fazla düşünmeden, koşarak çıktı odadan. Büyük salon, kuyruklu piyanonun üzerindeki bir mumun soluk ışığıyla aydınlatılmıştı. Üzerinde gri asker kaputu bulunan bir adam hiç acele etmeksizin çıkarıyordu sırtındaki çantayı. Kapının açıldığını duyunca hızla geri döndü. İçgüdüsel olarak kimonosunun göğsünü kapattı Louise: mum ışığı, gözlerine kadar indirdiği solmuş kürk kalpağıyla bir yabancının varlığını yansıtıyordu. Kontesin bakışları gür sakalın üzerinde şaşkınlıkla durdu. Asker, elinden tutup kendine doğru çekti Louise'i. Geri çekilmeye çalıştıysa da erkek onu sıkıca tutuyordu.

Yabancının yüzü kendi yüzüne yaklaştığında korkusu, gelmiş olduğu gibi, birdenbire yok oldu. Ne çalı gibi sakal, ne de kalpak onu yanıltabilirdi. Edouard'ın gözlerini binlerce göz arasından rahatlıkla tanırdı: yay biçimi ince başların çevrelediği hafif kırışmış gözler. Bununla birlikte kendi Eddie'si, parlak altın apoletli muhafız albayı Edouard değildi karşısındaki.

Bıyıkları, sakalı, kirli üniforması tütün kokuyor, ıslanmış kaputu sert ve itici bir koku çıkarıyordu.

Moguelnitski, karısının neler hissettiğini anladı. Dudaklarını karısının şakaklarından sarkan ipek gibi saçlara değdirdikten sonra onu, yumuşak ve titreyen ağzını öpmeden bıraktı.

Yaşlı uşak yanlarında duruyordu.

— Beni bu kılıkta görmen Joseph'in suçu. Yıkanmadan ve üstümü değiştirmeden önce geldiğimi sana haber vermemeliydi, dedi Edoard özür diler gibi bir sesle. Bir yandan da başındaki kalpağı çıkarıyordu.

Yorgunluğunu belli eden bir hareketle ellerini karışmış saçları arasında gezdirdi. Bu çok yakından

tanıdığı hareket Louise'in tüm sevecenliğini uyandırdı. Bu kirli elbiseler, bu çok sevdiği insanın itici yüzü karşısında bir an olsun duyduğu iğrenme duygusundan rahatsız oldu. Joseph'in varlığını unutarak, başını elleri arasına alan, o hiç değişmeyen gözlerini uzun uzun öpen kocasına sıkıca sarıldı. Kocası yumuşakça, ama biraz da sertlikle ayırdı onu kendinden

— Daha sonra, Louisette, daha sonra... Önce şu üzerimdeki pis giysilerden kurtulmalıyım, özellikle de bir güzel yıkanmalıyım. Sanki bir bütün vücudumu kemiriyormuş gibi geliyor: bu son iki günümü bir lokomotifte geçirdim, kömürlerin üzerinde uyudum; daha doğrusu hiç uyuyamadım...

Bir saat kadar sonra Edouard karısının odasına girdi; yeniden şaşırdı kadın: saçlarını düzeltmişti ama kıvırcık saçları da traş makinesinin altında yok olmuştu. Güçlü ve gösterişli başı cilâlanmış gibiydi, alnındaki kemiklerse bir çıkıntı meydana getiriyordu. Bu kez de kendine benzemiyordu kocası; şimdiye kadar, yola çıkmazdan önce, kendine yakışmadığını bildiğinden hiç traş etmemişti başını. Joseph'in dolaptan çıkarmış olduğu gri elbise Louise'e evliliğinin Nice'te geçirdiği ilk yıllarını hatırlattı. Kocasını ilk kez orada sivil olarak görmüştü.

— Eh, artık benden korkmamalısın, sevgilim, istersen şimdi sarılabilirsin, dedi.

Sabah, tam kapanmamış perdenin aralığından solgun ışıklarını içeriye yolladı. Louise erkenden uyandıysa da uyurken seyretmeye doyamadığı kocasını uyandırmamak için kımıldamadı. Edouard derin derin nefes alıyor, ipek gömleği soluğunun ritmiyle kıllı göğsünde inip kalkıyordu. Kıyıcılığını belli eden sert ağzı yarı açıktı. Sürekli olarak gelecek tehlikelere karşı hazırlıklı bulunmak, uykusuz geçen geceler, kısacası her şey rahatlıkla oku-

nuyordu bu dudaklarda. Yorulmuş, iyi cins şarap ve bol yemekten şişmiş, bir de bunlara eklenen karısının okşamalarıyla ancak en önemli şeyleri anlatacak kadar vakit bulabilmiş ve hemen uykuya dalmıştı.

Kocasının orada bulunmasının asıl nedeni kendisinin orada olmasıydı. Tabii hiç unutmamıştı sevgili karısını. Paris'ten iki sınır geçerek yaptığı bu uzun yolculuğun tek nedeni kendisiydi. Evet, ona bazı görevler verilmişti... Ama, eğer Polonya'nın en güzel kadınının kendisini burada beklediğini bilmese Paris'i ve Savunma Bakanlığı'ndaki işini bırakıp bunca tehlikeye, bunca yoksunluğa katlanır mıydı?

Son kelimeleri uyumak üzereyken, daha doğrusu uyku halinde söylemişti. Ve kocasının anlatmaya zaman bulabildiği kısacık şeylerden çok önemli olayların hazırlanmakta olduğunu anladı; bugüne kadar hayatının anlamını oluşturan şeyleri yok edecek korkunç ve dizginsiz, ne olduğu bilinmeyen bir tehlikenin varlığıyla titredi.

Ama tüm bunlar mutlu olmasını engellemiyordu. Kocası yanında olduktan sonra hiçbir şeyden korkmazdı. Koşulların gerektirdiği gibi karar vermeyi, duruma göre harekete geçmeyi her zaman bilmişti; bu kez yine aynı yolu izleyecekti. Mümkün olduğu kadar önemsiz sorular bulmak için başını kocasının geniş omuzlarına dayadı.

Edouard uyumuş olduğu gibi birdenbire uyandı. Bakışları karşılaştı ve gülümsediler birbirlerine.

— Tam boynunu kör bir bıçakla kestiklerini hissettiğin an uyanmak ve bir haydutun iğrenç suratı yerine senin yüzünü görmek tuhaf bir etki yapıyor. Ne o, inanmıyor musun?.. Epeyce geç olmuş, kalkmalı artık.

— Gözlerini kapa Edouard, giyineceğim.

Edouard hoşgörüyle gülümsedi.

Halının üzerine düşmüş olan kitabı kaldırarak

okur gibi yaptı: Zeromski'nin... **Sadık Irmak**... Başkaldırmalar, özveri, bağlılık romatizmi... Hiç değişmemiş... Ne zaman soyunsa gözlerimi kapamamı ister. Ne çocuk! Her zaman böyle romantiktir!

★

Her sabah olduğu gibi Moguelnitski kontlarına ait şatonun yirmi yedi odasında da hareket başlamıştı. Alt katın hizmetçilere ayrılmış olan bölümü çoktan uyanmıştı. Mutfakta sabah kahvaltısı hazırlanıyordu. İki oda hizmetçisiyle genç bir uşak, giriş aralığıyla büyük salonu yerleştiriyordu. Hâlâ uyanmamıştı üst kattakiler. Yaşlı Joseph'in torunu ve Louise'in oda hizmetçisi olan on altı yaşındaki Elise, hanımının yatak odasını derleyip toplamak istediyse de kapıyı kapadı buldu. Büyük babasına haber verdi kapının kapalı olduğunu. Yaşlı adam kontesi rahatsız etmemesini, öbür odaları temizlemesini söyledi

Edouard karısının tuvalet masası üstündeki değerli bibloları seyrederek Louise'in dönmesini bekliyordu. Az sonra Joseph'le birlikte girdi içeri. Yaşlı adam beyaz başını yerlere kadar eğdi. Zayıf ve çıkık göğüs kemikleri mavi uşak elbisesinin altında rahatlıkla fark ediliyordu. Joseph ta çocukluğundan beri Edouard'ın hizmetindeydi. Yaşlı adam kontun ailesine, kocamış bir bekçi köpeğinin sahibine bağlı olduğu gibi bağlıydı. Şatoyu Joseph'siz düşünmek imkânsızdı. Girişte dimdik duran iki ortaçağ zırhı kadar alışılmıştı ona. Joseph'ler, zırhlar gibi nesilden nesile devrediliyordu.

Yaşlı adam uşaktı. Çocuklarıyla torunları da, sanki miras yoluyla kendilerine geçmiş gibi, Moguelnitski kontlarının uşağı olmuştu. Joseph on beş yaşındayken Edouard'ın babasının hizmetine girmişti. İşte bu nedenle Edouard, çok güvendiği bu

yaşlı uşakla olan ilişkilerinde bir dereceye kadar içli dışlı davranıyordu.

— Herşeyi sana söylediğim gibi yaptın mı, Joseph?

— Evet, geldiğinizden kimsenin haberi yok, kont cenapları. Kont hazretlerinin dairelerini ben kendim düzelteceğim. İşte kontes hazretlerinin odasına bitişik olan çalışma odasının anahtarı. Siz gittiğinizden bu yana kontesle benden başka kimse girmedi oraya... Elise etrafı toplarken kont cenapları çalışma odalarında beklemeliler. Tabii torunum kimseye bir şey söylemez, ama böylesi daha iyi...

Joseph, ilerlemiş yaşının kısıklaştırdığı sesini yükseltmeden konuşuyordu. Edouard zayıf yüzüne, uzun, beyaz favorilerine dikkatle baktı; son üç yılın onu ne kadar yıprattığını yeni fark ediyordu.

— Çok iyi, Joseph. Şimdi bana şu Alman kumandandan söz et. Adı ne?

— Adolphe Sonnenbourg, kont cenapları. Kumandan öğretmenin odasında oturuyor. Elinde bir emir var. Bu avare adam mutfaktan ayrılmak bilmiyor, hizmetçilerin odasında Adam'la birlikte yatıyor. Binbaşıysa gerçekten soylu bir kişi ve eğer söylememe izin verirseniz, kusursuz bir adam. Askerlerin kümesleri yağma etmelerini yasakladı, çünkü tavuklarımızı, kazlarımızı boğazlamakla geçiriyorlardı bütün zamanlarını...

— Evde kaç Alman var? dedi Edouard sözünü keserek.

— Tam bir süvari bölüğü. Atları bir aydan beri yulaflarımızı yiyor. Önceleri, sayın Beyimiz bunu yasaklayınca kâhyayı tutukladılar, böylece yine ambarları açmak zorunda kaldık. Şimdi kumandan burada kalıyor diye Almanlar yulaflarını köylülerden alıyorlar, daha önceleri hep bizimkini kullanıyorlardı...

— Askerler nerede kalıyor?

— Çiftlikte.

— Güzel. Papaz Jerom'a ne zaman gideceksin? Onu hemen bugün görmek istiyorum.

— Hemen gidiyorum. Başka bir emriniz var mı?

— Hayır.

Joseph bir süre kapının yanında bekledi.

— Papaz Jerome'a kont cenaplarının geldiğinden söz edilebilir mi?

Edouard başını evet anlamında sallamadan önce bir an duraksadı.

Moguelnitski'ler başbaşa kaldıklarında Edouard karısına yaklaştı.

— Özür dilerim, Eddie, ama papaz Jerome'u neden görmek istediğini anlamıyorum. Beni günah çıkarmaya karar verdiğine inandırmaya kalkışmayacaksın herhalde.

Edouard çın çın öten bir kahkaha atarak karısına sevencelikle sarıldı

— Papaz Jerome'dan hoşlanmıyor musun?

— Hayır, ama yine de meraklandırıcı bir durum; ne baban, ne kardeşin, ne de Stephanie senin geldiğini bilmiyorlar...

— Oysa papaz Jerome özel olarak davet ediliyor. Bu seni şaşırtmamalı. Gece yarısı evin altını üstüne getiremezdim ya; üstelik ev Almanlarla dolu ve ben... bir Fransız subayıyım. İyi anlıyor musun söylediklerimi. Louison? Yarın Varşova'ya gitmek için yola çıkmak zorundayım ve burada olduğum ne kadar bilinmezse o kadar iyi.

— Nasıl, gidiyor musun?

— Yakında geri döneceğim, Louisette.

— Gerçekten çok güzel, bu birkaç saati benimle geçireceğin yerde kalkmış o soysuz cizviti çağırıyorsun.

Edouard gülümsedi.

— Bir iş için papaz Jerome'a ihtiyacım var. Seni ilgilendirmeyen şeyler söz konusu. Beni affetmelisin, papaz Jerome geldiğinde başbaşa konuşmak zorundayız. Kardinal'e bir şeyler sormuştu. Kiliseyle ilgili işler... Bu onun sırrı, birinin varlığı canını sıkabilir. Şimdi sana birkaç soru sormama izin ver.

— Dinliyorum, Eddie.

— Söyle bana, bu kumandan her zaman sizlerle mi yemek yiyor?

— Evet, babamla Stephanie onu sofraya çağırıyorlar. Davranışları kusursuz. Çok iyi Fransızca konuşuyor. Ama bazan bir başka subayı da birlikte getiriyor: teğmen Schumultke. Kaba bir Bavyeralı. Yaptığı komplimanların kabalığını, hödüklüğünü bir görsen! Her zaman, burada bizlerin değil, kendilerinin ev sahibi olduğunu üstü kapalı bir şekilde belirtmeden duramıyor. Babanın dediğine göre Schumultke'nin kendisine çok yararı dokunmuş, her şeye rağmen benim için çok tatsız biri.

Edouard bu sözcüklerde daha önemli bazı şeylerin gizlenmiş olduğunu tahmin etti ve hafifçe çattı kaşlarını. Louise kocasının öfkelendiğini fark ederek alnım kırıştıran dikey çizgiyi silmek için parmaklarının ucuyla bu çatılan kaşları okşadı. Bu sessiz dokunuş her zaman barıştırırdı onları. Sonra, parmakları dudaklarında hafifçe gezinmeye başladığında kendini yüzükteki taşların parıltısına bıraktı.

— Louisette, nerde saklıyorsun mücevherlerini?

Karısının gür kirpikleri şaşkınlıkla birbirine vurdu.

— Çok garip, Eddie! Bu üç yıl boyunca nasıl yaşadığımı sormuyorsun da kalkmış mücevherlerimle il...

— Daha çocuksun Louise... Elimizde bulunan değerleri bilmeye ihtiyacım var, onun için soruyorum. Daha sonra açıklayacağım sana bunun nede-

nini. Altın ruble olarak elmaslarının ne kadar ettiğini hatırlıyor musun?

— Annem bir gün teyzeme bana çeyiz olarak verdiği mücevherlerin yüz yetmiş bin ruble ettiğini söylemişti. Senin hediye etmiş olduğun elmaslara gelince, onların değerini sen daha iyi bilirsin.

Edouard kafasından çabucak bir hesap yaptı «Yüz yetmiş, yüz yirmi daha iki yüz doksan bin yapıyor. Parkta gömülü olan on rublelik paraların bulunduğu fıçıda da iki yüz bin var. Fransa Bankası'nda altı yüz bin frangımız yatıyor. Londra Bankası'nda Louise adına yatırılmış on iki bin sterling var. Bunun üstüne, yanımda bulunan on yedi bin Alman markım da eklemem gerek... Para olarak elimizde bulunanların hepsi bu kadar. Toplarsak aşağı yukarı bir milyon altın ruble eder. Louise'le benim, bunun ancak yarısına hakkımız var. Kişisel servetim olan yedi milyon rubleden arta kalanların hepsi bu... Şu sıralarda yıkılma ve harabe haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya bulunan evlerle çiftlikleri, dokuz bin hektar toprağı, buharlı değirmeni, beyaz deri ticareti yapılan yerle bin altı yüz hektarlık ormanı nakit para saymaya imkân yok. Tüm bunları savaşarak yeniden kazanmak gerek... Bu arada, elimizde yarım milyon altın ruble var; eğer işler kötü giderse, Allah için, böylesi hiç olmamasından daha iyi.»

Kapının öbür yanından kahkahalarla karışık gürültüler duyuldu.

— Ladislas, doğru dürüst davranmasını öğrenmenin zamanı geldi artık! diyordu, bir kadın sesi inandırıcı bir tonda.

Kendisine katılırcasına bir gülüşle cevap verildi.

— Stephanie'yle Ladislas, diye fısıldadı Louise kaygıyla. Joseph kendimi biraz rahatsız hissettiğimi söylemişti onlara, ama yine de geldiler.

Edouard Louise'i de kolundan çekerek karısının yatak odasına girdi. Çalışma odasının kapısını çarçabuk açtı.

— Onlara şimdilik bir şey söyleme ve elinden geldiğince çabuk kurtulmaya bak, dedi kapıyı kapatırken.

— Hasta olduğunu söylemişlerdi, neyin var sevgilim?

Stephanie daha içeri girmeden gevezeliğe başlamıştı bile. Ladislas Moguelnitski de onu izliyordu; patenler üzerinde kayarcasına birdenbire girdi odaya.

— Allah için, en az her zamanki kadar gönül çekici, dedi «r» seslerini boğazından çıkararak ve büyük bir ustalıkla Stephanie'nin çevresinden dolaşıp Louise'in yanına vardı.

Louise, sarkık dudakların eline değmesiyle her zamanki gibi bir iğrenme duygusuna kapıldı. Kendisinin de nedenini bilmediği bir duyguyla, bu soluk kumral delikanlı çocukluktan kurtulup erkekliğe doğru yöneldikçe, onu daha da iğrenç buluyordu.

— Senin de gördüğün gibi, Louisette, kayınbiraderimizin eğitimi için yapılan harcamalar verimsizleşmişti. Yarıştaki bir jokey gibi her zaman birinci gelmeye uğraştı. Stephanie'nin dudaklarına müstehzi bir gülümseme yayılmıştı.

Halinden her zaman çok memnun olan Ladislas papyonunun düğümünü düzeltti.

— Hız ve güç — işte büyük kaptanların parolası!

Konuşmanın tatsızlaştığını gören Ladislas, konuyu değiştirmek için, Stephanie'ye kocasından gelen mektubu Louise'e göstermesini önerdi.

— Neler yazıyor Stanislas?

Bu konu Louise'in ilgisini çekmişti, omuzlarından tuttuğu Stéphanie'nin yanına oturdu.

Ladislas da tam karşılarına oturarak Stephanie'nin dolgun bacaklarıyla Louise'in ince bacaklarını seyretmeye koyuldu.

«Sevgili Stephanie'm — Edouard'ın çalışma odasından her şeyi duyabilmesi için Louise sesini yükseltti — ordu kumandanımız şimdi Kiev'de bulunuyor. Şehir çok büyük, yeterince entellektüel eğlence var, opera hiç de fena sayılmaz. Örneğin dün «Faust»'u dinlemeye gittik. Albayımız, şu Becklendorf'lu yaşlı tirit, çok şaşırdı: «Tıpkı Münih'teki gibi! Burasının barbar bir ülke olduğunu, dört bir yanda haydutların kaynaştığını' söylemek için bin tanık ister», dedi. Bana Ostrog'da on beş gün izin verdiklerini daha önce yazmıştım. Maly Borovitsy'deki Volhynie topraklarımıza gittim. Orada gördüklerim karşısında duyduğum öfkeyi tahmin etmene imkân yok. Yağma edilmiş bir ev, boş odalar, kırık camlar. Damdaki saclar bile sökülmüş. Bütün makineler çalınmış. Köylüler, çiftlikteki atlarla sürü hayvanlarını götürmüşler, buğday ambarları boşaltılmış. Geriye yalnızca kupkuru bir bina kalmış. Pislik ve bakımsızlık her tarafta dikkati çekiyor. Müdür öldürülmüş, memurlar dağılmış. Borovitsy'de konaklamış alayın bir bölüğünün yardımıyla aramalara giriştim. Evinde kaldığım peder Paissi adlı bir Rus papazı evin kimin tarafından ve nasıl yağma edildiğini anlattı. Onun öğütü üzerine bölgede sıkı bir arama yaptık. Tabiî yalnızca birkaç küçük ize raslayabildik, o kadar. Askerler üç odada oturuyordu. Onlara evimize yerleşmelerini önerdim. Bölge polis şefi de (hancı Mazurenko'nun oğlu, hatırladın mı?) ailesiyle birlikte bizim eve yerleşti. Onu geçici müdür olarak atadım. Çok yararlı ve yardımsever göründü. En son tohumuna kadar, evle ilgili ne varsa geri alacağına dair yemin etti. Ona verdiğim otuz marka karşılık daha iyi bir müdür bulamazdım. Köyün tüm yerlilerini tanıyor, geri verebilecekleri ne kaldıysa

geri verdirecek. Alaydakiler de, kendisi de köyün dışında yaşamanın kendileri için daha iyi olacağı kanısındalar - çünkü orada hepsi bir aradalar - gerektiğinde kendilerini korumak daha kolay olacak. Bu arada çevrenin partizan çeteleriyle dolu olduğunu da söylemeliyim. Ne yazık ki papazın bana göstermiş olduğu kişiler bizim varışımızla birlikte ormana sığındılar. Geriye kala kala bidlo (1) kalıyordu yalnızca. Bu kopukları yağma zevkinden vazgeçirmek için, Mazurenko'ya, içlerinden zararlılarının derilerini yumuşatmasını emrettim. Dayak sırasında hazır bulunamadım oysa görmeğe değerdi...»

— Ne korkunç! diye mırıldandı Louise; mektubu tutan elini dizlerinin üzerine bıraktı.

— Evet, bu olay Stanislas'la Fanie'yi tam anlamıyla yıktı. En azından Borovitsy'deki evleri hâlâ ayakta, oysa Galiçya'daki malikâne tümüyle yanmış. Ama neden ağız yapıyor anlamadım. Ben olsam köyün yarısını bir ipin ucunda sallandırır, bu itlerin sürü hayvanlarına, atlarına, tohumlarına el koyardım, diye düşüncesini belirtti Ladislas.

— Belki de hiç suçu olmayan insanları kırbaçlatmanın korkunç bir şey olduğu kanısındayım. Ve bunu yaptıran da Stanislas! Bilmiyorum... ama bu gerçek bir aristokrata hiç yakışmıyor, diye cevap verdi Louise, heyecanla.

— Sen övle düşünmekte haklı olabilirsin! Sen de, Edouard'da hiçbir şey kaybetmediniz, oysa biz, Stanislas'la ben, neredeyse sefil olduk.

Stephanie hakarete uğramıştı. Ladislas gitgide ateşlenerek konuşmasını bıraktığı yerden sürdürdü.

---

(1) **BİDLO**: Polonya kökenli olan bu kelime önceleri boynuzlu av hayvanları için kullanılıyordu. Sonradan, Ukranyalı esirlerden söz eden Polonyalı köylü asilcikler tarafından insan sürüsü anlamında kullanıldı.

— «Gerçek aristokrat» demekle neyi kastettiğini öğrenmek isterdim. Belki yalnızca sizler, siz Çernetskiler bu şerefe lâyiksiniz?

— Yeter, Ladislas, yeter! Stephanie sabırsız bir hareketle sözünü kesti. Mektubu dinlemek istemediğinizi görüyorum.

Milyonlarını, bir asalet beratıyla değiştirmiş olan becerikli bir ormancının kızıydı; Ladislas'ın sattığı çalımlar, genç horoz böbürlenmeleri şimdiye kadar kendisini eğlendirmişse de, şu anda fazlasıyla öfkelendiriyordu.

Ladislas bir şeyler daha söylemeye hazırlanırken kapı vuruldu; uzun boylu bir uşak, Bey'in kontes hazretlerini görmek istediğini bildirdi ve güçsüz, şişmanlık hastası, ayaklarım zorla sürükleyerek odaya giren yaşlı bir adama yol vermek için saygıyla kenara çekildi.

«Joseph neredeyse peder Jerome'la birlikte gelecek, bunlar da sanki mahsustan toplandılar burada, gitmeye de pek niyetli görünmüyorlar, diye düşündü Louise öfkelenerek. Papaz Jerome'u Eddie'nin çalışma odasına götürmesi için Joseph'e haber vermeli. Tüm bu olaylar ne kadar tuhaf: Eddie burada ve bundan kimsenin haberi yok! Burada olduğunun bilinmesi onun için bu kadar tehlikeli mi gerçekten? Ve şurada duran iğrenç çocuk!»

— Uğursuz sonbahar! Her yanım ağrıyor, bir an olsun ısınamadım. Adam, ayaklarımı ört, sonra gidebilirsin. Yatağımı hazırla bana.

Yaşlı adamın sesi boğuktu ve sanki her kelime büyük bir güç harcamasını gerektiriyordu. Astımı nefesini kesiyor, hafif bir ıslık çıkararaktan güçlükle soluk alıyordu.

Adam çıktı.

— Stanislas'ın mektubunu okuyoruz, baba, dedi Stephanie yaşlı adamın yanına oturarak.

Kontun gözlerinde bir canlılık parıltısı dolaştı:

— Orada işler nasıl gidiyormuş? Anlatın.

Mektubun ilk bölümünün tekrarlanması gerekti. Sonra Stephanie okumasını sürdürdü:

— «Askeri postayla göndermeme rağmen mektupta her şeyi anlatmak istemiyorum. Ne yazık ki ferahlandırıcı bir şeyler de ekliyemiyorum mektubuma. Ukranya, içine gelişigüzel birkaç çubuğun sokuşturulduğu arı kovanlarına benziyor. Bizim Alman öldusu da bu çubuklardan biri. Arılar her zamankinden daha sık sokuyorlar. Çelik zırhla korunmuyorsan burnunu dışarı çıkartmak çok tehlikeli. Kim bilir, belki de yakında buluşuruz. Kaderin bize bir trajedi hazırlamadığını umalım ve iyi, sağlıklı bulalım birbirimizi. Edouard'dan haber var mı? Hepiniz iyi misiniz? Babamı, Louise'i, Ladislas'ı benim için öp. Sana gelince, sevgilim...» Tamam, gerisi yalnız benimle ilgili. Stephanie bir kahkaha attı. Yakında gelecek Stanislas, çok muyluyum. Burada sıkıntıdan patlıyor insan. Bu hiç bitmeyen savaş, özellikle şu son yıllar artık usandırıcı olmaya başladı. Bütün mevsim boyunca yalnız iki balo verildi, onlar da pek parlak olmadı ya... En ilginç insanlar savaş alanında. Nereye gitsen başıboş askerlerle karşılaşıyorsun. Özellikle burada, bu mujik (*) Ukranyasında. Bana kalırsa Paris'te, Berlin'de gerçek hayat başka türlü olmalı, ama burada sıkıntıdan çıldırabilir insan.

— Neşelenmen için ortada bir neden göremiyorum, dedi yaşlı adam hırçınlıkla.

— Nasıl? Stanislas geri dönüyor ya.

Casimir Maguelnitski hoşnutsuzlukla baktı Stephanie'ye.

— Geri dönmeden dönmeye fark var. Almanların durumunun son derece oynak olduğu mektupta

(*) MUJİK: Rus köylüsü (Çev.)

açıkça belirtiliyor. Ukranyadan ayrılırlarsa neler olacağını tahmin etmek hiç de güç değil. Onlar ayrılır ayrılmaz bolşeviklerin geleceğinden kuşkunuz olmasın!

Ladislas, nefretini bir homurtuyla belirtmesinin gerekli olduğuna karar verdi.

— Daha neler, baba! Ukranya'da üç yüz bin Alman askeri var. Dünyanın en iyi ordusu, oysa bolşevikler silâh olarak ellerinde yalnızca tüfekleri bulunan yabani köylülerden başka bir şey değil; zırhlı bir arabanın daha görünmesiyle kaçışan bir sürü. Schmultke onları Brest - Litovsk'tan Rostov'a kadar nasıl gerilettiklerini anlattı bana. Teğmen, Almanların yakında Bakû'yu, sonra da Moskova'yı alacaklarına inanıyor.

Yaşlı adam kendisini sabırsız bir hareketle susturdu.

— Sus artık, bıktık senin Schmultke'nden! Kendisinden on adım ilerde bulunan bu mujiklerin hesabını göremiyor daha! Köylüler Zayonçkovskilerin otlağındaki kuru ot yığınlarını ele geçirdiğinde Schmultkelerin ne yaptı, Sonnenbourgların ne yaptı? Bir süvari bölüğüyle oraya gitmenin tehlikeli olduğunu söylediler yalnızca. Ya şeker fabrikasında ne olmuştu? Gülüp geçilecek şeylerdi onlar! Tek bir mitralyözle silâhlanmış bir sümüklü takımı üç saat boyunca fabrikaya yaklaşmalarını önlediler. Bunları önemsiz şeyler olarak mı görüyorsun! Her gün bir yangının ortalık yerinde uyanmak tehlikesiyle karşı karşıyayız! Rahat bir uyku bile uyuyamıyorum. Onlar vahşi insanlardır, her şeyi yapabilirler; daha şimdiden öldürmeyi öğrendiler. Onları durdurabilecek tek şey kuvvettir, kaba kuvvet. Eğer bu güç ortadan kalkarsa başımıza gelecekleri düşünmekten korkuyorum. Almanlar bizim tek dayanağımız. Eğer çekilirlerse işimiz bitiktir

Yaşlı adam nefes nefese kalmıştı. Alnındaki şiş-

miş kan damarları mavi kurtları andırıyordu. Acı veren öksürük nöbetiyle sarsılıyordu tüm vücudu.

Herkes susmuştu. Louise pencereye doğru yaklaştı.

Kapıda bir landon (*) durmuştu.

— Özür dilerim, şimdi geleceğim, dedi Louise kapıya doğru yürürken.

★

Louise kendilerini yalnız bıraktığında peder Jerome, Edouard'a:

— Emirlerinize amadeyim, kont cenapları! dedi alçak sesle.

Yazı masasının iki yanında, karşılıklı duran iki derin koltuğa oturmuşlardı. Papaz Jerome'un yarı kapalı kirpikleriyle korunan küçük, siyah ve parlak gözleri ihtiyatla Moguelnitski'yi inceliyordu. Papaz Jerome yorgun ve uyuyormuş gibi görünmesine karşın bunu rahatlıkla hissetmişti Edouard.

— Burada oluşum sizi biraz şaşırtmadı mı, peder Jerome?

Edouard dinleyicisinin siyah örgü kemerinin kordonlarıyla oynayan eğri büğrü parmaklarını gözlüyordu.

— Burada oluşunuz beni şaşırtıyor mu? Hımm.. mümkün.

Bakışlar karşılaşır. Bu sessiz çarpışma birkaç saniye sürer. Edouard parmağını bir traş bıçağının keskin yüzünde gezdirmiş gibi bir duyguya kapılır.

— Sanırım birbirimize karşı içten davranacak, hemen konunun can alıcı bölümüne girebileceğiz, dedi Edouard sessizliği bozarak.

(*) LÂNDON: Dört tekerlekli, çift körüklü geniş binek arabası (Çev.)

Peder Jerome'un bakışlarında bir merak okunuyordu.

— Kardinal Camarini selâmlarıyla birlikte bu mektubu da gönderdi size.

Papaz Jerome, bir emir niteliği taşıyan lâtince yazılı bu buruşuk kâğıdı birkaç kez okudu.

Papaz Jerome'u dikkatle izleyen Edouard: «İyi bir boksör olabilirdi» dedi kendi kendine. Gerçekten büyük bir başı, güçlü, dikdörtgen bir çenesi ve kalın bir boynu vardı. Kara rahip cübbesi altında güçlü ve adaleli bir vücudun gizlendiğini tahmin etmek pek güç değildi.

— Eğer yanlış anlamadımsa, Kardinal hazretleri size yardım etmemi, daha açıkça söyleyeyim, bana vereceğiniz her işi yerine getirmemi istiyor, dedi sonunda peder Jerome.

— İyi anlamışsınız. Vatikan'ın yeni tutumunun bizim için pek açık olmadığım bildiğimi sanıyorum. Bu konu üzerinde ayrıntılı açıklamaları yakında öğreneceksiniz; şimdilik yalnızca içinde bulunduğumuz durumu size anlatacağım, diye cevap verdi Edouard.

— Evet, bu beni çok ilgilendirir.

— Peki öyleyse, işte size anlatacaklarım, sayın peder, diye fısıldarcasına konuşmaya başladı Edouard. Kuşkusuz Alman ordularının nerede olduklarını biliyorsunuz.

— Tabiî, savunma hattındalar.

Edouard cebinden bir harita çıkarıp masanın üzerine yaydı. İkisi de üzerine eğildiler. Edouard'ın parmağı Karadenizden Baltık denizine kadar ilerledi.

— İşte Almanların işgâli altında bulunan yerlerin kaba taslak sınırı: Don üstündeki Rostov, Harkov, aşağı yukarı tüm Ukranya... buradan Polonya'ya, sonra Beyaz Rusya'ya, Litvanya'ya, Letonya'ya doğru giderek Estonya'da sona eriyor. Toplam olarak Almanya'nın kendisinden üç kez daha

büyük bir kara parçası. Yalnızca Almanya'dan söz ediyorum, dive devam etti Edouard, Avusturya - Macaristan buraya kadar ikincil bir rol oynuyor. Fransız orduları genel kumandanının verdiği kesin bilgilere göre, Avusturya - Almanya kumandanlığı bu bölgede en azından yirmi dokuz piyade bölüğüyle üç süvari tümeni bulunduruyor. Toplam olarak hepsi tam tamına üç yüz yirmi bin asker ediyor.

Papaz Jerome'un dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme dolaştı.

— Neden gülümsediğinizi çok iyi anlıyorum, sayın pederim: şimdilik Fransa'nın tek bir askerinin bile bulunmadığı topraklarda Almanya'nın kaç asker bulundurduğunu hesaplamak için Paris'i terk etmenin gerekli olmadığını düşünüyorsunuz. Şimdilik diyorum, çünkü savaş hâlâ devam ediyor. Ve savaş, aziz pederim, yalnızca yeni sınırlar değil, yeni Devletler de kurar. Şimdi size bir askeri sır ve beni buraya gelmeye zorlayan nedeni açıklıyorum. Almanya artık savaşı kaybetti...

— Savaşı kaybetti mi? Papaz Jerome şaşkınlığını gizlemedi. Antant, batı cephesini ezmeyi başarmış mı?

— Hayır, cephe daha sağlam ama şimdiden can çekişmeye başladı. Kaybetmeleri içten geliyor. Haber alma servisi Avusturya'da, Berlin'de ve Hamburg'da sayıları küçümsenemeyecek işçi hareketlerinin meydana geldiğini bildiriyor. Bir yolcu gemisinin mürettebatı ayaklandı. Başkaldırmalar gitgide çoğalıyor ve kayser hükümetinin bunları durduracak gücü yok. Hiç kuşkusuz gelecek günlerde Almanya ve Avusturya'da da bir ihtilâlin patlak verdiğini öğreneceğiz. Almanlar işin sonuna geldiler. Onlara artık hiçbir şey yardım edemez! Ne Rusya'nın en bereketli bölgelerinin zaptı, ne açlıktan ölen Almanya'ya taşınan Ukranya'nın tahıl ve sürü hayvanları; ulus savaşa devam edecek durumda değil,

çünkü ordunun gerileri hâlâ savaşmakta. Avusturya'ya gelince o, ancak Almanya sayesinde ayakta duruyor. Gördüğünüz gibi Rusya'nın kaderini de Almanya tutuyor elinde. Rusya'daki ihtilâl salgınının Almanya'ya sıçramayacağını ummak pek akıllıca olmasa gerek. Daha şimdiden sıçradı bile. Ludendorff, Ukrayna'daki Fransız cephesinden dönen Almanların bolşevizmi benimsediklerini ve işe yaramaz hale geldiklerini, bu düşünceleri başkalarına da bulaştırdıkları için tehlikeli bile olduklarını görmüş...

— Söyleyin bana, kont, bu yalnızca Almanya için mi geçerli?

Papaz Jerome'un sorusu Edouard'ın sözünü kesti.

Birkaç saniye süren kısa bir sessizlik oldu. Isıtılmamış çalışma odasının soğukluğunu Edouard ancak şimdi fark etmişti. Louise'in çaldığı piyanonun sesi duyuluyordu. Koltuğunda zorlukla doğruldu, alnı kırışmıştı, müziğin uyandırdığı yumuşaklık ve sevecenliği bir anda yok eden, kalın ve sert bir sesle bıraktığı yerden sürdürdü konuşmasını:

— Eğer daha tohum halindeyken yok edilmezse, bolşevizm tüm uygar dünyayı yutabilir.

Edouard'ın sesi yavuz bir gözüpeklik ve — cizvit bunu öngörüsünün keskinliği sayesinde anlamıştı — korkuyu açığa vuruyordu. Edouard ayağa kalktı, birkaç adım attı ve peder Jerome'un önünde durarak konuşmasını sürdürdü

— Alman imparatorluğunun tüm kuruluşu yıkılmakta... Ne olacağını söylemek güç. Berlin, Moskova'yı yeniden kurar, Sovyetleri yaratırsa bu korkunç bir tehdit olur. Müttefik ordularını ihtilâlin kudurttuğu bir ülkenin göbeğine atmak — bu, Ukranya'daki Almanların kaderini tekrarlamak olur. Eğer sosyal demokratlar, sağda olanlardan söz ediyorum, iktidarı ellerinde tutabilirlerse, demokratik güvercin, imparatorluk kartalının yerini alacak ve

Almanya uzun yıllar boyunca oynadığı büyük güç rolüne son verecek.

Edouard papazın gözlerinde sessiz bir sorunun belirtilerini sezinledi.

— Almanların beni bir Fransız casusu gibi kurşuna dizebilecekleri buraya neden geldiğimi öğrenmek istiyorsunuz?

— Öyle bir şey söylediğimi sanmıyorum. Ama bunun beni ilgilendirdiğini de itiraf ederim.

— Çok güzel. Beni yaptığım bu giriş için bağışlayın. Neden buradayım?.. Berlin'de yangın başlar başlamaz Ukranya ve Polonya'da bulunan Alman ordusu dağılacaktır. Kesindir bu. Almanlar gidecek, işgâl etmiş oldukları topraklar Kızıl Ordu'nun eline geçecektir. O zaman neler olabileceğini düşünebiliyor musunuz? Kızılların elinde bir Moskova ve Berlin! Avrupa'nın sonu olur bu! Ne Fransa, ne de İngiltere böyle bir şeyi hoşgörebilir. Durum kabaca anlaşılıyor. Avusturya Almanya ordusu eskiden Avrupa'yı komünist Rusya'ya karşı koruyan bir engeldi. Oysa şimdi bu engel yıkıldı. Eğer yerine yeni bir engel koyamazsak Sovyetler dört bir yana yayılacaklar...

— Yeni bir engel nasıl kurulabilir? dedi kendisini büyük bir dikkatle dinleyen peder Jerome.

Edouard haritayı aldı.

— Batı yolunu kızıllara kapayacak, ulusal ordusu olan bir Polonya devleti kurmak gerek. Litvanya'yla Estonya bağımsız devletler olacak ve Polonya ve Romanya'yla birlikte, Fransa'nın koruyuculuğu altında, bir tampon ordu görevini yerine getireceklerdi. Murmansk ve Arhangelsk'le İngiltere ilgilenecek. Kuzeyde Kızıllar karaya çıkartılmış müttefik kıtalar tarafından ezilecekler, donanmaysa Baltık denizinden harekete geçecek. İngilizlerin ikinci hareket bölgesi — kuzey Kafkasya, Bakû ve orta Asya'dır. İlk fırsatta Fransız donanması Kara-

denize girecek Odesa'yla öbür limanları ele geçirecek. Japonlar Viladivostok'u ele geçirdiler, şimdiden Sibirya üzerine yürüyorlar. Beyaz Rus ordusuyla Çekoslovak ordusu da aynı yöne ilerliyor. Bu arada, batı Ukranya, Litvanya ve Beyaz Rusya'yı ele geçirmeye çalışacak, eğer başaramazsa orada Sovyetlere düşman devletler kuracak. Boğulacak bu mengene içinde sıkıştırılan Moskova. Ama biz, Polonyalılar, ülkemiz, daha kaosun parçalandığını görmeden harekete geçmeliyiz. Acele etmemiz şart. Almanların, Sovyetlerin ve bu gibi devletlerin gidişinden sonra Polonya'yı parçalamak isteyenleri, demir ve ateşle ortadan kaldırabilecek silâhlı kuvvetleri canlandırmalıyız. Bu arada zaman kazanmalıyız, bu çok önemli, kuvvetlerimizi toplamak, silâhlandırmak ve iktidarımızı, askerî polis teşkilâtımızı kurmak için. Fransa bize taksitle donatım araçlarıyla silâhlar verecek, ayrıca bin beş yüz asker gönderecek. Böylece daha başka şekilde konuşma gücümüz olacak. Ama şimdi, bir an önce karar vererek eyleme geçmemiz gerek. Bir de bunun yalnızca genel bir politik sorun değil, hepimizin ölüm kalımının söz konusu olduğu bir sorun olduğunu düşünürsek... eğer bolşevikleri yok etmezsek onlar bizi yok edecekler!

Edouard tüm dikkatini haritaya vererek sustu, sonra yeni bir şey hatırlamışcasına ekledi:

— Kısacası, Kardinal hazretleri size, eğer göreviniz zafer tacıyla süslenirse, Volhynie için sizden başka bir psikopos naibi aramasına gerek kalmayacak.

Papaz Jerome'un küçük gözlerindeki alışagelmiş anlam değişmedi.

— Emirlerinizi bekliyorum, kont.

— Çok güzel, sayın pederim! Edouard yeniden koltuğuna oturdu. Şu halde, harekete geçeceğiz... İki gün sonra bir toplantıya katılmak için Varşova'-

ya gideceğim. Bu süre içinde çevredeki meslekdaşlarınıza durumu bildirin. Bunu yaparken de çok dikkatli davranın. — Cizvitin parmakları sabırsızlığını belli eden bir şekilde kımıldadı; Edouard'ın gözünden kaçmadı bu hareket, son cümlesinin fazla ve gereksiz olduğunu anladı. — Şimdilik burada bulunuşumdan ve görevimden kimseye söz etmeyin. Üç hafta sonra karının yaş günü. Bu bahaneyle eylemimizden çıkarı olan çevrenin en tanınmış ve en zengin kişilerini bir araya getiririz. Bu arada siz de komşu kilisenin papazlarını evinizde toplarsınız. Sonra yeraltı politikacılarıyla kişisel ilişkilere gireceksiniz. Şimdiki şefleri kim?

— Avukat Sladkeviç, P.P.S. nin bir üyesi. (1)

— Daha şimdiden sosyalist mi oldu? Çok hızlı gidiyor! Ne kurnaz adam! Tedbirli davranınız, sayın peder! Durum aydınlığa kavuşuncaya dek bu adamı bizi üç kere satabilir. Almanlara! Varşova'dan, uygun ailelerin yanına yerleştirilmesi gerekecek birkaç asker getireceğim. Önce işe adamları seçmekle başlayacağız, yavaş yavaş silâhlandıracağız hepsini... Meslekdaşlarınızdan biri memleket ve Polonya için savaşmayı telkin etsin kürsüden. Tutuklansa bile hiç önemi yok, kendisi kurtarılacaktır! Para getireceğim. Şimdilik işte on beş bin mark. Gerçekte, yalnız sağdakileri uyarınız; Alman markının iflâsı çok yakın. Daha sonraki görevinize gelince, Varşova'da papanın büyük elçisiyle görüşüp düşüncelerini soracağım. Şimdilik esas sorun kuvvetlerimizin toplanması... Size söylemek istediklerim galiba bu kadar. Şimdilik sizden ricam, kont Zamoiski'yi bulup şu mektubu vermeniz.

İkisi de aynı anda ayağa kalktı.

---

(1) P.P.S.: Polonya Sosyalist Partisi.

İKİNCİ BÖLÜM

Françoise odun kıran delikanlının görüntüsüne kaptırmıştı kendini. Yarıya kadar kaldırdığı baltası hızla iniyor, odunun yarısı yan tarafa fırlıyordu. Bir ikinci vuruş, bir üçüncü... Parçalanmış odun yığını hızla büyüyordu gözünün önünde. Baltanın hızlı atılımlarında genç ve kendine güvenen bir güç hissediliyordu.

— Biraz dinlenebilirsin. Acelen mi var? dedi Françoise, dövmüş olduğu halıyı katlayarak.

Şaşkın şaşkın baktı oda hizmetçisine genç adam. Gözleri mavi, kanat gibi açılmış yay biçimi kaşlarıysa karaydı... Bir saç tutamı sarkıyordu alnının üstünde...

«Hiç kuşkusuz bu çocuk bayağı güzel, ama kendisi daha farkında değil bunun. Şimdiye kadar hiçbir kadının öpmediği çocuksu bir ağzı var.» Françoise'ın görmüş geçirmiş gözlerinden en ufak bir ayrıntı bile kaçmıyordu.

Gülümsedi genç adama. Bu sert ve güçlü delikanlıda temiz ve el değmemiş bir şeyler vardı. Gelişmekte olan bir delikanlı sesiyle değil de, kalın bir erkek sesiyle konuşması çok garipti.

— Belki rahatsız ediyorum sizi?

— Yok canım! Ama sen, sanki kovalayan varmış gibi sabahtan beri çalışıyorsun. Yemek yedin mi?

— Şey... Yani... yanımda bir şeyler getirmedim. Hem canım da istemiyor.

— Hadi, hadi, maval okuma bana! Halıyı içeri sokmama yardım et, sonra mutfağa gider birkaç lokma atıştırırız. Ben de daha yemedim.

Delikanlı kararsızdı.

— Anlaşma yaparken bundan hiç söz etmemiştik. Şefiniz, hani üzerinde mavi kaftanı olan, beni işe alırken öğle yemeğinden söz etmemişti.

— Benim kayınbabamdır o... Halıyı al! Mideni bastıracaksın yalnızca, senin gibi on kişiyi doyuracak yemek var evde. Korkma, senin yemek yemen zarar vermez onlara!

Françoise sabırsızlıkla önlüğünü düzeltti.

Genç adam koskoca halıyı sırtlayıp oda hizmetçisinin peşisıra şatoya girdi.

★

— Barbara, yiyecek bir şeyler ver bize. Hem de elini bol tut, bu delikanlıyı doyurmak gerek, sonra da beni, çok acıktım, dedi Françoise mutfağa girerken. Bu eğlence de her şeyi altüst etti. Bakalım o gün neler olacak... Yüz kişilik bir masa, şehir orkestrası... Kutsal Meryem aşkına! Uzun süre görülmez böyle şey. Françoise, delikanlıyı Barbara'nın borç (*) tabaklarını bıraktığı masaya oturttu.

— Adı ne senin? diye sordu; bir yandan da delikanlının tabağını ikinci kez dolduruyordu.

— Raymond.

— Ya soyadın?

— Raievski.

(*) BORÇ: Geleneksel bir Rus çorbası (Çev.).

— Şehirden misin? Annenle baban hayattalar mı?

— Evet.

— Ücret karşılığı çalıştığına göre yiyecek pek bir şeyiniz yok. Baban savaşa mı katıldı?

— Hayır.

— Peki nerede? diye sordu direnerek.

Genç adam sessizliğini korudu.

Françoise anladığım belirtecek şekilde iç geçirdi.

— Sizleri terk etti, öyleyse?

Elise mutfağa girdi. Genç yabancıya çarçabuk, şöyle bir baktıktan sonra şarkı söyler gibi bir sesle anlatmaya koyuldu:

— Efendi hazretleri Zamoiskilere gidiyor... Kontes arabayla gidecek, genç kont da atla. Şu sırada Anna, kontes Stephanie'nin saçlarını tarıyor; ben de, bir saate kadar atları hazırlamalarını söylemek için ahıra gidiyorum.

Kapı yeniden açıldı. Joseph girdi içeri.

— Yine yabancılar var mutfakta! Sana ne demiştim Françoise? Sonra çabuk bitir yemeğini, seni yukarıdan çağırıyorlar, dedi öfkeyle.

— Çekilir hayat değil bu! Rahat bir yemek bile yedirmiyorlar insana! Sabahtan akşama kadar koşuştur dur ve yine de hiçbir zaman yeterli görülme! Mutlaka beğenmedikleri bir şey olur, diye cevap verdi Françoise.

— Hadi, kapa çeneni, dedi Joseph sesini yükselterek. Sen de, delikanlı, önce işini bitir, sonra dinlen istediğin kadar. Burada yapacak bir işin yok... Odunları, ahırların bulunduğu bahçedeki sundurmaya yerleştireceksin. Sonra gelir, paranı alırsın.

— Hadi bakalım, çabuk olun! dedi Joseph emrederek.

Raymond öyle coşkunca bir hareketle kalktı ki yerinden, Joseph geriledi.

— Yemek için teşekkür ederim, dedi kısılmış bir sesle; bu sözleri Joseph'e mi, Françoise'a mı söylediği belli değildi. Hızla kapıya doğru yöneldi.

Kucak dolusu odunları istifledikten ve bahçeyi süpürdükten sonra Raymond kazağını giydi, baltasını aldı, büyük kapıya doğru yürüdü.

Şato, bir tepenin üzerinde bulunuyor, granit iki geniş merdivenle inilen nehre bakıyordu. Sarp kıyı boyunca uzanan çiçekler bir metre yüksekliğinde telle çevrili yarım bir daire meydana getiriyor, merdivenlerin yanında, terk edilmiş bir çeşmenin derin havuzu görülüyordu. Eskiden Moguelnitski kontlarının kaleleri bulunuyormuş bu yerlerde. Harabeleri hâlâ duruyordu nehrin kıyısında.

Şatonun yüzü parka bakıyordu. Büyük kapının önünde yarım daire şeklinde kockocaman bir beton vardı. Kızıl kumdan geniş bir yol uzanıyordu ana girişe doğru. Yemiş bahçesi, şatoyu ahırlardan ve benzeri diğer bölümlerden ayırıyordu.

Kapının önünde bekliyordu açık lândon. İriyarı bir adam olan arabacı sert başlı atları güçlükle tutabiliyordu. Şahane bir damızlık at toynaklarıyla betonu dövüyordu. Yaklaşmakta olan Raymond'a vahşice baktı ve öfkeyle kişnedi :

— Hey! Doğru dur, Allah belânı..!

Arabacı böğrünü şişirerek küfretti. Yumuşak adımların çıkardığı bir çıtırtı duyuldu. Raymond arkasına döndüğünde Louise'in, üzerine dikilmiş gözleriyle karşılaştı; gözlerini genç kadından ayırmaksızın durdu bir süre, şaşırmıştı, bir çocuk saflığı vardı bakışlarında.

Kadın, yumuşak bir hareketle lândona bindi.

— Stephanie nerede? Ya atım? Jan, ahıra koş ve bana hemen Caresse'i getirmelerini söyle. Emirlerimi kaç kez tekrarlamalıyım?

Yağlı ve öfkeli bir ses Raymond'un arkasında

çınladı birdenbire.

Arabacı oturduğu yerden yavaşça indi :

— Atları tutmak için biri gerek, kont hazretleri.

— Hey, sen, ne yapıyorsun orada? Atlarla ilgilen! diye itiraz kabul etmeyen bir tonda bağırdı Raymond'a genç adam. Kalın dudağının kıvrımı bir aşağılamayı açığa vuruyordu. Bir binici ceketiyle tozluklar vardı üzerinde, elinde de sabırsızlıkla salladığı bir kırbaç tutuyordu. Hâlâ sakalı çıkmamıştı ve iki kısacık bacak taşıyordu kalın gövdesini.

— Sizin uşağınız değilim!..

Bu kesin cevap bir kamçı gibi şakladı.

Bir şaşkınlık anından sonra kırbacını kaldırdı Ladislas, ama indiremedi; çünkü gizli bir duygu, genç köylünün cevap olarak baltasıyla kafasını ikiye bölebileceğini fısıldayıvermişti.

— Öyleyse def'ol. İçeri girmene kim izin verdi? Eh, tabiî biri, Joseph! Bu Allahın belâları hangi deliğe girdiler? diye bağırdı kendinden geçerek; arabacının elinden koparırcasına çekti dizginleri.

Raymond ağır ağır uzaklaşmıştı, parasını almak için mutfağa doğru yürüdü.

O anda Stephanie göründü.

Raymond, bahçeyi dik bayırdan ayıran parmaklığa birkaç adım kala durdu. Karabinalı Alman askerinin kullandığı bir motosiklet çekmişti dikkatini. Motosiklet birdenbire lândonun önünde beliriverdi, sağır edici gürültüsünün ürküttüğü atlar yana doğru kaçıştılar. Ladislas, atların korku veren nalları karşısında dizginleri bıraktığı gibi evin girişine doğru koştu. Motosiklet, bir çapışmayı önlemek için sivri bir acı gibi kıvrılan viraj hızla döndü; bu da, ürkmüş olan atları dik bayıra doğru koşturmaktan başka bir işe yaramadı. Stephanie'nin korku dolu çığlığı onları hızlandırdı

yalnızca. Birkaç adım ilerde nalları arasında belirecek boşluk hepsini içine çekecekti. Kısa bitkilerle örtülü sarp kıyıyı görmüyordu atlar. Raymond, bu ürkmüş hayvanları durdurmak için hiçbir şey yapamayacağını, yola, atların önüne atıldığı anda anladı. Daha bir hareket yapmasına fırsat kalmadan nalların altında ezilecekti... Ama, son anda elinde duydu baltasının tüm ağırlığını. Damızlık aygırın burnu, salyalar saçan ağzı tam önündeydi!.. At yere yuvarlandı, başı bir balta darbesiyle ikiye ayrılmıştı. Aynı anda, demir kaplı araba okunun çarpmasıyla yere kapaklandı genç adam, ikinci at da üzerine devriliverdi.

Bağrışmaları duyan bütün uşak ve hizmetçiler bahçeye koşuştular. Lândondan çarçabuk çıkardılar Louise'i, yüzü kâğıt gibi beyazdı; ancak Louise kurtarıldıktan sonra titreyen atla, altında kımıltısız yatan Raymond'un yardımına koşuldu. Genç adam hiçbir hayat belirtisi göstermiyordu. Yere yatırıldı. Kam çekilmiş yüzüyle, uyur gibiydi.

Adamlar, atların çevresinde dolanmaya koyuldular. Damızlık aygır toprağa yatırılmıştı; kırık başıyla, kendisine vuran adam kadar hareketsizdi.

— Ama kafasını yarmış! Bu kadar pahalı bir ata yapılır mı bu! diye söylendi sonunda kendini toparlamış olan Ladislas.

— Allaha çok şükür, kontes yaşıyor! Hazreti İsa adına! Neler olabilirdi. Hem kont Edouard da burada yok, diye mırıldandı yaşlı Joseph; dudakları heyecandan kurumuştu.

Büyük korkusu geçer geçmez Ladislas öfkelenmeye başladı, bu öfkesini de uşaklardan çıkarmaya koyuldu.

— Bütün bunlar sizin yüzünüzden oldu, haydut herifler! Az kaldı ölüyorduk, rezil salaklar! Lândon getirildiğinde hangi cehennemdeydiniz? Ya sırtla-

rındaki tüfek bozuntularıyla boy gösteren başıbozuk askerlere ne demeli! Ne saygısızlık!

Bu son cümle, evden çıkmakta olan Sonnenbourg'a söylenmişti. Kumandan, sebep olduğu bu mutsuz olay için Louise'den özür diledi. Ladislas koşarak yanına yaklaştı ve:

— Sayın kumandan, bu aptal herifin tutuklanmasını istiyorum, az daha kontesi öldürecekti. Bundan başka, at da binlerce mark değerindeydi; bu avanak ömrü boyunca kazanamaz o parayı. Daha sonra da, askerlerinize burasının bir han olmadığını açıklayınız, dedi yarım yamalak bir almancayla.

Bir sopa gibi kuru ve uzun boylu olan kumandan, Louise'i kibarca selâmladıktan sonra Ladislas'a döndü.

— Bir şey mi istediniz genç adam?

— Genç adam değilim ben, Kont Moguelnitski'yim! Bunu unutmamanızı rica edeceğim bay Sonnenbourg!

— Çok güzel, yalnız bu tonda konuşmaya devam edersiniz sizi dinlemeyeceğim. Motosikletli asker bir görevi yerine getiriyordu; siz dizginleri bıraktıktan, kontesi kaderine terk ettikten sonra cevap vermek bana değil, size düşer, diye kestirip attı Sonnenbourg. «Çok gizli, acele. Özel olarak açılacak» yazısını taşıyan mektubu açarak askerle birlikte şatoya girdi.

Tüm bu kargaşalık içinde unutulmuştu Raymond. Onun ilk farkına varan Louise oldu.

— Oh, aman Allahım, adamcağızı ortalık yere bırakıvermişsiniz! diye bağırdı. Hemen eve taşıyın onu! Stephanie, sen de, birini doktor çağırmaya göndermesini rica et kumandandan.

Kumandan, odasında mektubunu okuyordu

Bu şifreli radyogramı yolluyorum — iki nokta... Avusturya - Macaristan tehlikeli bir şekilde kaynıyor. İmparator ve Kral hazretleri hüküm-

darlıktan el çektiler... Çeşitli imkânları kullanarak kışkırtıcıları idam ettirerek kıtaların disiplinini korumanızı emrediyorum... nokta... Yalnız ve yalnız başkumandanlığın emirlerine uyulacak.

LUDENDORFF

Tamamlayıcı bilgi yoldadır... Okunduktan sonra yakılacak...»

★

— Derin baygınlık. Bir şok geçirmiş yalnızca, kırık filân yok. Şimdilik elbiselerini giydirmeyiniz. Hemen bir kanfr iğnesi yapacağız, dedi üniformasında kırmızı haçlı bir kolluk taşıyan yardımcı Alman doktor.

Raymond, sigara odasındaki geniş divanda, sıcak örtülerin altında yatıyordu. Adam, uşak ve Françoise uğraşmıştı bakımıyla Stephanie de bu uğraşta aktif bir rol oynamıştı.

Louise içeri girdiğinde Raymond yeni yeni kendine geliyordu.

— İşte... Nabızları daha duyulur oldu... Genç adamın sağlığı düzeliyor... Şimdi kendine gelmek için dinlenmeli... Ne oluyor? Toplanma borusu çalıyor galiba? Gitmem gerek. Bir saate kadar yeniden geleceğim. Onu sakın yalnız bırakmayın, dedi doktor, divandan kalkarak.

— Sizler gidebilirsiniz, dedi Stephanie, Françoise'la Adam'a; kontesle ben biraz burada kalacağız. Başbaşa kaldıklarında Louise'in sessiz sorusuna karşılık olarak, her şey yolunda, kendine geliyor, diye cevap verdi. Sen de güzel bulmuyor musun onu, Louise?

— Stephanie, utanmıyor musun?

Raymond ağırlaşmış göz kapaklarını güçlükle

araladı. Baş ucunda oturan Stephanie sevecenlikle üzerine eğildi. Genç adamın boş bakışları bu güzel, genç kadının üzerinde, kurnaz gözlerinde, makyajlı ağzında durdu uzun süre; nerede olduğunu ve neyi olduğunu anlayamıyordu.

Stephanie, tedbiri elinden bırakmaksızın, bütün başından geçenleri anlattı kendisine. Genç adam kalkmaya davrandı, ama Stephanie izin vermedi kalkmasına :

— Kımıldamayın!

Hareket etmeye başladığını görünce, Louise divana yaklaştı, elini tutarak

— Size nasıl teşekkür edebilirim? diye sordu yumuşak bir sesle.

Kumandanı götüren motorun gürültüsü duyuldu yeniden. O zaman hatırladı Raymond başından geçenleri. Birden üşümeye başladı, rahatsız hissetti kendini.

— Elbiselerim nerede? Gitmek istiyorum, diye mırıldandı.

— Hemen getirecekler elbiselerinizi, giyinmenize de yardım edecekler. Ama gücünüze kavuşuncaya kadar yola çıkmamalısınız, dedi Stephanie, Louise'in arkasından dışarı çıkarken.

Joseph, elinde yünlü bir elbise, botlar ve bir avcı ceketiyle odaya girdiğinde bitkin bir halde olan Raymond. birçok kez düşme tehlikesi atlatarak giyinmişti bile.

— Bunları kontes hazretleri gönderdi — Joseph elbiseleri iskemleye bıraktı. Sonra da, iki yüz mark vermemi emretti — genç adama bir para tomarı uzattı. Seni yedirip içirmemizi ve şehre götürmemizi de söyledi ayrıca.

Oda ağır ağır dönüyordu Raymond'un gözleri önünde. Elini güçsüzce salladı dengesini bulabilmek için.

— Odun için ne veriyorsunuz? diye sordu.

— Üç mark, kararlaştırdığımız gibi. Ama, iki yüz mark aldıktan sonra daha ne istiyorsun?

Raymond, tomarın içinden üç mark alıp gerisini masaya bıraktı; tek kelime söylemeksizin dışarı çıktı.

Parkın parmaklıklarını geçtikten sonra arkasına baktı, uzun uzun seyretti evi. Sonra ağır ağır şehre doğru yürüdü. Rüzgâr yüzünü kırbaçlıyor, kazağından içeri giriyor, ama o durmaksızın yürüyordu, bir sarhoş gibi sallanarak, sendeliyerek...

★

— Teğmenim, bu iki kuşun geçiş izinleri düzgün değil. Emirleriniz nedir?

Schmultke, eli kasketinin siperinde, teğmenin verdiği raporu dinliyordu.

Teğmen karşısındakilere baktı. İçlerinden biri, kambur, yüzü sert kıllarla kaplı, kuşku uyandırıcı bir Avusturya asker üniforması giymiş olanı kötü bakışlarını üzerinden ayırmıyordu; sanki teğmenin sigara dumanından rahatsız olmuşcasına ikide bir gözünü kırpıştırıyordu. İkincisi uzun boyluydu, büyük bıyıkları külden grileşmişti; uzun siyah bir paltosu, asker biçimi kısa botları vardı. Bir vagondan inen yolcuları sakin ve ilgisizce izliyordu.

— Geçiş izninizin neden vizesi yok? diye sordu sert bir sesle.

— Dördüncü vize için üç kere gitmiş, ama kimseler yokmuş. Herkes bir yana çekiliyor, hepsinin yapacak bir işi var.

Birinci adamın bu hırçın cevabı kötü bir sevinci vuruyordu ortaya.

— Bu ne biçim davranış? Hazır ol! Rezil herif, bir subayla nasıl konuşulacağını öğretirim sana! Hangi bölüktensin? Kokartın yok mu? Apoletin yok mu? Askerden mi kaçtın, âdi yaratık?

Schmultke patladı; bölüğünün, Avusturya Macaristan ordusundan kaçanları tutuklamakla görevli olduğu garda geçirdiği üç gecenin yarattığı öfkesini boşaltabilecek birini bulmuştu nihayet.

— Ben mi asker kaçağıyım? Rusya'da tutsaktım, şimdi ülkeme dönüyorum. Söylediklerimin doğruluğunu araştırabilirsiniz, dedi asker sesini alçaltarak.

Schmultke, adamların kâğıtlarını inceledi. Savaş tutuklusu Meçislas Pşigodski'ye verilmiş olan, Kommandantur'un mührünü taşıyan eski ve buruşuk izin kâğıdında şu kısa yazı okunuyordu: «Kontrol edilmiştir, savaş malûlü asker. Oturduğu bölgeye gitmesine izin verilmiştir» İkinci belge, Varşova Su Ortaklığı'nda görevli elektrikçi Sigismond Raievski adına düzenlenmişti. Ona da ailesinin oturduğu bölgeye gitme izni verilmişti.

— 1917'den sonra ne yaptın Rusya'da?

— Patates topladım teğmenim.

Schmultke, bu cevapta gizlenmiş olan alayı hissetti.

— Bütün bunları kontrol edinceye kadar burada bir süre dinleneceksiniz... Sizin neden vizeniz yok?

Schmultke, şimdi de elinde olmaksızın sizleyerek, ikinci askerle konuşuyordu.

— Almanca bilmiyorum, dedi asker Polonezce.

— Polonyalı o, almanca bilmiyor, diye çevirdi birinci asker. Yolun başından beri birlikteyiz. O da vize yaptırmak için Kommandantur'a gitti, ama kimseyi bulamadı. İkimiz de aynı ülkedeniz, şurada oturuyoruz.

Açıklamalar bir işe yaramadı. Bu son zamanlarda Schmultke'nin öfkesi o kadar artmıştı ki, sert çıkışlar yapmamak için kendini güç tutuyordu. Ailahın belâsı Avusturya Macaristan'ın kaynadığı şu sıralarda kendisinden bir hafta önce gelmiş olan

subayın önünde titreyen, oysa kendisiyle bu tonda konuşma saygısızlığını gösteren bu kaba adamın kimliğini saptamayı çok isterdi... Daha neler olacaktı? Bugün on ikisi silâhlı elliyedi asker kaçağı yakalanmıştı trenlerde. Telgraflar da büyük bir kaçış dalgasının başladığını haber veriyor. Ya bu dalga buraya da sıçrarsa? Allah belâsını...

— Onları Kommandantur'a yollayınız. Gerçekten bu şehirde oturup oturmadıklarını yarın anlarız.

★

— Güzel, söylendiğine bakılırsa geldik. Sabaha kadar ter dökeceğiz bu tahtakurusu yuvasında... Yarın sabah görür o!.. Evine dönmek için bir ay yolculuk yap, kapıya geldiğinde de tutuklasınlar seni! Böyle bir herifin gece karanlığında karşıma çıkması kendisi için hiç iyi olmaz! dedi Psigodski dişlerini gıcırdatarak. Hücrenin kapısı üzerlerine kitlendiğinde çantasını ot minderin üzerine fırlattı.

— Bu biraz da senin suçun, dostum: onunla konuşurken bu kadar yüksekten almamalıydın. Gerçekten nerede oturuyorsun, sen?

— Burada dedim ya, şehirden pek uzakta değil, Moguelnitskilerin malikânesinde.

— Yakınların mı var orada?

— Karım, babam, kardeşim... Baktıktan sonra ailem yok değil. Ama orada bunu dert etmemeliler. Ailede, babadan oğula Moguelnitskilerin uşağıyız. Yaşlı, evin baş hademesi, kardeşim uşak, karım da hizmetçi. Ben seyistim. Beni uşak olarak kullanmak istememişlerdi, yüzümün bu iş için elverişli olmadığı kanısındaydılar. Hem, ben de istememiştim uşaklığı. Bu — uşaklık — meslek değil, köpeklere yaraşan bir iş! Yaltaklanman, efendin suratına

hafifçe vurursa kuyruğunu sallaman gerek. Atlarla uğraşmak çok daha hoş.

Paltosunu ot minderin üstüne yaydıktan, beresini de çıkardıktan sonra, Raievski, saçlarındaki gümüş renkli tellere bakan askere doğru dönerek uzandı.

— Kaç yaşındasınız, bay Raievski?

— Kırk beş. Neden sordun?

— Saçlarınız beyaz tellerle dolu. Bunlar nereden gelmiş olabilir?

Raievski'nin gür ve sert kaşları titredi.

— İnsanın saçı yirmi yaşında da beyazlanabilir.

İkisi de birkaç saniye kadar konuşmadı.

— Her zaman tetiksiniz, bay Raievski, dedi sonunda Pşidogski. Uzun süreden beri izliyorum sizi. Almanca anlamadığınızı söylemiştiniz az önce. Oysa doğru değil bu!

Raievski dik dik yüzüne baktı askerin, ihtiyatı elde bırakmaksızın. Pşigodski yatıştırdı onu:

— Kaygılanmayınız, bay Raievski! Uşak soyundan gelmekle birlikte şimdiye kadar ruhumu şeytana satmadım. Benim de kendime göre önem verdiğim konular var. Eğer bu iri Alman sosisi bütün yıl boyunca sürdürdüğüm patates toplayıcılığım konusunda gerçeği bilmiş olsaydı beninle herhalde başka bir tonda konuşurdu. Sizi ilgilendirirse hayatımın bir bölümünü anlatabilirim. Zaten yapabileceğimiz bir şey olmadığına göre böylece zaman daha da çabuk geçer..

Raievski, askerin konuşurken yaptığı hareketleri izliyordu.

— Size ne diyeceğim, biliyor musunuz, Pşigodski? diye cevap verdi bir süre düşündükten sonra. Anlatmak isteği duyulan her şey anlatılmamalıdır. Dürüst bir insan havası bıraktınız üzerimde. Ama içinde bulunduğunuz şu günlerde eğer bir şeyi söylememek elinizdeyse, sakın onu söylemeye kalkışma-

yın. Bakın, eğer o Almanın üstüne üstüne gitmeseydiniz, şimdi çoktan evimizde olmuştuk...

Asker, yanına gelip tahta bölmenin üzerine oturdu.

— Doğru söze can kurban! Ama öyle anlar oluyor ki, ruhunun sıkıntıyla dolu olduğunu hissediyor insan; o zaman da biriyle konuşmaya gerek duyuluyor. Özellikle nelerin döndüğünü anlayan bir adamla başının derde girdiğini hissedersen.. Neredeyse evime gelmiş sayılırım, oysa içimde en ufak bir sevinç yok.

— Neden?

— Pöh, olanları anlatayım size. Her şeyi başından başlayarak anlatacağım, bu da çok gerilere uzanıyor.. Savaştan az önce evlenmiştim. Köyde iyi bir kız bulmuştum kendime, hattâ güzeldi de, biraz afacandı ya, o kadar kusur kadı kızında da olur... Françoise'la kontların şatosunun yanındaki çiftliğe yerleştik.. Sonra savaş başladı. İşte savaşın kontlarda yaptığı değişiklik: büyük oğulları, Edouard (Varşova yakınında bir malikânesi var) Rus ordusunun muhafız alayında subaydı; öbürü, Stanislas (Galiçya ve Ukranya'da malikâneleri var) seferberlik sırasında Avusturya ordusuna subay olarak atandı. Almanlar bölgemizi işgâl ettiklerinde bölge garnizon şefinin yardımcısı oldu. Sonuç: ne olursa olsun, Moguelnitskiler savaşı kaybetmeyecektiler. Babasının isteği üzerine, Stanislas beni emireri olarak tuttu. Görünürde her şey yolundaydı, ne var ki az sonra efendiler Françoise'ın farkına vardılar. Hoşlarına gitmişti, onu da oda hizmetçisi yaptılar şatoya. Yaşlı konta bakması için şatonun bir kanadına yerleştirdiler. Her zaman biraz hastadır o. Sabahlara dek başında beklemek gerek. O zaman aksayan bir şey olduğunu fark ettim. Bana bir şey söylememesine rağmen acı çektiğini anladım. Her akşam onu görmek için şehirden şatoya gidiyordum; sonunda bir

sabah — daha uyanmadığından odasına çıkmıştım — göğsünde, sanki biri ısırmış gibi morluklar olduğunu gördüm. Kanım beynime çıktı. Az kaldı oracıkta boğacaktım onu! O zaman, kontun, peşinden koştuğunu anlattı. Her yanında izler vardı. Kurtulmak içinse hiçbir şey yoktu elimizde. Kendini korumaya kalktığında, beni hemen ertesi sabah savaş alanına yollatacağını, kendisini de kapı dışarı edeceğini söyleyerek korkutuyormuş... Bana bunları anlattığında bütün düşüncelerim değişti... İhtiyar çöp kutusu herhalde gebermiştir şimdiye kadar! Barsak yığını! Hiçbir işe de yaramaz... Bununla birlikte yine de kadınların peşinden koşar! Silâhı da dişleri!.. Bütün gün boyunca deli gibiydim. Akşam eve döndüm: odasında yoktu. Evin içine çılgınlar gibi koştum, ihtiyarın kapısını sarsmaya başladım... Sonra ne olduğunu bilmiyorum, hatırlamıyorum... Ama bütün ev başıma üşüştü, bir tutuklu gibi dövdüler beni. Kont Stanislas, tüfeğinin kabzasıyla öyle bir vurdu ki başıma, kendimi kaybetmiş, ceset gibi yığılmışım yere. «Sarhoş halde olay çıkarmaktan» tutukladılar. Ertesi gün savaş alanına gitmek için yola çıktım. Oraya gider gitmez de ilk fırsatta Ruslara teslim oldum. Bizleri Sibirya'ya gönderdiler, toplama kamplarına. Bu olay 1915 yılı sonlarında meydana gelmişti. Az zorluk çekmedik hani! Asker başına günde otuz beş kopek! Subaylaraysa yedi ruble veriliyordu! Tifüs ve açlıktan askerler kırılırken, tatlı hayat yaşıyordu subaylar... Sonra ihtilâl oldu. Bütün onyedi yılı boyunca öylece kaldık, karar vermeksizin. Ama bolşevikler onları sıkıştırdıkça biz mahpuslar da ayaklanmaya başladık. Subaylar arasında mert biri vardı, Macar, teğmen Sayno. Hiç durmaksızın «Haydi gençler, dükkânları alt-üst edelim, yiyecek, içecek, giyecek alalım!» derdi. Biz de öyle yaptık. Yalnız bolşevik ihtilâli daha oraya varmamıştı. Dolayısıy-

la da yakalandık. Sayno'yla ben, öbür elebaşıları, hepimizi toplu olarak tutukladılar; askerî mahkemeye çıkarıldık. Ama tam o sıralarda bolşevikler bizim kapımıza kadar gelmişlerdi. Hapisten kurtardılar herkesi, mitingler yapılmaya başlandı, sonunda mahpusların bir kısmı bolşevikleri tutmaya karar verdi. En azından bin beş yüz kişiydik, Macarlar, Galiçyalılar... Aşağı yukarı hepimiz süvari bölüğündendik. Silâhlar alındı, atlar bulundu. Şehir ele geçirildi. Sayno'yu bulduk, açık açık sorduk kendisine «Eğer gerçekten yiğit bir adamsan, basit insanlara gerçekten sempatin varsa idareyi eline al ve harekete geç.» Teğmen cevap vermek için uzun süre düşünmedi: «Emirlerinize amadeyim; bana bir at verin, bir çift de mazver!» dedi. Sonra Beyfendilerle ilgilenmeye başladık, Rus subaylarıyla. Bu, o kadar hoşuma gitti ki benim, altı ay boyunca bir kez olsun inmedim atımdan. Teğmen Sayno'yla mahpuslar partizan savaşları yapmak için Uzak-Doğu'da kaldılar; bense, bizim taraflara bir gezinti yapmak isteği duydum içimde. Ukranya'ya geçtim. Orada da iş buldum kendime. Savaştım, sonunda da Almanların avucuna düştüm. Bir iyilik düşünerek kasabaya yolladılar beni: bir karakolda buldum kendimi. Allahtan silâhımı yanıma almamıştım. Savaş tutuklusu olduğumu söyledim, eski kâğıtlarım da imdadıma yetişti. Dünyanın kaç bucak olduğunu gösterdiler bana, sonra da serbest bıraktılar...

Pşigodski sustu; başı önüne eğik, kımıldamaksızın durdu.

— Neden anlatıyorsun bana bolşeviklerle olan maceralarını? Beni hiç tanımıyorsun, üç gün birlikte yolculuk ettik, o kadar. Bu dört sabahın birinde bunları aşağılık birine de anlatırsın ve kendi hatan yüzünden kendini kurşuna dizdirtirsin, dedi Raievski alçak sesle:

— Yalnızca size anlattım başımdan geçenleri, beni yanlış tanımamanız için...

— Benim düşüncelerimin ne önemi olabilir? Kendi çapında dürüst biri havasını bıraktın bende. Ama bırakalım şimdi bunları, en iyisi güzel bir uyku çekmek...

Hücre karanlığa gömüldü. Duvarın öte yanından gelen sesler eskisi kadar anlaşılır olmaktan çıkmıştı. Camlara vuran iri yağmur damlalarının sesi duyulabiliyordu.

— Şimdi tanıdım sizi, yoldaş Raievski, şapkanızı çıkardığınız an anladım kim olduğunuzu. Üç günden beri soruyordum kendi kendime sizi nerede görmüş olduğumu. Uluslararası polis komiserine o kadar benziyorsunuz ki. Yalnız o buradan değildi, adı da başkaydı onun, yoldaş Bourru diye çağrılırdı. Ama yakından bakınca bir ikiz kardeş gibi benziyorsunuz ona... Size bütün bunları beni yanlış tanımamanız bana kötü gözle bakmamanız için anlattım. Görüyorsunuz ya, sandığınız kadar yabancı değiliz birbirimize.

Beyaz bıyıklarının altından gülümsedi Raievski.

— Dünyada böyle benzerlikler çoktur! Ama böyle benzerlikler de tehlikelidir, nedenini, niçinini bilmeden bir ipin ucunda asılı bulabilir insan kendini...

Pşigodski, Raievski'nin omuzuna koydu elini.

— Hiç kaygılanmayın, yoldaş Bourru... özür dilerim, yoldaş... bay Raievski demek istemiştim. Kızıl Ordu'da geçirdiğim altı ay çok verimli oldu benim için, pek çok şey öğrendim...

Gara giren bir trenin gürültüsü duyuldu. Zincirden boşanmışcasına insan sesleri kapladı çevreyi yeniden. Biri kapıyı açtı. Koridorda gırtlaktan çıkan emirler yankılandı. Silâhlı Avusturya askerlerinden oluşmuş bir sürü, hücreye doluverdi.

Hepsi itelenerekten içeri tıkıldıktan sonra Al-

man askerleri kapıyı sürgülediler. Kimse karşısındakinin ne dediğini anlamıyordu, adım atacak yer kalmamıştı içerde. Askerler ot minderlere, döşemeye, pencere çıkıntısına, masa yerine kullanılan sandığın üzerine oturdular.

Göğsü demir Haç'la süslü, süvari bölüğünden bir asker Pşigodski'ye göz kırptı

— Hey, arkadaş, geri mi çekiliniyor? Apoletlerini sen mi çıkardın, yoksa şu aşağılık teğmen mi söktü?

— Savaş tutukluyusum. Ya siz, baylar, evinize mi dönüyorsunuz? diye sordu Pşigodski, gülümseyerek.

Süvarinin yerine onbaşı rütbesi taşıyan tıkız bir adam cevap verdi

— Tam üstüne bastın, sonsuza kadar izinli olarak dönüyoruz evlerimize.

Genel bir gülüşme yankılandı hücrede.

— Balığa çıkacağız.

— Karılarımızdan bir ültimatom aldık: eğer eve dönmezsek bizleri emekliye ayıracaklarmış. Dolayısıyla acele ediyoruz hepimiz.

Odanın derinliklerinden hoşnut olmayan bir ses yükseldi :

— Hattâ çok alecemiz var! Alay komitesi «Herkes birden gitmeli!» demekte haklıymış, yoksa bu canavarlardan sosis derisi yapılacaktı.

— Dert etme! Arkadaşlar pek gecikmezler, bizi kurtarırlar buradan.

— Delik açıldığında orayı şapkanla tıkayamazsın...

— Bıktık artık bu savaştan!

Karanlıktan göz gözü görmüyordu. Askerler bir mum yaktılar, çıkınlarını açıp yemek yemeğe koyuldular.

— Yaklaşın, arkadaşlar! Karnınız zil çalıyordur, ha?

Süvari, bıçağıyla bir konserve kutusu açarak, Raievski'yle Pşigodski'yi yemeğe çağırdı.

Raievski teşekkür etti. Pşigodski ise severek kabullendi; iki günden beri ağzına tek lokma girmemişti.

— Hey, arkadaş, sen Rusya'dan mı geliyorsun? Nasıl oralar? Söylendiğine göre orlarda yaşama imkânı kalmamış, doğru mu? diye sordu yaşı belirsiz bir piyade eri.

— Doğru, yalnızca domuz yağına sarılı olanların yaşama olanağı var; patronların, köy asillerinin, senin benim gibi insanların sırtından geçinen çarın adamlarının. Bolşevikler onları öyle bir sıkıştırıyorlar ki, artık güçlükle nefes alabiliyorlar. İşçilerle köylülere gelince, onlar savaşıyorlar. Sen de bunu benim kadar iyi biliyorsun, dört bir yandan üzerlerine saldırıyorlar, diye cevap verdi Pşigodski, nerede bulunduğunu unutarak.

— Bolşeviklerin, köy asillerinin topraklarını ellerinden alıp köylülere dağıttıkları doğru mu?

— Ne sandın ya, aksi halde köylüler sovyet iktidarını korumak için savaşırlar mıydı?

— Bolşeviklerin mahpuslara işkence yaptıkları da doğru mu?

— Dedikoducu karı hikâyeleri! Subaylar uyduruyor bunları. Bolşeviklerin, mahpuslardan kurulu uluslararası çeteleri olduğunu kimse anlatmadı mı sizlere?

— Ya, galiba aralarında hainler de varmış... Bu Allahın belâsı teğmen bizim de hain olduğumuzu söyledi.

— Peki, Macaristan'da da toprağın bizim olacağını düşünüyor musunuz?

— Ne demek o!.. bir çukurun dibinde iki metrelik bir toprağınız olur elbet...

— Nasıl, toprak bizim olmayacak mı? Neden savaşıyorum öyleyse?

— Asker yasasını daha şimdiden unuttun! «İmparator için...»

— İmparator çoktan ıskartaya çıktı, dedi süvari neşeyle. Bir yandan da koca bir ekmek dilimini ağzına tıkıştırmaya uğraşıyordu.

Pşigodski altta kalmaya hiç niyetli değildi; askerlerin konuşmalarını dinleyerek hoşnutlukla gülümsüyordu durmadan. Konserve kutusu boşaldıktan sonra bıyıklarını ceketinin koluyla sildi, süvariye teşekkür etti, sonra, özellikle birine değil de herkese birden sordu:

— Geri dönmek için neden bıraktınız silâhlarınızı, yoldaşlar? Eline geçirirse un gibi ufalar sizi jandarma. Subayları aranıza almaksızın kalabalık gruplar meydana getirmeliydiniz. Bir yoldaş söylemişti bunu. Bir silâh her zaman işe yarar, geri döndükten sonra bile, kaşınanları kaşımak için. Yoksa ne olduğunu görüyorsunuz...

Raievski belli etmeksizin ceketinin kolundan çekti, alcak sesle polonezce

— Yavaş ol, yavaş, dedi.

★

Şafakta hepsi silâh sesleriyle uyandılar. Askerler çarçabuk yerlerinden fırlayıp kaygu dolu sorular yağdırmaya başladılar birbirlerine.

— Ne oluyor? diye sordu Pşigodski, Raievski'ye. Bir işaretle, bilmediğini belirtti Raievski.

Yirmi dakika sonra her şey açıklığa kavuşmuştu. Askerler, kabza vuruşlarıyla yıktıkları kapıda bir geçit açmışlardı kendilerine; her yandan sevinç dolu bağrışmalar yükseliyordu

— Ah! ah! Ama bizimkiler bunlar, otuz yedinci savunma hattından!

Uzun boylu, belinde kılıcı bulunan bir topçunun bas sesi çınladı odada:

— Çantalarınızı hazırlayın, arkadaşlar! Çabuk olun! Daha çok işimiz var. Şu küçük canavarları kaşıdık biraz. Az daha durmadan geçiyorduk, ama, son anda burada olduğunuzu öğrendik! Haydi, acele edin biraz!

★

Şehrin büyük meydanında ayrıldılar birbirlerinden. Pşigodski, içtenlikle sıktı arkadaşının elini.

— Yakında görüşmek üzere! Eğer size bir yardımım olursa beni nerede bulacağınızı biliyorsunuz. Hoşcakalın bay Raievski.

Birkaç adım yürüdükten sonra geriye döndü, elini dostça salladı.

Raievski, başım sallayarak cevap verdi kendisine.

Raievski, çok iyi tanıdığı bir bodrum katının kapısında durdu. Heyecanın tüm benliğini kapladığını hissetti. On bir yıl önce üç jandarmanın arasında çıkmıştı buradan. Raymond'un elinden tutan Edwige bu basamaklarda kalmıştı, bir dördüncü jandarma engellemişti ilerlemesini...

Ne yapıyorlar? Hayattalar mı? Çok tuhaf; inmeye, kapıya vurmaya cesaret edemiyor.

Ama, işte kapı açılıyor. El örgüsü, eski bir ceket giymiş olan bir kız ağır ağır çıkıyor merdivenleri. Kapı yeniden aralanıyor, bir çocuk başı çıkıyor ortaya.

— Sarah hala, bana şeker getirecek misin?

— Tabiî yavrucuğum! Kapa kapıyı!

— Afedersiniz, Edwige Raievski burada mı oturuyor? diye sordu Raievski, sakin olmaya çalışarak.

Genç kız durdu.

—Raievski mi? Hayır... Yani, birkaç yıl öncesinne kadar burada oturuyordu. Şimdi ayakkabıcı

Michelson oturuyor. Raievskiler Krakov geçidinde oturuyorlar.

— Hayatta mı kendisi? Ya Raymond?

— Edwige'le Raymond mu? Tabiî. Onları uzun zamandan beri mi görmediniz?

— Evet, epey zaman oldu... Buradan ne kadar uzakta evleri?

— Eğer onlara gitmek isterseniz, benimle gelebilirsiniz. Her sabah Edwige'i almak için uğrarım; aynı atölyede çalışıyoruz. Hadi, gidelim...

Küçük ayakların çıkardığı sesler Raievski'ye eşlik etti.

Ona bakmaksızın yürüyor, ama merak dolu bakışlarının üzerine dikilmiş olduğunu hissediyordu. Yüzler yabancı gelmiyordu, söz gelimi, küçük oğlanın Sarah diye çağırdığı bu genç kızın yüzü; onu özellikle hatırlıyordu; kara gözlerinin, çocukla konuşurken kaybolan soğuk ilgisizliği. Gençliğini yaşıyordu işte — on yedi yaşını aşmamış olmalıydı —, bu küçük çocuğun annesi olduğu bile düşünülebilirdi.

Edwige'le oğlu hakkında daha başka sorular da sormak istiyor, ama ihtiyatlı olma alışkanlığı soru sormasını engelliyordu. Yine de en büyük güçlüğü atlatmıştı; bulmuştu izlerini, hayatta olduklarını biliyordu ama, onları yeniden göreceğini düşünmek arttırıyordu heyecanını.

Oğlu nasıldı acaba? Şimdi on sekiz yaşında olmalıydı, gerçek bir erkek... Ya Edwige? Ya yeniden evlenmişse! On bir yıl! Dile kolay! Omuzlardan bu uzun yılların ağırlığını kaldırmak imkânsız. Ya bu beyaz saçları...

— İşte geldik!

Genç kızın melodili sesi şarkı söyler gibi yankılanıyordu.

Bir kere daha baktı yüzüne. Ceketinin renginde, gri bir kalpak giymişti. Düz bir küçük burnu,

düzgün ve enerjik bir ağzı vardı.

Bir şeyler sezinlemişcesine gülümsüyordu.

— Ah, Sarah bu! Hemen geliyorum...

— Yalnız değilim, Edwige, bir konuğunuz var. Günaydın, Raymond.

Raievski'nin başı neredeyse, tek penceresi sundurma duvarına bakan bu ufacık odanın tavanına değecekti.

İçerisi karanlıktı, eşyalardan arta kalan kısımsa oldukça dardı.

Paltosunu daha önceden giymiş olan Edwige arkasını döndü.

Sigismond şapkasını ağır ağır çıkardı ve yumuşak bir sesle :

— Günaydın, Edwige! dedi.

Kadın, gözleri alabildiğine açılmış, birkaç saniye yüzüne baktı.

— Sigismond!..

Hıçkırıklarını tutamadı. Sanki yeniden götüreceklermiş gibi, sıkı sıkıya sarıldı erkeğine.

— Neden ağlıyorsun sevgilim, neden? İşte yeniden bir araya geldik... Ağlamamalısın, Edwige...

Raymond, gözlerini babasından ayırmıyordu. Annesinin, uzun geceler boyunca, kendisine büyük bir sevgiyle anlattığı insan karşısında duruyordu. Raymond'un hayalinde yarattığı babası, erkek, güçlü, doğru ve namusluydu.

Kalbinde, baba sevgisiyle birlikte, babasını izleyen, tutuklayan, zincire vuran ve zindana gönderen insanlara karşı olan nefreti de giderek büyüyordu.

«Zindan»ın nasıl bir yer olduğu bütün açıklığıyla belirememişti çocuk kafasında

Yalnızca çıkışı olmayan, kapkaranlık bir yer olduğunu biliyordu. Annesi, dünyanın öbür ucundaki bir ülkeden, korkunç soğukların hüküm sürdüğü,

yalnızca aşılması imkânsız ormanların ya da karla kaplı çorak ovaların bulunduğu, Sibirya denilen bir ülkeden söz etmişti. Oradan yüzlerce kilometre uzakta bile tek bir canlı varlığa raslamak imkânsızmış. Ve o ülkede zincire vurulmuş adamlar, çara verilecek olan altınları bulmak için toprağı kazıyorlarmış. İşte zindan buydu. Babası da oradaydı.

Annesi, hayatta yalnızca «yoksullar ve sefiller için mutlu bir hayat» isteyen bu adamı anlatırken, çocuk, pek çok göz yaşı dökmüştü.

Anne, dinmek bilmez acısını, tutuklanmış olan genç adamı ancak çocuğuna anlatabilirdi. Sevgisi bir an olsun azalmamış, geri geleceği günü uzun yıllar boyunca beklemişti.

Tüm sevgisini oğluna vermişti.

Çocuk büyümüş, acılar ve mutsuzluklar duygu dolu kalbinde bütün ağırlıklarıyla yer etmişti. Annesinin tek neşesi, hayattaki tek amacıydı. Yıllar akıp gidiyordu. Çocuk, genç bir adam olmuştu. Ona baktıkça kendi gençliğini, Sigismond'la buluştukları çağları hatırlıyordu. O da oğlu kadar genç, oğlu kadar güzeldi. Hayat onu nasıl da yıpratmıştı...

Hayatının en güzel yıllarını kocasından uzakta, acısını içine akıtarak geçirmişti... Ve işte kocası, oğlunun babası nihayet geri dönmüştü. Yaşlanmış ve katılaşmıştı. Alnında, kılıçla kazınmışcasına iki derin kırışık daha ilk bakışta dikkatini çekiyordu...

Oğlundan daha uzun boyluydu. Güçlüydü. Babası omuzlarından tuttuğu anda anladı bunu Raymond.

— Babacığım! diye mırıldandı.

Sarah bu sahneyi heyecanla seyrediyordu. Elinde olmaksızın bu sahneye tanıklık etmesi de canını sıkmıştı. «İşte, ne hale gelmiş, Raymond'un esrarengiz babası!.. Kim olduğunu tahmin etmiştim»

diye düşündü. Sevdiklerinin mutluluğunu görmek onu da mutlu kılmıştı.

— Edwige, ben kaçıyorum, siz işe gelmeyin, burada kalın. Hasta olduğunuzu söylerim, dedi genç kız yumuşak bir sesle.

Edwige kendine geldi.

— Ah! Evet, atölye... Bekle beni, küçük Sarah! Kalamam; Spielmann bugün Moguelnitskilere gitmemizi emretmişti. Eğer gitmezsem, kapı dışarı eder beni...

Kocasına doğru dönerek, kendini haklı göstermek istercesine mırıldandı

— Özür dilerim, Sigismond, gitmem gerek. Bir prova yapmak zorundayım, elimizde büyük bir sipariş var. Erkenden gelmeye çalışacağım... İşte böyle... Raymond sana her şeyi anlatır. Allahım! Geri döndün sen, mümkün mü bu?

Eşikte bir kere daha öptü kocasını ve kapıyı kapatıp dışarı çıktı.

— Bu genç kız arkadaşınız mı? diye sordu çarçabuk Sigismond, oğluna.

— Evet, baba.

— Onlara yetiş ve annene, benim burada olduğumdan kimseye söz etmemesini söyle.

Raymond babasının ne istediğini anladı, koşarak çıktı odadan.

Geri döndüğünde, babası masaya oturmuştu; beyaz başını elleri arasına almış, derin düşüncelere dalmıştı. Oğluna baktı, duru bir sevecenlikle gülümsedi. Raymond, söyleyecek bir şey bulamadan, tam karşısında, ayakta duruyordu.

— Acıkmışsmızdır kuşkusuz? diye sordu yumuşak bir sesle.

— Evet. Ama benimle sizli konuşmana hiç gerek yok.

Yeniden bir sessizlik oldu. Birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı. Delikanlı, babası hakkında pek çok şey

biliyordu; babasınınsa oğlu hakkında en küçük bir bilgisi yoktu. Bu bilgisizliği kaygılandırıyordu Sigismond Raievski'yi. Bu uzun boylu genç adamın hayatı nasıldı? İstekleri nelerdi? İlişkileri nasıl olacaktı? Arkadaşı mı olacaktı, kavgada yoldaşlık mı edecekti, yoksa kuşkulu ve korkak komşulardan saklanıldığı gibi, saklanılması gereken bir yabancı olarak mı kalacaktı? Her zaman olduğu gibi Raievski yine tehlikeyi göze aldı :

— Otur karşıma, delikanlım, nasıl yaşadığınızı anlat bana...

Raymond, şaşkınlıkla, masaya oturdu. Babası, genç kız çizgileriyle dolu güzel yüzünü seyrediyordu. Yüzü kızardı. Sigismond karşısındaki yüzde enerji arıyor, aradığını bir an olsun o mavi gözlerde bulduğunu sanıyordu.

— Nereden başlamalı, baba?

— Okula gidiyor musun?

— Hayır, ortaokulu bitireli üç yıl oldu. Devam edemedim; paramız yoktu. Annem okumamı istiyordu, ama onun günde yirmi saat çalışmasını kabul edemezdim. Ben de Barankeviç süt fabrikasında iş buldum kendime...

Odada sessizlik hüküm sürüyordu. Bu sessizliği bozan duvar saatinin düzgün tik-taklarıydı.

— Benim yüzümden mi bu sabah fabrikaya gitmedin?

— Hayır... Birkaç aydan beri çalışmıyorum orada.

— Neden?

Raymond heyecanla kımıldadı.

— Beni kapı dışarı ettiler.

— Neden?

Raymond, bakışlarını yavaşça yere indirdi.

— Verdikleri belgeye bir mağaza yağmasına katıldığım için kovulduğumu yazmışlar.

Raymond, babasının öfkeli bir halde kaşlarını

çattığını görünce sustu.

— Ama doğru değil bu, baba! Koskoca bir yalan! Yalnızca çalıştığımız altı ayın parasını ödemelerini istemiştik. İşçiler, Barankoviç'i bulup konuşmaları için delegeler seçtiler, gençler de beni göndermişlerdi. Bize sanki köpekmişiz gibi davrandı, hepimizi kapı dışarı etti. Bütün fabrika büronun önünde bekliyordu bizi. Nasıl karşılanmış olduğumuzu anlattık onlara. Alman polisi bizleri dağıtmak istediğinde, bir anda silâhsız bıraktık hepsini, mitralyözlerini ele geçirdik. Listede yazılı olan ücretlere göre paralarımızı ödemesi için zorladık veznedarı. Kasa boşaldığında ambarı açtık, ambar memuruna, parasını alamamış olanlara üçer çuval şeker dağıtmasını emrettik. Hiçbir yeri yağma etmiş değiliz! Eski askerlerle, Alman canavarlarına karşı koruduk. caddeyi. Barankeviç, onları telefonla çağıracak zamanı buldu. Cephanemiz bittiğinde çeşitli yönlere kaçıştık. Ama Almanlar mitralyözü ellerine geçiremediler, onu çok emin bir yere saklamıştık...

Raymond sustu. Babası tek kelime söylemeden, gülümseyerek bıyıklarıyla oynuyordu.

— Peki, sonra?

— Sonra, Almanlar herkesin elindeki şekeri geri aldı. Pek çok kişiyi tutukladılar. Barankoviç, tek kuruş ödemeden işçilerine yol verdi. Benle delegasyona katılmış olan öbür arkadaşları fabrika idaresi kara listeye aldı. Ama ben bir gram bile şeker almamıştım baba; Barankoviç de, yüz seksen markımı ödememişti. Altı aylık emeğimin karşılığı...

— Peki, oğlum. Bir gün mitralyözcülerinle tanıştırırsın beni. Şimdi biraz bir şeyler yiyelim, tabiî bir şeyler varsa.

— Özür dilerim, baba, yalnızca ringa balığı var.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Moguelnitskilerin dev gibi bahçe kapısı ardına kadar açılmıştı; uşaklar koşuşup duruyordu. Pırıl pırıl aydınlatılmış şatonun girişinde büyük bir canlılık hüküm sürüyordu. Akın akın gelen konuklar, giriş aralığında paltolarını uşaklara veriyorlardı.

Stephanie'yle Ladislas salonun kapısında karşılıyorlardı konukları. Siyah bir balo elbisesi, omuzlarıyla kollarını açıkta bırakarak, Stephanie'nin düzgün vücudunun bütün hatlarını meydana çıkarıyordu. Coşkun bir neşeyle aydınlanmıştı yüzü. Başında, şatonun göz kamaştırıcı güzelliği ve yüksek sosyete insanları karşısında çekingeliklerini yenememiş olan çevrenin asilcikleri, onun güler yüzü ve sevimli gülüşü sayesinde kısa sürede eski cesaretlerine ve güvenlerine kavuşuyorlardı.

Ladislas'ın yüzü heyecandan ve eski zamandan kalma bir aristokrat havası yaratma isteğinden kıpkırmızı kesilmişti. Politik nedenlerle gelmelerine izin verilmiş olan değersiz kimseler onun bir kont Moguelnitski olduğunu hemen hissetmeliydiler. Birkaç güzel sözü zengin köy asillerine saklayarak, asilcikleri iki parmağım sallayarak selâmlamakla yetiniyordu. Tüm saygı ve nezaketini karısıyla birlikte gelen prens Zamoiski'ye gösterdi.

Akordları yapılan müzik aletlerinin sesi salona kadar geliyordu.

— Ve işte bay Barankeviç'le eşi! dedi Ladislas Stephanie'ye, alçak sesle.

Aşırı uzun boylu bir adam yanlarına yaklaşıyordu. Şişmanlığı, kolundan çektiği karısının zayıflığı kadar çarpıcıydı. Kolalı yakasından gözüken, sığırları hatırlatan boynu ter içindeydi. Patlak, kan çanağı gibi gözleri Stephanie'nin üzerinde durdu

— Oh oh! Kontes hazretleri etrafa ışıklar saçıyorlar! Ah! on yaş daha küçük olsaydım... Hımm... Evet!... diye konuştu kalın alkolik sesiyle.

Amelie Barankeviç'in iğneleyici bir gülüşü vardı. Ladislas, fabrikatörün ceketini süsleyen düğmelerin, iri midesinin basıncıyla fırlayıvereceğini sandı.

Barankeviçler salona girdiler. Bir uşak, Alman subaylarının gelmiş olduklarını haber verdi Stephanie'ye. Ladislas anlamlı bir göz kırptı.

— Fannie, Edouard'ın Almanları gözden kaybetmemeni söylediğini unutmadın herhalde? Onları küçük salona yerleştirmeli. Almanca bilen bazı gençleri de oraya göndermeli, özellikle şarap dağıtırken tutumlu davranmalı, dedi çabucak.

— Biliyorum... İşte geliyorlar. Ben karşılarım onları, sen de yukarı çık, Edouard'ı bul ve gelmiş olduklarını haber ver kendisine... Louise de bana yardıma gelsin. Daha şimdiden herkes nasıl olduğunu soruyor...

Ladislas gözden kayboldu. Stephanie, sevimli bir gülümsemeyle karşıladı Almanları. Sonnenbourg'un yanında, şehir garnizonunu yöneten, kendinden daha genç bir albay vardı. İçlerinde Schmultke'nin de bulunduğu üç subay geliyordu arkalarında. Sonnenbourg, hepsini tek tek tanıştırdı Stephanie'yle.

Albayın özenli bıyıkları Stephanie'nin eline değdi.

— Nazik davetiniz için en candan minnettarlıklarımı sunarım, kontes; şahsınızda, Alman ordularından bir subayın karısını görmekten de son derece mutluyum, dedi.

— Sanırım buradaki insanlar sizi sıkmayacaktır, albayım?

— Aksine, hiç te değil! diye karşı çıktı albay.

Çevresinde subaylar olduğu halde Stephanie salona doğru yöneldi.

Sonnenbourg yavaşça kolundan tuttu Schmultke'nin.

— Teğmen, evin çevresine nöbetçiler koydunuz mu?

— Evet kumandanım.

Belli sayıda insan toplanmıştı Edouard'ın çalışma odasında. İçerde, bir gece önce Varşova'dan dönmüş olan Edouard'ın kendisi, peder Jerome, prens Zamoiski, Barankeviç, Piskopos Benoit ve sivil üç genç adam vardı.

Joseph, Louise'in dairesi önünde nöbet tutuyordu.

Bir uşağın kolunda yürüyen yaşlı kont Moguelnitski göründüğünde Joseph saygıyla kapıyı açtı ve içeri girer girmez kapı uşağın suratına kapanıverdi.

— Gidebilirsin. Gerektiğinde ben çağırırım seni.

Oğlu, bir şey anlamaksızın omuzlarını silkti. Joseph kendisine seslendiğinde merdivene varmıştı bile.

— Bu Meçislas yoksulu da nerede kaldı? Onu biraz göz kulak ol Adam. Bu çocuk da başımıza belâ oldu!

Adam durdu, gülümsemeksizin baktı babasının yüzüne.

— Dünden beri görmedim onu; son olarak

Françoise'ı döverken görmüştüm. Söylendiğine göre askerleri bulmak için çiftliğe gitmiş.

Babası içeri girdiğinde Edouard ayağa kalktı.

— Sanıyorum bu defa herkes burada. Aşağıda eğlenilirken bizim de burada bazı şeyleri rahat rahat tartışabilecek zamanımız olacak. Şimdi kendimizi tanıtalım, dedi Edouard, babası ayağa kalkmış olan yabancı genç adamların önünde durduğunda.

— Yüzbaşı Wrona, dedi soluk yüzlü ve gözleri kanlanmış olanı.

— Teğmen Warneri, dedi ikincisi. İnce, uzun boylu ve mavi gözlüydü.

— Asteğmen Zaremba, diye kendini tanıttı üçüncüsü. Kısa bıyıklı, tıknaz biriydi, alçak ve hırçın bir sesle konuşuyordu.

Ladislas hızla girdi odaya.

— Edouard, Almanlar geldiler, bir albay, birkaç subay... Louise aşağı indi. Balo başlıyor, duyuyor musun? Bütün emirlerin yerine getirildi. Burada kalmama izin ver..

— Hayır, olmaz. Aşağı in, konuklarla ilgilen. Yarım saat sonra gelirsin, diye kupkuru bir tonda cevap verdi Edouard.

Ladislas hoşnutsuzlukla yüzünü buruşturdu, ama yine de bir savaşçı gibi ayakları üzerinde geriye dönüp dışarı çıktı. Daha bu sabah asteğmen olarak atanmıştı; Edouard'ın kurduğu Polonya tümeninin bir bölüğünün bir kısmını yönetmekle görevlendirilmişti.

— Eğer izin verirseniz, baylar, başlayacağım, dedi Edouard herkes yerine oturduğunda.

Alt katta bir mazurka çalışıyordu orkestra.

— Yarın değil, öbür gün eyleme geçmeye karar verdik. Daha uzun süre beklememize imkân yok. Avusturyalılar her şeyi terk ederek yurtlarına kaçıyorlar. Bugün Almanya'da bir ihtilâlin patlak verdiğini öğrendik. Durumumuz oldukça güç. Gerilerde

havuşun Alman bölükleri, partizan çeteleri tarafından izleniyor. Birazdan bu bölgeye de saldıracaklar. Bay Zaionçkovski, köylerinde şimdiden hareketlerin başladığını söylüyor.. Bildiğiniz gibi, Lublin'de, yedi kasım tarihinde sosyalist Dachinski'nin idaresinde bir Polonya hükümeti kuruldu...

Elini havaya kaldırdı Barankeviç.

— Bu o kadar önemli değil, dedi Edouard onu yatıştırmak için; doğrudan, eşit ve gizli oy yoluyla genel seçimlere günde sekiz saat çalışmaya ve çiftçilere toprak dağıtacağına dair söz verdi, bu gerçek — Edouard'ın sesi alaylı bir şekil almıştı. Ama bu, bugün için vazgeçilmez olan bir sahneye koyuştan başka bir şey değil. Güç bize geçtiğinde, onları kolaylıkla ortadan siler süpürürüz. Şimdilik Dachinski'nin bildirileri sayesinde çiftçiler evlerini kendileri koruyorlar; tabiî ki bu halkın yararına. Önemli olan tek şey var aslında: silâhlanmış olan kuvvetler bizim elimizin altında olmalı. Şimdilik yüz kadar adamımız var. Şehri elimizde tutmak için yeterli bu. Avusturya garnizonu zayıfladı. Sözü geçen tek kuvvet Almanların canavar birlikleri... Ama Almanlarla anlaşma yapılabilir. Özellikle çok yakında, tek bir askerleri kalmadığı an..

— Bu yüz adamı nereden buldunuz? diye sordu piskopos. Tespih çeken bir mumya kadar kuruydu.

Şimdiye kadar Almanların tarafına eğilmişti; peder Jerome'un kendisini de sürüklemek istediği bu hikayedeki gerçek payını öğrenmeyi istiyordu.

— Söz konusu Avusturya ordusunun içinde eriyen Polonya birliğinden geri kalan bir kısım askerle Polonya bölgesel askerî örgütünün üyeleri. Bunlardan başka, iyi ailelerin gençleri.. Şehri ele geçirdiğimizin ertesinde üç misli daha fazla adamımız olacak. Bay Dachinski gerektiğinde, yönetmekte olduğu halk milislerinden bir bölük göndereceğine dair söz verdi.

— Hımm... evet! Barankeviç tehdit edici bir şekilde yükseltti sesini. Ben bütün bu sosyalistlerle öbür rezil eğlence düşkünlerinden nefret ediyorum! İkisi de aynı soydan geliyorlar!.. «Halk milisi»! Görüyorsunuz ya! Bana kalırsa, ben, «Jandarma» kelimesini tercih ederim.

— Sözlerinizi ta kalbimin derinliklerine kadar işleyen bir kompliman olarak kabul ediyorum, dedi yüzbaşı Wrona. Gülümseme yerini tutan bir hareketle buruşturmuştu yüzünü.

Wrona güldüğünde insan, bir ölü kafasıyla işi olduğunu sanırdı; yüzüyle maviye çalan yeşil gözleri o kadar hareketsizdi ki. İhtilâlden sonra jandarma kumandam olmalıydı.

— Peki, şehri kim yönetecek? diye sordu piskopos.

Alçak gönüllülükle gülümsedi Edouard.

— Bölgenin kurmay binbaşısından idareyi biz devralacağız, elimize geçireceğiz. Belediye meclisi avukat Sladkeviç gibi kuklalardan kurulacak. Üç haftaya kadar bin beş yüz ya da iki bin askerimiz olacak. Bu da, daha şimdiden küçük bir ordu sayılır.

Piskopos yavaşça sözünü kesti.

— Bunun yeterli olduğunu sanıyor musunuz?

Yüzbaşı Wrona, Warneri'nin kulağına eğildi:

— Bu kurukafa hiç de göründüğü kadar aptal değil.

Birdenbire ayağa kalktı yaşlı Zaionçkovski.

— Sanırım Kardinal hazretleri şu anki durumun önemini pek iyi kavramamış. Siz, her zaman bir garnizonun bulunduğu bir şehirde oturuyorsunuz, dolayısıyla güven içinde hissediyorsunuz kendinizi; ama biz, hiçbirimiz rahat değiliz malikânelerimizde, sabahlara dek gözümüzü bile kırpamıyoruz! Yalnızca çiftçiler var çevremizde. Bu da yetmiyormuş gibi on Ukranyalıya bir Polonyalı düşüyor. Bu ayak takımının aklı fikri partizanlarla birleşmek.

Daha doğrusu, topraklarımızı elimizden almak, diye ekledi Zamoiski, ulus sorunu bundan çok daha sonra geliyor.

— Toprağı çiftçilere, fabrikaları işçilere, beyler daracağına, papazlar da mezara.. Hepsinin söylediği bu yanılmıyorsam? dedi Wrona soğukkanlılıkla.

— Konudan uzaklaşmayalım, baylar! dedi Edouard. Kısacası, yarın şehir Kommandantur'unu, beleyeyi, garı ele geçireceğiz. Sıkıyönetim ilân edeceğiz önce, sonra çağrıda bulunup gönüllü toplayacağız. Daha sonra da olayların ne şekil aldığını göreceğiz. Piskoposun dudaklarında zehir dolu bir gülümseme belirdi.

— Sanırım sayın Kont sözünü kestiğim için bana kızmayacaktır. Ama bir şeyi açıklığa kavuşturmak istiyorum, dedi tatlı bir dille; tespihini masanın üzerine bıraktı, küçük fare gözleriyle Edouard'a baktı. Bay Zaionçkovski, az önce, benim durumun öneminin bilincinde olmadığımı söyledi.. — sesinin yumuşak tonunda büyük bir keder gizliydi. Ama, suçlanması gereken tek kişinin kendim olmadığını sanıyorum. Otuz beş yıldan beri bu çevrenin dinsel görevini üzerime almış durumdayım, şimdi gerçek durumun ne olduğunu da bilmeliyim. Bir savaşçı değilim ben, Tanrı'mn basit bir mesajcısıyım yalmzca. Bu konseyde bulunmak ne benim, ne de peder Jerome'un görevi. Ama Kilise'nin hizmetkârları, savaş alanlarında her an yollarına çıkacak tehlikelerle karşı karşıya olan savaş şeflerine yardımcı olmak için bazan askerî toplantılara katılırlar. Ruhlarınızdan sorumlu olduğum sürece, bu olaylar hakkındaki bütün düşüncelerimi sizlere söylemek zorundayım.

Piskopos çok anlamlı bir hareket yaptı.

— Rusya - Avusturya sınırının tam üstünde bulunduğumuzu hiç aklımızdan çıkarmayalım, baylar. Daha şimdiden bu sınır ortadan kalkmış durumda. Rusya'da bulunmuş olan Ukranyalıların pek çoğu

bugün ihtilâlin ne olduğunu biliyorlar. Efendilerinin evlerini nasıl ateşe verdiklerini aklınızdan çıkarmamalısınız, ya da en azından ben unutmamanız gerektiğini düşünüyorum. Alman işgâli bir süre için başlarını ezdi onların. Galiçya yakınında oturan öbür Ukranyalıların aynı yolu izlememelerinin tek nedeni, Tanrı'nın, düzeni sağlamak için gerekli büyük bir orduya sahip olan Avusturya imparatorunun iktidarını istemiş olmasıdır... Şimdi ne imparator var ortada, ne de ordu. Halkının onda dokuzunun «Ukranyalı olduğu bir bölgede iktidarı» ele almaya hazırlanıyorsunuz. Kont Edouard bana, prens Radziwill'le kont Potocki'nin göndermiş oldukları mektupları okudu. Malikâneleriyle fabrikaları, bütün Volhynie ve Podolya boyunca dağılmış durumda. Onlar da kendi müfrezelerini kurmuşlar, iktidarı ele geçirmeye hazırlanıyorlar. Bizim yardımımızı bekliyorlar... Nedir bunun anlamı, baylar? Bunun anlamı, Polonya devletinin, daha doğmadan önce, Ukranya'yla Beyaz Rusya'ya karşı savaş açmayı düşündüğüdür. Böylece bütün halk kitleleriyle savaşmaya sürüklenmiş olacağız; karşımızda bulacağız hepsini, bir yandan yabancı işgalciler, bir yandan toprak sahipleri.. Kararı siz verin: Genç bir devlet böyle bir maceraya girebilir mi, eğer yok olma tehlikesiyle karşı karşıya değilse? Polonya'da, Moskovalı ve Ukranyalı işgâlcilere karşı geniş halk kitlelerini ayaklandırmayı başarsak bile, Polonyalı senyörler için Ukranyalılarla Beyaz Rusları, kendilerine karşı nasıl ayaklandırabiliriz? Tanrı şahimdir, bütün isteğim katolik kilisesinin bütün dünyaya hâkim olmasıdır! Ama, baylar, çocuk değiliz artık! Ve Almanların Ukranya'yı işgâl edebilmek için üç yüz yirmi bin askere ihtiyaçları olduğunu biliyoruz! Ve siz, bir ayda iki bin asker bulacağınızı umuyorsunuz.» Kanımca, baylar, tek dayanağımız olan Polonya krallığını güçlendirmek için Potockilerin, Radziwillerin, Sanguskoların ve beş

ya da altı büyük sanayicinin çıkarlarını korumaktan vazgeçmek zorundayız..

Piskoposun, diplomatça bir davranışla, adını büyük sanayiciler arasında saymamış olduğu prens Zamoiski dudağım ısırdı.

— Hımm... Evet!!.. diye söylendi Barankeviç bacağını yumruklayarak (öfkesini yenebilmek için büyük bir çaba göstermişti). Hiç değişmeksizin bir «evet» le biten bu sağır edici boğaz temizliği Barankeviç'in dinleyicilerinde genellikle bir korku uyandırırdı. Özür dilerim, Aziz peder! Yani bana, fabrikalarımı bırakıp Varşova'ya kaçmamı mı öğütlüyorsunuz? Bütün servetlerimizi, topraklarımızı bırakıp dilenciler gibi Varşova'ya gitmek ve orada Polonya krallığını «güçlendirmek»? Teşekkürler! Ama biz, başka türlü düşünüyoruz! Son nefesimize kadar çarpışacağız!.. Ama her şeyi, kendi elimizle bu zincirden boşalmış halka bırakmak? Siz bizleri ne sanıyorsunuz?

Piskoposun dudakları, karşısındakini aşağılayan bir şekilde kıvrıldı.

— Bay Barankeviç bütün olup bitenleri, görüş alanı yalnızca beş ya da altı kilometreye uzanan, fabrikasının bacasından görüyor, oradan izliyor, ulus olarak Polonyanın çıkarlarına çok yabancı.

— Bütün soylu kişilerin ideali denizden denize uzanan büyük Polonya değil mi? diye bağırdı Zaremba, koltuğundan fırlayarak.

Piskopos, onun bulunduğu yöne dönmedi bile.

— Bu kötü bir örnek, sayın Teğmen! Ukranya'nın bir bölümünü, Litvanya'yı ve Beyaz Rusya'yı da kapsayan 1722'lerin Büyük Polonya'sı — hattâ bugün bile, Polonya'nın sınırları Karadeniz'den uzaktır — her kantonun yalnızca kendini düşünmesinden, her senyörün topraklarına daha fazla toprak eklemek istemesinden, her büyük sanayicinin ülkenin değil de kendi çıkarlarını gözetmesinden yıkıl-

mıştır.. Sizler de buna benzer bir şey yapmak istiyorsunuz, diye soğuk bir şekilde cevap verdi papaz.

— Çok tuhaf, Almanlar Ukranya'yı işgâl ettiklerinde pispokos cenapları karşı çıkacak bir şey bulmamışlardı, diye öfkeyle homurdandı prens Zamoiski.

—. Gerçek bir kuvvet söz konusuydu.. Bugün tahtların yıkıldığını, taçların yuvarlandığım görüyoruz... Rusya ateşler içinde. Eğer yok olmak istemiyorsak çok tedbirli olmak zorundayız. Ben, temeli olan bir yerde güçlenmenin taraftarıyım! Ben tedbirin üzerinde dururum her zaman! Tanrı şahidim, eğer kuvvetli olsaydınız bu melûn bolşevikleri Polonya'da ve öbür ülkelerde durdurabilmeniz için kutsardım sizi.. Ben gidiyorum, ama siz, baylar, hepiniz, burada bile, evimizde mezarımızı kazan insanlar bulunduğunu aklınızdan çıkarmayın. Polonya'da, Daçinski hükümetinin yanısıra, şurda burda Sovyetlerin bulunduğunu da unutmayın!

Piskopos ayağa kalktı, herkesi başıyla selâmladıktan sonra dışarı çıktı. Tartışma boyunca dişleri sıkılı olarak duran peder Jerome izledi kendisini. Görünmeden dışarı çıkmaya çalışarak servis merdiveninden aşağıya indiler. Piskoposun kapalı arabasının bulunduğu parka sessizce yürüdüler. Yine sessizce bindiler arabaya, ancak şehre yaklaştıklarında piskopos, peder Jerome'a döndü:

— Kuşkusuz, oraya yine gideceksiniz, peder Jerome? Yarın bana uğrayıp her şeyi anlatırsınız. Zamoiski'yle Potocki'nin önerilerine kanmaması için elinizden geleni yapınız. Kuracağı birlikler Ukranya içlerine gideceği yerde burada kalmalı. Sonra, duyduğuma göre, dün, çevre kiliselerin papazlarını toplamışsınız... Sanırım gelecek sefer benim başkanlığımda toplanırsınız. Bir on gün daha kalacağım bu şehirde. Krakov piskoposluğuna atandığımı biliyorsunuzdur kuşkusuz.. Ama, burada bulunduğum sü-

rece bensiz hiçbir işe girişmemenizi rica edeceğim... Şunu da aklınızdan çıkarmayın, peder Jerome, eğer bu girişim başarısızlığa uğrarsa hiçbir zaman pispokos olamazsınız. Dolayısıyla, benim gibi bir dayanağı ve öğütlerimi küçümsememeniz gerek.. Tedbirin, bilgeliğin kardeşi olduğunu da sakın çıkarmayın aklınızdan!

Papaz Jerome dudaklarını ısırdı. Suç üstü yakalanmış ve kulağı çekilecek olan bir öğrenci gibi hissediyordu kendini. «Bu yaşlı tilki her şeyi öğrenmek için ne yapmıştı? Evet, bu cübbesi içindeki şeytana karşı tedbirli olmak gerekti!»

Şatafatlı araba kilise rahibinin evine yakın bir yerde durdu. Peder Jerome, piskoposun inmesine yardım etmek için arabanın kapısını açtı.

— Tanrı hepinizi kutsasın! dedi piskopos ayrılırken. Arabacım sizi evinize götürecek.

Bu arada, yemek odasında şaraplar oluk gibi akıyor, birbirine vurulan ayaklı bardakların çınlaması çevreye yayılıyordu.

Aşırı derecede yeniyor, içiliyordu. Herkes, yanındakini dinlemeksizin bir ağızdan konuşuyordu. Herkes ateşlenmişti, tartışılıyor, sözlerin doğruluğu kanıtlanmaya çalışılıyordu.

Uşaklar yorgunluktan bitmişlerdi.

Joseph, kontun kendisine vermiş olduğu on beş bin markın yiyip içerekten eriyip yok oluşunu kalbi sıkışarak seyrediyordu.

Salonlardaki divanlara kurulmuş olan yaşlı hanımlar yorulmak bilmeksizin, yaptıkları dedikodularda insanları yerden yere vuruyorlardı.

Gençler, spor salonunda, Ladislas'ın çevresinde toplandılar. Yurtseverce çağrılarla dolu bir söylevden sonra Zaremba gönüllü askerleri yazmaya başladı. Adaylara daha önceden haber verilmişti. Bütün gönüllülere bir atama emriyle yazılı bilgiler ve-

riliyordu. Silâh kasaları çoktan gelmişti; hepsi ertesi akşam için dağıtılacaktı. Kimisi korkuyordu, ama belli etmiyordu korkusunu. Ladislas, eskiden ağabeyinin giymiş olduğu subay şeritleriyle süslü bir üniforma içinde boy gösteriyordu. Kayıt işleminden sonra «Polonya her zaman yaşayacaktır» şarkısı söylendi moral kazanmak için ve gürültülü bir şekilde büyük salona geçildi.

Almanlar, yaşlı kontun çalışma odasında kâğıt oynuyorlardı. Stephanie, masanın üzerinde yeterince şarabın bulunup bulunmadığı, kumarın subayların bütün dikkatini çekmeye devam edıp etmediğini anlamak için durmadan girip çıkıyordu odaya. İçkilerin azaldığını gördüğünde Ladislas'a :

— Çalışma odasına burgonya şarabı yollat, dedi.

Ladislas biraz içkili olduğundan çok kızışmıştı. Elinin altına ilk gelen, hizmetçi Elise oldu.

— Çabuk mahzene koşup bir sepet burgonya şarabı al! Çabuk ol!

— Şaraptan hiç anlamam, kont cenapları. Babama söylerim, o getirir.

Ladislas'ın bakışları birkaç saniye kadar genç kızın yüzüne takıldı.

— Şarabın hemen getirilmesi gerek! Gel, en iyisi kendim seçeyim!

Mahzene girdiklerinde Ladislas ihtiyatla kilitledi kapıyı. Elinde bir mumla önden yürüyen Elise hiçbir şeyin farkında değildi. Sepet dolduğunda onu kaldırmak için eğildi, ama Ladislas iterek yere yuvarladı.

Üstlerinde, şölen bütün gürültüsüyle devam ediyordu.

Ladislas, tedbiri elden bırakmaksızın araladı mahzenin kapısını; kimse yok. Şişe dolu sepeti merdivenin önüne kadar çekti, kapıyı kapattı, korkulu bakışlarla sağa, sola baktıktan sonra kilitleme-

ye koyuldu. Tam üstünde ayak sesleri duyduğunu sandı. Anahtarı kilidin üzerinde bırakıp bahçeye fırladı. Suç işlemiş bir köpek gibi sessizce çalışma odasına girdi, bir bardak dolusu şarabını bir dikişte bitirdi.

Bu gece davetinde kendini pek rahat hissetmeyen iki konuk çalışma odasına sığınmışlardı. İçerde, şehrin konfeksiyon atölyesinin sahibi Spielmann'la — her şeyden kaygılanan, yerinde durmak bilmeyen ufak tefek bir adam — Ticaret Bankası müdürü Abramakher — dazlak kafalı, soğukkanlı, şişman biri — bulunuyordu. Ladislas'ın varlığını fark etmeksizin konuşmalarını sürdürüyorlardı.

— Katlanabildiğim hareketleri görüyor musunuz, siz, bay Abramakher. İsaac'ım kaybolmak istediğinde, ona, «yahudiler»in kabul edilmediğini söylemişler! İşte bu da Polonya ordusu, görüyorsunuz ya!

— Peki, sonra?

— İsaac başkaldırdı. Barankeviç'i bir köşede yakalayıp ona «Dinleyiniz, bu iş için on bin ruble verdim, eksiksiz üç yüz üniforma daha vereceğim! Ona bir levazım subayı görevi bulunamaz mıydı acaba? Allah için, ticaret lisesini bitirdi, beş parasız senyör torunlarından daha aptal olduğu söylenemez. Sadece yahudi oldukları için müttefiklere böyle davranmak doğru mudur?» dedim.

— Ya sonra?

— Sonra Barankeviç herşeyi yoluna koydu. İsaac, levazım bölümünde bir göreve atandı. Ama yine de subay yapmadılar onu. Şimdilik çavuş. Ama önemli değil bu! İsaac akıllı bir çocuktur, eğer her şey yolunda giderse sonunda mutlaka subay olur! Bu, bana bir onbin rubleye daha patlasa bile!

Abramakher, Ladislas'ın varlığını farketti; Spielmann'ı dirseğiyle dürttü. Belli belirsiz bir mırıltıdan başka bir şey duyulmaz oldu.

— İktidarı ele geçireceklerine inanıyor musunuz, bay Spielmann?

— Ne sanıyorsunuz? Bunun için harekete geçiyorlar.

— Ya siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

— Ne düşüneyim istiyorsunuz, bay Abramakher? Sanırım bu noktada siz de benimle birlik olacaksınız, evet, sovyet iktidarındansa Polonyalı senyörlerin başa geçmesi çok daha iyi olacak. Eğer ayaktakımı senyörlerden üstün çıkarsa sizin de, benim de elimde hiçbir şeyin kalmayacağı apaçık ortada. Belki de başlarımızı kaybedeceğiz... «Sovyetlerin iktidara gelmesi için bekle biraz, o sülük Spielmann'ın hatıraları canlandırılacak», gibi yazılar astıklarını öğrendim işçilerimin... Püf, çok iğrenç bu! Onları, o baldırı çıplakları ben besledim, bütün bu yaptıklarıma karşılık bana sülük diyorlar! Sorarım size, adalet diye bir şey var mı şu dünya yüzünde?

— Bunu kimin söylediğini biliyor musunuz? diye sordu Abramakher.

— Oh! Tabiî! Adamlarım var benim. Sarah söylemiş, ayakkabıcı Michelson'un kızı. Sizin evinizde oturduklarını sanıyorum? Yarından tezi yok bu küçük orospuyu kapı dışarı edeceğim! Ama tek başına değil o! Avusturyalıların da çorbaya tuz katmaya çok ihtiyaçları var! Aklı başında bir halkla işin olduğunu sanıyorsun ve sonra bum, ihtilâl!

Abramakher sabırsızlıkla sözünü kesti:

— Söyleyin, yarın bütün bu yabancı yazıları kaldıracak mısınız? Ben her şeyi özenle saklamak gerektiği kanısındayım. Şimdilik onların ne düşüncelerini değiştirebilirsiniz, ne de onları kapı dışarı edebilirsiniz... Acele edin, bu hikâyenin altından ne çıkacağı bilinmez! Bu Moguelnitski'nin bizim bankaya da el atabileceğini aklınızdan çıkarmayın. Neden olmasın?

— Siz, altından bir adamsınız, bay Abramakher! Duvarların arkasında dönenleri görüyorsunuz! İnanın, atölyemle evlerimimi satın alabilecek bir aptal bulsam, bir saniye duraksamadan hepsini satarım! Hattâ yarı fiyatına, inan olsun! Ne berbat durum!

★

Şatoya girerken aynı servis kapısından geçen peder Jerome mahzen kapısının ardından gelen sağır edici bağrışmalar duydu. Durdu.

— Tanrı aşkı için açınız! Korkuyorum.

Duyduğu bir kadın sesiydi. Anahtar kilidin üstündeydi. Anahtarı çevirdi peder Jerome. Korkudan çılgına dönmüş olan Elise, karanlıkta şeytanı gördüğünü sandı.

— İsa Hazretleri! Bakire Meryem! Acıyın bana! diye bağırdı. Bir sinir krizi geçiriyordu.

— Neyin var, çocuğum? Hiçbir şeyden korkma! Peder Jerome'u tanımadın mı?

Elise'in kopuk kopuk sözlerinden her şeyi anladı. Genç kızı elinden tutup üst kata doğru yöneldi.

— Benimle gel...

Kapının vurulduğunu duyunca, içerde olan Stephanie koşup kapıyı açtı. Elise'in kanı çekilmiş yüzünü gördüğünde:

— Ne oldu, sayın peder? diye sordu korkuyla.

— Bağışlayın beni, kontes, bu çocukla yalnız kalıp konuşmak istiyorum. Yatak odanıza geçebilir miyiz?

— Rica ederim, ama ne oldu?

Peder Jerome kendisine işaret ederek yapılmış olan bir tedbirsizliği açıklamaya çalıştı; Elise'i odaya soktu, divana yatırdı, kapıyı üzerine kapadıktan sonra Stephanie'nin yanına geldi.

— Çok kötü bir hikâye. Çevreye yayılmaması gerek. Odanıza geçin ve dinleyin. Size yine ihtiyacım olacak, diye çarçabuk mırıldandı peder Jerome. Sonra yeniden yatak odasına döndü.

— Evet, yavrum, anlattığın şey çok korkunç; tabiî doğruyu söylüyorsan. Şimdi dinle beni kızım. Olanlardan ailene de söz etmek niyetinde misin? Bunu katiyen yapmamalısın! Kendi kendini yok etmiş olursun. Aileni kapı dışarı edecekleri gibi iftira ettiğini söyleyerek seni de hapse attırabilirler. Seni kontla birlikte kimsenin görmediğini kendin söyledin. Öğütlerimi, vicdanınızın sorumlusu olan benim öğütlerimi iyi dinleyin. Tanrı bile düşmanlarımızı affetmenizi emrediyor! Bu hıristiyanca olay için sana güveneceğiz, eğer her şeyi unutursan... Eğer susacağına, bundan kimseye söz etmeyeceğine söz verirsen, sana yapılmış olan bu onur kırıcı durumdan kontes Stephanie'ye söz ederim. Çok iyi bir katoliktir o, Tanrı katında, sana yapılmış olan bu aşağılatıcı hareketin bir karşılığı olmasa bile, gereken altını ödemekten çekinmeyeceğine eminim. Bu olanlardan kimseye söz etmeyeceğine dair kutsal Bakire Meryem adına yemin et, çocuğum. İnan bana, yalnızca senin iyiliğini istiyorum. Seni kutsaması için yalvaracağım Tanrı'ya. O şerefsiz adama gelince, tanrısal cezadan kurtulamayacak!

Peder Jerome'un gözleri Elise'i büyülemişti; güçsüzce mırıldandı

— Tek kelime söylemeyeceğim.

Peder Jerome bir dua mırıldanarak ağır elini sevecenlikle kızın başının üstüne koydu.

Yan odada, cizvitin lütfuymuş gibi oynamak zorunda kaldığı iki yüzlü rolün utancıyla alev alev yanan Stephanie, kasasından bazı küçük altın eşyalar çıkardı...

Louise, bütün gece boyunca mutlu bir coşkun-

luk içindeydi. Herkesin dikkatini ve hayranlığını üzerinde toplaması, güzelliğinin bilincinde olması, Edouard'ın varlığının yarattığı mutluluk, bu göz kamaştırıcı gecenin kadını olmasının yarattığı coşturucu duygu, bütün bunlar başını döndürüyordu.

En asil ailelerin gençleri kendisini bir mazurka ya da bir krakov dansına kaldırmak için tüm şereflerini ortaya koyuyorlardı. En hızlı ulusal danslarını nefesi kesilinceye kadar oynuyor, genç senyörler de, beyaz bıyıklı yaşlılar da kendisini hayranlıkla seyrediyordu.

— Harika bir kadın! diye düşüncesini belirtti Warneri; Louise'i, dans ettiği sürece hayranlıkla seyretmekten bir an olsun vazgeçmemişti.

Edouard'ı prens Zamoiski'yle başbaşa bırakarak yüzbaşı Wrona'yla birlikte dans salonuna iniyordu. Bütün salon rahatlıkla görülebiliyordu son basamakların tepesinden.

— Kadınları pek iyi tanımam, bay Warneri! Bir tutam kokain beni bu güzellerden daha fazla etkiliyor, diye cevap verdi Wrona sıkılmadan bozduğu bir fransızcayla.

Warneri, iğrendiğini belli eden bir şekilde buruşturdu yüzünü.

— Renkler ve zevkler... Sizce, onu vals yapmaya davet edebilir miyim? Sizden saklamıyorum, ona aşık olmuş gibiyim!

— Eğer bu kadar çok istiyorsanız, bir sakıncası olduğunu sanmıyorum. Ama unutmayın ki herkesin gözünde siz, prens Zamoiski'nin küçük oğlunun eğitmeninden başka bir şey değilsiniz... En iyi dileklerim sizinle olsun! Özellikle girişimimizin umutsuz olduğu şu sıralar, dedi Wrona cansız bir sesle.

✶

Kısa ve tıknaz süvari başçavuş yardımcısı bü-

tün gücüyle Joseph'in teğmen Schmultke'yi getirmesini istiyordu. Assubayların hiç izin almaksızın içeri girip çıktıklarını gören uşak, kendisine verilen emri yerine getirmeye gitti.

Birkaç dakika sonra Schmultke, kolunda Stephanie olduğu halde göründü. Teğmen az buçuk sarhoş olmuştu. Başçavuş yardımcısını gördüğünde Guillaume biçimi bıyıkları öfkeyle titredi.

— Ne var, Suppe? Önemsiz şeyler için beni rahatsız etmemeni söylemiştim sana!

Schmultke, Stephanie'nin kolunu bırakmıyordu, onun da gitmek için acelesi yoktu zaten. Başçavuş yardımcısı onun önünde konuşmak istemiyordu ama. teğmenin bıyıkları öyle korkunç bir şekilde titriyordu ki, hemen o anda raporunu vermek zorunda kaldı :

— Sizin de bir kere tutuklamış olduğunuz Meçislas Pşigodski'yi yakaladığımı sayın teğmenime bildirmeyi uygun gördüm. Kendinin savaş tutuklusu olduğunu söylüyor, asker kaçakları gara saldırdıklarında öbür mahpuslarla birlikte kaçmıştı...

— Tutuklandı ya, çok iyi! Raporunu bana yarın da verebilirdin.

Kararsızlık içinde bocalayan assubay, vücudunun tüm ağırlığını bir bacağından öbür bacağına aktardı.

— Ama bu adam askerler arasında propaganda yapmış... Bunun dışında, kumandanımızın emireri, çiftliğe sarhoş bir halde geldi, nereden bulduğunu bilmediğim bir sepet dolusu da içki getirdi yanında. Askerlere tehlikeli şeyler anlatmaya başladı; Almanya'da, gelişmesini kendi gözleriyle gördüğü bir... — başçavuş yardımcısının hıçkırığı korkunç kelimenin söylenmesini engelledi.

Schmultke, Stephanie'nin elini bıraktı.

— Nasıl?

— Bu savaş tutuklusu, subayları tutuklamaları

için askerleri kışkırtmaya çalışıyor.

— Yeter! Ya siz, siz nerelerdeydiniz? Özür dilerim kontes, gitmek zorundayım.

Telâşa kapılan Stephanie, duyduklarını bir an önce Edouard'a iletmek için acele etti. Gerçekten, oğlunun tutuklanmış olduğunu haber verdi Joseph'e. Yaşlı adam büyük bir canlılıkla indi merdivenleri.

Stephanie'yi dinledikten sonra Edouard, içeri girmekte olan Wrona'ya sordu :

— Yaşlı Joséph'in ikinci oğlunu askere almış mıydınız?

— Hayır. Tuhaf bir tipti. Bu sabah kendisine önerdiğimde savaştan bıkmış olduğunu söyledi.

Oğlunun çalışma odasından ayrılmamış olan Casimir Moguelnitski uykulu halinden sıyrıldı.

— Schmultke bu haydutun kaçmasına izin vermemeli. Hım-hım... Hem bütün bunlar çok şüpheli, nereden çıktı? - yeniden öksürdü. Bu yaratık her türlü cinayeti işleyebilir... Burada bulunduğunu ancak bugün öğrendim. Bana söylediklerine göre Françoise'ın pestilini çıkarmış... Lütfen, Edouard, tedbiri elden bırakma, tedbirli ol!

— Sakin ol, baba, heyecanlanma, Almanlar tek başlarına hallederler onun işini. Sonunda yine biz kazançlı çıkacağız... Kuşkusuz, kumandanın gizli kağıtlarını karıştırmıştır emireri, askerlerin Almanya'da neler olup bittiğini öğrenmeleri iyi olur. Kaygılanma Stephanie! Korkulacak bir şey yok! Benimle iç balkona kadar gelmek ister misiniz, prens? Oradan, gençlerin nasıl eğlendiğini seyrederiz; bütün salonu rahatlıkla görebiliriz.

Françoise, bütün gece boyunca mutfakta çalışmıştı. Yüzündeki kocaman iki morluk yüzünden masaya servis yapmasına izin verilmemişti. Joseph, kocasının yakalandığını haber verdiğinde bir süre soğukkanlılığını yitirmiş, ama kendini hemen toplayarak büyük gürültülerle yıkadığı bulaşığının ba-

şına dönmüştü.

— Yazık! Bana ne bundan? Benim kocam değil artık! Bıktım artık böyle yaşamaktan! Assalar bile üzülmezdim.

Sesi hıçkırıklarla boğuldu. Kendi kendine, çiğnenmiş gençliğine acıyordu. Bu evde katlandığı bütün incitmeler, onur kırıcı sözler, aşağılatmalar aklına geldi. Her şeye rağmen yine de en çok Meçislas'a kızıyordu. Geri döndüğü ilk gün dövmüştü kendisini. En kötü sözleri savurmuş, ağıza alınmaz sıfatlar yakıştırmıştı ona! Göz yaşları daha büyük bir hızla akıyordu. Hem kendine, hem de kocasına acıyordu. Neler yapmıştı daha? Bu iş nasıl bitecekti? Onun durumunu düşünerek kaygılanıyordu. Ona hâlâ sevdiğini, onun için korktuğunu kendi kendine itiraf etmek istemiyordu.

Stephanie acıyarak baktı Françoise'm yüzüne. Oda hizmetçisi, üzüntü içinde önlüğünün ucunu paçavra gibi evirip çeviriyordu.

— Bir şey yapabileceğimi sanmıyorum. Yaşlı kont kocanı hiç sevmez. Hem sonra, içinde bulunduğumuz şu sıralar...

— Siz her şeyi yapabilirsiniz, kontes cenapları. Yalvarırım! Yalnızca teğmen beyle konuşma külfetine katlansanız, onu hemen serbest bırakır, diye mırıldandı Françoise, yalvaran bir sesle.

Stephanie olumsuz bir hareket yaptı.

— Hayır, bu sırada konuşamam teğmenle. Hem sonra, şaşırtıyorsun beni; o seni eşek sudan gelinceye kadar dövsün, sen kalk...

— Ne yani! Beni dövdüğüne göre, beni seviyor demektir...

— Demek bütün neden bu!

Stephanie, bu işte yaşlı kontun oynamış olduğu rolü az-çok anlayarak konuşmaya daha fazla devam etmenin gereksiz olduğuna karar verdi. Françoise'ın kendine gelmesini sağlamak için üstün körü bir söz

verdi ve genç kızın kendisini çağırmış olduğu koridordan ayrılarak salona döndü.

Yüksek bir ateşe yakalanmış olan Elise, örtülere sarılıp sarmalanmıştı. Kaygı içinde kıvranan annesi yanına oturmuştu.

— Bir doktor çağırsak, küçük kızım?

— Önemli değil, anne, geçer yakında. Soğuk almış olacağım. Yalnız bırak beni...

— Bu kez, alçak herif, yakanı kolay kurtaramayacaksın! Kısacası, subayların yakalanıp tutuklanmaları gerektiğini mi söylüyorsun? Şu anda rezil hayatını kısaltmak bizim elimizde. Her soruma cevap vereceksin, yoksa...

Schmultke'nin elinde tuttuğu otomatik silâh büyük bir gürültüyle masaya indi.

— Adın ve soyadın?

— Meçislas Pşigodski.

Büyük salonda mazurka oynanıyordu. Asil senyörlerin tabanları gururlu ve sert bir şekilde döşemeye vuruyor, kadınlarsa büyük bir incelikle kayıyorlardı.

— Kontes, beni büyülediniz!

Louise gülümsüyordu. Warneri'nin omuzunun üstünden bakıyor, teğmense bu gülümsemenin kendisi için olduğunu sanıyordu...

— Yaşasın denizden denize uzanan büyük Polonya! Yaşasın güzel ve iyi Polonya asilleri! Düşmanlarımıza ölüm! diye hırlıyordu Ladislas, içtiği şaraplardan başı dönmüştü.

— Hurra! diye cevap verdi kendisine salonda bulunanlar. Bağrışmalar bir süre için orkestranın sesini örtmüştü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

— Güneş bulutların arasından sıyrılıyor, baba!

Moise, ellerini kirli zemin üzerinde yansıyan güneş ışıklarını tutmak istercesine uzattı.

— Baba! Biraz güneş ışığı getireyim sana... Tutamıyorum, gelmek istemiyorlar...

Moise gözlerini kırpıştırdı. Güneş ışınları yüzüne çarpıyordu. Güneşin biraz sonra kaybolup, her tarafın karanlığa bürüneceğini biliyordu. O zaman dedesiyle babası daha hızlı sallayacaklardı çekiçlerini. Petrolleri olmadığından güneşin batmasına yakın her zaman böyle yaparlardı. Yarın belinde büyük bir bıçak taşıyan kötü bir adam gelecek, dedesine bağıracaktı. Moise, adamla dedesinin neler konuştuğunu bilmezdi, ama dedesi bilirdi nasıl konuşulacağını; kendisinin anlayamadığı cevaplar verirdi adama. Dedesi her şeyi bilirdi zaten. Moise ona ne sorsa cevabını alırdı... Dedesi saçayakta, reçineli ağaç kabuklarını tutuşturmaya başlamıştı bile. Az sonra yemek yenecekti. Moise, çoktandır aç olduğunu hatırladı. Uzun zamandır iyi şeyler yememişti. Hep yağsız fasulye... Acaba büyükannesi ne zaman bıkacaktı fasulye pişirmekten? Sarah halası ona bir elma ya da bir şeker getirirdi belki? Moise, Sarah halasını da, şekerleri de çok severdi. Sarah halası dikiş dikmediği zamanlar hep kendisiyle oynardı. Moise, birçok kadının dikiş diktiği o evi daha

önce görmüştü... Sarah halanın büyük, çok büyük gözleri vardı! Kundura boyası gibi kapkaraydılar. Moise, masanın altında saklardı tüm servetini: Küçük bir taş, deri parçaları, babasının hediyesi küçük bir çekiç, tahta topuklar. Kundura da yapmıştı, ama bunlar gerçek değil, oyuncaktılar.

Moise şimdi masanın altındaydı. Kimseyi rahatsız etmiyordu, bacaklarının arasında dolaşmadığı sürece bağırmazdı annesi. Babasıyla dedesi öbür köşede, çatı penceresinin altında çalışıyorlardı. Güneş seyrek olarak, kısa bir an için buradan gözükürdü. Bugün çabuçak battığından Moise, güneşle oynayacak zaman bulamamıştı.

Sobanın yanında, annesiyle büyükannesinin oturduğu bir yer vardı. Yatağın yanında da bir başka yer. Sarah halası sandığın, dedesiyse sobanın üzerine serilen deri şiltenin üzerinde uyurlardı. Annesiyle babasıysa yatakta yatarlardı. Evde dört ayrı köşe vardı; Moise de tastamam dört yaşındaydı. Dün babası, dedesine diyordu ki... Moise babasının sözlerini hatırlayacak zaman bulamadı... kapı gıcırdadı. Ah! Gelen Sarah halaydı! Moise sevincinden yerinden sıçradı.

Daha şimdiden genç kızın dizlerine sarılmıştı. Şeker getirip getirmediğini bilmek istiyordu. Akşamları en iyi yerin Sarah halasının kucağı olduğunu biliyordu Moise! Örgülü, ağır saçlarının uçlarına dokunmak, hele onlarla burnunu gıdıklamak çok hoşuna gidiyordu.

Çekiçler daha hızlı vurulmaya başlandı... Akşam yavaş yavaş pencereyi kara bir başlıkla örtecek; oda, saçayaktan çıkan sıska bir alevle aydınlanacaktı.

Annesi ekmeği kesiyor, babasıyla dedesi ellerini yıkıyorlardı.

— Neden hiç konuşmuyorsun, Sarah? diye sordu babası.

— Spielmann beni işten çıkardı.

— Neden?

Moise dışında kalan herkes, hemen hemen aynı anda sormuştu bu soruyu.

— Çünkü ona bizim sırtımızdan geçindiğini, bir sülük olduğunu söyledim.

Moise «sülük»ün ne demek olduğunu bilmiyordu, ama kuşkusuz kötü bir şeydi.

— Böyle söyledin diye aylığını arttıracak değildi ya!

Annesinin sesi alabildiğine sertti; zaten oldum olalı sevmezdi Sarah halayı.

— Sana göre, Esther, susmalı mıydım? Her ay aylıklarımızı azaltıyor, bizi günde on dört saat çalışmaya zorluyor; kendisi gün geçtikçe zenginleşiyor, bizleri her gün daha fazla bitip tükenene kadar çalıştırıyordu! Alçaklık bu!

— Peki ya şimdi? Abramakher'e vereceğimiz kirayı aylığınla ödemeyi düşünüyorduk, dedi dedesi korku dolu bir sesle.

— Bu onun umurunda mı sanki? Hanımefendi gururludur canı ne isterse onu yapar... Belki de düşes samyordur kendisini. Patrona hakaret edecek hakkı kendisinde buluyor, ama yarına aç kalacak farkında değil. Belki de kardeşinle babanın seni besleyeceğini umuyorsundur? diye bağırdı annesi.

Moise korkuyla baktı annesine. Annesi zayıf ve sivri burunluydu; kendisini bildi bileli hasta ve sinirliydi.

— Tartışmaya gerek yok, Esther, eve bir felâket gelmişse kavga etmekle onu azaltamayız.

Bu sözleri söyleyen dedesiydi. Sarah halayı da, Moise'i de canı gibi severdi. Oldukça yaşlıydı. Uzun, beyaz sakalları vardı. Her zaman iki büklüm oturduğundan sırtı kamburlaşmıştı.

Biri kapıyı vurdu. Kapı açıldı; Moise o önemli adamın, Abramakher'in içeri girdiğini gördü. Herkes ona, ses çıkarmaksızın bakıyordu.

Kendini ilk toparlayan dedesi oldu.

— İyi akşamlar, bay Abramakher! Oturunuz rica ederim. Esther, ışığı yak.

Moise, dedesine; bugün cumartesi mi? diye sormak istedi; ama yeni gelen adamdan korkuyordu.

— Geçerken sorayım dedim, Michelson, ev kirasını ödemek niyetinde misiniz? Yoksa ben ona göre tedbirimi alayım mı?

— Biraz daha bekleyebilseniz, bay Abramakher. Hepsini ödeyeceğiz! Ama ne yazık ki şu anda hiç paramız yok. Bir markımız bile! Siz de bilirsiniz ya, yoksullar bu aralar oldukça güç durumdalar. Bütün kazanılan yiyeceğe gidiyor. Sarah aylığını alacak diye bekliyorduk, ama bay Spielmann onu kovmuş... dedi alçak sesle dedesi.

Adam, Sarah halaya baktı. Duvarın üzerinde pusuya yatıp küçük serçeleri kollayan büyük bir kediyi andırıyordu. Ne kadar da kurnazdı! Herkes onu uyuyor sanırdı, oysa o, olup biten her şeyi görür; duvarın üzerine bir serçe konduğu zaman, pençesini kaldırır... Hop!... Adamın bıyığı ne kadar da kedinin bıyığına benziyordu.

Bunlar beni hiç ilgilendirmez. Size yalnızca kirayı ne zaman ödeyeceğinizi soruyorum?

Başlığını giydi. Ah, bir an önce çekip gitseydi!

— Borcunuz olan dört aylık kira tutarını, yani altmış markı yarın ödemezseniz kendinize sokakta yer arayabilirsiniz.

— Sokakta mı? Ama kış geldi bile. Tanrıdan korkun, bay Abramakher; Siz iyi kalpli bir insansınız! Bu yaptığınız yahudiliğe sığar mı? Büyükanne ağlıyordu.

— Ben her şeyden önce ev sahibiyim. Her ay Tanrı'ya ve yahudilere bana verdiğinizin biraz daha fazlasını bağışlıyorum. Ama bir yahudinin bir başka yahudiye evin kirasını ödememesi gerektiğini sanıyorsanız çok yanılıyorsunuz.

— Siz buraya ev mi diyorsunuz? Mezar burası, mezar! Babası o denli güçlü bağırıyordu ki Moise

yer nden sıçradı.

— Ah! Mezar ha! On beş marka sarayda mı oturacağınızı sanıyordunuz?... Neyse yarın ya parayı verirsiniz, ya da kendinize yeni bir yer ararsınız. Çatının altında haddini bilmezlerle nankörleri oturtmaya hiç niyetim yok.

Adam arkasını döndü. Annesi adamın kollarına atıldı.

— Bekleyin, bay Abramakher! Kocamın dediklerine kızmayın! Bizler cahil insanlarız, nasıl konuşulacağını bilmeyiz. Kusura bakmayın, bay Abramakher! Elbette paranızı ödeyeceğiz!... Belki borcumuzun bir kısmını çalışarak ödeyebiliriz, değil mi? Yanınıza bir çamaşırcı almayacak mısınız? Çamaşırlarınızı ben yıkayabilirim... Belki bayan Abramakher'le kızları dikişlerini yapacak birini aryorlardır? Sarah dikişlerini diker.

Annesi, adama sızlanarak yalvarıyordu. Adam, bir kere daha Sarah halaya baktı:

— Bu iyi işte, birkaç gün daha bekleyeceğim... Yarın büroma gelsin, dedi, parmağıyla Sarah halayı göstererek. Onun için belki bir iş vardır...

Ve şişman adam çekip gitti.

Moise, adama dil çıkartmayı istedi ama annesi görecek olursa kulaklarını iyi koruması gerekecekti! Tıpkı bu sabah, kedinin kuyruğuna bir kutu bağladığı zamanki gibi.

★

...Sigismond Raievski ailesiyle birlikte oturduğu küçük odaya gece yarısını bir saat geçmeden dönmezdi. Edwige ona yine kuşkuyla bakıyordu.

— Seni o kadar az görebiliyorum ki... Her şey eskisi gibi geçiyor, Sigismond; Hiçbir zaman huzura kavuşamadım; hep korkuyorum senin için! Kuşkusuz benim alın yazım bu... Geri geldiğin zaman o kadar mutluydum ki... Bunca yıl sonra, anlıyorsun

değil mi, Sigismond? Sensiz geçen bunca yıl!...

Elini, hiç konuşmaksızın, karısının omuzuna koydu. Karısı için elinin dokunuşu, sevgi dolu sözlerden daha değerliydi. Gerçekte neler denileceğini de bilmiyordu. Aşkının içtenliğini, büyüklüğünü nasıl olmuş ta karısı halâ anlayamamıştı. Edwige, Varşova'daki gizli bir toplantı sırasında Sigismond'la nasıl tanıştığını hatırladı. O zamanlar kocasının bir adı vardı Parti'de: Yoldaş Bourru. Bu toplantı sonunda Edwige, Polonya Sosyal Demokrat Partisi'ne üye olmuştu. Komite üyesi olan ve Sular İdaresinde makine kurucusu olarak çalışan yoldaş Bourru, yeni yoldaşı evine kadar götürmüştü. Dostlukları o gece başlamış, bunu aşkları izlemişti.

— Sigismond, sizleri benden ayırabileceklerini düşünmek bile istemiyorum. Siz diyorum, çünkü küçük, senin gölgen gibi oldu. Gözlerini üzerinden ayırmıyor... Senden başkasına benzeyemeyeceğini biliyorum. Ama, anlıyor musun, buna kalbim dayanamıyor. Nerede olursam olayım, ne yaparsam yapayım sizleri düşünmekten alamıyorum kendimi! O kadar acı çektim ki, sizleri kaybedersem artık dayanamam...

Sigismond'un parmakları onu susturmak istercesine omuzunu sıkıyordu.

— Hayır, Edvi, her şeyi çok iyi anlıyorum. Acının ne demek olduğunu da bilirim. Elbette bir ananın acısı daha güçlü oluyor. Birisini kaybetmek güçtür. Ama başka ne yapabiliriz? Daha önce Parti'deydin. Savaş başladığında tek amaç en değerli varlıklarımızı kaybedecek bile olsak, her ne pahasına olursa olsun düşmanı ezmektir. Bunu en iyi bilmesi gerekenlerden biri de sensin!

Göğsünde, karısının başını, göz yaşından ıslanmış yanağını duydu.

— Parti'den kopmuş olduğun için hakkında şimdi karar vermek istemiyorum. Bazan, zayıflar

savaşın ağırlığını taşıyamazlar. Geçen yıllar boyunca, yoldaşların hiçbiri bayrağı ellerinde tutmasını bilemedi. Bazıları uğraşı terk etti, tüm düşünce ve tasaları aileleri oldu. Onlar için ailelerinin yitirilmesi kendi öz varlıklarının yitirilmesi demekti. Ama tüm bir yaşam bu odanın içinde tutsak edilebilir mi? Düşün, Edvi! Bize yeniden dönecek, mutluluğunu bizde bulacaksın, sevgilim... Geleceğimiz nasıl olursa olsun yaşamının her zaman için bir amacı olacak.

Edwige'in dudakları, kalbinin şiddetle attığı yere sevecenlikle dokundu. Büyük bir sevgiyle karısını kendine doğru çekti.

★

Oğulları, odanın bir köşesinde, ellerini göğsünde kenetlenmiş, derin bir uykuya dalmıştı. Raymond düş görüyordu. Uçsuz bucaksız bir stepin ortasında, babasıyla birlikte küçük bir tepenin üzerindeydiler. Geceydi. Doğudan parlak bir ışık yükseliyor, sanki step alev alev yanıyordu. Rüzgâr yaklaşan fırtınanın göz korkutan gürlemesini beraberinde getiriyordu. Uzakta, gözün alabildiğine uzakta, yığınlarla insan dalga dalga ilerliyordu. Parlak bir ışıkla yıkanan bayraklar ateşten daha aydınlık bir şekilde yanıyorlardı. Silâhlar parıldıyordu. Toprak, atların nalları altında sallanıyor, tüm ağızlardan, her taraftan duyulan bir şarkı yükseliyordu. «Bizimkiler geliyor, küçüğüm. Onları karşılamaya gidelim.» dedi babası elinden tutarak.

★

Raievskiler erkenden uyandılar. Günlerden pazardı. İhtilâlci işçiler, dere yatağına yakın bir yerde, garın su deposunda çalışan makinistin evinde çalışacaklardı. Raievski, gündüz-gece demeksizin bütün zamanını ,kardeşlik bağlarıyla birbirlerine bağlı olan

insanları, kendilerini ezenlere karşı savaşmak için birleştirmeye çalışarak geçiriyordu. Savaşmayı geçici olarak bırakmış olan eski gizli militanları da buldu. Her gittiği yerde, kendisini koruyan oğlunun varlığını duyuyordu. Makinistin geniş odasında işçilerle buluştuğu zaman bile Raymond demiryolu makascısının boş kulübesinde, her yeri yüksekten gören bir noktada duruyor, bulunduğu yerden her yeri kollayabiliyordu. Pompa istasyonu, aşağıda, dere kenarındaydı. Kuzeye doğru uzanan demiryolu sağdaki pencereden gözüküyordu. Soldakindense depoya giden yolları, daha uzakta da garı görüyordu.

Makinist Kovallo bulunduğu yerden daha ayrılmamıştı. Dere üzerindeki küçük bir köprüyü onarıyor gibi bir tavır takınmıştı. Derenin kenarında uzanan yoldan dört adam geçtikten sonra, baltasını omuzuna aldı, kulübeye doğru yöneldi.

— Gözlerini dört aç çocuk, dedi kuru bir sesle Raymond'a. Buradan kimse geçmez, raslantı olarak biri gelirse bırak geçsin. Merdivenlerden aşağı inmeye başlarsa berenle işaret verirsin. Kızıma senin işaretini beklemesini söyleyeceğim. O da bana hemen haber verir.

Kovallo merdivenlerden aşağı indi.

★

Kovallo odaya girdi, kızına döndü:

— Olessia, sen burada kal ve sakın söylediklerimi unutma. Sanırım herkes geldi, konuşmaya başlayabiliriz. Soru dolu gözlerle yeni gelenlere baktı. Saçları gibi kısaca kesilmiş beyaz sakalıyla bir kirpiyi hatırlatıyordu. Zekâ dolu gri gözleri Raievski'nin üzerinde durdu.

— Haydi, söz senin, Sigismond. Konuş, seni dinliyoruz, dedi masaya yaklaşarak.

Gelenlere dönerek:

— Onu tanımıyor musunuz yoksa? diye sordu.

Onunla eski dostuz. Bildiğiniz gibi onu buraya uyuyan suyu biraz uyandırmak için yolladılar. Çünkü, köşemizde, gülünç bir şekilde halktan geri kaldık... Şehirde ayaklanma başladı, bunu daha yakından görmek gerek.

Gregoire Kovallo Ukranyaca konuşuyordu.

— Yoldaşlar! diye başladı Raievski, Bölge İhtilâl Komitesi beni, sizlerle bazı konuları tartışmak için görevlendirdi.

— Bu Komite kimlerden kurulu? diye safça sordu Vorobeiko. Odanın bir köşesine çekinerek ilişmiş zayıf bir çocuktu. Oturumda bulunanların en genciydi. Raievski ona gülümseyerek baktı.

— Tasalanmayın, emin kimselerdir.

Vorobeiko sustu, utanmıştı.

— Parti örgütümüz kurulalı çok oldu, diye devam etti. Raievski. Kalabalık değiliz, otuz yedi kişiyiz. Ama hepsi de güvenilir kimselerdir. Şehirde bir değişiklik olacağa benzer. Almanlar geri çekiliyor, senyörler iktidarı ele geçirmek için ellerini uzatacaklar. Bugün için bu uzanan elleri durduracak gücümüz yok. Bir an önce harekete geçmeli, işsizleri, şeker fabrikasındaki işçileri ayaklandırmalıyız. Yoksa bu çakallar bizi ezerler ve onları defetmekte güçlük çekeriz.

Raievski'nin tam karşısında oturan, sağlam ama dengesiz yapılı; lokomotifin ocağını her gün doldurmakla yükümlü olduğu dumansız maden kömürü kadar kara suratlı olan Danilo Çobot eski taburesini çatırdatarak yerinden oynadı.

— Hepsi tamam... Ama senyörleri kovmak için silâh gerekir. Halka gelince, onu ayaklandırırız, kesin bu... Ama silâhımız yok! Bu yumruklarla fazla bir şey yapılamaz diye gürledi, güçlü ve gür sesini alçaltarak. Bütün gözler, istemeksizin büyük yumruklarına takıldı.

Vorobeiko cesaretle öne fırladı.

— Eksik olan silâhsa fazla uzağa gitmeye ge-

rek yok. Yedi numaralı hattın ucunda silâh dolu bir vagon var. Silâhların yüklendiğini kendi gözlerimle gördüm. Garın yanındaki silâh deposunda da pek çok mermi var. Bu yoldan gidersek, bu akşam bile vagonu buraya getirir, boşaltır, silâh sandıklarını yedek su deposuna yerleştirebiliriz. Pompa istasyonu uzak olduğundan kimse bir şey göremez... Yalnız işi ağırdan almamak gerekir.

Raymond, eve gitgide yaklaşan bir adamı dikkatle izliyordu. Demir yolunun üzerinden yürüyordu bu adam. Rüzgâr, mırıldandığı şarkıyı önüne katmıştı.

Sen benimsin sevgilim...
Bizi ancak ölüm ayırır!

Hava soğuktu, ama adamın pamuklu gömleği göğsüne kadar açıktı. Neşesi yerindeydi. Kızıllığını yitirmiş başlığı, başının arkasına doğru kaykılmıştı. Rüzgâr, olgun çavdar rengindeki meçiyle delicesine oynuyordu. Elleri cebinde, şarkı söyleyerek, büyük bir neşe içinde ilerliyordu.

Raymond onu tanıdı. Gelen, şeker fabrikasında şöförlük yapan Andre Ptakha'ydı.

Şimdilik, Raymond'u en çok ilgilendiren Ptakha'nın nereye gittiğiydi. Şehre gidecekse sağdaki yola sapmalıydı. Hayır ,buraya geliyordu! Pompa istasyonuna yönelmişti. Buradan geçerek gidilebilecek tek yer orasıydı. Raymond yerinden çıktı.

— Hey, Andre!

Ptakha başını çevirdi, nereden çıktığını anlayamadığı Raymond'a şaşkınlıkla baktı.

— Nereye gidiyorsun, Andre?

— Peder Gregoire'ı görmeye gideceğim, evi aşağıdadır da...

— İyi ama orada ne yapacaksın?

— Ne mi yapacağım? Hımm... Hep aynı şey. Onda bir güvercin var... Pazarları onu dinlemeye

giderim. Ne kadar da iyi şakır! diye cevap verdi Ptakha alaycı bir gülüşle, Raymond'un elini sertçe sıkarak. Ya sen ne arıyorsun burada?

— Ben... hiç... geziniyorum. Buraya hiç gelmemiştim... Bir göz atmak istedim, diye cevap verdi Raymond şaşırarak.

Ptakha gülmüyordu. Gri ve cesur bakan gözleri Raymond'u kuşkuyla süzüyordu. Başlığını kaşlarına kadar indirdi.

— Bir göz atmak istedin ha! Senin gibi karatavukları çok gördüm ben! Kendine gezecek başka bir yer arasan iyi olur. Burada avlanmak yasak, anladın mı?

— Hayır...

— O zaman kavgaya hazır ol!

— Kavga mı? N'çin? Ne diyorsun be!

Ptakha, sözleriyle çelişmeyen bir hareketle ellerini cebinden çıkardı.

— Saflık numarasına yatma! Ne karşıma dikilip durdun. Kendini şehrin efendisi mi sanıyorsun? Bekle de çeneni dağıtayım, Ukranyalıların kafası kızdırılınca neler yaptıklarını görmüş olursun, dedi Andre karşısındakine göz dağı verircesine.

— Bırak bunları şimdi, Andre; Neler diyorsun sen! İlle de kavga etmek istiyorsan git başkasını bul, diye cevap verdi Raymond, Andre'nin tutumu karşısında gitgide sabırsızlanarak.

— Bakıyorum yelkenleri hemen suya indirdin! Siz Polaklar hepiniz birbirinize benzersiniz; Kadife elbiseli, çıngıraklı göbekliler. Sizin için bir Ukranyalıyla bir yük beygiri aynı şeydir zaten.

Raymond bir adım ilerledi, güçlükle kendini tutarak konuştu:

— Sarhoş olmasaydın bu sözlerinden dolayı kaburgalarını kırardım... Hırçın köpekten betersin! Ben de seni adam sanırdım... Bütün Polonyalılara neden hakaret ediyorsun? Ne kadifesi be? Kime yük beygiri demişim? Odun kafalı sen de, defol buradan!

Aşağıdan genç bir kızın çınlayan sesi gelmeseydi bu tartışmanın nerede kesileceği bilinemezdi.

Andre-e!

İkisi de sesin geldiği tarafa döndüler. Olessia, evin önündeki beton su deposunun üstündeki platformda ayakta duruyordu. Ptakha, kararsızlık içinde birkaç saniye durdu, sonra aşağıya inmeye başladı. Başlığını tekrar başının arkasına doğru yatırdı. Birkaç adım attıktan sonra durdu, Raymond'a dönerek:

— Yine de başka yerde aransan iyi olur. Yoksa arkadaşım olmana rağmen ağzını dağıtırım, anladın mı?

Olessia, André'nin yanına gelmesini sabırsızlık içinde bekliyordu. Serseri, kuru ve soğuk bir rüzgâr küçük vadinin içlerine kadar uzanıyordu. Olessia, rüzgârın arsızlığına eteklerini koruyarak karşı çıkıyordu. Uzun bir örgü giysi sarıyordu vücudunu. Daha onyedisinde bile yoktu. Canlı ve şen mizacını yansıtan siyah gözlü bir kumraldı. Bütün atılımlarında kadınımsı bir çekingenlikle gençlik ateşinin karışımı duyuluyordu. Bu çelişki onu özellikle çekici yapıyordu.

Narin bir dağ keçisi gibi güzelliğinin farkındaydı. İçinde daha şimdiden uyanan kadınlığı, onu, en güzel hareketleri yapmaya zorluyor, beğenilmek isteğiyle en akıl almaz yollara başvuruyor, ama buna içgüdüsel olarak itiliyordu.

— Ne konuşuyordunuz? diye sordu Andre'ye, merhaba demek fırsatını bile vermeden.

— Oh... Ailelerden... Dedesiyle büyükannem teyze çocukları oluyor da... Ya sen ne yapıyorsun? Hava sıcak değil, beni içeri almayacak mısın?

Andre birdenbire sustu. Genç kızın yarı açık gözleri o denli soğuktu ki kendini rahatsız hissetti.

— O kadar mı?

Ptakha, genç kızın sorusunda pek de saklı olmayan bir aşağılama sezinledi. Aralarında bir çatışma

kaçınılmaz olmuştu. Andre'nin tartışmaya niyeti yoktu. Buraya bunun için gelmemişti. Ama Raymond'la karşılaşması, Olessia'nın sertliğe kaçan sevimsiz sorusu her şeyi berbat etmişti.

— O kadar mı? Olessia betona topuğuyla sabırsızca vurdu.

— Ona bir de defolup belâsını başka yerde aramasını söyledim, anladın mı?

Andre, gününün nasıl olsa berbat olduğunu düşünerek kızın karşısında dimdik duruyordu. Yeni bir rüzgâr dalgası Olessia'ya birdenbire saldırdı. Rüzgârın havalandırdığı etekleri indirmek için ellerini öfkeyle elbisesine vuruyordu. Andre bakışlarını isteksizce başka yöne çevirdi.

— Ne eşeklik! Ne eşeklik! Şimdi öbürü ne düşünecek? diye mırıldandı Olessia.

— İyi, diyelim ki ben eşeğim, peki ama sen ne diye ağlıyorsun. Ben sana hiç birşey...

— Ben, ben mi ağlıyorum? Bu sümüklünün önünde bir ağlamak eksikti. Rüzgâr gözlerime dokunuyor, ve o, o da... Kadın düşkünü moruk! Ağzın süt kokuyor... Ne dolanıp duruyorsun buralarda? Seni bir daha görmek istemediğimi kaç defa söyledim!

— Ben senden hiç böyle bir şey duymamıştım.

— Defol, gözlerimi rahatsız ediyorsun.

Olessia arkasını döndü. Andre onunla barışabilmek için ne yapacağını bilemiyordu. İçgüdüsel olarak, Raymond'un buraya bir randevu için gelmediğini anladı. Olessia'nın da böyle bir amacı yoktu.

— İşler kötü gidiyor, dedi üzüntüyle, elini cebine daldırarak. Parmakları dörde katlanmış bir kağıt parçasına değdi. Kağıdı cebinden çıkardı, iyice açtıktan sonra okudu: «Volhynie'deki Polonya Devleti Silâhlı Kuvvetleri başkanının bildirisi...»

— Bilemezsin, Olessia, baban bu kağıdı bir okusaydı... Ne yapıyor? Senin hoşuna gitmesem bile belki gidip onu görebilirim?

— Babamın işi başından aşkın. Bir sürü insan var içerde. Ver onu bana!

Olessia kağıdı aldı.

Bildiri polonezce ve rusça olarak yazılmıştı.

Olessia kağıda bir göz attı.

— Burada bekle, şimdi geliyorum.

Ve doğru eve koştu.

Andre eski neşesine yeniden kavuşmuştu; şimdi işleri daha iyi gidiyordu. Sırtını rüzgâra vererek büyük bir sigara sarmaya başladı.

Odada bulunan herkes eksilmeyen bir dikkatle dinliyordu. Raievski, her kelimenin hakkını vererek, ağır ağır okuyordu:

— «Birinci paragraf. Polonya halkının isteği üzerine bütün yetki jandarma genel kumandanına verilmiştir.»

— Görüyor musun? Kendisi Ukranya'nın ortasında, bir de Polonya halkı adına hareket ediyor, diye öfkeyle bağırdı depoda odunculuk yapan Ostap Çaçabel.

— Bunlar ne zaman Polonyalılardan yetki istemişler? Bunu bilmek isterdim, diye bağırdı Metelski bir sıçrayışla doğrularak.

— «İkinci pragraf. Şehirde sıkıyönetim ilân ediyorum. Akşam saat yediden sonra sokağa çıkma yasağına uymayanlar ölümle cezalandırılacaklardır.»

— «Üçüncü paragraf. İzinsiz her türlü miting ve toplantılar yasaklanmıştır. Yeni kurulan idareye ve kumandana karşı propaganda yapanlar hemen kurşuna dizilecektir.»

— Vay canına!

— Ne olacağı hemen anlaşılıyor.

— Buna «Polonya halkının eğemenliği» derler.

— Amma da korkak şeylermiş, bu Polonyalılar.

— «Dördüncü paragraf. Dikkat: Her türlü özel mülke ve Polonya devletinin vatandaşlarına ait özel malikânelere karşı girişilecek eylemler yağma ola-

rak nitelendirilecektir. Bu çeşit olaylara yol açanlar haydut muamelesi göreceklerdir.»

— Tamam, işte bizden söz ediliyor! Bildiriye buradan başlasalardı iyi olurdu.

— Polonya halkının değil asilciklerin borusu ötüyor, diye kükredi Çobot.

— Devam ediyorum: «Beşinci paragraf. Yeni kurulan birlikler için gönüllü askerler toplanacaktır. Her gönüllü yedirilip yerleştirildikten başka ayda elli mark alacaktır.»

— Daha neler var? Kovallo sabırsızlanıyordu.

— Daha neler mi var? «Kumandanlık Polonya'nın baş düşmanı olan bolşeviklere karşı acımasız bir savaş verecektir. Bolşevik partisine katılmış olan herkesin 24 saat içinde sıkıyönetim mahkemesine ihbar edilmesini emrediyorum.»

— Tamam, bu bizler için.

— Onlara kemiklerimizi kırdırtmayacağız.

Çobot, gür saçlarını öfkeyle karıştırıyordu.

— Herif her şeyi aceleye getiriyor, kimmiş bu adam?

Raievski imzaya baktı.

— Albay Moguelnitski.

Bir an kimseden ses çıkmadı. Raievski bildiriyi masanın üzerine bıraktı.

— Yoldaşlar, sanırım şimdi her şey apaçık.

Raievski karşısındakilerin korkusuz gözlerine bakarak iyi bir takım kurabileceklerini düşündü.

İşçilerin yüzleri ciddi, o derece de karanlıktı. Çaçabel, yaşından beklenmeyen bir olgunluk içindeydi. Vorobeiko derin düşüncelere dalmıştı. Kovallo, Çobot ve doktor Metelski'nin İhtilâl Komitesi'nin üyesi olduklarını iki'si de bilmiyordu. Onlara göre oturuma İhtilâl Komitesi adına katılan yalnız Raievski'ydi.

Raievski ev sahibine yaklaşarak:

— Ne olup bittiğini öğrenmek için gençleri şehre yollayalım. Raymond kızınla şehre inebilir.

— İyi, gidip onlara söyleyeyim.

— Şimdi neler yapmamız gerektiğini konuşalım, dedi Raievski.

Olessia, Ptakha'yı buldu.

— Hadi bakalım, huysuz adam, şehre ineceğiz. Olup bitenlere bir göz atalım.

Ptakna'nın koluna girerek konuşmasına kararlı bir şekilde devam etti.

— Raievski'yle barışman gerekir, yoksa aramızda her şey biter! Bu kadar kafasız olmasaydın onun buralarda ne aradığını söylerdim.

Ve Olessia kulübeye doğru koştu.

— Raymond, hadi gel, şehre gidiyoruz. Babam olup bitenleri öğrenmemizi istedi. Babanız bizde kalacak. Vorobeiko sizin işinizi üstüne alacak. Sözlerine heyecanla devam etti: Ptakha size saçmalamış, iyi bir çocuktur aslında; dediklerine pek kulak asmayın, hadi, gidiyoruz!

Ptakha sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi Raymond'la çene çalmaya başladı. Gardan birkaç el silâh sesi geldi, arkasından lokomotifin ıslığı duyuldu, ama birdenbire sustu. Her yeri bir sessizlik kaplamıştı.

— Sen şehirden geliyorsun, değil mi, Andre? Ne oluyor?

Olessia'nın sesi kuşku doluydu.

— Gerçekte ne olup bittiğini ancak Tanrı bilir ya... Ben Belediye'nin yanında atlı bir birlik gördüm; birkaç züppeyi silâhlandırmışlar. Avukatın oğlu Sladkeviç de vardı aralarında. Başlıklarına ak kartallar yapıştırmışlar... Çoğunluğu liseli öğrencilerdi. Amma da gülünç şeyler!

Demiryolunda kimseler yoktu, deponun kapıları kapatılmıştı. Çevrede tek bir hayat belirtisi olmayışı olağanüstü bir durumun belirtisiydi. Garın üzerinden geçen köprüye varmaya birkaç adım kala karşılarında bir gölge belirdi. Bu, bir Avusturyalı polisti. Gelenlerin görünümü kendisine güven ver-

memiş olsaydı bir koşuda yanlarına varırdı. Kötü bir polonezceyle kuzeyi göstererek, soluk soluğa konuştu:

— O taraflarda hiç silâhlı kimse gördünüz mü?

Aralarında yalnız Raymond polonezce konuşabiliyordu.

— Hayır.

Polis, pompa istasyonuna doğru yoluna devam ederken Ptakha'nın bacaklarına attığı beklenmedik bir tekmeyle boylu boyunca yere uzandı. Andre, aynı çabuklukla adamın üstüne atladı, güçlü kollarıyla vücudunu iyice kavradı. Avusturyalı, tüm çabasına karşın kendini Andre'nin kollarından kurtaramıyordu.

— Raymond, tabancasını al! Çabuk ol!

Raymond polisin üzerine eğildi, becerikli elleriyle kılıfın kopçasını çarçabuk açıp tabancayı aldı. Ptakha, kurbanının üzerinden hızla kalkarken süngüyü de geniş kılıfından çekip çıkarmayı unutmadı.

Raymond, eline geçirdiği tabancayı ne yapacağını kestiremeden sağa sola çevirip duruyordu.

Her şey o kadar çabuk olup bitmişti ki, Olessia kendini toparlayacak zaman bulamamıştı. Polis bir sıçrayışta ayağa kalkmıştı. Korku ve öfkeden çenesi titriyordu. Ama Ptakha'nın kararlı görünümü tüm karşıkoyma isteğini ortadan kaldırmıştı.

— Hadi, kaçın! Kirişi kırmanın tam sırası!

Andre, süngüsünün ucuyla kuzeyi gösteriyordu.

— Anlıyor musun? Sizde nasıl derler buna? Raus! Schnell! Tabanları yağla!

Raymond tabancayı cebine sakladı. Polis arkasına baka baka kaçıyordu. Birkaç adım attıktan sonra belindeki boş kılıfları çıkartıp yere attı. Andre gidip onları yerden topladı; süngüyü kılıfına geçirirken kendi kendine gülümsüyordu.

— Bunları nereye koymalı?

Olessia, Andre'ye kızarak:

— Deli misin sen? Ya hepimizi öldürseydi! diye çıkıştı.

— Yani... yani... yani elimin altına gelen bu nimeti görmezlikten mi gelmeliydim? Onun tabanca ne işine yarar ki? O burada işini bitirdi artık. Oysa bu tabasınca benim çok işime yarar.

— Süngüyü ne yapacaksın? Onu bir yere at da gidelim artık!

— Olur mu hiç? Ondan iki tane büyük boy bıçak çıkar! Basamağın altına saklarsam kimse bulamaz. Siz yola devam edin, ben size yetişirim.

Onlara köprünün üstünde yetişti.

Raymond kuru bir sesle:

— Dinle, Andre, bizi bir daha böyle bir tehlikeye atmaya niyetliysen bizle gelme. Kötü bir iz bıraktık arkamızda, dedi.

— Sen hâlâ onu mu düşünüyorsun? Ama her şey yolunda gitti! Çoktandır bir tabancam olsun isterdim, böyle bir fırsatı kaçıramazdım!.. Enayi amma da korktu! Herif korkudan on kilometre daha tabanları tepmiştir! Amma da matrak iş!

Andre'nin kahkahalarına Raymond'la Olessia da katıldılar. Andre neşesini bulmuştu. Köprünün üzerinde hem dans ediyor, hem de alçak sesle şarkı söylüyordu:

Hey, kuzenim, bağırma öyle,
Bir o yana, bir bu yana dön şöyle!

Birden aklına parlak bir fikir geldi: Başarısını soylu bir hareketle tamamlamalıydı.

— Tabancayı sana veriyorum, Raymond! Al, işte! Arkadaşlık diye buna derler! Ben kendime başkasını bulurum.

Olessia sert bir şekilde ona döndü.

— Anlaşılan yolda yine birisine saldıracaksın. Bizi rahat bırak! Duyuyor musun? Rahat bırak!

— Yanlış anladın! Neden gözümü korkutmak istiyorsun hep? Bütün kalbimle doğruyu söylüyorum, o ise... Her neyse, uslu oturacağım artık. İnsanın

karşısına bazan iyi fırsatlar çıkıyor... Hem sen neden korkuyorsun? Hadi Raymond, kılıfı al, istediğin zaman beline takarsın... Bu kızlar da savaştan anlamaz zaten...

— Kızlara karşı biraz daha ince davranmayı bilsen...

Andre, Olessia'yı dinlemiyordu bile. Raymond'u boynundan tutup kendine çekti ,kulağına biraz da sıkılarak fısıldadı:

— Aramızda geçenlerin üzerine bir çizgi çektik bile, değil mi? Bu tabancayı uygun bir yerde birlikte deneriz bir kere. Tamam mı?

Raymond hiç cevap vermeden elini arkadaşının omuzuna koydu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Moguelnitskilerin şatosunda bu pazar herkes erkenden uyandı.

Polonya jandarması üniformalarını kuşanmış silâhlı adamlar, ahırlarda atlara eğer vuruyorlardı. Şatonun hizmetçilere ayrılmış olan bölümünde askerler hareket işaretini bekliyorlardı.

Schmultke'yle Sonnenbourg kahvaltılarını yeni bitirmişlerdi. Kapı açıldı, içeriye, elinde bir kağıtla Joseph girdi.

— Kontes Stephanie çok önemli ve acele bir iş için kendisini görmenizi rica ediyor.

Subaylar birbirlerine şaşkın gözlerle baktılar; aceleyle masadan kalkarak ve üniformalarını düzelterek yaşlı uşağı sessizce izlediler.

İkinci kata geldiklerinde, Joseph, Stephanie'nin oda kapısını ardına kadar açarak Almanlardan içeri girmelerini rica etti.

Onları odada karşılayan kontes değildi. İçerde daha önce hiç görmedikleri üniformalar giymiş silâhlı subaylar vardı. İçlerinden elinde silâh tutan biri kapıyı kapatıp tam arkalarında durdu.

— Bu da ne demek oluyor? diye kuru bir sesle sordu Sonnenbourg.

Schmultke içgüdüsel olarak elini beline götürdü. Tabancasını aşağıda unutmuştu.

Barankevič'le yaşlı kont odanın gerisinde, kol-

tıkta oturuyorlardı.

— Oturun beyler, dedi içlerinden bir subay. Renksiz yüzü sınırlarken burulmuştu.

Almanlar oturmadılar.

Barankeviç yavaşça yerinden kalktı. Almanlara doğru yaklaştı. Daha önce onlarla tanışmış olduğundan elini uzattı, ama iki subay da hareketsiz kaldılar. Barankeviç kızardı.

— Hımm... evet! diye konuşmaya başladı. Beyler ,hemen konuya giriyorum! Ülkemizden yavaş yavaş çekildiğiniz için bizi koruyabilecek ve düzeni sağlayabilecek durumda değilsiniz artık; bu nedenle kendi kendimizi korumaya karar verdik.

— Biz dediğiniz kim?

Sonnenbourg ona kuşkuyla baktı.

— Biz, yani Polonya bölgesi kumandanlığı. Yüksek izninizle tanıştırayım. Ve Barankeviç iri göbeğini Polonyalı subaylardan birine çevirdi. Albay kont Moguelnitski, birliğin kumandanı.

— Edouard Moguelnitski? Fransız ordusunda albay olanı mı?

— Ta kendisi, teğmen. Aslında ben Rus Kraliyet Muhafız Alayı'nda albaydım, ama bütün savaş boyunca özel bir görevle Fransa'da bulundum. Rusya'da bolşevik ihtilâli patlak verince Fransız ordusuna geçtim.

— Bu durumda sizi tutuklamak zorundayız.

— Biraz geç kaldınız, teğmen. Üstelik, sizi buraya getirmemizde apayrı bir amacımız var. İki taraf için de en iyi yol ortaya çıkan yeni durumu soğukkanlılıkla değerlendirmek olacak, diye devam etti Edouard. Şu anda şehir bizim elimizde. Sizlerden yalnızca tarafsız kalmanızı istiyoruz. Ülkemizi boşaltırken size zorluk çıkartmayacağız, ancak bir şartımız var: Siz de bizim işlerimize karışmayacaksınız. Kuşkusuz, bütün silâh depolarıyla savaş gereçleri bizim elimize geçecek. Schmultke'nin yüzünü bir öfke dalgası kapladı. Sizin de gördüğünüz gibi ayak ta-

kımının başkaldırması söz konusu değil, tam tersine, bütün amacımız geri çekilen ordunuzu adım adım izleyen kızılları durdurmak. Alman orduları ülkeden çekilir çekilmez tüm ağırlıklarıyla üzerimize çökecekler. İşte bu yüzdendir ki, sizin ülkeyi terk etmenizi beklemeden kuvvetlerimizi düzene sokmak zorunda kaldık. Sizler kibar ve aklı başında subaylarsınız. Yıllardır ayrı düşman kamplarında bulunduğumuz doğrudur. Ama bugün iki tarafın da ortak bir düşmanı var: İhtilâl. Bize karşı olacak her türlü baskı kızılların işine yarayacaktır. Bunun da, sizin işinize geleceğini hiç sanmıyorum.

Sessizlik birkaç saniye sürdü. Schmultke soran gözlerle Sonnenbourg'a bakıyordu.

— İyi... Ama bu işe bölge kumandanı ne diyecek? diye şaşkın bir şekilde mırıldandı Sonnenbourg.

— Kardinal Benoit Hazretleri daha önce albayla anlaştı, dedi arkasından gelen yumuşak bir ses.

Arkalarına dönen Almanlar, az önce, kimseye duyurmadan odaya girmiş olan peder Jerome'u gördüler. Peder, Sonnenbourg'a mühürlü bir zarf uzattı. Almanlar mektubu okurken, yaşlı kontun yanındaki boş yere oturmak için odanın öbür ucuna doğru gösterişsiz adımlarla ilerledi.

— Evet, beyler, kararınız nedir? diye sordu Edouard.

Bu durumda dediklerinizi kabul etmekten başka çaremiz yok, dedi boğuk bir sesle Sonnenbourg.

— Çok teşekkür ederim! Beyler, serbestsiniz. Bundan böyle evimizde konuğumuz sayılırsınız. Askerlerinize yeni tutumlarının nasıl olacağını anlatırsanız size minnettar kalırım. Teğmen Zaremba, tabancanızı yerine koyun. Astsubay Moguelnitski, birlik yola çıkmak için hazırlansın. Beyler, herkes görevi başına dönebilir.

Yarım saat kadar sonra süvari ve piyadelerden

kurulu bir bölük üç mitralyözle silâhlanmış bir halde şehre doğru yola çıktı.

★

Küçük hücre çok kötü aydınlatılmıştı. Kalın demir çubuklarla örülmüş iki pencere aydınlıktan yana cimri bir günü habercisiydiler. Yönetmeliğe aykırı olarak tam otuzbir tane adam sıkışık bir şekilde odanın içinde uzanmışlardı. Kalabalıktan, uzun tahta kerevetler görünmez olmuştu. Oda, pislik ve kirden geçilmiyordu. Yere uzanmış olan iriyarı, dev gibi bir köylü, parmaklarıyla uzun sakalını tarayarak kocaman başım Pşigodski'ye çevirdi.

— Aynı masalları anlatmaktan hâlâ bıkmadın! Bu Polonyalılar bizi hep küçük görürler. Senyörleri de bize, sanki davarmışız gibi bakıyor, hatta «bidlo» bile diyorlar. Bu gidişle Ukranyalılarla Polonyalılar arasındaki savaş ömür boyu sürüp gider.

Pşigodski öfkeyle tükürdü.

— Neler geveliyorsun yine, be! Bu kadar kafasız olmak için bu kadar iriyarı olmaya hiç gerek yok... Aptal suratlı, neden seninle hep kanlı bıçaklı olmamı istiyorsun. Senyörler ikimizi de aynı deliğe tıkıyor, görmüyor musun? Polonyalıdan Polonyalıya fark var; hepsi senyör değil, Tanrı'ya şükür!.. Senin gibi yoksulluk çekeni de çok!

Köylü, Pşigodski'yi güvensizlikle dinliyordu.

— Sen de senyör olsaydın kırbacı Zaionçkovski gibi iyi kullanırdın. Bir yandan senin gibi yoksul Polonyalı çok, diyorsun, öbür yandan da «aptal suratlı», «kafasız» diyerek beni aşağılıyorsun. Sen ne sanıyorsun beni? Kafam bal gibi çalışır.

Pşigodski yattığı yerden kalkıp yatağına oturdu. Karşısındaki adama bir süre gözlerini dikti, sonra gülerek devam etti:

— Senin bugün sinirlerin bozuk, galiba. Ben sana elimden geldiğince kibar davranmaya çalışıyo-

rum, sen ise söylediklerimden alınıyorsun.

— Bana kafasız de! Hayvan de! Sonra kibarlık ediyorum de... Kibarlık bunun neresinde be?

— Bırak böyle konuşmayı! Senin yaptığına öküzün altında buzağı aramak derler. Aslında her işin temeline inmek gerekir!

Yan taraftan saçsız bir baş doğruldu. Karanlıkta iki parlak göz Pşigodski'ye dikildi.

— Ne kadar da inatçıymışsınız, bay Pşigodski. Bu iri yarı, kanlı-canlı boğanın aklını çelmek istiyorsunuz, ama bu işin üstesinden bir türlü gelemediniz.

Bu iki kurnaz gözün sahibi şimdiye dek uzanmış olduğu saman yığınının üzerinden doğrularak iyice ortaya çıktı.

— Sana ne bundan? dedi, adamın polonezce söylediklerini anlayabilen köylü.

Pşigodski yan gözle, siyah kirli elbiseli, buruşuk kravatlı adama baktı.

— Beni her şey ilgilendirir, çünkü ben...

— Dolandırıcı, aşağılık herifin birisin, diye genç ve tiz bir ses adamın cümlesini tamamladı.

— Kapa çeneni, yoksa...

Küçük adam yumruğunu sıkıp sesin geldiği tarafa doğru salladı.

Pşigodski'nin yanında uzanan, kemikli ve solgun yüzlü, orta yaşlı bir işçi ağız kavgasına karıştı.

— Otur yerine, bay Dzebek. Pşeniçek'in dedikleri doğru. Bütün saf köylüleri dolandıran sen değil misin?

— Ben mi dolandırdım? Ve Dzebek elini cebine soktu.

Hücredekilerin çoğu gürültüden uyanmışlardı, aralarında bu tartışmaya karışanlar da oluyordu. Dzebek bütün bu gürültüden kendisine verilen gözdağını anlamakta gecikmedi.

— Söylesene bana Patlai. Neden bu herif kendisini ne zaman gagalayacak olsak elini cebine daldırır? Bizi korkutmak mı istiyor, yoksa kötü bir alış-

kanlığı mı var? Ne dersin? diye yanındakine sordu Pşigodski.

— Cebinde ustura taşır, dedi Pşeniçek botlarını ayağına geçirirken.

Pşeniçek ayağa kalktı, uzanmaktan uyuşmuş vücudunu oğuşturarak Dzebek'e doğru yürüdü. Sarı saçlı, mavi gözlü genç bir çocuktu. Üzerinde fırıncı işçilerinin taktığı önlük vardı. Patronu, on yaşındaki bir çırağın dayaktan pestilini çıkartırken yetişip bıçakla saldırdığı için polis tarafından iş yerinde tutuklanmıştı. Patronu paçayı bir çizikle kurtarmıştı, ama Pşeniçek mahkeme önüne çıkartılacaktı.

— Göster bakalım cebindekini! diye Dzebek'e bağırdı.

Odadaki gürültü kesildi. O anda, koridordan hızla yürüyen bir gardiyanın çıkardığı ayak sesiyle onu izleyen ağır bot sesleri geldi.

Hücrenin kapısı açıldı. Kapının girişinde üzerine kimsenin tanımadığı bir üniforma geçirmiş olan bir subay ayakta duruyor, arkasında birkaç asker tetikte bekliyordu. Hapishane müdürü, tutuklama gerekçelerinin yazıldığı bir defteri şaşkın şaşkın karıştırıyordu. Pşigodski yerinden doğruldu, askerlerin arasında kendi kardeşini de görmüştü. Kapıdaki subaysa daha önce kendisine Polonya birliğine katılmasını söyleyen adamdı.

— Burada serkeşlikten, dikkafalılıktan tutuklanan köylüler var, yüzbaşım, diye almanca mırıldandı hapishane müdürü.

— Zaionçkovski'nin malikânesinden çalınan otlarla ilgili olanlar mı? diye sordu Wrona.

— Evet, evet... Şeker fabrikasından da yedi işçi var.

— Biliyorum.

— Birkaç kişi de değişik nedenlerden tutuklanmış. Aralarında iki de Polonyalı var. Biri Dzebek, dolandırıcılık ve şantajdan tutuklu, öbürüyse Pşi-

godski... Kumandanlık onunla özel olarak ilgileniyor.

— Biliyorum.

Wrona'nın gözleri Pşigodski'yi arayıp bulmuştu.

— Öbürleri önemsiz suçlardan tutuklular. Bir tane de çocuk var aralarında, adı Pşeniçek.

Wrona defteri aldı, kırmızı kalemle Pşigodski'nin, şeker fabrikasındaki işçilerin ve köylülerin adlarının yanına birer çarpı işareti koydu.

— Geri kalanları serbest bırakın. Bir sürü tembel herifi beslemeye gerek yok! Öbür hücreye geçelim.

Yandaki hücrenin kapısı açılırken hapishane müdürü serbest bırakılanların adlarını okuyacak zamanı ancak bulabilmişti.

Yirmi dakika sonra hücrede on altı kişi kalmıştı. Patlai karısına Pçeniçek'le haber yolladı. Pşigodski'yse kardeşiyle konuşabileceğini umuyordu.

* ★

— Yüzbaşım, sizden kardeşim Meçislas Pşigodski'yi, merhametinize sığınarak, salıvermenizi rica ediyorum. Kendisi dokuz numaralı hücrede tutuklu bulunuyor. Almanlara karşı atıp tuttuğu için onu hapse attılar... Adam'm sesi titriyordu. Elini şapkasının siperliğinden çekmeden konuşuyordu.

— Ben ne yapacağımı bilirim, er Pşigodski. Siz dış kapıya gidin.

Adam yerinden kıpırdamamıştı.

— Ne diyorum? Geriye dön! Ne yapıyorsun halâ Allah'ın belâsı.

Adam susuyordu. Yüzünde patlayan bir yumrukla sarsıldı ve silâhını yere düşürdü.

— Haydi, yürü, yoksa ben seni köpek gibi yürütmesini bilirim!

Adam ağır ağır yürüdü. Koridorlardan, silâhını yerde sürükleyerek geçti. Dokuz numaralı hücrenin

önünde kardeşiyle göz göze geldi. Kardeşi her şeyi duymuştu.

★

Bütün şehir göz açıp kapanıncaya kadar rejim değişikliğini ve tutukluların serbest bırakıldığını öğrenmişti. Kısa zamanda hapishanenin çevresinde büyük bir kalabalık toplanmıştı. Bir müfreze asker kimseyi kapıya yaklaştırmıyordu.

Raymond, Olessia ve Andre de gelmişlerdi.

Serbest bırakılanlar soru yağmuruna tutuluyor, çevrelerindeki çember giderek daralıyordu. Kimse tam anlamıyla bilemiyordu olup bitenleri. İçerden, fırıncı önlüğüyle genç bir çocuk koşarak çıkar çıkmaz herkes çevresini sardı.

— İçerde miydin?

— Evet.

— Herkesi bırakıyorlar, değil mi? diye sordu Raymond.

— Herkesi mi? Yok canım... Yalnız hırsızları... Şereflilerin üzerine ikinci bir sürgü çekiyorlar.

— Sen de hırsız mısın? Raymond bomboş ceplerini korumaya dikkat etti. Çünkü bu adamların göz açıp kapayıncaya kadar cepleri boşalttıklarını çok iyi biliyordu.

Pşeniçek öfkeyle Andre'ye döndü:

— Bana hırsız diyen sen misin? Hergele!

— Hayır sen! diye bağırdı Andre kavga etmeye hazırlanarak.

— Ne oluyor be? Horozdan betersiniz! Soru bile sorulmuyor.

Yaşlı bir kadın Pşeniçek'i dirseğinden çekiyordu.

— Herkesi bırakmıyorlar mı dedin? Kimler kaldı içerde?

— Hak ve adalet için çarpışanlar demir kapıların ardında kalacak. Eğer bundan sonra birisi da-

ha bana hırsız derse çenesini dağıtırım. Beni de, doğruların safında olduğumdan içeri tıkmışlardı, neden bırakıldığını bilmiyorum.

— Hey, nasıl, çeneni kısmasını hâlâ öğrenemedin mi? İçeri dönmeye niyetin mi var? Pşeniçek'e lâf atan iyi giyimli adam, şehirdeki tanınmış bir sosis fabrikasının sahibiydi. Adam bastonunun ucuyla Pşeniçek'i omuzundan itti.

Andre adamın bastonuna vurdu.

— Ona neden dokunuyorsun, kokmuş sosis parçası?

Ve Andre ani bir hareketle adamın başını süsleyen melon şapkayı yere düşürdü.

— İmdat! Polis! diye bağırdı adam elini saçsız başına götürerek.

Uzaktan gitgide artan nal sesleri duyuldu.

— Bu kalabalık da nereden çıktı?

Edouard Moguelnitski atının üzerinden hapishanenin çevresinde toplanmış kalabalığa küçümseyerek baktı.

— Teğmen Zaremba, kalabalığı dağıtın!

— Açılın! diye bağırdı Zaremba. Kılıcını havada sallıyor, kalabalık önünden kaçıp sağa sola koşuşuyordu.

Bu sırada hapishanenin kapısı önünde nöbet tutan askerler süngülerini taktılar. Bu, geçen kumandanlarını selâmlamak için olabileceği gibi halkın gözünü korkutmak için de yapılmış olabilirdi.

★

Raymond, Olessia ve Pşeniçek iki sokak ilerde durdular. Kalabalığı dağıtan askerler dört nala uzaklaşmışlardı.

— Andre nerede kaldı? Onu görmediniz mi?

Olessia kuşkuluydu.

O kadar hızlı koşmuştu ki, yanakları kızarmış, soluk soluğa kalmıştı.

Genç adam gözlerini Olessia'dan Raymond'a çevirerek acı acı gülümsedi.

Andre Ptakha bir sokağın köşesinden birdenbire çıktı. Hızla koşarken bir yandan da elindeki bastonu sallıyordu.

— Ah! Ah! Sizi en sonunda buldum! Uff... Ben biraz geciktim. Gözleri neşeyle parıldıyordu.

Arkadaşlarının yanına geldi, bir bahçe duvarına dayanarak gülmeye başladı.

— Ah, onu kaçarken bir görseydiniz! Herkes sağa sola koşarken, sosisçiye bastonun ucuyla bir kere daha yapıştırdım. Tabanlarını bir yağlayışı vardı ki görmeliydiniz! Herifi ben bile yakalayamazdım. Şeytan görmüş gibi fırladı, bir kapının arkasından kayboluverdi.

Pşeniçek de gülüyordu.

Raymond'la Olessia arkadaşlarını seyrederken gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı.

— Bir daha seninle hiçbir yere gitmem. Bizi utandırıyorsun... Amma da anasının gözüymüşsün ha!

— Benim hiç suçum yok ki, olanlar kendi kendine oluyor, diye büyük bir rahatlıkla cevap verdi Andre.

— Al bu bastonu, arkadaşım. Sana bununla vurdular, hatıra olarak saklarsın... Hem söyle bakalım bana, içerde, fabrikadaki arkadaşları hiç görmedin mi? Patlai'yi, Chiroki'yi? diye bastonu uzatarak sordu fırıncıya.

— Görmez olur muyum! Aynı hücredeydik. Vassili iyi bir çocuk! Fabrikadan gelenlerin hepsi aynı yerde kalıyor. Hele Pşigodski diye biri vardı, oldukça iyi bir insandı.

Pşeniçek Ukranyaca kelime bulmakta zorluk çekiyordu.

— Ukranyaca bilmiyor musun? diye sordu Raymond. Hadi, gel de Vassili'nin karısına bir uğrayalım. Olanları ona anlatırsın.

— Zaten Vassili karısıyla gidip konuşmamı istemişti.

— İyi işte! Seni tanıştırırız.

★

— Yüzbaşım serbest bırakılanlardan biri size anlatacak önemli bir şeyi olduğunu söylüyor.

Hapishane müdürü parmağıyla Dzebek'i gösterdi.

— Ne var bakalım? Çabuk konuş! dedi büroya girerken Wrona.

— Sizi rahatsız ediyorum, yüzbaşım. Zaferinizi kutlarım. Ben de Polonyalıyım, ve...

Dzebek, dokunaklı bir nutuk atmaya başlamıştı.

— Kısa kes!

Dzebek, sözlerinin sonunu getiremedi, saygılı bir gülümseme dişlerini ortaya çıkardı.

— Bir Polonyalı olarak, ülkeme karşı olan görevim size içtenlikle hizmet etmemi gerektiriyor. Hapishaneye bir yanlışlık sonucu girdim.

— Kısa kes, Allah'ın belâsı! diye bağırdı Wrona.

— Dokuz numaralı hücrede kalanların çok tehlikeli kimseler olduğunu size söylemenin görevim olduğunu düşünüyorum. Özellikle Patlai... Ve Pşigodski. Her zaman kızıllar için propaganda yaparlar. Patlai çok tehlikeli'dir, Allah'ın belâsı bir bolşeviktir yüzbaşım! Şu Pşeniçek yumurcağını salıvermekle lütuf buyurdunuz. Uyuz köpekten beterdir o! Herkesle dalaşır. Dışarı çıkmadan önce, Patlai kulağına bir şeyler fısıldadı. Çok geç kalmadınızsa gitmesine izin vermeyin. Yüzbaşım isterlerse her şeyi en küçük noktasına kadar anlatabilirim.

— Bu iyi işte. Seninle biraz çene çalalım... Kısacası, kendini bu iş için feda etmeye hazır mısın?

— Siz nasıl emrederseniz, yüzbaşım.

— Bir deneme yapabiliriz, belki uygun bir ajan olabilirsin. Ama bizi aldatmak yok! Kafatasında

bir kurşunla kendini mezarlıkta bulursun yoksa.

— Oh, yüzbaşım! Bana olan güveninizi boş çıkarmayacağım.

Akşam, Raievski'yle oğlu, evlerine doğru ihtiyatla yürüyorlardı. Pencereden dışarı aydınlık sızıyordu.

— Her şey yolunda. Annem evde.

Raievski eve girdi, oğlu kapıda kaldı. Genç adam bütün gün babasının kendisine verdiği görevleri yerine getirebilmek için koşup durmuştu.

Bir dakika kadar sonra annesi evden çıkmıştı. Geçerken oğlunun kulağına fısıldadı.

— Patlai'nin karısını gidip göreceğim. Oliva bizde, babanı bekliyordu.

Hızlı adımlarla karanlıkta kayboldu.

«Annem, sevgili annem! Nasıl da birdenbire değişti! Artık eskisi gibi değil, gençleşti sanki...»

★

— Her şey yolunda gidiyor, yoldaş Raievski. Basımevinin deposunda eski, kullanılmayan bir baskı makinesi var. Elle çalışıyor. Kumandanlıktan çok acele bir emir geldi. Bu gece bütün resmi bildiriler, seferberlik ilânları ve askeri sicü defterleri basılacak. Onlardan size birkaç tane getiririm. İşinize yarar. Bize verdiğiniz göreve gelince, bu gece onu kendi başıma yerine getireceğim. Beş yüzden fazla sayıda baskı yapacak kadar zamanım olmayacak. Üstelik, sabah olmadan bunları basımevinden çıkartmak gerekir. Formalara ayırıp yerli yerine koyacak kadar bile zamanım yok. Yazdıklarımızı bir okudular mı her tarafın altını üstüne getireceklerdir. Bütün bunları iyice ayarlamak gerekir, yoksa yakayı ele veririz.

Oliva soğukkanlılıkla, akıllıca konuşuyordu. Yaşlı baskı ustasını gözü tutmuştu Raievski'nin. Yü-

zünü uzunlamasına çizgiler boydan boya kaplamıştı. Mavi gözleri, bakır çerçeveli büyük gözlüğünün ardına gizlenmişti.

— Yoldaş Oliva, basımevinde güvenilebilecek başka kimse yok mu?

— Kim bilir? Birkaç iyi çocuk var, ama kellelerini koltukları altına almazlar, herhalde. Öbürleri daha da kötü. P.P.S. üyesi iki kişi, bir siyonist ve üç tane de oportünist. Belki Emma Stohlberg? Babası Macardır, kızsa burada doğdu. Okuma yazması yoktur ama kendini göstermesini bilir.

— O zaman anlaştık, yoldaş Oliva.

Yaşlı adam ayağa kalktı.

— Ah! Az daha unutuyordum! Bize bir mühür yapabilir misiniz?

— Oymacı değilim, ama yapabileceğimi sanırım. Her halde güç yapılan bir mühür istemiyorsunuzdur... Yüzünün çizgileri gözlerinin uçlarında toplandı. Haydi hoşça kalın! Sabah beşe doğru birkaç adam yollayın.

Raievski bir an için el sıkışan Oliva'nın kurşun tozundan kapkara olmuş ellerine baktı.

— Niçin Parti'den değilsiniz, yoldaş Oliva?

— Çok yaşlıyım. Bu işler bizden geçti artık. Gençler yerimizi alsın yeter. Ben size yardım elimi uzatıyorum. Asılsam bile önemli değil, yaşayacağım kadar yaşadım. Kuşkusuz ölüm herkes için kaçınılmaz birşey, ama yine de genç biri için çok zor olsa gerek.

Gözlüklerinin üzerinden Raievski'ye ciddiyetle baktı ve Sigismond, yaşlı adamın sözlerinden sitem ettiğini sandı.

Oliva gittikten sonra içeri Raymond girdi.

— Dinle beni oğlum. Komünist gençlik kollarının örgütlenmesi işini sen üzerine alacaksın. Parti, aydın insanlara ve onlar için canını verecek genç koruyuculara gerek duyuyor. Senin de gördüğün gibi artık düşman topraklarındayız. Yanlış bir adım

bütün örgütü yok eder. Gençler, deneysiz olmaları nedeniyle sabırsızdırlar. Bu, yeni arkadaşları örgütümüze alma kararını verecek kimseler için büyük bir eksikliktir. Aramıza alacaklarımız, her türlü sıkıntıya dayanabilecek gözüpeklikte, aklı başında, zamanında canını verecek kadar korkusuz kimseler olmalıdır. Aramıza girecek bir korkağın polis tarafından yakalandığını düşün. Hayatını kurtarabilmek için hepimizin adını polise verecektir. Yakalanır yakalanmaz sönecektir onun ihtilâlci ateşi. Verdiğimiz savaş macera arayanların çıkarlarına uygun değildir. Onlar ihtilâlcilik oynarlar. Bu, fazla macera kitabı okuyan küçük aydınlara özgü bir hastalıktır. Oyun, ölümün sıyırıp geçtiği bir oyun olduğu an, onlar da korkmaya başlar. Kurulacak örgütün çekirdeğinde kimlerin görev alacağına birlikte karar vereceğiz. Sana göre bu işe en çok kimler yaraşır?

Raymond bir süre düşündü.

— Bilemiyorum baba, bu konu o kadar önemli ki, diye mırıldandı.

— Öyleyse ben sana biraz yardım edeyim. Olessia, Kovallo için ne düşünüyorsun? İyi bir aileden geliyor; baba, kız; babası bizden. Kızın kafası çalışıyor gibi geldi bana.

— Evet, bana sorarsan da öyle.

— İyi o zaman! Şimdiden bir kişi bulmuş olduk. Devam edelim. Başka kimi tanıyorsun?

Uzun süren bir sessizlikten sonra konuştu Raymond.

— Sarah Michelson. Spielmann onu işinden kovmuş, ev sahibi de onları sokağa atmış. Geçerken gördüm, avluda oturuyorlar, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Onlara nasıl yardım ederiz baba?

Raievski bir süre düşündü:

— Bize gelip yerleşmelerinden başka çare yok.

— Ama bizde nereye yerleşirler, baba? Odada dönecek yerimiz bile yok. Üstelik onlar altı kişiler, eşyaları da var...

— Farketmez. Zaten bizim bu evden ayrılmamız gerekiyor. Biliyorsun, şehirde izimizi aramaya başlamışlardır bile. Her an için izimizi bulabilirler. Gelip bize yerleşsinler, eşyalarını da ne yaparlarsa yapsınlar. Bizse sağa-sola dağılmaya mecburuz. Bir süre Kovallo'da kalabilirim, annen Marceline teyzene gider, sense bir arkadaşına... Böylece ortadan kalkmış oluruz. Demek, Sarah diyorsun. Bu iş için başka kimi düşünüyorsun?

— Bir de Andre Ptakha var. Gözüpekliğine diyecek yok. Çabuk alevleniyor, aşırı hareketlerde bulunuyor. Bana göre aklı başında biri, ama biraz fazla ateşli.

Raievski gülümsedi.

— Siz ona göz kulak olursunuz. Başkalarının hayatından sorumlu olduğunu kavradığı an aşırılıklarda bulunmaktan sakınmasını da öğrenecektir. Senin arkadaşın mı?

— Evet... Tam olarak değil... Ama Olessia'yla iyi anlaşıyorlar.

— Anlıyorum. Yine de kötü sayılmaz. Gerçek arkadaşlık güç bir şey... Başka kim var?

— Patlai'yle birlikte hapishanede kalmış bir Çek var. Adı Pşeniçek. O da Andre gibi sabırsız; biraz çocuk ama...

— Çok iyi. Yarın, hepsiyle teker teker, öbürlerinin adını vermeksizin konuşursun. Tüm güçlükleri anlat ki, ne biçim bir işin içine gireceklerini iyice bilsinler. İyice anlaşıp uyuştuktan sonra onlar Parti gençlik kolunun üyesi olabilirler. Örgütün çeçirdeğini kuranlar İhtilâl Komitesi tarafından onaylanacaklar. Daha sonra sizler kabul edeceksiniz yeni arkadaşları. Şimdi pompa istasyonuna gideceksin. Bu gece orada sıkı bir çalışma olacak. Kovallo sana gerekeni anlatır. Silâhın var mı?

— Evet, Andre'nin polisten almış olduğu tabanca var.

— Kullanmasını biliyor musun?

— Hayır.

— Sana göstereyim öyleyse.

Raymond, tabancanın çok kolay olan kullanılışını iyice öğrendikten sonra, babası kendisine doğru döndü:

— Şimdi al bunu. Ama unutma; çaresiz kalmadığın sürece bunu kullanmayacaksın. Bir kere ateşe başladın mı son kurşununa kadar kendini koruman gerekir. Jandarmaların gözünde bir yada on kurşun fark etmez... Haydi, küçüğüm, güle güle git, aman dikkatli ol...

Babası ilk kez olarak Raymond'a «küçüğüm» diyordu. Raymond, babasının kolları arasına atılıp başını göğsüne yaslamak ve «Sana hayranım, seni seviyorum!» demek istedi. Ama karşısındakinin sabırsızlandığını görünce aceleyle dışarı çıktı.

Pompa istasyonuna giderken yolda Sarahlara uğrayıp iyi haberleri iletti. Yalnız, kızla başbaşa kalıp babasının istediği şekilde konuşamadı.

Ancak iki saat kadar boş zamanı kalmıştı. Ptakha'nın oturduğu, şehrin kenar mahallesine doğru yürümeye başladı.

Andre evdeydi. Yatağın üzerine uzanmış, mandolinle Ukranya havaları çalıyordu. Kimsenin sevmediği öksüz bir çocuğun bir adam tarafından öldüresiye dövülüşünü anlatan, acı dolu bir melodiyi yeni bitirmişti. Çok iyi çalıyordu. Elleri, teller üzerinde izlenemeyen bir hızla gidip geliyor, asi perçemleri müziğe uyarak neşeyle dans ediyordu.

Bir yastığın üzerinde yatan dokuz yaşındaki küçük kardeşi Vassilek, bacaklarıyla havada şekiller çiziyordu. Dengesini bozup yatağa düştüğü zaman, öbürü, elleriyle kabalarına hafifçe tokadı basıyor, o da hemen yastığın üzerine çıkıyordu.

Andre, Raymond'u görür görmez mandolininin tellerine o kadar hızlı vurdu ki iki teli birden koptu.

— Hey! Bu nesneyi bayağı iyi çalıyorum, değil mi? Teller bile koptu! Yatağından fırladı, mando-

linini masanın üzerine koydu.

Andre'nin annesi evde yoktu; komşularına gitmişti.

— Önemli bir iş için seninle yalnız konuşmalıyım, Andre.

— Ne oluyor? diye sordu Andre kuşkuyla. Hadi anlat.

— Yalnız olmalıyız.

Andre, Vassilek'e döndü. Çocuk, yastığın üzerine oturmuş, bir yandan çıplak ayaklarını sallıyor, bir yandan da özenle burnunu karıştırıyordu.

— Vassilek, sen biraz dolaşsana sokakta.

— Daha şimdi dışardan geldim.

— Duyuyor musun? Çık dışarı! Burda bir işin mi var?

— Gitmiyeceğim. Hava soğuk, hem botlarım da yok.

— Annenin ayakkabılarını giy.

— Sonra annemden dayak yiyeyim, öyle mi?

— Canımı sıkıyorsun artık! Ben mi dışarı çıkayım yani!

— Ben neden çıkacak mışım? Kulaklarımı tıkarım, siz de ne istersenız onu konuşursunuz.

— Vassilek! diye bağırdı Andre.

Ama küçük çocuk yerinden kıpırdamaksızın oturuyor, söz dinleyeceğe hiç benzemiyordu. André kemerini çıkartmaya başladı; Vassilek bütün hareketlerini büyük bir dikkatle izliyordu. Raymond, Ptakha'yı kolundan tuttu.

— Dışarı gel, Andre. Hava gerçekten çok soğuk.

Basamaklara otırdular. Az sonra kapı yavaşça gıcırdadı.

— Vassilek! Görürsün sen! Beni dinlemeyi gösterirım sana!

Kapı hemen kapandı.

— Onu arasıra dövüyor musun?

— Yok canım! O da benim kadar anasının gözüdür. Ak dediğime kara der. Ama bu şeytan çocu-

ğu seviyorum, kendisini dövemeyeceğimi bilir. Her istediğimi yapar, yeter ki yumuşak davranılsın. Emir verilmesini sevmez hınzır...

Uzun süre fısıldaşarak konuştular.

Andre, bahçenin tel örgüsüne kadar geçirdi Raymond'u.

— Anladın değil mi, Andre? Kimse tek kelime duymamalı.

— Söz, Raymond! Mezar gibi sessiz olacağım! Bu dünyada hak ve adaleti kuracak insanların var olabileceğini düşünürdüm, ama şimdi böyle insanların var olduğuna inanıyorum.

— Belki fikrini değiştirirsin. İstersen yarın ver cevabını.

— Ben mi? Bu işten kaçarsam şurada gebereyim. Ah, Raymond, sen beni daha tanımıyorsun. Yaygaracının biri olduğumu sanıyorsun. Ama ben de yürekliyim; ben de başka bir yaşamı, gerçek bir yaşamı istiyorum ve bunun için herşeyi yapabilirim.

★

Karanlık bir kış gecesiydi. Demiryolu boyunca dondurucu bir rüzgâr esiyordu. Gardaki jandarma karakolunun kapısındaki yazı değişmiş, şimdi aynı yazı polonezce yazılmıştı. İstasyonun garajında, vagonların hat değiştirmesini sağlayan lokomotifin dikkatsizlik sonucu bir vagona çarpıp onu ittiğini ve hareket etmiş olduğu gibi, büyük bir gizlilik içinde, eski yerine döndüğünü karakoldakilerden kimse fark etmemişti. Vagon, aşağı yukarı yirmi kişinin beklediği yere kadar kendi kendine gitmişti. Şafak sökmeden önce aynı lokomotif, pompa istasyonunun bulunduğu çıkmaz hata girip, vagonu eski yerine götürmeye geldi.

Yine şafaktan önce Raymond, bir çantanın içine sıkıştırılmış olan bir paket bildiriyle basımevin-

den çıktı. Bütün gece uyumamıştı. Ama işin en tehlikeli kısmına gelinmemişti daha.

O sabah, Michelson ailesi evlerinden çıkıp Raievskilere taşınmıştı. Edwige, ev sahibine, oğluyla birlikte şehirden ayrılacağım söylemişti.

Pompa istasyonuna da başka şeyler yerleşti...

Wrona, yeni basılmış bildiriyi tekrar tekrar okudu. **Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!** Yazının başlığı rusça, ukranyaca, polonezce ve almanca olarak yazılmıştı. Ordunun ayaklanmasına bir çağrı!... **İktidar Sovyetlerindir!.. Kahrolsun kapitalistler, kahrolsun toprak ağaları... Köylüye toprak..**

— Ah! Tanrı aşkına! Hem de gözümüzün önünde basılmış. Moguelnitski'ye ne diyeceğiz? Şu imzaya bak hele: «İhtilâl Komitesi.» Demek en azından böyle bir komite var...

— Hey, orada kimse yok mu?

Kapıda bir nöbetçi belirdi.

— O Dzebek hayvanını yollayın bana.

Dzebek, karakol şefinin odasına doğru koştu. Avusturyalı askerlerde moda olduğu üzere yere sürünen kılıcı büyük gürültüler çıkarıyordu.

— Beni çağırtmış olmakla şereflerin...

Dzebek, Wrona'nın buruşan yüzünü görünce sustu.

Yüzbaşı, elinde bildiriyle, masanın gerisinde ayağa kalktı. Dzebek, Wrona'nın güldüğünü mü, yoksa sinirden dudaklarına tik mi geldiğini anlıyamıyordu.

— Bu da ne?

— Ajanlarımın bana söylediklerini size bildirecektim, yüzbaşım. Bu kâğıtlar tanınmayan kimseler tarafından bu sabah sinema afişleriyle birlikte yapıştırılmışlar. Bakınız, yüzbaşım, kendi bildirilerini sizinkilerin arkasına yapıştırarak dağıtmışlar. Yer bulduklarında askerlik çağrılarının, bulamadıklarında da duvarlardaki bildirilerinizin yanına yapıştır-

mışlar. Ayrıca on yaşlarında bir çocuk bu sabah gazete dağıtırken bu kağıtları yerlere atmış, üstelik «Kumandanlığın emrini okuyun!» diye bağırmış. Adamlarımız kağıtlara baktığında çocuk çoktan uzaklaşmış. Ayrıca fabrikayla depoda, tanınmayan kimseler tarafından dağıtılmış bu kağıtlar.. Basımevinde çalışanların hepsini tutukladım. İçerde dizgi ve baskı makinelerinden başka bir şey yoktu. Üstelik P.P.S. ye üye iki işçi, basımevindeki baskı makinalarıyla bunların basılamayacağı konusunda başları üzerine yemin ediyorlar. Bu kağıtları basanların ellerinde kuşkusuz bir başka makine olmalı!

— Peki, bizim bildirileri nereden bulmuşlar?

— Belediye'den başka bir yerden olamaz, yüzbaşım. Koridorlarda bir sürü var. İsteyen onları kolayca alabilir.

Wrona yeni süvari çavuşuna doğru iki adım attı. Dzebek bir o kadar geriledi.

— Dinle beni, dolandırıcı parçası! Sana bir üniformayla bir de rütbe verdim. Ama bütün bunları aydınlığa çıkartamazsan elli kırbaç vurdurduktan sonra astırırım seni. İşte sana bin mark, bütün adamlarını topla ve bu kağıtları basanları getirmeden gözüme gözükme. Onları bulursan, asteğmen olur, bin mark daha kazanırsın. Yoksa, Tanrı şahidim olsun, şerefim için gebertirim seni! Senin gibi ahlâksızın birine bu subay apoletlerini taşımak yaraşmaz! Ama senin apoletlerin olabilir, tabiî.. ipe gitmezsen... Parayı alıp kaçayım deme — cehennemin dibine kaçsan bulurum seni. Hadi, geri dön!

Parayı kapan Dzebek topukları üzerinde o kadar hızlı döndü ki, kılıcı, bedeninin dönüşüne uyamadı. Süvari çavuşunun ayakları birbirine dolaştı ve yere kapanlandı. Ama hemen ayağa kalkarak uzaklaştı.

★

— Demek kocanı bu nedenle cepheye yolladılar, diye mırıldandı Louise.

— Kontes hazretleri, yalvarırım! Ayaklarınızı öperim.. Kont hazretleri bir dediğinizi iki etmez sizin.. Kurtarın onu!

Françoise, Louise'in dizlerine sıkıca sarılmış, hıçkırarak ağlıyordu.

— Bütün istediklerini yapacağım, ama kes artık şu ağlamayı, dedi allak bullak olan Louise.

— Kutsal Bakire adına! Acele edin, kontes hazretleri! Onları bu gece kurşuna dizecekler. Bunu yüzbaşının kendisi söyledi.

Françoise güçlükle ayağa kalktı.

— Sakin ol, Françoise. Hemen gidip bulacağım kontu.

Louise, genç kadının yalvaran bakışlarından güçlükle kaçarak odadan çıktı.

— Kim o? Sen misin, Louise? Özür dilerim, çok işim var da.

Edouard, telefonun kulaklığını masanın üzerine koydu.

Çalışma odası kumandanlık olarak kullanılmaya başlamıştı. Masada iki telefon duruyordu. Divanın üzerine bir kılıçla bir tabanca atılmıştı. Çeşitli yerlerine kırmızı ve siyah bayraklar iğnelenmiş olan bölgenin bir haritası duvara asılmıştı.

— Eddie, yalnızca bir dakikanı alacağım. Benim için bir şey yapmanı isteyecektim

— Söyle bakalım, Louisette! Bilirsin, her şeyi yaparım senin için.

Telefon çaldı.

— Evet, benim. Ne? Pavlodz'da ayaklanma mı? Nasıl? Gar yaylım ateşine mi tutulmuş? Hemen söyleyin. Elbette.. Herkese haber verin.. Hemen geliyorum.. Ne? Bir Alman konvoyu mu? Orayı korumak için hemen bir bölük yollayın. Evet. Şimdi geli-

yorum! Edouard kulaklığı öfkeyle masanın üzerine fırlattı.

— N'oluyor, Edouard?

Moguelnitski, kılıcıyla tabancasını taşıdığı kemerini aceleyle beline tokaladı. Kuşkuluydu.

— Ufak tefek olaylar çıkmış. Hepsinin üstesinden geliriz. Ladislas bir bölük atlıyla az sonra buraya gelecek. Korkma sevgilim, her şey yolunda gidecek, sen yine de hareket etmeye hazır ol. Sana telefon ederim. Hadi, şimdilik hoşça kal!

— Eddie, ya senden istediğim şey?

— Özür dilerim, akşama konuşuruz.

— Çok geç olur. Yalvarırım, Eddie... Bunu benim için yap; Joseph'in oğlunu serbest bırak! Sana bunu söylemeye korkuyorum, ama bu gece kurşuna dizecekler onu.

Louise, kocasının yolu üzerinde duruyordu.

— Ah, demek söylemek istediğin şey buydu. İmkânsız! Tehlikeli bir adam o. Üstelik bu işlere senin karışmaman gerekir, sevgilim. Acelem var, Louisette.

— Yalvarırım, Eddie! Benim için serbest bırak onu! Yalvarıyorum. Anlıyor musun?

Louise, kocasının boynuna sarıldı, başını göğsüne dayadı.

Edouard, karısının kollarını çözüp onu kararlı bir şekilde itti.

— Bir dakika daha fazla kalamam. Beni bekliyorlar. Garda bazı olaylar çıkmış... Gidiyorum..

Louise kocasını kolundan yakaladı.

— Eddie, aşkımız adına yalvarırım. İstediğimi yapmazsan beni sevmiyorsun demektir.

Edouard, karısına doğru kabaca döndü. Sanki o gitmiş, yerine bir başkası gelmişti.

— Senden, kumandanlığın işlerine karışmamanı istiyorum! İmkânsız bir şey istiyorsun benden... Korumak istediğin bu herifler bizi öldürmek için tetik-

te bekliyorlar. Senin insan sevginin burada yeri yok! Onları kuduz köpekler gibi öldürmeliyiz! Rica ederim, kes şu sinir krizini! Bana yardım edeceğin yerde canımı sıkıyorsun.

Kapı kapandı. Kendinden emin adımların çıkardığı mahmuz sesleri koridorda uzaklaştı.

Bir dakika kadar sonra üç atlı dört nala şehre gidiyordu.

ALTINCI BÖLÜM

Dzebek, yaldızlı asteğmenlik apoletleriyle bin marka sahip olmayı, ya da başarısızlık anında ortadan yok olmayı düşünmüş, hattâ buna kesinlikle karar vermişti. Daha çok önceleri değiştirmeliydi tutumunu. Ama oyunun yeni başladığı ve kartların henüz dağıtıldığı şu sıralarda hileci, korkaktan çok daha şanslı olurdu. Her şeyden önce banko demeliydi. Yoksa, general olmanın da asılmak kadar kolay olduğu o kritik anın tekrar gelmesi için belki de uzun süre beklemek gerecekti. Ve eün iyi olması için kağıt düzmeliydi! İnsan hayatta bir kere büyük kumar oynar.. Oyuna başladı.

Çok yakın zamana kadar bayan Puşkalskaya'nın «evinde» kapıcılık yapmış olan ve şu anda jandarma karakolunun başçavuş yardımcısı Kobylski'yle iki onbaşı tarafından izlenen Dzebek, işçi mahallesine bir an önce varabilmek için acele etti.

Arabaları, Pşeniçek'in oturduğu evin önünde durdu.

— Dur! Dzebek toprak yola atladı. Kobylski, arkamdan gel. Şu Pşeniçek alçağını sıkıştırabilecek şansımız varsa...

Silâhını eline alarak bahçeye daldı.

— İşte orada, işte orada! Dur yoksa ateş ede-

rim! diye bağırdı yabanî bir neşeyle. Fırıncının uzun boylu gölgesinin koridorda kaybolduğunu görmüştü.

Leon, bir bomba gibi odaya daldı ve kapıyı arkasından kilitledi.

— İsa - Meryem! Ne var? Ne oluyor? diye bağırdı annesi.

Kapı, öfkeyle sarsılmaya başlanmıştı bile.

— Kobylski, kır kapıyı, yoksa kaçacak elimizden!

Başçavuş yardımcısı biraz gerileyip hız aldıktan sonra bütün gücüyle kapıya yüklendi. Kırılan kapı odanın ortalık yerine düşerken kendisi de dengesini sağlayamadığından boylu boyunca döşemeye yuvarlandı. Aynı anda Pşeniçek pencereye fırladı, bir kafa vuruşuyla camı kırıp bahçeye atladı.

Kırılan camların şangırtısı, yabancı insanların odaya doluşması, oğullarının kaçışı yaşlı Pşeniçekleri şaşkına çevirmişti. Dilleri tutulmuştu korkudan.

— Yine kaçtı... Ahmak herif. Nerelere bakıyordun? Tam elinin altına gelmişti, alçak!

Kobylski, ağrıyan bacağını oğuşturarak soğukkanlılıkla cevap verdi.

— Sizin de elinizin altındaydı, bay Dzebek...

Dzebek yaşlı adamın üzerine saldırdı:

— Hadi bakalım, yaşlı eşek! Hazırlan! Seninle orada uğraşacağız, bize onun nerede saklandığını söyleyeceksin.

— Asker efendi, benim bu işle en küçük bir ilgim yok.

Yaşlı adam, çekçeyle polonezceyi birbirine karıştırarak güçlükle konuşuyordu.

— Bu işle hiçbir ilgin yok mu, aşağılık herif? Sana ne demiştim dün, buraya geldiğinde hemen haber verecektiniz bana!

— Ama, bayım, görülmüş şey değil bu... insanın kendi oğluna karşı olması...

— Görülmüş şey değil mi? N'apalım, biz gös-

teririz sana. Her şeye sen cevap vereceksin... Hadi bakalım, gidiyoruz.

— Onu nereye götürüyorsunuz? diye bağırdı korku içindeki yaşlı kadın.

— Kapa çeneni, yaşlı büyücü, hepiniz anlaşmışsınız bize oyun oynamak için... Kapa çeneni, yoksa tokadı yersin.

Şapkasım bile almaksızın, güçsüz başı önüne düşmüş bir halde, iki jandarmanın ortasında yürüyordu yaşlı adam. Her zaman yumuşak huylu olan, yirmi yıla yakın bir süre en küçük bir skandala bile adı karışmadan yaşayan namuslu araba yapımcısını neden tutukladıklarını anlayamadan, kortejin geçişini sessizce izliyordu komşuları.

Yarım saat kadar sonra dört jandarma, Patlai'nin karısıyla çocuklarının oturduğu küçük eve girdiler. Gelişleri hemen fark edilmişti. Yalnızca şeker fabrikasının işçilerinin oturduğu bu mahallede herkes Patlai'yi tanıyordu. Birkaç dakika sonra kapı önünde bir grup işçi birikti.

Yırtıcı bir hayvanın avına saldırması gibi Patlai'nin karısına saldırdı Dzebek:

— Hapishaneden gelen o sümüklü neler anlattı sana?

— Hiçbir şey bilmiyorum... diye mırıldandı ufaktefek, zayıf kadın. Korkmuştu.

Hepsi birbirinden küçük çocukların oluşturduğu bir alay, kadının arkasında birbirlerine sarılmıştı.

— Geçmişini.. Ağıza alınmaz küfürler savurdu Dzebek. Seni konuşturmasını biliriz!

Acelesi vardı. Polis işgüzarlığı onu, şu ya da bu şekilde, bildiriyi basanlara kendisini ulaştıracak olan yolu aramaya zorluyordu.

— Kısacası, Pşeniçek dün sana geldi. Onu az önce yakaladık, bize her şeyi anlattı... Daha önce kırbacın tadını tattı tabiî... Boşuna inkâr etmeye uğraşma, hiç gereği yok. Yalnızca anlattıklarınızı kar-

şılaştırmak zorundayız. Ama susarak, ya da bizleri atlatmaya çalışarak bu işten kurtulacağını sanırsan derilerini yüzerim. Konuş!...

Kadın, odanın bir köşesine doğru geriledi. Korkudan kalbi sıkışıyordu.

— Hiç... hiçbir şey bilmiyorum...

Dzebek'in acelesi vardı.

— Kobylski, biraz tımar et şunu!

Dikdörtgen bir siluet, bir boğa boynu, yozlaşmış insanlara özgü bir boyun, işte size Kobylski. Saç örgüsü kırbacı tutan elini havaya kaldırıp hızla indirdi.

Anayla çocukları aynı anda bağırıştılar; ana acıdan, çocuklarsa dehşetten.

— Sus, köpek.. Hadi, konuş, sana neler anlattı? Konuş!... Kobylski, yeniden başla! Bir daha!

Kadının vahşi çığlıkları, kapının önünde toplanmış olan insanların kalplerini bıçak darbeleri gibi parçalıyordu.

— Ne yapıyorlar ona?

— Hadi, çocuklar, daha ne duruyorsunuz? Eve girmeli.

— Belki de en akla gelmez işkenceleri uyguluyorlar ona ve sizler, burada durmuş alık alık bakınıyorsunuz.

— Kocasını hapishane köşelerinde çürüttükleri yetmedi, şimdi de karısını mahvetmeye geldiler..

— Hey, erkekler, haydi!

Kapıyı tutmakta olan onbaşı, işçilerin geldiğini görünce :

— Durun! Nereye gidiyorsunuz? diye bağırdı.

— Ne yapıyorsunuz ona?

— Neden bağrışıyorlar?

— Bırak içeri girelim!

— Neden tanıkları yok?

Öfkeli bağrışmaları duyan Dzebek kapıya çıktı.

— Ne oluyor? Hemen dağılın!

Kimse kıpırdamadı yerinden, tam tersine, yeni

gelen mahallenin yerlileri kalabalığı gitgide arttırıyordu.

— Bir kırbaçla dövüyorlar Marussia'yı! Onları camdan gördüm... diye bağırıyordu bahçe duvarına çıkmış olan Vassilek.

— Neden dövüyorsunuz kadını? diye sordu boğuk sesiyle orta yaşlı bir işçi.

Kalabalık, gitgide çoğalarak ilerliyordu. Dzebek, yılan gibi soğuk bir korku dalgasının sırtından yukarılara doğru yükseldiğini hissetti. Halkın, korkusunu anladığı anda başına gelecekleri biliyordu. Tabancasını çıkardı.

— Geriye gidin, yoksa ateş ederim!

Ön sıra gerilemek istediyse de pek fazla çekilemedi; arkalarından itiyordu kalabalık. Yalnızca yaşlı bir işçi hiç kımıldamadan olduğu yerde kaldı: Dzebek'in tam karşısındaydı

— Elindeki davayı sallamayı bırak! Herkesi öldüremezsin... Daha zamanınız varken gidin buradan.

Ateşlenen silâh herkesi kalbinden vurdu.

İşçi, elini göğsüne götürdü, sendeledi, yan tarafa düştü. Çevresini saran kalabalık bir an duraksadı. Jandarmalar kadını sürükleyerek evin dışına çıkardılar, faytonun içine attılar, ellerinden silâhlarını bırakmaksızın basamaklara çıktılar.

Dzebek'le Kobylski ikinci faytona bindiler, iki araba da dört nala uzaklaştı.

Ölünün çevresinde giderek çoğalan bir kalabalık toplanıyordu.

«Tesviyeci Gluşko Polonyalı jandarmalar tarafından öldürüldü.» Bu söylentiler dış mahallelerin dar sokaklarında dolaşmaya başladı, bütün kıyıda köşede kalan yerlere bile girdi, en sonunda, harabe haline gelmiş uzak yapılara kadar uzandı. Pek çok kimse her şeyi kendi gözleriyle görmek için Patlai'nin evinin yolunu tuttular. Oraya gitmeyenlerse, kü-

çük evlerinin çevresinde toplanarak ateşli tartışmalara giriştiler.

— Neden öldürmüşler onu? Pek çok ağızdan çıkan bu soru, haberi getirmiş olana yöneltilmişti.

— Patlai'nin karısını korumak istemişti. O zaman da Kobylski, Puşkalskaya'da fedailik yapmış olan adam, onu tüfeğiyle öldürdü.

— Kobylski değil, fuarda piyangoculuk yapan adam. Şimdi başçavuş yaptılar onu.

— Peki kanun bunun neresinde? Bir evet ya da hayır için öldürüyorlar insanları.

— Tek bir kanun var: sopa kanunu. Yeni efendilerimiz çok iyi!

— Evet, bugün durum aynen böyle: eğer gün bitimine kadar asmazlarsa seni şükretmelisin! İşte hayatımız!

Bazı yerlerde konuşmalar daha da ateşli bir şekilde sürdürülüyordu.

— Neden konuşuyorsunuz, beyler?

— Oh, tartışıyoruz.. Bu alçaklar her şeyi kendi istediklerince yapıyorlar. Bizlerse, özellikle konuşmakta oldukça üstünüz. İyice dil oyunlarına girişilir, sonra hop! yatmaya gidilir! Gece yarısı da gelip karnım deşerler...

— Eğer o kadar cesursan ne işin var burada? En iyisi git, senyörlerle tartış darbeyi.

— Ne kadar komik, değil mi? Öldürülen bir sürü insan ve sen işin alayındasın!

— Daha önce de söylemiştim; silâhları Almanlara vermemeliyiz arkadaşlar. Şimdi Almanlar geri çekiliyor ve senyörlerin kökünü kazımak için elimizde başka hiçbir şey yok. Hepimizi yakalasalar tek bir şey yapamayız.

— Herkes bu noktada birleşseydi her şey yoluna girerdi, ama herkes kendi postunu kurtarmak korkusuyla titriyor.

— Çok doğru, arkadan herkes kabadayı kesiliyor, sonra da yakalanmamak için kaçışıyorlar.

— Burada hepimiz ordunun eskilerindeniz, şöyle bir saysan, üç yüz kişi çıkarabilirsin... Ben, herkesin silâhını iade etmiş olacağını sanmıyorum!

Bu sözlerden sonra aynı hızla kadının çevresinde konuşulmaya devam edildi :

— Ignace, içeri gir! İçeri gir, duyuyor musun!

★

Barankeviç'in fabrikasında ikinci posta işini bitirmişti. Gelecek ekibin kalabalık işçi kitlesi ana kapının önünde toplanmıştı. Bir kısmı yoklama listesini imzalamak için içeri girdi, cinayeti öğrenenlerse kapı önünde kalakaldı.

— Ne yapıyorsunuz orada? İçeri giriyor musunuz? diye bağırıyordu fabrikanın yaşlı bekçisi.

— Daha zamanımız var... Siren çalmadı şimdiye kadar.

Andre kazana son kürek kömürü de attı. Saat üçe yaklaşıyordu. Ateşçiler öbür işçilerden on dakika daha önce işe başlıyorlardı.

— Duydun mu, Andre? Polonyalılar Gluşko'yu öldürdüler, dedi öbür ateşçi, arkadaşı Dimitri'nin yanına yaklaşarak.

Yeni ekip kazan dairesine giriyordu ve Andre aralarında kısa cümleler halinde geçen konuşmaları duydu :

— Kapı önünde kaynaşmaya başladılar!

— Gördün mü, polisler de geldi?

— Pencerenin öbür yanından gelen bir silâh sesi duyuldu.

— Ne oluyor?

Herkes birkaç saniye kadar, ellerinde olmaksızın yeni silâh sesleri bekleyerek, kulak kabarttı. Andre, kazanın kapağı boyunca uzanan merdivene

çıktı. Yukarıda, aralarında birinin açık olduğu, üç dar pencere vardı. Fabrikanın, şu anda alışılmamış bir çalkantının sahnelendiği büyük kapısını görebiliyordu. Önünde uzanan geniş alan insan kalabalığından kapkara kesilmişti. Yabancı biri duvarın üzerine çıkıp kalabalığa bağırmaya başladı. Fabrikayı korumakla görevli yabancı askerlerin tümü kapıya koşuştular.

Ekibin şef yardımcısı Strumil makine dairesinden kazan dairesine gitti koşarak.

— Ptakha nerede? Siren!

Kendisini kimsenin dinlemediğini görünce, sirenin supabını açmaya yarayan kabloya bağlı halkayı tuttu ve aşağıya doğru çekti.

Sirenin güçlü sesi Andre'nin kafasını kazana çevirdi. Her şeyi unutmuştu. Yalnızca kapının önünde başlamış olan dalaşmayı görüyordu, siren de ulumaya başlamıştı.

Kapılardan sıkışarak geçen işçi kalabalığı fabrikanın bahçesine vardı; bu insan yığınının yarısını da kadınlar oluşturmaktaydı.

Andre hızla indi merdivenleri.

Strumil halkayı bıraktı. Uluma sustu. İşte ancak o anda ekibin başkan yardımcısı Andre'nin farkına vardı.

— Nerelerde sürtüyordun?

— Camdan bakıyordum...

— Oh, oh! Camdan! Seni buraya çalışman için aldılar!.. Sizler de işinize gidin, hadi! diye bağırdı Strumil ateşçilere ve koşarak makine dairesine geçti.

Andre bir süre kımıldamaksızın durdu. Aklına birşey gelmişti.

Bu düşüncesini aklından çıkartmak için duraksadı, ama iradesinin tutsağı olmuştu. Sanki bir boşluğa atlayacakmışcasına durmuştu kalbinin atışları. Bir an sonra kapıya doğru koştu, kapıyı kilitle-

di ve anahtarı cebine attı. Sonra yeniden kazanlara döndü, halkaya sıkıca yapıştı ve öylece kaldı. Siren yeniden ulumaya başladı.

— Andre, delisin sen! Tüm ateşçiler Ptakha'ya saldırdılar. Hepimizi kapı dışarı etmelerini mi istiyorsun?

Ama kimseyi dinlediği yoktu onun. Halkayı çekmeye devam ediyordu.

— Bırak Andre! Hepimizin işine son verecekler. Dimitri'nin sesi bir yalvarma şeklini almıştı.

Andre boş kalan eliyle kömür kırmak için kullandığı bir kaldıracı kavradı.

— Çocuklara bir an önce buradan uzaklaşmalarını söyle! diye bağırdı Dimitri'nin kulağına. İmdat kapısından çıksınlar... Kendilerini elimdeki kaldıraçla kovaladığımı söylemeleri yeter de artar bile...

Ama söylediklerini anlamak imkânsızdı. O zaman Andre halkayı bıraktı elinden. Sirenin ulaması kesildi. Elinde tuttuğu demir çubukla, parlak gözleriyle, kömürden kararmış yüzüyle arkadaşlarına bağırdı :

— İmdat kapısından çıkın! Çocuklar, bunu sizden bir arkadaşınız olarak rica ediyorum, hemen çıkınız! Onları ayaklandırmak için bağırttıracağım sireni... Suçlayabilecekleri tek insan ben olmalıyım... Çıkın, yoksa vururum! Daha çabuk!

Kaldıracı hızla salladı. Ateşçiler hep birlikte imdat çıkışına doğru atıldılar.

Andre, elindeki demir çubuklarla kapıyı sürmeledi, kaldıracını avuçları arasında sıktı, yeniden asıldı halkaya. Felâketin korkunç habercisi olan siren yeniden ulumaya başladı. Bu uluma şehrin tüm yerlilerini sokaklara uğrattı. Barankeviç'in seyrek saçları tepesinde dikildi. Wrona sarardı, Dzebek titremeye başladı. Hapishane kulak kabartmış, sesleri dinliyordu. Alman askerleri çevrelerinde neleri

döndüğünü anlamak için yerlerinden ayrıldılar. Siren bütün gücüyle ötüyordu...

Yabancı askerler büyük ve ağır kapıya bütün güçleriyle yüklendiler; kabza vuruşları yalnızca biraz titretebildi kapıyı.

— Bir merdiven getirin! Camlara koşun! Üzerine ateş edin bu süprüntünün! diye bağırıyordu onbaşı.

Andre ancak, bir silâh camda patladıktan ve bir kurşun ıslık çalarak başının yanından geçtikten sonra farketti tehlikeyi. Elinde olmaksızın bıraktı halkayı. Sirenin uluması kesildi. Yeni bir kurşuna hedef olmamak için Andre kömür deposuna doğru koştu.

Bu arada yabancı asker, pencereden kazan dairesine girmeye çalışıyordu, iki eliyle silâhı daha şimdiden içeri girmişti bile. Ptakha, kapana girmiş bir fare gibi deponun içinde dört dönüyordu. Başkaldırmanın sona erdiğini hissetmişti. Umutsuzluk tüm benliğini kapladı.

Yabancı asker ancak tek omuzunu sokmayı başarmıştı dar pencereden. Kendisini dışarıdan itiyorlardı. Andre eline bir kömür parçası alıp, ölümü de göze alarak depodan dışarı fırladı. Kolunu havaya kaldırdı ve pencereye doğru hızla fırlattığı mermisi, yabancı askerin tam yüzüne isabet etti. Yüzü kanlar içinde kalan adam inlemeye başladı. Silâhını elinden bıraktı, kendisini tutan yabancı askerlerin kollarına yığıldı. Silâh, kazan dairesinin beton zeminine düştüğünde metalik bir ses yankılandı içerde. Yeniden ateş edildi. Andre mutluluktan deliye dönmüştü; kömür parçalarıyla pencereyi bombalıyordu.

Dışardan korkunç küfürler duyuluyordu. Yabancı askerler merdivenlerini bıraktıkları gibi yere atladılar.

Andre kendisini olayın çılgınlığına kaptırmıştı.

Kemerini çözdü, basınç ayarlayıcısının halkasına bağladı. Siren yeniden, bu kez hiç susmaksızın ötmeye koyuldu, çünkü sıkıca bağlanmıştı Ptakha'nın kemeri.

Şimdi elleri serbestti artık. Ansızın yakalanacağından korkarak, hiç ara vermeksizin kömürleri pencereye fırlatmaya devam ediyordu.

Savaşın şiddeti ona kazan dairesinin iki penceresi daha olduğunu unutturmuştu. Camlar gürültüyle havada uçuşmaya, alçılar duvarlardan dökülmeye başladığında üç pencereyi birden kontrol edemeyeceğini yüreği daralarak anladı. Kurşunlar onu yeniden kömür deposuna sığınmaya zorladı. Pencerelerden birinde bir silâh namlusu göründü.

Andre, ona doğru bir kömür parçası fırlattı, ama bir başka camdan gelen kurşun üzerine kendini göstermeksizin savaşmaya karar verdi.

— Şimdi işin sonuna geldik, diye düşündü. Ağlamak üzereydi. Gevşeklik ve güçsüzlük bütün benliğini kaplamıştı.

Aniden, şiddetli bir yorgunluğun tutsağı olduğunu hissetti. Savaşmaktan vazgeçmeye hazır, deliğin bir köşesine oturdu; ama sivri bir şey canını yakarak kalçasına saplandı. Elini ağrıyan yerine götürdü. Bu, ateşçilerin kömürleri ıslatmak için kullandıkları yangın hortumunun sivri ağzıydı.

Yorgun beyninde bir ışık çaktı.

— Ah, ah! Beni daha şimdiden yakaladığınızı sanıyorsunuz, alçak herifler, esir tüccarları! Görürsünüz gününüzü! diye bağırdı. Aslında, sirenin delicesine ötmesinden sesini kimse duyamazdı.

Borulara bağlı olan vananın kolunu kudurmuşcasına çevirdi. Buhar, tiz bir ıslık sesi çıkararak hortumun ağzından fışkırmaya başladı. Depo buharla doldu, kaynar su oluk gibi akıyordu, hava, boğucu bir duruma girmişti. Andre titreyen elleriyle hortumu kavradı, fışkırmayı kazan dairesine yöneltti; ma-

den parmaklarım yakıyor, geriye sıçrayan buharlarsa vücudunu acılara boğuyordu.

Öldürülebileceğini düşünmeksizin pencereleri kırbaçlıyor, camların arkasından gelecek iniltiler konserini bekleyerek vahşi bir neşeyle dans ediyordu. Şimdilik kazanların arasma oturmuş, hortumu dört-bir yana çeviriyor, sığındığı yerden çıkmaksızın pencereleri kaynar suyla yıkıyordu.

Kalbi, göğsünü delmek istercesine hızlı hızlı atıyordu. Kalın bir buhar tabakası kazan dairesini kaplamıştı. Kaynar su yere akıyordu. Sakınmak için kazanlardan birinin çıkıntısına sıçradı. Soluğu kesiliyordu. Elleri yanıyordu. Ama kurtuluşu olmayan savaşının bilinci, direnmeye devam etmesi için zorluyordu kendisini.

★

Moguelnitski koşarak kurmay subayımn yanına geldi.

— Ne oluyor burada? diye kabaca sordu Wrona'ya.

Yüzbaşı elini kasketinin siperine götürdü.

— Görünüşe göre çok önemli karışıklıklar, albayım. Süvari subayı kendisine karşı koyan bir işçiyi öldürdü. Bundan dolayı fabrikada işe başlamamaya karar vermişler, ayaklandılar. Zaremba'yı gönderdim...

Wrona, görünüşe göre oldukça sakin bir şekilde veriyordu raporunu. Öfkesi giderek artan Edouard'sa habire dudaklarını ısırıyordu.

— Neden ötüyor bu siren? Bu alarm sesine neden izin veriyorsunuz? Fabrikayı ele mi geçireceklerdi?

Wrona elini hafifçe yere indirdi. Hazır-ol'da kalmaktan hoşlanmıyordu. Rahat durumuna geçmek için izin bekliyordu; yüksek rütbeli subaylarla

kendilerinden bir rütbe daha düşük olan subaylar arasında disiplinin gerektirdiği bir durumdu bu.

— Hayır, paralı askerlerimiz oradaydı. Ama, ateşçilerden biri kazan dairesine kapandı, şimdiye kadar da onu oradan çıkarma imkânını bulamadık.

Moguelnitski, öfkesini tutarak eliyle kılıcının sapına hızla vurdu.

— Bir adam mı dediniz? Dinleyin yüzbaşı, siz benimle alay mı ediyorsunuz? Tek bir adam bütün şehrin altını üstüne getiriyor, siz de burada soğukkanlılığınızı bozmaksızın duruyorsunuz.

Pencereden, güçlü sirenin yorulmak bilmez uluması duyuluyordu. Bu, Moguelnitski'yi çılgına çevirdi.

Wrona, yüzündeki donmuş ifadeyle bir heykel gibi hareketsizdi. Ancak o anda Moguelnitski dalgınlığının farkına vardı.

— Rahat! Düşündüğüm, başka şeylerin varlığını herhalde anlıyorsunuzdur, dedi tüm öfkesini ortaya koyan bir el hareketiyle.

Wrona elini sessizce aşağıya indirdi.

Sanki biri kuru dalları kırıyormuş gibi çatırdamalar duyuldu, sonra her şey sustu. Moguelnitski hızla pencereye yöneldi.

— Zaremba'dır, kendisine bir yol açıyor, diye açıkladı Wrona.

Moguelnistki ona doğru döndü.

— Nakliye kolundaki Almanlar nasıl davranıyorlar?

— Şimdilik çok iyi. Şehre yalnızca mangalar halinde iniyorlar. Her şeye hazırlıklılar. Aşağı yukarı yedi yüz kişi kadarlar. Oldukça disiplinli gibi duruyorlar, subaylarınsa hepsi işlerinin başında. Mağazalarda yiyecek ne varsa almışlar, karşılığında da makbuz vermişler. Polislere, onlara çatmamalarını ama dükkânları kapatmalarını emrettim. Eğer zorla girmeye kalkarlarsa tedbirler düşünmek gerekecek.

— Evet, evet, onlara çatmamalı, dedi Moguelnitski; sesindeki öfke biraz daha azalmıştı. Söyleyin bana, sizce bu onların işi mi?

Wrona, albayın neyi ima ettiğini anlamıştı.

— Tabiî. Yalnızca bildirinin kendisi altın değerinde!.. Ama eğer süvari subayı o aptalı öldürmemiş olsaydı şimdi, sanırım, her şey süt limandı.

— Bir şeyler öğrenebildiniz mi? Bunu kim basmış?

— Şimdilik hiçbir şey bilmiyorum.

Moguelnitski, ne karar verilmesi gerektiğini düşünerek odanın içinde dolaşmaya başladı. Sonra, kılıcını önüne alarak oturdu.

— Beni iyi dinleyin, yüzbaşı, dedi var gücüyle.

— Emirlerinizi bekliyorum.

Wrona hazır-ol'a geçti.

— Her halde anlıyorsunuzdur, yüzbaşı Wrona, eğer şehirde bu durumun bir ya da iki gün daha sürmesine göz yumarsak...

— Anlıyorum, diye cevap verdi Wrona.

Moguelnitski ayağa kalktı. Sanki nefes almakta güçlük çekiyormuşcasına kaputunun altın işlemeli yüksek yakasını çekiştirdi, sonra yeniden konuşmaya başlayarak söyleyeceklerini tamamladı

— İşte o zaman harekete geçersiniz. Her şeyden önce hapishanedeki bütün ayak takımını kurşuna dizmenizi emrediyorum. Onları şehirden çıkarıp oldukça uzak bir yere götürün. Yarın, benim imzamı taşıyan bu idam kararı bütün duvarlara asılsın.

— Başüstüne.

— Sonra da akşamın yedisinden sonra biri burnunu dışarı çıkaracak olursa, çekinmeden öldürün!

Edouard, giymekte olduğu eldivenini hızla yukarı doğru çekti.

— Sürü hayvanları ağıla kapatılmalı. Sürü her zaman sürüdür. Kırbacı hissetmelidir sırtında.

Dışarıda siren ulumaya devam ediyordu.

— Bana, hâlâ gürültü yapmaya devam eden bir adamın hakkından gelemediğiniz gibi cevaplar vermeye katiyen gelmeyin yüzbaşı.

— Zaremba oraya vardı. Siren birazdan susar.

Onu dinlemeksizin Moguelnitski kapıya doğru yürüdü.

— Siz benimle geleceksiniz.

Kapıda nöbet tutmakta olan jandarma onbaşısı onları selâmladıktan sonra, onlar aşağıya indiğinde, telefonun başına geçti.

Bir süvari mangası kurmay subayın önünde sıraya diziliyordu.

Manganın başında boy gösteriyordu Ladislas Moguelnitski; iri kıçı eyere yapışmıştı; durmadan, gümüş süslerle kaplı kare kasketini düzeltiyordu. Ağabeysiyle Wrona'yı gördüğünde atını mahmuzlayıp tiz bir sesle bağırdı :

— Manga, hazır ol!

Edouard bir ayağını özengiye koydu ve eğerin üstüne hafifçe oturmak için büyük bir güç harcadı.

«Allah için, yaşlanıyorum. Bu Paris'in otomobilleri yürüme alışkanlığımı kaybettirdi», diye düşündü canı sıkılarak; yüzünü acıyla buruşturdu. Üstelik hemoroidleri de vardı! Bir süvari için...

Wrona yanına yaklaştı.

— Yani bu önemli karışıklıklarla uğraşacağız, dedi Edouard alaylı bir şekilde ve büyük bir incelikle atını mahmuzladı.

Ladislas'ın öfke dolu bağrışıyla titredi atlar.

Eczanenin yakınında ilk grupla karşılaştılar.

— Bu ne? diye bağırdı Edouard kaşının çırpınırcasına attığını duyarak.

Okumuş tavırlı, fakir ama yolunca giyinmiş,

iriyarı bir kadın öbürlerinden çok daha yakınında bulunuyordu :

— Yaralanan üç kişiyi az önce götürdüler... Bir kadının gözü çıktı, dedi polonezce, dudaklarında suçlu bir gülümseme vardı.

— Kim yaraladı onları?

Şaşıran kadın ne cevap vereceğini bilemedi.

— Buradan geçen askerleriniz sayın subayım.

— Bir evet ya da bir hayır için insanlar öldürülüyor...

Wrona atını seslerin geldiği yöne doğru hızla çevirdi.

— Kim söyledi bunu?

Kalabalıkta bir dalgalanma oldu. Arka sıralar hızla çekilmeye başlamışlardı bile.

— Onlarla ilgilenin, dedi Edouard dişleri arasından; atım öne doğru yürüttü.

Kalabalık, yumruklanan yumuşak bir hamur gibi açıldı önünde.

— Hey, sizler! Hadi, hepiniz evlerinize dönün! Eğer başını dışarı çıkarmak isteyen eğlence düşkünleri varsa başlarına veda edebilirler!

— Asteğmen, şunların biraz sırtlarım okşatın!

Edouard, Wrona'nın emrini duydu.

Jandarmalık gerçekten biçimsiz bir iş. Pis bir iş! dedi kendi kendine; yüzünü iğrençlikle buruşturmuştu. Savunma hatlarını geçerken yakasında ilk kez olarak bir bit yakaladığında da aynı duyguya kapılmıştı.

Wrona yanına geldi.

— Sanırım, mangadan fazla uzaklaşmamalısınız albayım. Kont Ladislas orada düzeni sağladıktan sonra gidebiliriz.

— Bu sürüyü yönetmek için kırbaç yeter de artar bile, diye cevap verdi Edouard önemsemeksizin.

— Evet, ama aralarından biri taş atsa...

Arkalarında sesler kesildi. Manga yaklaşıyordu. Yolda kimseler kalmamıştı.

— Önceleri bu işle polis uğraşırdı, şimdiyse, gördüğünüz gibi yolu bu gübre yığınından temizlemek bize düşüyor.

Kötü bir neşeyle gülümsedi Wrona. «Başkalarını maşa gibi kullanmaya alıştın ha? Savaş kaçkını kurmay bozuntusu! Bekle biraz, gururunu kırdırırlar sana! Daha bir şey görmüş değilsin!» diye düşündü belli bir hoşnutlukla.

Yüzbaşı bütün savaş boyunca siperlerin içinden bir an olsun ayrılmamıştı. İki kere sarsıntı geçirmişti. Tüm servetini yitirmiş asil bir aileden geliyordu, bu rütbeye erişebilmek için çok zorluk çekmişti. Hayattaki şanssızlığı, savaşın etkisi onu çok hırçınlaştırmıştı. Askerlerin gri kalabalığından nefret ediyordu, ama savaş alanmdan uzak şehirde evlenenlerden, kendisi için erişilmez olan zevkler içinde boğulan kurmay subaylardan da nefret ediyordu. Kendisini siperlerin çamurundan kurtaracak, ona mutlu ve başdöndürücü hayatı tanıtacak ne parası ne de çevresi vardı. Avusturyalıların eline geçtiğinde mutluydu, sertliği yüzünden nefretlerini kazandığı askerlerinden birinin kendisini sırtından vurma tehlikesini atlatmıştı en azından. Polonyalı olduğu için Pilsudski tarafından Avusturya'daki kendi alayına alındı. Wrona yeniden öldürücü mesleğine dönmüştü, bu kez savaş alanının öbür yanında üniforma ve kokart değiştirerek. Almanların Pilsudski'yle araları açıldığında, onu Magdeburg kalesine kapattıklarında (bu kurnazca tutukluluk çok rahattı) ve alayı dağıldığında Wrona, artık Avusturya ordusunda savaşmak istemediğinden, Varşova'ya kaçtı. Orada, Polonya Askerî Örgütü'nün (1) gönüllü askerleri

(1) P.A.O.: Pilsudski'nin gizli askerî örgütü.

kaydeden üyeleriyle ilişki kurdu ve Zaremba'yla birlikte Volhynie'de Moguelnitski'nin emrine girmesi için gönderildi.

— Bir başka sokak toplantısı! diye bağırdı Edouard.

Wrona başını kaldırdı. İki ana yol kavşağındaki fırının önünde büyük bir kalabalık dalgalanıyordu. Wrona arkasına dönüp eliyle bir işaret yaptı. Dört nala ileri atılan lejyonerler mangası tam arkalarında şekillendi.

Bağrışmalar duyuluyordu

— Neden ekmek satılmıyor?

— Yani, açlıktan ölmemiz mi gerek?

Bölüğün geçmesi için Edouard bazan yana çekilmek, bazan da kalabalığın arasına girmek zorunda kalıyordu. Tüm gücüyle mahmuzladığı at, coşkunlukla şaha kalktı. Kadınlarla çocukların korku dolu sesleri, öfke ve hoşnutsuzluk uğultuları, hiçbir şey Edouard'ı durdurmadı. Gururu geri çekilmesini engelliyordu. Öfkeden dudaklarını ısırarak kalabalığın arasına daldı.

— Ne yapıyorsunuz? Çocuklar... dikkat edin, çocuklar var, diye isterik bir sesle bağırdı kadın.

Edouard, özengileri üzerinde yükseldi, bir öfke kasırgası tüm benliğini sarmıştı, nefes nefeseydi.

— Kılıç!.. diye cıyak cıyak bağırdı Ladislas.

Birisi Edouard'm atının dizginlerini sıkıca tuttu Bu da fazlaydı artık. Kılıcını kazasından çekerek çıkarttı. Bir saniye kadar sonra bu saygısızın başını yaracaktı. Ama almanca olarak bağrılan sert bir uyarı, «Zurück!» ve tam atının yanıbaşında ortaya çıkan bir asker şapkasının kırmızı kenarı elini durdurdu. Dizginleri çekti.

Ancak o anda bazı Alman askerlerinin de kalabalığın içine karışmış olduğunu ve bir sokağın içinde, kuşkusuz ekmek almaya gelmiş bir askerî arabanın bulunduğunu fark etti.

Arkasında, Ladislas emirlerini haykırmayı bi tirmek üzereydi :

— ...kaldırın!

—Kılıçlar! diye bağırdı Edouard güçsüz bir öfkeyle.

Wrona da Almanların farkına vardı. Kısa süngüler takılı ağır tüfeklerini ellerinde sıkıca tutarak meydana getirdikleri sıra, yolunu kesiyordu.

Aşağı yukarı kalabalığın tümü dağılmıştı. Meydanı boş bırakarak çekilmişlerdi. En yiğitleri bu beklenmedik çatışmanın nasıl biteceğini uzaktan seyrediyordu.

Siren ulumaya devam ediyordu. Edouard'a başka bir tehlikenin varlığını haber veriyordu. Yüzünün kanı ağır ağır çekiliyordu. Bu koyu yeşil üniformalı adamlardan birkaçını rahatlıkla öldürebilirdi. Ama arkasında dört top, zırhlı bir araba ve yedi yüz süngü bulurdu böyle bir şey yapmaya kalkışacak olsa. Gururunu kurban kurban etmek ve uzlaşmak için bir çözüm yolu bulmak gerekiyordu. Bu, katlanılması güç bir sınavdı, ama hesaplı davranmak Moguelnitskilerde her zaman üstün gelmişti. Atının dizginlerini tutmakta olan Alman'a kupkuru bir sesle

— Bir şey mi istediniz? diye sordu.

— Kılıcınızı kınına koymanızı istedim.

Edouard, teğmenin yaptığı komik bir hareketle burnunun üzerinde titreyen bir kıl tutamına baktı.

— Eğer bu sizi öfkelendiriyorsa, isteğinizi yerine getirmek inceliğini göstereceğim, diye cevap verdi Edouard alaylı bir tonda. Kılıcını, parmağını keserek kınına soktu. Bir başka parmağını kesiğin üzerine bastı, anlamlı bir bakışla önce teğmene, sonra askerlere baktı.

Teğmen, tabancasını koyduğu kılıfı kapatmıştı bile. Sonra, bir havlamayı andıran kısa emrini vermek için askerlerine döndü. Hemen o anda silâhlar omuzlara asıldı.

— Kiminle tanışmak şerefine erişiyorum acaba? diye sordu Alman, sıra kendisine gelince.

— Albay kont Moguelnitski'yle, diye kendisini selâmlayarak cevap verdi Edouard.

— Albay mı? Hangi ordunun albayı olduğunuzu sorabilir miyim? Bu üniformayı şimdiye kadar görmüş olduğumu sanmıyorum. Teğmenin gözleri biraz daha kısıldı.

— Polonya ordusundan, diye sözcüklerin üzerine basarak ağır ağır cevap verdi Edouard. Öfkenin yeniden bütün benliğini kaplamaya başladığını hissediyordu.

— Polonya ordusundan mı? dedi teğmen şaşkınlık içinde. Bizler Polonya ordusu diye bir ordu tanımıyoruz.

Küçük bıyık yeniden burnuna değdi.

— Demek tanımıyorsunuz! İnanm çok yakında tanıyacaksınız, dedi Edouard cevap olarak. Ses tonu gizli bir aşağılamayı içeriyordu. Sonra dizginlerini topladı. Konuşun, anlatın ona, yüzbaşı Wrona... Ekmek istiyorlarsa, alsınlar bakalım. Artık onunla tartışamam. Biraz daha konuşursa aptal gözlükleriyle birlikte kafasını uçuracağım, dedi polonezce ve Alman'ın çevresinden dolaşarak dört nala uzaklaştı.

Ladislas mangasıyla birlikte onu izledi.

★

Hapishanenin çevresinde büyük bir sessizlik hüküm sürüyordu. Küçük bir asker grubu büyük kapının yakınındaki ağır bir mitralyözün çevresinde toplanmıştı.

— Size söylemiş olduklarımı unutmadınız ya, yüzbaşı Wrona?

— Söylediklerinizi hatırlamak benim görevim, albayım. Süvari başçavuşum son bir kez anlaşmaya çalışıyor...

Siren acı acı ötüyordu. Edouard atını durdurdu, uzun süre bu ulumayı dinledi. Sağ kaşı yeniden atmaya başlamıştı. Tikini önlemek için elini kaşının üzerine bastırdı, ama hiçbir şeyi değiştirmedi bu davranışı.

— Yüzbaşı, hapishaneden kurmaya telefon ettirin; fabrikaya işe yarar adamlar göndertsin... Zaremba da bu işin üstesinden gelemedi anlaşılan. Bununla benim uğraşmam gerek. Bu sireni susturmasını bilirim ben.

Atını kırbaçladı.

Manga kendisini güçlükle izliyordu.

Süvarilerin dört nala geçtiğini gören herkes evlerini çevreleyen bahçelere kaçışıyordu. Sığınacak zamanı bulamayanlarsa duvarlara yapışıyorlardı. Sokakta toplanmış gruplara rastladıklarında, kalabalık, daha manganın görünmesiyle dağılıyordu. Fabrikaya yaklaştıklarında toplanmış olan gruplar giderek kalabalıklaşıyor, dağılmak için daha az acele ediyorlardı.

Son bir köye vardıklarında, insan yığını fabrikaya giden bütün yolları tıkamıştı. Orada binlerce insan bir aradaydı.

Kalabalığın bağrışmaları sirenin ulumalarına karışıyordu. Bu sınırsız topluluğu gördüğünde Edouard soğukkanlılığını yitirdi. Böyle bir kalabalıkla karşılaşacağını ummamıştı. Elinde olmaksızın atını durdurdu. Wrona'yla Ladislas yanına geldiler.

Bir karar vermeliydiler. Kalabalığın önünde böylece hareketsiz durmak olmazdı.

— Yüzbaşı, onlara hemen dağılmalarını emredin. Hemen şimdi!

Wrona kalabalığın bulunduğu yöne doğru bağırırken, Edouard da emirler yağdırıyordu

— Silâhlarınızı ateşe hazır tutun! Ben emretmeden ateş etmeyin!

— Şu ilerdeki sokakla uğraşın... Kırbaçlarınızı

kullanarak boşaltın onları!

Askerler, sağlarına sollarına yağdırdıkları kırbaç darbeleriyle sokaktaki işçileri dağıtıp bir yay meydana getirdiler.

— Size son defa dağılmanızı emrediyorum! diye bağırıyordu Wrona.

Kalabalık, sanki ortadan yarılmışcasına ikiye ayrılarak fabrikanın kapısına giden bir yol açtı ve oldukları yerde donmuş gibi kaldı.

Edouard bir yanda, Ladislas'la Wrona da öbür yana yer aldılar.

— Şimdilik havaya ateş edin, dedi Edouard yavaşça. Emri bütün manga boyunca herkese iletin.

Askerler silâhlarını omuzladılar. Bir panik hareketi dolaştı kalabalığın arasında.

Kalabalıkla askerler arasındaki uzaklık yavaşça büyüyordu.

Arka taraflarda bulunanlar, ne olup bittiğini bilmeksizin, üzerlerine gelen insan dalgasını ellerinde olmadan tutuyorlardı. Kendi kurtuluşlarından başka bir şey düşünmeden kendilerine yol açmak için arkadaşlarını itiştiren ön sıradakiler paniğin artmasına sebep oluyorlardı. Edouard sevinç duydu: «Bir sürü her zaman bir sürü olarak kalacaktır.»

— Ateş! diye bağırdı.

Salvo ateşi yırtılan bir bez gibi yankılandı. Kalabalık daha hızlı olarak geri çekiliyordu, kargaşalıktan yere yuvarlanmış işçileri oldukları gibi bırakarak.

— Ateş! diye bağırdı Edouard.

Manga bütün bir şarjörü bitirene kadar bu emri tekrarlamaya devam etti.

Alan yarı yarıya boşaltılmıştı. İnsan kalabalığı gitgide daha uzağa, gitgide daha hızlı olarak geriliyordu.

Fabrikanın kapıları açıldı. Zaremba'nın mangası, silâhları ellerinde, kaçakları takip etmeye çıktı.

— İleri! diye bağırdı Edouard. Sürü hayvanlarını ahıra sokun!

Ladislas'ın mangası davrandı. Edouard'la Wrona fabrikanın kapısına vardılar.

Yarım saat boyunca iki manga kaçanların avını sürdürmüştü. Sokakta tek bir canlı insan kalmamıştı. Yaralılarla ayaklar altında ezilenler, hayatlarını kurtarmak için sürünerek kaçıyorlardı.

Fabrikada Moguelnitski'yi Barankeviç'le şehrin belediye başkanı Sladkeviç izliyordu. Kendilerini daha önce göstermeye cesaret edememişlerdi.

Sekiz yüz kadar işçi fabrikanın bahçesine toplanmıştı.

— Neden onların çıkmasına izin vermediniz? diye sordu Edouard, Zaremba'nın yedek olarak bıraktığı asteğmen Zaionçkovski'ye: şaşırmıştı.

Çok genç biri olan asteğmen, elini şapkasının siperliğine götürerek kendini temize çıkarmak için kekeledi :

— Teğmen öyle emretti. Bunların da öbürleriyle birleşeceklerinden korkmuştu.

— Şu kötü politikacıya bakın! Fabrikayı hemen temizlemek gerek. Sokaktakiler burada bulunanların asılmış olduğunu sanmalılar. Onları kışkırtmak için daha iyi bir şey bulmak zor! dedi Moguelnitski öfkeyle, avukatla patronun elini sıkarken.

— Ne oluyor? Bir isyan! Buna son vermek gerek!

— Kaygılanmayın, bay Barankeviç, gerekli olan her şey yapılmıştır, dedi Edouard onu yatıştırmak için.

— Ama fabrikam pancarlarla tıklım tıklım dolu. Hepsi çürüyebilir! Fabrikanın çalışmaya ara vermesini bağışlayamam... Her gün akıl almaz paralar kaybediyorum, dedi öfkeden köpüren Barankeviç.

Cimriliği artık herkesin dilinde dolaşan bu göbekli adamdan iğrendiğini hissetti Edouard.

— Pancarlardan daha da önemli olan şeyler vardır, bay Barankeviç. Pavlodz ayaklandı. Kholmianka'yla Sosnovka'daki köylüler başkaldırıyorlar...

— Ailem ne olacak? diye korkuyla bağırdı asteğmen Zaionçkovski.

— Kaygılanmayın teğmen, babanızla bütün ailenize şehir yolunda rasladım. Şimdi hepsi bizim evdeler. Hepsinin sağlığı yerinde.

— Bağışlayın beni, albayım...

— Önemli değil, sizi anlıyorum.

— Sonra Almanlar da var, garda... Şehir mağzalarında görüp de hoşlandıkları ne varsa alıyorlar, diye söze karıştı Sladkeviç.

Moguelnitski horgörmesini saklamaksızın bu son sözleri söyleyene doğru döndü; bahçedeki işçileri göstererek

— Bay Barankeviç'in dışarıdaki insanlarla tartışma inceliğini göstereceğini sanıyorum, dedi.

Mangasının bir bölümüyle birlikte Ladislas bahçeye girmişti bile. Geri kalan bölümüyse sokaklarda kol geziyordu.

— Görev başarıyla yerine getirildi albayım, diye raporunu verdi. Bu son kelimenin üzerine basmaktan özel bir zevk duymuştu.

Sirenin ulumaları arasında onu güçlükle duyabildi Edouard. Kardeşine yaklaştı. Ladislas ağabeyine doğru eğildi.

— Yanına bir manga alıp eve dön. Burada kalmasan da olur, biliyorsun kimse yok evde. Çevreye nöbetçiler koy ve her şeye karşı hazırlıklı ol. Kurmay subayla sürekli olarak telefon bağlantısı kur. Hadi, Tanrı'ya emanet olun!

Ladislas selâm verdikten sonra atını çevirdi. Zaremba adamlarıyla birlikte bahçeye giriyordu.

— Bay Barankeviç, hadi, gidin de yatıştırın biraz karınızı. Düzen yeniden sağlandı. Bu gece bizi

görmeye gelin, biraz sohbet ederiz. Şimdi şu herifle uğraşacağım.

Ve Edouard kazan dairesinin damından yükselen buharlara baktı.

★

— Teğmen Zaremba, işçilere fabrikayı terketmelerini emredin. Ne olursa olsun kimse dinlemiyor bu papağanı. Yirmi dakika içinde her yer boşaltılmalı. Biz de bu hayvanın gagasını kapatacağız.

Yürürlerken asteğmen Zaionçkovski Edouard'a raporunu veriyordu:

— O sırada buharı kapatmıştı, albayım. Kuşkusuz boğulmuştu. Hemen o an sevinmiştik. Ama pencerelerden içeri girmeye çalıştığımızda ateş etti, bir askerimizi yaraladı... Bakın, ilk saldırı sırasında bir asker başına yediği bir taş yüzünden karabinasını içeri düşürdü. İçinde dört kurşun vardı. Düşerken bir tanesi ateş aldı. Demek ki üç tane kaldı geriye. Şimdi bu haydut bir kere daha ateş ettiğine göre kala kala yalnızca iki kurşunu kaldı geriye... Bunun dışında her an yangın hortumunu harekete geçirebilir. Orada sanki bir kaledeymişcesine güven içinde... Makinistler içerde daha birkaç saatlik buhar kaldığını söylüyorlar.

— Makinistleri buraya gönder.

YEDİNCİ BÖLÜM

Vassilek işbaşı yapacak olan işçilerle birlikte fabrikaya girmeyi başarmıştı. Ağabeysine, komşuları Serge amcanın nasıl öldürüldüğünü en ince ayrıntısına kadar ilk anlatanın kendisi olmasını istiyordu.

Zaten bir çok kez, hâttâ çalışma saatlerinde bile, işçilerin arasına karışarak, bekçilere görünmeksizin girmişti fabrikaya. Saatlerce kardeşiyle kazan dairesinde kalır, ona yararlı olmaya çalışırdı. Ateşçiler, mesleklerinin tüm inceliklerini kolaylıkla kavrayan bu ufaklığı çok seviyorlardı. Hattâ kendisini bir kez yakalamış olan makinist Strumil bile işçilerin onu savunması karşısında görmezlikten gelmek zorunda kalmıştı. Kömür vagonlarını boşaltmada ateşçilere büyük yardımları dokunurdu Vassilek'in.

Kazan dairesinin bütün girdisini çıktısını bilirdi. Araya taraya kendisini kimseye görünmeden ana bölüme götürecek yolu bulmuştu en sonunda.

Büyük bir havalandırma borusu yardımıyla kömürü posasının boşaltıldığı çöplüğe geçer; oradan da ufak bir demiryolunu izleyerek ana bölüme girmeyi başarırdı. Vassilek bu küçük sırrını kimseye, hatta kardeşine bile söylememişti. Birdenbire orta-

ya çıkmaktan, bekçileri atlatmaktaki ustalığıyla ateşçileri şaşkına çevirmekten çok hoşlanırdı.

Vassilek, askerlerin Andre'yi öldürmek istediklerini öğrenince iliklerine kadar titredi. Andre'nin saklı olduğu ana bölmenin kapısını zorlayan askerlere korkuyla bakıyordu. Başaramayacaklarını anlayınca sonsuz bir sevinç duydu içinde. İşçilerin arasına karışmış, yalvaran yaşlı gözlerle tanıdığı ateşçilere sorular yağdırıyordu

— Söyleyin, ne yapacaklar ona?

Kimse cevaplandırmıyordu kendisini.

İşçilerden biri onu elinden tutup uzaklaştırdı.

— Yaşadığına şükret de çek arabanı buradan. Zaten biri ateşin içinde. Herhalde bunu bahane edip senin de boynunu kırmalarını istemezsin.

Adamların elinden kurtulan Vassilek, göz yaşları içinde, askerlerin ne yaptıklarını görmek için aynı yöne doğru koştu.

Fabrikanın avlusunda toplanan işçiler dikkatle kazan dairesine bakıyorlardı. Silâhlı askerlere başarılı bir şekilde karşıkoyan bu yiğit adam hepsinin hayranlığını kazanmıştı. Üstelik bu karşıkoyuş, o sessiz ve bitkin insanlarda kendi edilginliklerinin yüzlerine vurulduğu duygusunu uyandırmıştı. Canavar düdüklerinin tam o sırada ötmeye koyulması bu duyguyu daha da arttırmıştı. Ptakha'nın hayatı genel bir merak konusu oluvermişti. Herkes, özellikle kadınlar, ona karşı duydukları hayranlığı açıkça ortaya koyuyorlar, öfkeyle bağırıyorlardı

— Utanmalısınız. Bir de erkek olacaksınız. Alçaklar gibi kaçıp onu tek başına bırakıyorsunuz.

— Kadınlara karşı savaşmaya gelince hepiniz kuvvetlisinizdir ama.

— Tabiî, kadınları dövmeye gelince kahramanlıklarına diyecek yok.

Kadınların aşağılaması ile sirenin ve manzaranın etkisi altında kalan erkeklerin avluyu terk

etmekte direnmeleri karşısında süngülü askerler işbaşına geçtiler. Ellerinde birer kırbaç tutan atlı askerler de hayvanlarının yardımıyla geriye doğru itiyorlardı kalabalığı.

Zaremba'nın bağırmaktan sesi kısılmıştı. Kendilerini kaybetmiş sinirli işçilerin, savunmaları sırasında atından düşürdükleri bir asker, olay yerinden büyük zorluklarla uzaklaştırıldı.

Vassilek de dört bir tarafa koşup duruyordu. Askerler, telâş içinde olan bu ufaklığı fark etmekte gecikmediler. İçlerinden biri :

— Hey, sen! Ne haltlar karıştırıyorsun orada. Olduğun yerde dur, orospu çocuğu, nereye gidiyorsun?

Vassilek kalabalığın içine dalıp, ite kaka onların arasında kaybolmayı başardı. Ufak bir servis geçidini aşarak depoya saklandı. İşte tam o sırada aklına gizli geçidi geldi...

Karanlık ambarda, geçidi bulmak için, bloklarının dizlerini acıttığı kömürler üstünde uzun süre uğraştı. Ama yeni dökülmüş olan kömürler zorlaştırıyordu işini. Ufaklık, bütün çabasıyla en büyük blokları uzaklara iterek yolu açmaya çalışıyordu. O sırada bu ağır kömür bloklarından biri ayağına düşmüş, müthiş canı yanmıştı. Bu darbenin etkisiyle yere düşen Vassilek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bir süre sonra, çaresizlik içinde yeniden işe koyuldu. Delik gittikçe büyüyor, işi de aynı oranda güçleşiyordu. Başına düşmesin diye sürükleyip uzağa atmak gerekiyordu kömürleri. Burun deliklerinden, ağzından tozlar giriyor, hapşırıyor, öksürüyor, istediği gibi çalışamıyordu. Yanlış yeri kazdığını düşündükçe cesaretini kaybediyordu. Öfke ve korkunun etkisiyle ağlamaya, Andre, Andreiuşka diye var kuvvetiyle bağırmaya başlamıştı.

Andre, sanki bir iğne batırılmışcasma yerinden

sıçradı. Allah Allah, Vassilek'in sesini duyar gibi olmuştu. Sanki ağlıyordu kardeşi.

Tüfek elinde, gözleri pencereye çevrilmiş bir şekilde ambarın ortasında duruyordu Ptakha. Yangın söndürücüsünü de yanma koymuştu. Kendisini boğacak gibi olan buhar yavaş yavaş pencereden çıkıyordu. Kazan dairesinde nefes almayı zorlaştıran alabildiğine sıcak, ağır bir hava vardı.

Andre, kötü bir düş gördüğüne inandırıyordu kendisini. Üç saat geçmiş, kimse yardımına gelmemişti. Bütün yaptıkları neye yaramıştı sanki? Eninde sonunda yakalayıp öldüreceklerdi kendisini. Öbürleri bir yolunu bulup kurtulmuşlardı; yalnız o, Ptakha, yakayı ele vermek zorunda kalıyordu.

Vassilek Andriuşka diye yeniden, hem de daha yakmdan bağırmaya başlamıştı.

Bir blok Andre'nin başı üzerinden yuvarlanmış, omuzuna düşmüştü. Aniden tüfeğine sarılmış, ama kardeşinin zamanında uyarısı büyük bir kazayı önlemişti.

Vassilek neşeli bir şekilde kendisine doğru ilerliyordu; o'ysa, az önce yapacağı büyük yanlışlığın etkisiyle dişlerini gıcırdatıyordu.

— Benim, Andriuşka, ben! Az önce oldukça kalabalık bir bölük geldi. Avlu atlarla dolu. Hattâ büyük şef bile burada. Kaçman gerek. Dışarı bir geçit var. Ben her seferinde ordan geçerdim. Ama bu kez kömür döküp kapatmışlar, bu yüzden kolay geçemedim.

Vassilek bir yandan bunları anlatıyor, bir yandan da kardeşini öpüyordu.

Andre heyecan içindeydi.

— Buraya kadar nasıl gelebildin?

— Kömür deposundan geçtim.

— Ama geçit yok ki.

— Dehliz yolu var. Oldukça geniş bir dehliz. Sen de geçebilirsin. Haydi, gel Andre. Ne bekliyor-

sun? Ostup amca seni öldüreceklerini söyledi.

Vassilek kardeşini deliğe doğru çekmeye başlamıştı bile.

— Peki, sen öne geç, ben arkandan geliyorum, dedi kardeşi.

Vassilek geçide doğru tırmanmaya başladı. Ptakha son bir kez kazan dairesine, sönen ocaklara bakıp kardeşini izlemeye koyuldu. Vassilek tepeye varmış, kendisini bekliyordu. Andre, tüfeğini kardeşine vermeden önce tedbirli olmak için emniyet tetiğini çekti. Büyük zorluklarla, altından kayan kömür yığınına tırmanmaya başladı.

Andre, bütün gücüyle çektiği bir blok kömürle geçtikleri yolu kapattı. Vassilek küçük kömür parçalarını elleri ve ayaklarıyla yuvarlayarak ağabeyine yardımcı oluyordu. Biraz sonra delik tıkanmıştı.

Vassilek yalnız kendi bildiği yollardan götürüyordu ağabeyini. Ptakha, havalandırma boşluğundan geçemezse neler olacağını düşündükçe korkusu daha da artıyordu. Başıyla omuzlarını kardeşinin arkasından deliğe soktuktan sonra rahat bir soluk alıp yavaş yavaş ilerlemeye koyuldu.

Öbür yandan dışarıya çıktıklarında hafif bir yağmur çiseliyordu. Kömür deposunun bulunduğu arazi fabrikanın dışındaydı ve fabrikadan büyük bir duvarla ayrılmıştı.

Ayrıca, madene ait bir demiryolu da burada sona eriyordu. Vassilek çevreyi iyice kolaçan ettikten sonra arkasına dönüp, kardeşine yolda tehlike olmadığını bildirmek için alçak sesle konuşmaya başladı :

— İlerde üç sıra boş vagon var. İçlerinden, gerektiğinde de aralarından geçerek kimseye görünmeden buradan sıyrılabiliriz. Arka kapı kilitlidir, ama orada bekçi yoktur. Vagonlardan birinin yardımıyla kapıya tırmandık mı tamam, dışarıdayız.

Kömür yığınından inip iki büklüm bir şekilde

trenlerin arasından koşmaya başladılar.

Vassilek'in planı mükemmel bir şekilde işliyordu. En sondaki vagon kapıya yakın bir yerde duruyordu. Demir parmaklıklardan atlayıp raylar boyunca koşmaya başladılar.

Vassilek önden gidiyor, yanlara doğru hafifçe açılmış kollarıyla iki metre sıçrayabilen bir kuşu andırıyordu. Sık sık durup ağabeyinin kendisini izleyip izlemediğini anlamak için arkasına bakıyordu. Var gücüyle koşuyordu Andre. Yüzlerini kamçılarcasına yağıyordu yağmur. Gökyüzü kara kara bulutlarla kaplıydı.

Andre koşarken tüfeğini sıkı sıkıya tutuyor, «Ellerine geçersem beni nasıl olsa öldürürler, ama hiç olmazsa birkaçını temizlerim» diye düşünüyordu kendi kendine. Bir türlü inanamıyordu kurtulduğuna. Ancak fabrika gerilerde kaldığında, gar yolundaki büyük virajı döndükten sonra bir an durdu, yorgunluktan olduğu yere çöküp kaldı.

Eli kalbinin üstünde, durması için bağırıyordu kardeşine. Gücü kalmamıştı Vassilek'in.

— Kaçalım. Hem de durmadan kaçalım, yoksa yakalanacağız.

Ufaklık, korkulu gözlerle çevresine bakıyor, sabırsızlıkla gidip geliyordu. İliklerine kadar donmuştu. Soğukla korkunun etkisinden olsa gerek, titriyordu. Çamurlu ayakları buz tutmuştu. Bir rayın üzerinde ayaklarını birbirine sürterek kardeşine bakıyordu.

Uzun süre çöktüğü yerde kımıldamadan oturdu Andre.

— Hadi, yeter artık, ağabey. Yeniden koşmaya başlayalım.

Ptakha ağır ağır kardeşine döndü. Ayaklarına, başındaki eski püskü kaskete, üzerindeki kadın ceketine, ikiye katlanmış vücuduna bakarken «Bu zavallı yavrucağa bir çift bot, bir elbise bile yaptıra-

madıktan sonra bizimkine de hayat mı denir?» diye düşünmekten ve isyan etmekten kendini alamadı. Şimdi kardeşi bir lokma ekmeğe bile muhtaç kalacaktı. Ya kendisi?

Vassilek'in yalvaran, acı dolu sesini duyunca ayağa kalktı. Sirenin o korkunç uluması devam ediyordu.

İkisi de, yan yana, hızlı hızlı yürüyorlardı. Durmadan dönüp dönüp arkasına bakıyordu Vassilek.

Andre, uzakta, tulumbanın yanındaki o tanıdık evi görünce kurtulduklarını anlamış, sevincinden bütün gücüyle bağırmaya başlamıştı

— Kurtulduk, kardeşim, kurtulduk! Ne haber ufaklık, hergele? Tuşa getirdik hepsini; ama dur, onların yanına koymayacağım yaptıklarını, fitil fitil burunların tan getireceğim.

Bütün bunları haykırırken kardeşine sarılıyor, onu bağrına basıyordu. Hiç gerek görmüyordu göz yaşlarını saklamaya. Nasıl olsa kimse fark edemezdi ağladığını. Bardaktan boşamrcasına yağmur yağıyordu.

★

— Geceyi beklemeliyiz, şu anda otuz kişiyle bir şey yapmaya kalkışmak delilik olur, dedi Raievski öfkeli bir şekilde. Durumu son bir kez belirtmek istemişti.

Çobot inatla başım sallıyor, bu düşünceyi kabul etmek istemiyordu.

— Geceye kadar herkes dağılır, bizimkilerin pek çoğu hapishanenin yolunu bulmuş olur. Bana kalırsa şimdi tam sırasıdır. Ben bunu bilir, bunu söylerim.

Ardından Metelski aldı sözü, ateşli ateşli konuşmaya başladı :

— Çobot'un hakkı var, yoldaş Sigismond. Halk

sokaklara uğradığında, işçilere ateş açıldığında biz de silâhlarımıza sarılmış olmalıyız. Yenilmek bile hareketsiz durmaktan çok daha iyi. Yoksa ölürüz utancımızdan. Bu, marksizmin en basit bir kuralıdır... Ayaklanma belki gerektiğinden önce başlamış olabilir, ama başlamış olduğuna göre onu yönetmek de bizlere düşer.

Bakışlarından bu sözleri onamadığı anlaşılıyordu Raievski'nin.

— Buna şimdi kalkışırsak rezil oluruz.

Metelski kendini tutamadı:

— İşte bunu ilk kez duyuyorum: yani silâha sarılmak rezil olmak demek oluyor ha!.. Bu sözleri sizden işitmek beni gerçekten çok şaşırttı

— Ama gerçekten de öyle söyledi, dedi Çobot o vızıldayan sesiyle.

Metelski sinirli sinirli odayı arşınlamaya başladı. İnce çizgili, geniş alınlı yüzü solgundu. İçten gelen bir alevle parıldıyordu gözleri. Vücudunda bir incelik, bir zariflik dikkati çekiyordu. Raievski bu genç doktora bir kez daha dikkatle baktıktan sonra soğukkanlılıkla cevap verdi :

— Toplantımız boşu boşuna uzadıkça uzuyor. Kanımca bu gereksiz tartışmaya bir son vermenin zamanı geldi artık. Kovallo'yla ben, gece bastırmadan önce harekete geçmenin yanlış olduğuna inanıyoruz. Doktorla Çobot bunun tersini düşünüyorlar. Oysa, gece bastırıncaya kadar en az iki yüz işçiyi toplayıp silâhlandırabiliriz. Çaçabel bu gece gelecek Sosnovka'dan; belki birçok köylü de getirir yanında. Ama hareket için hareket bolşevikliğe yaraşmaz... Yoldaş Metelski, otuz komünisti kesin ve gereksiz bir ölüme sürüklersek kazığa dikerler bizi. Sizi dinleseydik bu imkânı verecektiniz düşmana. Bir kez daha tekrarlıyorum: Bütün komünistler, şimdi işçileri göreve çağırmalıdırlar. Evet, evet, eli silâh tutan herkesle tartışmalıyız. Silâhlı bir

avuç askerin binlerce kişiye neler yapabileceğini siz-ler de pekalâ bilirsiniz. Neden bu? İşçiler örgütlü bir şekilde hareket etmedikleri için yenilirler.

Ama bugün, özellikle ayaklanmayı örgütlemek için bir Parti'miz var. Burada palavraya yer yok. Tam tersine, işçileri en çabuk ve en iyi şekilde silâhlandırmanın yollarını arayalım. Burada yeterince bunlardan konuşmuş olduğumuzu sanıyorum... Biz burada tartışırken öbür yoldaşlar orada çalışıyorlar. Yeterli sayıda silâhımız var, ama ne yazık ki kurşunumuz yok. Bunu aklımızdan çıkarmayalım. Herkesin ayrı ayrı kurşun araması ve sonra da burada toplanması düşüncesine karşıyım. Silâh deposu, istasyondan pek uzak değil, en küçük bir başarısızlık cephanesiz kalmamıza sebep olabilir. Herkes burada toplanmalı, toplu halde silâh deposuna saldırılmalı. Oraya vardığımızda önce nöbetçilerin işini bitirir, cephaneliği ele geçirir, sonra da iyice silâhlanmış bir şekilde şehre saldırırız. Çobot silâh ve cephane dolu iki vagonu fabrikaya kadar getirecek. Biz de dış mahallelerde şimdiye kadar bize katılmaya zamanları ya da yürekleri olmayanlara silâh dağıtacağız. Dış mahalle dayanak noktamız olacak. Kuvvetlerimizin büyük bir kısmı buradan sağlanacak. Benim söyleyeceklerim bunlar!

Kovallo'nun homurtusundan bu düşünceyi benimsediği anlaşılıyordu.

— Keşke yoldaş Patlai de aramızda olsaydı. Ama bu gece nasıl olsa kurtaracağız onu, çünkü ilk hedefimiz hapishane olacak. Başkan olarak hemen harekete geçmeyi öneriyorum. Yalnız, daha emin olmak için, hepinizden soruma cevap vermenizi isterim: Bu plânı noktası noktasına uygulamaya hazır mısınız?

Çobot'un bakışlarından Raievski'nin bu sözlerine kırıldığı kolaylıkla anlaşılıyordu.

— Bu konuda hiç kuşkun olmasın! Biz, Parti

disiplininin ne olduğunu bilen insanlarız...

Raievski'nin hoşnutluğu yorgun yüzünden bile rahatlıkla okunabiliyordu. Masadan kalkıp Metelski'ye yaklaştı, dostça omuzuna koydu elini.

— Söyleyin bana, doktor, yeterince pansuman bezi bulabilecek misiniz? Bu gece kan dökülmesinin önüne geçemeyeceğiz...

— Gerektiği kadar bulurum, bu konuda hiç kuşkunuz olmasın. Şimdi nereye gitmeliyim?

— Çocuk olmayın, Metelski, sırası değil bunun. İstasyona gidin. Almanların kafalarında neler olduğunu öğrenin. Siz işçilerin doktorusunuz, kolaylıkla görüşüp tartışabilirsiniz subaylarla. Ruhsal durumları nasıldır? Bunu öğrenmenin büyük yararları olabilir. Askerlere saldıracağımız zaman onların ne gibi bir durum takınacaklarını bilmek işimize yarar.

★

Perona çıktılar. Akşam olmaya başlamıştı. Yağmur durmadan yağıyor, her bir yandan içerilere sızıyordu. Islak ve kasvetli bir görünüşü vardı manzaranın.

— Hava da bizlerden yana, dedi Raievski. Hadi, çocuklar, akşam saat dokuza kadar birbirimizden ayrılalım. Sen, Gregoire, depodaki adamlarını görmeye git. Dört beş Parti'li arkadaş da burada bulunursa iyi olur. Ayrıca tulumbadakilerin de bizi desteklemesi gerek. Silâhı olanlar alabilir. Gregoire, bak, senin kelebek geliyor.

Raievski'nin gülümsemesi sevecenlik doluydu.

İlerden Olessia geliyordu.

— Bütün söylediklerini yerine getirdim, baba, dedi. Soluk soluğa kalmıştı

Bu tanımadığı adamlardan çekiniyordu. Terden vücuduna yapışmıştı elbisesi. Bir an önce eve git-

meye canatıyordu.

Ama Raievski ona engel oldu.

— Raymond nerede? diye sordu.

— Şehirde birbirimizden ayrılalı hemen hemen iki saat oluyor. Şimdi dış mahallelerde olmalı. Edwige bir paket dolusu kâğıdı sizin eski karargâha götürdü... Raymond, hapishanenin girişinde beş askerle bir makineli tüfeğin bulunduğunu size bildirmemi söyledi. Gerçekten Vorobeiko'ya uğradım O da gerekli lokomotifi bulacak.

Olessia, raporunu bir çırpıda verdikten sonra hızla uzaklaştı.

— Çok yiğit bir kızın var, dedi üzüntüyle Çobot. Onun hiç çocuğu olmamıştı.

— Sağolsun. Ama inanır mısın, bazan ondan başka kimsem olmamasından yakınıyorum. Ayrıca o kadar iyi ve anlayışlı ki, diye yumuşak bir sesle cevap verdi Kovallo.

Yağmur birdenbire hızlandı. Merdiven boşluğu kısa sürede su içinde kaldı.

Metelski şapkasını kulaklarına kadar indirdi, yağmurluğunun önünü iliklediği.

— Haydi, gidiliyor mu?

Raievski nöbetçi kulübesine kadar arkalarından baktı. Ancak hepsi ayrıldıktan sonra o da eve girdi.

Olessia elbisesini değiştirecek kadar bir zaman bulmuştu. Bir yandan ıslak elbisesini sıkıyor, bir yandan da konuşuyordu

— Kuşkusuz yemek yememişsinizdir. Şimdi hemen patates pişiririm size... Biraz da lahana turşusu çıkarırım... Babamın da aklına fırına bir yemek koymak gelmez. Oysa her şeyi hazırlamıştım, dedi gülümseyerek. Sesi hoşnut olmadığını ortaya vuruyor, gülümsemesini yalanlıyordu.

★

Moguelnitski, çizmelerinin mahmuzlarını hızla yere vuruyor, sinirli olduğu her halinden anlaşılıyordu.

— Hadi, kafanızı çalıştırın biraz, bay Stroumil, kaybedecek zamanımız yok. Bu rezalet sizin gevşek davranışınız yüzünden patlak verdi. On dakika içinde bu düdüğü susturmanın yolunu bulamazsanız, korkarım sizi kurşuna dizdirmek zorunda kalacağım.

Edouard, makinistin korkudan dizlerinin titrediğini gördü. Yüzüne bakmaya bile cesaret edemiyordu.

— Acıyın bana, albayım, suçum nedir?

— Kendinizi haklı çıkarmaya çalışmayı bırakın da, bu düdükleri nasıl susturabileceğimizi söyleyin bana.

— Düşündüm bile...

— Ama ne yazık ki yanlış düşündünüz, diye sözünü kesti Moguelnitski.

Bu arada kazan dairesine gelmişlerdi.

— İçeriye buhar yollayamaz mıyız?

— Bağlantıyı kesmiş, dedi Stroumil umutsuzca.

Makinist birden ağzını genişçe açtı ve yüzündeki bu aptal anlamla dona kaldı. Aklına bir fikir gelmişti. Sevincini belli etmek için alnına vurdu

— Tamam, albayım, buldum. Bana iyi bir fikir verdiniz. Bacanın hava deliğini kapayalım. Böylece dumandan boğulur.

— Hadi, ne duruyorsunuz daha?

Yarım saat kadar sonra kazan dairesinin penceresinden çıkan koyu kara duman kesildiğinde subayın sert sesi duyuldu.

— Gidin, bakın!

Onbaşı birkaç askerle imdat kapısından geçerek kazan dairesine girdi. Az sonra öksürerek, duman-

dan kızarmış gözleriyle dışarı çıktı. Üzgün bir şekilde :

— Kimseyi bulamadık, albayım, dedi.

— Ne? Nasıl olur?

Albayın kamçısını tutuşundan ne kadar öfkeli olduğu kolaylıkla anlaşılıyordu.

Çevreyi, bağazlarını yakan bir duman kaplamıştı. Edouard, gerisin geri dönerek kimseye bakmadan dışarı çıktı.

Zaremba, Wrona, Zaionçkovski ve Stroumil kazan dairesine girdiler. Edouard, avluda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, bardaktan boşanırcasına yağan yağmura aldırış bile etmiyordu. Zaremba'yla Wrona yanına geldiğinde :

— Ne oldu? diye sordu.

Ötekilerse yanına gelmeyi daha uygun görmüşlerdi.

— Gerçekten kimse yok içerde. Nasıl kaçtığına bir türlü akıl erdiremiyorum.

Sirenin sesi kesilmiş, çevreyi korkunç bir sessizlik sarmıştı.

— Demek kimse yok? Bunun nasıl olduğunu bana açıklar mısınız?

— Oradaydı. Kör olası nasıl becermiş kaçmayı? İnsanın aklı almıyor.

— Kısacası, elinizden kaçırdınız mı onu?

— Ama buna imkân yok, albayım. Bütün kapılarda nöbetçiler vardı.

— Teğmen, eğer bir subay olmasaydınız size başka türlü davranırdım. Yüzbaşı Wrona, bu şehirde düzeni sağladıktan sonra teğmenin onbeş gün görevden uzaklaştırılmasını emrediyorum. Hey, siz, bir at bulun bana!

★

Pompa istasyonunun yakınındaki küçük ev zi-

yaretçilerle dolup taşıyordu. İlk gelen Edwige olmuştu. Olessia mutfakta, ocak başında iş görürken, o da, kocasına son haberleri anlatacak zamanı bulmuştu.

Edwige'in ardından Vorobeiko geldi eve. Paltosunun altına parça halinde bir av tüfeğiyle bir fişeklik saklamıştı. Silâhın parçalarını birbirine ekledikten ve kurduktan sonra, büyük bir hoşnutlukla onu masanın üzerine koydu.

— Fişekleri keçi derisiyle sıkıştırdım. Hiç düşünmeden ateş edebiliriz... Gece, bunun ne olduğunu kimse anlayamaz, oldukça da gürültü yapar. Başlangıç için hiç fena değil! Ama dur, daha bitmedi. Bunları da ziyafetin sonuna sakladım, meyva yerine. Tam beş tane Alman fişek şarjörünü. Komşunun çocuğundan aldım. O kerata bunları nereden bulmuş, ne yapmak istemiş bilmiyorum; ama bizim çok işimize yarayacak... En azından beş kişi öbür dünyayı boylar.

Vorobeiko, şarjörü dikkatle masanın üzerine koydu. Ayakları su içinde kalmıştı. Ama sevinci yüzünden okunuyordu makinist yardımcısının. Sarı kaşları hoş bir şekilde bir aşağı, bir yukarı oynuyor, burnundan soluyarak «her taraftan ateş püskürten adamlar» getireceği konusunda söz veriyordu. Düşüncesini açıklayabilecek daha güçlü bir deyim bulamamıştı.

— Çocukları ancak iyice akşam çöktükten sonra getireceğim. Şimdi gidiyorum. Daha bu yapacağımız saldırıyı birisiyle tartışmam, sonra da lokomotif işini bir sonuca bağlamam gerek. Ah, şu Almanlar olmasaydı her şey ne kadar yolunda giderdi... En kötü zamanda geldiler! Daha ileriye gidemeyecekleri söyleniyor, senyörler yollarını kapamışlar... Neyse, ben gidiyorum.

Kapının eşiğinde duraklayan Vorobeiko yeniden salona döndü.

— Depoda duran tüfeği de size getirsem iyi olur herhalde. Eğer serserinin biri buralarda gözükecek olsa, kendinizi koruyacak hiçbir şeyiniz yok.

Raievski bu düşünceyi kabul ettiğini anlatan bir hareketle başını salladı.

Vorobeiko geri döndüğünde evde Raymond'la birkaç işçi buldu. Aralarında uzun boylu, sarışın bir adam vardı. Raymond onu babasma tanıştırdı.

— İşte Pşeniçek. Sana Patlai'yle ötekiler konusunda bilgi verebilir. Onunla bir raslantı sonucu Stepovyi'lerde karşılaştım.

Raievski genç adamın elini içtenlikle ve oldukça kuvvetli bir şekilde sıktı.

Raymond, içeri giren bir grup işçiyi göstererek konuşmasına alçak sesle devam etti :

— Bunlar da. makineli tüfekçiler. Onlarla hep tanışmak isterdin, hatırlıyor musun? Uzun boylusu Stepovyi; bıyıklısı İgnace Verba. Hepsi de eski asker; makineli tüfeği bu çantaların içinde parça parça getirdiler. Yalnız kurşunları yok... Ötekiler, senin de emretmiş olduğun gibi daha geç gelecekler.

Ufak ev dar gelmeye başlamıştı. İriyarı bir işçi, Vorobeiko'nun getirmiş olduğu tüfeği incelemeye koyuldu.

— Yepyeni! Süngüyü böyle takacaksın: bir, iki ve işte oldu!

Raievski işçilerden mahallede oturanların moralleri konusunda bilgi alıyordu.

Edwige, Olessia'ya yardım etmek için dışarı çıktı. Raymond da Pşeniçek'le birlikte mutfağa geldi.

— Işte yeni bir yoldaş, Olessia, onu hatırladınız mı?

Pşeniçek, elindeki ıslak şapkasını nereye koyacağını bilemiyor, evirip çeviriyordu. Babasınm tu-

tuklanmış olduğunu bildiğinden içi içini yiyordu genç adamın.

— Şu kanepeye oturun. Kusura bakmayın, burası biraz dardır da...

Olessia bir yandan konuşuyor, bir yandan da, büyük bir beceriyle, kazanda pişen patatesleri güvece dolduruyordu.

Edwige de lâhana turşusu çıkarıyordu.

Raymond, genç kıza Andre'den söz etmenin gerektiğini seziyordu.

— Sirenin niçin öttüğünü biliyor musunuz Olessia?

— Yo, neden ötüyormuş?

— Ptakha'nın kazan dairesine kapanmış olduğu söyleniyor.

Genç kızın kara kaşları çatılmıştı. Tencerenin parmaklarını yaktığını bile duymadı.

— Andre mi? Nasıl olur? Yalnız mı?

— Evet, çevresini sarmışlar, ama hâlâ savunuyor kendini.

Pşeniçek üzülerek kıza bakıyordu.

— Ama nasıl olur bu Raymond? Onu neden yalnız başına bıraktılar? O, tek başına ne yapabilir?

Raymond, genç kızın gözlerine bakacak gücü bulamıyordu kendinde. Hızla mutfaktan dışarı çıktı.

— Baba, hatırlıyor musun, sana Andre Ptakha'dan söz etmiştim?

— Evet.

— Fabrikada sireni o çalıyor. Öldürecekler onu. Lütfen, izin ver de...

Raymond konuşurken Olessia'nın da arkasında olduğunu hissediyordu.

— İzin ver bize... Kenar mahallelerden daha birçok arkadaş gelecek... Herkes Andre'yi tanır. İzin ver kurtaralım onu.

Kapının yanında duran uzun boylu bir başka işçi söze karıştı :

— Evet, yazık olacak çocuğa. Öldürüp işini bitiriverecekler.

Sigismond'un çatılan kaşları düz bir çizgi şeklini aldı.

— Yeteri kadar cephanemiz yok. Ayrıca saldırmak için dağılamayız.

Kimseden ses çıkmadı. Raymond, babasının önünde, ses çıkarmadan dua edercesine duruyordu.

Raievski, genç kızın iri iri açılmış gözlerine baktı; Olessia onun kararından dönmeyeceğini anladı.

— Tanrım! diye mırıldandı Olessia ancak duyulabilen bir sesle. Sizin kalbiniz yok mu?

Raievski, yorgunluktan ağarmış başını kolunun üzerine dayadı. Gür bıyıklarının ucu aşağıya düşmüştü. Birdenbire Olessia'nın aklına bu adamın iki gecedir uyumadığı geldi. Acaba daha eskilerde kaç gece uykusuz kalmıştı? Babası, Raievski'den söz ederken onu her zaman büyük bir sevgi ve saygıyla anardı. Bu pek ender gülen adam kendisine her zaman sevecenlikle davranmıştı. Az önce söylediklerinden bayağı utandı.

Sirenin sesi birdenbire kesildi. Bir süre kimse konuşamadı. Olessia hıçkırarak odasına koştu, yatağına uzandı, durmadan ağlıyordu.

Sessizce saçlarını okşuyordu Edwige. Evde durmadan yeni yeni yüzler görünüyordu. Pompa istasyonunun makine dairesi, sundurma, büyük odayla mutfak, bu kalabalığı ancak kaldırıyordu. Kovallo'yla Çobot da madencilerle birlikte geldi. Herkes kuşkuyla, sirenin neden sustuğunu birbirine soruyordu.

— En sonunda yakaladılar onu!

★

Birdenbire Ptakha arkasında Vassilek olduğu halde içeriye girdi.

Herkesin şaşkınlıktan dili tutulmuştu. Ptakha da herkesin hayal kırıklığına uğradığını, hattâ öfkelendiğini sezmişti.

Raymond mutfaktan koşarak odaya girdi

— Sen misin, Ptakha?

— Benim ya, kim olacaktı yani? Andre, içerde toplanmış olan bu kalabalığı görünce bayağı şaşırmıştı. Ayrıca Vorobeiko'nun da köprü üzerinde kardeşiyle kendisini silâh zoruyla durdurması hiç hoşuna gitmemişti.

Herkes bir ağızdan konuşmaya başladı.

— Şuna bakın hele, sireni onun çaldığı söylenirken beyimiz sokaklarda sürtüyormuş.

Raymond'un bağırmasını duyan Olessia da odaya girdi. Kovallo hoşnutsuzluğunu ortaya vuran bir havayla Andre'ye baktı

— Fabrikada yalnızca senin yiğitliğinden söz ediliyor, ama galiba anlatılanlar pek doğru değilmiş.

— Öyleyse içerde başka birisi var. Bu aptal ateşçiler de içerde kalmışlar. Zavallıcıklar, kimbilir ne kadar korkmuşlardır...

— Peki sireni kim çaldı?

— Gözünü budaktan esirgemeyen biri olmalı!

— Gerçek bir savaşçı! Olağanüstü bir adam! Eğer haydutlar onu öldürmüşlerse bu bizim için büyük bir kayıp olur.

Raievski ayağa kalkmıştı, sesi heyecandan titriyordu.

Andre ta derinden, canevinden vurulmuştu. Geçirdiği korkunç saatlerin etkisi altında zayıflamış, perişan bir durumda, başı önüne eğik duruyordu. İliklerine kadar ıslanmış, kömür tozlarından kapkara olmuştu. Kimsenin bir şey fark ettiği yoktu. İnsanın sakin anlarda kolaylıkla fark ettiği bazı nok-

talar, heyecanlandığında, her nedense gözünden kaçıyor.

Ptakha o anda unutulmuş, pişmanlıkla anılacak bir raslantı olarak kalmıştı. Herkes ona bir kahraman gözüyle bakarken meğerse o, ortalıklarda geziniyormuş. Bu olay herkesi üzmüş, hattâ incitmişti.

Olessia bile göz yaşlarını göstermiş olduğu için utandı. Şimdi kendisi için kim bilir neler düşüneceklerdi. Hiçbir suçu olmamasına karşın Ptakha aptalca bir durum içinde bulunuyordu. Bu da fazlasıyla üzüyordu genç kızı.

Gururu kırılmış bir durumda Andre'yi tepeden tırnağa süzdü. «Ben bunun nesinden hoşlanmışım, bilmem ki? Orada aptal aptal duracağına çekip gitse ya!» dedi kendi kendine öfkeyle.

Raymond da Andre'nin bakışlarıyla karşılaşmamaya çalışıyordu. Kendini rahatsız hissediyordu.

Ağabeyinin arkasında duran Vassilek, çevresine öfkeli bakışlar fırlatıyor, Andre'nin bu duruma nasıl dayanabildiğine bir türlü akıl erdiremiyordu. «Onlara göre biz fabrikaya ayak bile basmamış mıyız? Ya benim parmaklarımı acıtan kömürler, umurlarında bile değil! Neden özellikle kendi ellerini düşünmüştü sanki? Yine tokadı yiyecekti annesinden!» Bu derin üzüntü içinde dokunsalar ağlayacaktı. Burnunu çekmeye başlamıştı bile.

Andre başını kaldırdı.

Olessia, yüzünün birdenbire sarardığın gördü. Andre olduğu yerde sendeledi, düşmemek için duvara yaslandı.

«Aman Tanrım, üstelik sarhoş da! Bir bu eksikti!» diye korkuyla düşündü Olessia, ama Andre'nin başka bir şeyi olduğunu da hissetmişti Ptakha'ya acıdı, yanına yaklaşarak alçak sesle:

— Ne dikilip durursun burada? Mutfağa git. Haline bir baksana! Kahraman bozuntusu!

Andre onu eliyle yana doğru iterek bir adım ilerledi :

— Şimdi de benimle alay mı ediyorsunuz? Ben sizler için hayatımı adayayım, siz de benimle alay edin! Hepiniz teker teker kaçtınız; beni onların eline bıraktınız. Tek başıma dövüştüm; sizden bir yardım gelir diye boşuboşuna bekledim. Kalkmış benimle eğleniyorsunuz...

Andre'nin gözlerinden oluk gibi yaşlar boşanıyordu.

Herkes ona yeniden, dikkatle baktı. Ber gergin telin çınlaması gibi titreyen sesi, heyecanı, coşkusu ve yorgunluğuyla başka bir Andre vardı karşılarında.

Ptakha sustu. Daha fazla devam edemezdi. Güçlükle mutfağa, oradan da Olessia'nın odasına geçti. Yere uzandı, yarı yarıya kendinden geçmişti. Sersemlemiş olan Olessia da boşuboşuna Andre'den bir şeyler öğrenmeye çalışıyordu.

Vassilek'se tam tersine, mutfakta, bütün olup bitenleri büyük bir zevkle Pşeniçek'le Raymond'a anlatıyordu. İyice ısındıktan ve kendine geldikten sonra bir kez de aynı şeyleri Raievskiye anlattı ve:

— Biliyor musunuz, Andre tüfeği de getirdi yemin ederim! Sundurmanın arkasında, şimdi gidip getiririm, diye eklemeyi de unutmadı.

Daha kimsenin bir şey söylemesine fırsat vermeden dışarı çıktı. Az sonra elinde bir tüfekle geri döndü.

— İşte! Dikkat edin, doludur.

Sigismond, Olessia'mn odasına girdi. Ptakha hâlâ yerde yatıyordu. Raievski eliyle tutup başını kaldırdı. Andre ağlıyordu.

— Siz mert bir insansınız, Ptakha. Bunu daha önce de söylemiştim, şimdi de söylüyorum... Arkadaşları yapmış oldukları yanlışlıktan ötürü bağışlayın.

— Sireni çalan bendim, diye mırıldandı.

— Artık bundan kimsenin kuşkusu yok.

Raievski, Andre'nin şişmiş parmaklarını avucunda hissetti.

— Ne oldu size?

— Yandım...

— Burada kalıp dinleneceksiniz. Siz savaşa katılmayacak, kadınları koruyacaksınız.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Alevin kırmızı dili, gece lambası yerine kullanılan inek yağı dolu kabın kenarlarını yalamak üzereydi.

Çok iri bir kuşun gölgesi koridorun duvarında kanatlarını çırpıyordu. Bu küçük kırmızı alev, kollarını dizlerine dolamış olan Sarah'yı büyülemişti sanki, Meyer de bir çizmenin koncunu dikmeye çalışıyordu.

O küçücük odada çıt çıkmıyordu. Herkes yatmıştı. Meyer, kimseyi rahatsız etmemek için gürültüsüz bir iş seçmişti. Yaşlı dedesi hastaydı. Hayatın bin türlü cilvesi, kovulmaları, taşınmaları, en sonunda yatağa düşürmüştü onu. Eski müşterileri bu dükkâna gelemezlerdi. Onlara çok uzak düşüyordu burası. Yenilerini bulmaksa hiç kolay değildi... İnsan ancak uzun yıllardan sonra kendini işini bilir bir kunduracı olarak kabul ettirebilir çevresine. Yer değiştirildiğinde her şeye yeniden başlamak gerek.

Güç, çok güç, hele altmış dört yaşında olunursa.

Kim bilir babasının ne mutlu, ne neşe dolu günleri olmuştu hayatmda! Sarah, şimdi, onun kendisine anlattıklarını düşündü. Oysa o, bu hayatta, yalnızca, birbirine benzeyen gri tahtadan küçük cı-

vataların olduğunu sanırdı. Ardı arkası kesilmeyen tekdüze çekiç gürültüleri, deri kokusu, iki büklüm olmuş, şafaktan gecenin geç saatlerine kadar yorgunluk nedir bilmeksizin çalışan bir adam. Hem bu onbir yaşından beri süre geliyordu...

Kuş, duvarın üzerinde kanatlarını çırpıyordu.

Sarah gözlerini kapatıp düşünmeye koyuldu. Kendisinin, Meyer'in, Moise'in, o küçük, kızıl saçlı Moise'in aynı kaderi paylaşmaları olacak şey miydi? Çok eskilerde, daha her şeyi yeni öğrenmeye başlayan bir kızken, büyükannesi ona «Kader gizemli bir konuktur. Bütün genç kızlar onun gelişini umutla, heyecanla beklerler. Onu Tanrı yollar. O katı yürekli ve merhametsizdir. Ondan kaçınılmaz, ona karşı konulmaz. İnsan ona ne kadar boyun eğerse kendisi için o kadar iyidir.» derdi.

Büyükannesi öleli yıllar olmuştu. Onun masalları çoktan unutulmuştu. Sarah'nın küçük aklına serpiştirmiş olduğu din tohumları yeşermemişti. Eğer kader, bu soğuk sonbahar gecesinde, babaannesi'nin anlattığı gibi gizemli bir şekilde gelecek olsa, Sarah, o felâket habercisinin yüzüne kapayacaktı kapıyı. Zaten tenekeci Falsock'un sırf ona hayatı zehir etmek için geldiğini pek iyi biliyordu. Kendine güvenliydi; bir de atölyesi vardı, kısacası genç kızlar için bulunmaz bir eşti. Çok öfkeli bir kadın olan annesiyle (hâlâ döverdi çocuğunu) karısının nasıl anlaşibileceğini hiç düşünmüyordu. Zaten bu, onun için pek önemli de değildi. Üç işçisiyle bir evi vardı. Evlenmesi gerekiyordu Sarah da kendisi için biçilmiş kaftandı. Ona çocuklar doğuracak, güzel yemekler pişirecek, sazan balığı kızartacaktı... Beş yıl sonra da yaşlanacak... ama zaten, babalarının kızlarından başka bir serveti yoksa tüm yahudi kızlarının kaderiydi bu.

Birisi hafifçe kapıya vurdu... Meyer gürültünün geldiği yöne doğru döndü.

Birbirine girmiş saçlarla gaga bir burnun gölgesi vurdu duvara.

— Raymond bu. Beni almaya geldi, dedi Sarah alçak sesle, yerinden kalkarak.

Ve Raymond'la birlikte nemli bir sonbahar havası da girdi odaya.

— Hemen giyiniyorum.

Sarah, özenle odanın kapısını açtı.

Raymond Meyer'in elini sıktı ve ayakkabıcının karşısında duran büyükbabanın koltuğuna oturdu.

Sarah üzerine bir çeket geçirerek geldi. Meyer dikişine devam ediyordu. Sarah onun, halinden hoşnut olmadığını seçmişti.

— Bu yağmurda nereye gidiyorsunuz? Hem de bu saatte. Zamanı mı şimdi! dedi Meyer.

Her ne kadar Meyer açık açık konuşmamışsa da Raymond onun ne demek istediğini anlayarak kızarmıştı. Sarah bir an duraksadıktan sonra:

— Ona söyleyemez miyiz? dedi.

— Bilmem ki... şey... diye kuşkuyla cevap verdi Raymond.

— Bence bal gibi söyleyebiliriz.

— Dinle, Meyer, bir dakika için bırak iğneni elinden.

— Vaktim yok, acele yerine getirmem gereken bir siparişim var...

— Meyer, bu gece şehirde bir ayaklanma olacak.

Meyer'in, kendi gözleri kadar kara olan iri gözlerinin üzerine dikildiğini gören Sarah sustu.

— Bir ayaklanma mı? Bunu nereden öğrendin? Hem...

Daha cümlesini tamamlayamadan Sarah :

— Belki sen de bizimle birlikte gelirsin Meyer? diye atıldı.

— Nereye?

— Gelirsen söyleriz.

Meyer, hızla gözlerini kırpıştırıp, beceriksizce dudağını ısırdı. Yeniden iğnesini aldı eline.

— Ben burdan bir yere adım atmam.

Kuşun, kanatlarından birini çırptığı görüldü duvarda.

— Zaten sen de gitmeyeceksin.. Hadi, doğru yatağa. Evet, evet, bir daha gelmesin! Senin asılmanı istemiyorum! diye mırıldandı korku ve öfkeyle.

Raymond bütün bunları duyuyor, ama bir anlam veremiyordu. Meyer eliyle kendisini işaret edince, kimden söz edildiğini anladı.

— Peki, gelmezsen gelme, ben gidiyorum. Hiç düşünmemiştim senin bu kadar...

Sarah ona «korkak» demek istiyor, ama cesaret edemiyordu.

Meyer elindeki botu döşemeye düşürdü. Herkes kapının vurulduğunu sanıp korkuyla o yöne doğru döndü.

— Aileni düşünebilirdin... Babanı! Hepimizi öldürsünler mi istiyorsun? Hiç mi vicdanın yok? Gidip ne yapacaksın orada?

— Vicdanım mı? Ben yaşamak istiyorum Meyer, yaşamak! Bu mudur vicdansızlık?

— Hıh, yaşamak istiyormuş! Ölüme gidiyorsun, haberin yok...

— Bıktım artık! Hep açlık, hep sefalet... Parası olanlar, gücü olanlar, size ayaklarındaki botlarla vurabilirler, öldürebilirler sizi... Hepimiz bu adamların canları istedikleri an ezdikleri birer böcek olduktan sonra yaşamak neye yarar, söyler misiniz bana? Sokakta öldürülmeyi yeğ tutarım.

— Bütün bunları kim öğretti sana, Sarah? diye bağırdı.

— Hayat, bu lânet olsıca hayat..

— Senden daha akıllı adamlar bir şey yapama-

dıktan sonra sen dünyanın akışını değiştireceğini mi sanıyorsun?

Sarah ayağa kalktı.

— Bir şey yapamamışlar mı? Sen, başkalarının senin için bir şey yapmasını bekliyorsun. Bu arada sen de Spielmann'ların, Barankeviç'lerin önünde sürünüyorsun. Hem kaderine küsüyorsun, hem de kimse gelip seni görmeyince yumruklarını sıkıp lânetler yağdırıyorsun... Biz, hepsinin işini bitirmek istiyoruz. Onlar senin de düşmanların. Niçin onlara karşı çıkmaktan korkuyorsun? Senin vicdanın nerede?

Meyer hızla Sarah'a baktı. Elindeki küçük bir zift topunu sinirli bir şekilde sıkıyordu.

— Benim vicdanım ailemdir. Biz olmazsak aç kalırlar! Anlıyor musun? Aç kalırlar! Ve kimse de yardım etmez onlara. Gitmek mi istiyorsun, peki git! Ne duruyorsun? Git, git! Ben zavallı bir yahudi kunduracıyım... Benim, uğruna kendimi feda edebileceğim bir yurdum yok. Çarlık zamanında bana köpekmişim gibi davranıyorlardı. Almanlar geldiğinde değişen hiçbir şey olmadı. Şimdi Polonyalılar var, insan dışarı bile çıkmayı göze alamıyor. Petlioura'nın askerleri gelince durum değişecek mi sanıyorsun? Senin ayaklanmandan haberim yok, kim iş başına geçmek ister onu da bilmem. Bildiğim tek şey bir yahudinin evinde oturması gerektiğidir...

— İşçiler bu gece ayaklanıyorlar.

— İşçiler ha? diye tekrarladı Meyer, şaşırmıştı.

İstasyon tarafından lokomotifin gürültüsü duyuldu. Sonra bir sessizlik oldu. Arkasından üç kısa, ama sağır edici düdük sesi...

Raymond hırsla ayağa kalktı.

— Elveda Meyer, dedi Sarah titreyen bir sesle.

— Demek gidiyorsun? Meyer'in de sesi titriyordu.

— Evet.

Meyer kaygıyla Sarah'ya baktı. Sarah birkaç saniye daha bekledi.

— Hepinizi öldürecekler. Ayrıca dövüşmek için hiçbir şeyiniz yok, dedi alçak sesle.

Ayağa kalktı, heyecandan habire gözlerini kırpıştırıyordu. Eğildi, çantasından bir kunduracı bıçağı çıkartıp Sarah'ya uzattı.

— Hiç olmazsa bunu al...

Kapı iki gencin arkasından kapandı. Meyer uzun zaman kıpırdamadan durdu. Üzüntü ve kuşku içini kemiriyordu.

★

Ancak elli adam odada yer bulabilmişti, o da itişe kakışa. Arta kalanlar avluda, basamakların üzerinde ve kazan dairesine giden geçitte bekliyorlardı. Tüfekler, süngüler vardı hepsinin elinde.

Olessia, içerisi görünmesin diye, yola bakan pencereye bir örtü asmıştı.

Kovallo'nun emri üzerine kuru elbiseler giymiş olan Andre ötekilerle birlikte mutfakta bekliyordu. Olessia, Vassilek'e de babasının bir pantolonunu, kendisinin eski bir kazağını ve çoraplarını vermiş, ufaklık da bunları ayağına sokmaya uğraşıyordu. Bir de genç kızın ayakkabılarını giydi mi tamamdı iş. Olessia, iki kardeşin pis ve ıslak elbiselerini bir dolabın içine atmıştı. Vassilek, çoraplara bakarak:

— Bunlar da bayağı uzun! diye söyleniyordu.

Acelesi vardı. Beyaz bıyıklı, uzun boylu bayın söylediklerini duymak istiyordu.

— Arkadaşlar, sanırım gereksiz söylevler vermenin sırası değil. Hepiniz buraya kendi isteğinizle ne için geldiğinizi bilerek toplandınız. Şu halde kısa ve kesin bir karar alalım: Yoldaşlar; dövüşmekten çekinenler şimdiden ayrılsınlar. Kalanlar, bizim başlangıçtan beri düşmanımız olan bu haydutların işini

bitirmek isteyenler, kanlarının son damlasına kadar dövüşecekleri konusunda işçi sözü versinler. Kaçacak olanları... Raievski susmuş, herkese teker teker bakıyor, akıllarından geçeni anlamaya çalışıyordu.

— Kurşuna dizeriz! diye atıldı onun yerine Stepovyi.

Raievski, onun bulunduğu yere dönerek:

— Evet, kaçan yalnızca bir korkak değil, aynı zamanda bir haindir de! dedi.

Raievski, pencerenin yanında ayakta duruyor, bir yandan da silâhına dayanıyordu. Sesini yükseltmeden, her zamankinden daha yavaş, kelimeleri anlaşılır bir şekilde söyleyerek, sözlerini tartarak, en tabii ve en basit deyimleri seçerek konuşuyordu.

Gür saçlı bu adamın sakinliği, her şeyi anlayıp kolayca kavrayan bakışları herkese güven veriyor, güçlerine olan inançlarını arttırıyordu. Çekiciliği; tabiiliğinden, her çeşit aşırı davranıştan kaçınmasından, davasının doğruluğuna olan sarsılmaz güveninden ileri geliyordu. O, tek başına, hayatlarını ihtilâle adayanları simgeliyordu.

— Vakit tamam, Sigismond, dedi Kovallo saatine bakarak.

Raievski başlığını giydi.

— Evet, arkadaşlar, zaman varken iyice düşünüp karar vermek, sonradan saymaktan çok iyidir, dedi yüksek sesle.

Kimse kımıldamadı.

Raievski yoldaşlarını baştan aşağı, ısrarla, büyük bir dikkatle inceledi.

Bir çoğunun şimdiye dek hiç savaşa katılmadığı, silâh tutuşlarından, tüfeklerinin kayışlarını, kollarını aralarından geçiremeyecekleri kadar çok sıkmalarından belli oluyordu. Ama yüzleri «dövüşeceğiz» diyordu. Örneğin, şu top burunlu, kasketini kulaklarına kadar indirmiş olan, tüfeğini kollarında bir genç kız gibi sevecenlikle tutan küçüğün, gözle-

ri ciddiyetle doluydu, yüzündeki anlam onun bir çocuk olduğunu kolaylıkla ortaya koyuyordu: taş çatlasa on sekiz yaşındaydı.

Deri kasketli zayıf bir işçi herkes adına cevap verdi:

— Buraya fikir değiştirmek için toplanmadık. Korkaklar evlerinde kaldılar; buraya gelenlerse caymak için gelmediler.

Raievski silâhını omuzuna koydu:

— Kararımızı dışardakilere bildirin. İhtilâl komitesi beni başkan olarak görevlendirdi. Ayrıca iki de yardımcı seçin, dedin Raievski.

— Çobot!

— Stepovyi!

— Başka kimse yok mu?

— Hayır!

— Öyleyse gidiyoruz. Mermisi bol olanlar başa geçsin. Cephaneyi ele geçirdikten sonra şehire, oradan da hapishaneye saldıracağız. Herkes grup şefini biliyor mu?

— Kuşkun olmasın!

— Hem de nasıl tanıyoruz!..

Yüz altmış üç adam gecenin karanlığında kayboldu. Adımlarının gürültüsü, yağmurun sesine, rüzgârın uğultusuna karışıyordu.

Evden en son ayrılan Kovallo oldu. Kızını bile öpmedi; Edwige'le Ptakha'dan çekinmişti.

«Yaşlı iyice bunamış diyecekler, şimdi duygulu olmanın sırası değil, ağlamak daha da kötü.» Bu çok iyi bildiği odaya şöyle bir göz attıktan sonra sahte bir kayıtsızlıkla ayakkabılarının burnuna bakarak:

— Korkma kızım, kahvaltıya döneriz. Biraz hamur işi yap, bir de cacık... Hadi, hoşça kal.

Kapının eşiğinde bir kez daha arkasına döndü, Olessia'nın gözleri dolmuştu.

— Hadi, hadi, kahvaltıya döneceğiz, dedim ya... «Sen de tetikte dur, Andre. Evin kapısını kilitleyin,

içeri kimse girmemeli. Size bir tüfek bırakırdım, ama o daha da kötü olurdu. Holde bir balta var...» diye ekledi bir çırpıda. Merdivene çıkar çıkmaz André'ye «Eğer başaramazsak Edwige'le Olessia'yı alır, bir torbaya da sizin için gerekli eşyaları koyar, Sosnovka'ya kaçarsınız», dedi fısıldayarak.

— Ya ev?

— Ev mi? Zaten ölürsek kimse yaşayamaz içinde. Kızıma göz kulak ol.

— Ama, Gregoire baba, ben...

— Evet, biliyorum... Dikkatli ol. Eğer beni...

Kovallo sustu. Bahçe kapısına kadar gelmişlerdi. André yaşlı adamı görmüyordu bile.

— Ona bir ağabey gibi bak...

André, yağmurun gürültüsünden zor duyabildi son sözleri:

— Ondan başka kimsem yok bu dünyada...

— Benim de, benim de, ondan başka..

— Neyse, o konuyu sonra görüşürüz. Sen şimdilik dikkatli olmaya bak...

André eve döndü. Kapıyı sürgülemek istediyse de beceremedi. İlk kez parmaklarında dayanılmaz bir acı duymuştu.

— Olessia, kapat şu kapıyı. Ben bu Allah'ın belâsı yanmış ellerimle beceremiyorum!

Büyük odadaki lambayı da söndürdüler. Edwige pencerenin yanına yerleşti. Eğer fabrikaya doğru tek vagonlu bir lokomotif geçerse cephanelik ele geçirilmiş demekti...

Sigismond kadınların evde kalmasını emretmişti. Oysa Edwige onun yanında daha iyi olurdu. Şimdi bütün gece boyunca bekleyecek, üzülecek ve kaygılanacaktı.

★

— Göster bakayım ellerini! Aman Allahım! Neden şimdiye kadar birşey söylemedin? diye ba-

ğırdı Olessia.

Olessia, hemen Metelski'nin bıraktığı paketi getirdi. Andre'nin, derisi tabaka tabaka kalkan yanmış parmaklarına pansuman yaparken ona acıdığı yüzünden kolaylıkla anlaşılıyordu.

Vassilek de onlara bakıyordu.

— Mutfağa git, tahta karyolada yat, dedi Andre sevecenlikle.

— Yok, eve gitsem daha iyi olur. Şimdi annemden bir araba dolusu lâf işiteceğim. Bağıracak, çağıracak, bütün gün nerelerdeydin diye soracak, dedi çocuk cevap olarak.

— Bir şey olmaz. Sen git yat, yarın eve birlikte gideriz. Kimse kılına bile dokunamayacak! Duyan da annemin seni dövmekten başka bir iş yapmadığını sanacak.

— Tabi, sana göre hava hoş. Nasıl olsa kabak hep benim başıma patlıyor...

— Herhalde yaptığın bin bir türlü haylâzlıktan sonra seni okşamalarını bekliyemezsin?

Vassilek, burnunu ceketinin koluna silerek kırgın bir şekilde, sessizce mutfağa girdi, yatar yatmaz da uyudu.

Andre, dudaklarını ısırarak, Olessia'nın bembeyaz pansuman bezlerini saran o becerikli ellerine bakıyor, genç kızın eli eline değdikçe ürperiyordu. Olessia kolaylık olsun diye yere oturmuştu. Andre onu baştan aşağı süzüyor acısının kızı da üzdüğünü, güzel uzun kirpiklerini çırpışından, erişilmezliği içinde daha da çekici olan dudaklarının hafifçe titremesinden anlıyordu. Andre hiç öpmemişti onu. Cesaret edememişti. Biliyordu kızın en ufak bir taşkınlığı affetmeyeceğini. Bu yüzden de sırf onun arkadaşlığını ve güvenini sürdürebilmek için kendi içtepilerine karşı koymaya çalışıyordu.

Olessia pansuman yapmayı bitirmişti. Makası almak için uzandığında:

— Çok dayanıklısın sen... dedi.

Bir an elbisesinin üstünden kızın göğüslerini görmüş, içinde bir üzüntü ve acı duymuş, istemeden yaptığı bu saygısızlık hiç hoşuna gitmemişti. Büyük bir üzüntü kaplamıştı kalbini.

— Neyin var? Canını mı yaktım?

— Evet, ama bir daha belli etmem...

— Gördün mü, ne kadar beceriksizim? Hem canını acıtıyor, hem de farkına bile varmıyorum bunun.

Andre cevap vermedi.

— Hadi, sen yat, dinlen biraz. Ben Edwige'in yanına gidiyorum. Işığı söndürüyorum...

Olessia gittikten sonra Andre uzun süre başını ellerinin arasına alarak masanın başında durdu. Kara kara düşünüyordu. Sonra genç kızın yere serdiği yatağa uzandı. Yorgundu. Uyumaya çalıştı.

«Neden hep onun arkasından koşuyorum? Sanki dünyada başka kız yokmuş gibi.»

Olessia'nın özel bir yanı olmadığına kendi kendini inandırmak istiyordu. «Ondan daha güzelleri var. Örneğin Pacha Sollogoub ya da Marina Konoplianski. Tapılacak kızlar! Hepsi de iyi kalbli, neşeli! Dünyada güzel kızlara kıran girmedi ya. Ama ben nedense hep bunun peşindeyim. Gülüyor, alay ediyor, emrediyor... Üstelik parmağının ucuyla bile olsa dokunmana da izin yok. Ondan daha güzel kızların hoşuna giden ben, bütün bunlara ses çıkarmıyor, her şeyine katlanıyorum.»

Bütün bu düşünceler onu daha da mutsuz etmişti.

«Bu da benim kaderim, her şey tersine gidiyor.»

Uyuya kaldı. Ama genç kızın o güzel kaşlarını, ışıl ışıl yanan gözlerini gördü düşünde. Sanki o şahane gözler yine alay ediyor, yine bir şeytanlık düşünüyordu kendisi için.

★

Kadınlar, merakla ve sessiz bir şekilde hâlâ pencerenin önünde duruyorlardı.

Edwige, Olessia'ya yatmasını salık verdi.

— Eğer bir şey duyarsam sizi uyandırırım.

Vassilek mutlu bir insan gibi haykırıyordu mutfakta.

Olessia parmaklarının ucuna basarak odaya girdi. Evin sessizliğini bozmamak için nefes almak bile istemiyordu. Yerinde duramıyordu bir türlü.

Raievski, Kovallo'yla karşılaştığından beri yaşamları eski sakinliğini yitirmişti. Her an bir tehlike söz konusuydu. Olessia babasını çok, ama çok seviyordu, bir an olsun onu düşünmeden edemiyordu.

Genç kız, Ptakha'yı uyandırmamak için gürültü yapmadan yatağa girdi.

Ama Andre uyumuyordu. Cayır cayır yanıyordu elleri.

— Sen uyumadın mı daha? diye sordu Olessia, Andre'nin yatakta döndüğünü duyunca.

— Hayır.

— Ellerin çok mu acıyor?

— Ellerim mi? Hayır, hayır, kalbimde derin bir sızı var.

Andre yatağında doğruldu, başını önüne eğdi.

— Neden böyle konuşuyorsun?

Olessia ona doğru eğildi.

— Çünkü mutluluk denen şey yok bu dünyada. Yalnızca kırgınlıklar var... İnsanlar yer yüzünde ne yaparlar bilmem ki... Her tarafta alabildiğine haksızlık...

Olessia da şimdi yanına gelmişti. O da diz çöktü. Andre, aşkını ona açıklamak isteğiyle yanıp tutuşuyordu.

«Ona her şeyi söyleyecek, sonra da çekip gideceğim arkadaşların yanına. Ben de onlarla birlikte öleceğim.»

Ayağa kalkmak için elini uzattığında genç kızın dizlerine dokunmuş olduğunu hissetti. Olessia

da hemen ellerini onunkilerin üzerine koydu. Sonra yavaşça, Andre'nin ellerini fazla acıtmamaya dikkat ederek geri çekti.

Andre bir anda her şeyi unutmuştu. Acısını, arkadaşlarının hakaretlerini... Bu hafif, okşayıcı dokunuşları hissetmeyi delicesine istiyordu. Bu çok sevdiği güzel kızın ağzından kendisi için bir çift söz duyabilmeye dünyayı verirdi.

— Olessia, dedi yavaşça, üzüntülü bir sesle. Neden böylesin sen?

— Ne demek istiyorsun?

— Olessia, hayatta senden başka bir mutluluğum yok benim...

Genç adam kızın dizlerini elleri arasına aldı. Olessia karşıkoyamıyordu. Bu acıdan yanan elleri nasıl itebilirdi?

Dudaklarım kızın dizine değdirdi. Kızın bacaklarını örten sert kumaşla karşılaşması onu fazlasıyla öfkelendirdi. Acısını bir an olsun unutarak kumaşı o yarah elleriyle itti.

— Andre!

Şimdi genç adam kızın dizlerini öpüyor, kızsa karşıkoyacak gücü kendisinde bulamıyordu. Bu tutku dolu girişim Olessia'yı çok şaşırtmıştı, ne yapacağını bilemiyordu genç adamla. Kendine geldiğinde genç adamın, çıplak dizlerini ihtirasla öptüğünü gördü.

— Olessia... Hayatım benim...

Kız birden ayağa kalktı. Andre de ona engel olmaya kalkışmadı. Olessia hiçbir şey söylemeden Edwige'in yanına gitti.

«Ne yaptım ben... Her şey bitti artık. Eee, ne yapalım, olan oldu artık!» Andre ümitsizliğini ortaya vuran bir hareket yaptı.

Yeniden parmakları sancımaya başlamıştı. Yatağa uzandı, kalbi hızlı hızh atıyordu.

«Hep aynı. Her şey tersine gidiyor. Allah belâsını versin! Ben de yarın terk ederim buraları, bir

daha ne gelirim, ne de onu görürüm.» Söylediklerine kendisi de inanmıyordu. «Suratının ortasına tokadı yedin mi belki gidersin. Bu da pek kesin değil ya... Ama günün birinde mutlaka olacak bu, şimdiden bir şey söylenemez.

Şimdi kim bilir benim hakkımda ne düşünüyordur? Herkes savaşmaya gitti, belki de ölmeye... Kız, babası için üzülürken sen kalk bu haltı ye. Tam zamanıydı sanki.»

Birden bu ani çıkışından utandı.

«Peki ama, ne zaman ona aşkımı söyleyebilirdim? Yarın belki hayatta olmam.» Bugün ölümün eşiğinden bir mucize eseri dönmemiş miydi?

Uzaktan birtakım sesler duyuldu. Andre dikkatle kulak kabarttı. Dizlerinin üzerinde doğruldu.

«Şenlik başladı mı ne?» Ayağa kalktı. Ellerini yavaş yavaş ihtiyatla öne doğru uzatarak kapıya doğru ilerledi.

Odada iki kadın, pencereye yapışmış, bekliyorlardı.

— Benim, dedi Andre masaya çarptığında.

— Pencereyi açacağım, diye mırıldandı Edwige.

Odayı birden bir nem kokusu kapladı. Yağmur hâlâ yağıyordu.

Gece karanlık ve sessizdi. Uzun süre dışarıya kulak kabartarak sessizce durdular.

— Bakın ışıklar! Lokomotif! Başardılar! diye bağırdı Olessia.

Karanlıkta birdenbire iki göz belirmişti. Sanki esrarengiz bir canavar inleyerek ve derin derin soluyarak ilerliyordu.

Uzun süre, giderek yaklaşan gürültüye kulak verdiler.

★

Şehir uyuyordu.

Yağmurun ve akan suyun yumuşak sesi arasından katı bir gürültü yankılandı. Sanki esrarengiz bir el evlerin damlarına avuç dolusu taş atmıştı.

Sanki yaygaracı bir gece bekçisi bütün mahalleyi dolaşıyordu. Uyuyanları, kapılarına, kepenklerine vurarak uyandırıyordu. O ıssız ve sessiz sokaklar birdenbire insanla dolmuştu. Her tarafta ışıklar yandı. Kimse onları görmüyordu, ama sesleri duyuluyordu. Yüksek sesle konuşuyorlardı. Çavuş Kobylski, uykusunun derin olmasına rağmen gürültüyü duymakta gecikmedi. Hemen karargâhtan dışarı fırladı. Ancak giyinebilmişti. Ayakları çıplaktı. Şimdi kaput yada bot düşünecek zaman değildi. Ne mutlu ki canını kurtarabilmişti.

Evlerin camları birbiri ardına kırılıyor, caddeler kaynıyordu. Sanki biri çılgınca trepak (1) yapıyordu karargâhın damında.

Kobylski birdenbire burnunun ucunda parlak bir ışık gördü.

Çavuş koşmaya başladı. İki büklüm, karşıdaki kapıya varmak için sokağı geçti.

Bu kargaşalık arasında, makineli tüfeğin düzenli ve sert sesi duyuldu sokakta. Bu, dar bir sokaktan hapishanenin kapısına ateş eden Stepovyi'nin mitralyözüydü.

Raievski güçlü bir sesle bağırdı:

—İleri arkadaşlar!

Raymond, meydanın ortasında, babasının yanında koşuyor, onu karanlıkta kaybetmekten korkuyordu. Hapishanenin kapısında bir cesede çarptı; az kalsın düşüyordu. O da babasının arkasından avluya girdi.

Kapının öbür yanından ateş ediliyordu. Babasıyla bir kaç arkadaşı o yöne koştu. Bir mermi yağmuru başlamıştı. Bir adam kaçıyordu. Bir başkası

---

(1) TREPAK: Rus halk dansı.

tutsak edilmişti. Bağrışmalar... Kapının yanında göğüs göğüse çatışma...

Raymond, babasına nişan alan bir askeri süngüledi.

Çobot aniden ortaya çıkarak:

— Senyörlere ölüm! diye bağırdı. Hadi, gebertelim hepsini...

Askerler, süngüsünün karşısında çil yavrusu gibi kaçışıyorlardı. Raievski merdivenlere doğru koştu. Önünde, kasketini kulaklarına kadar indirmiş biri vardı.

Çobot koridorda bağırdı:

— Patlai! Hey Patlai! Neredesin? Cevap ver! Hepsini ele geçirdik!

Dzebek arka avluda, apoletlerini sökerek bir aşağı bir yukarı koşuyordu. Tek bir şey vardı kafasında: «Bitti... Her şey bitti... Şimdi buraya da gelecekler. Nereye kaçabilirim?»

Tuzağa düşmüştü.

Tuvaletlere koştu. Korku onu, mide bulandırıcı kokuların çıktığı bu deliğe sığınmaya zorlamıştı. Tahtaların arasına sığınmış, bu dayanılmaz kokudan yarı boğulmuş gibiydi. Yalnızca tek bir şey düşünüyordu: Yaşamak!

En son ele geçen hapishane müdürüydü. Patlai, Pşigodski ve onun sadık hapishane arkadaşı irikıyım Tsiboulia içerdeydiler.

Stepovyi'yle öbür mitralyözcü İgnace Verba kapıda bekliyorlardı.

İgnace'ın şimdi kendine ait bir mitralyözü vardı. Baskın sırasında askerlerden alınmıştı. Büyük bir zevkle silâhını inceliyordu.

— Ben de sizinle geleyim, dedi Sarah yalvaran bir sesle. Ne emrederseniz yaparım.

Makinelerin sağa sola iyi dönüp dönmediğini kontrol etmek için yere çömelmiş olan Verba şaşkınlıkla arkasına döndü. Bir an düşündükten sonra:

— Kadınlar için bir oyuncak değil bu! dedi ken-

dinden emin bir sesle. Bir makineli tüfekle bir dikiş makinesi arasında büyük fark vardır, sevgili bayan.

Sarah bu cevaba çok kırılmıştı. Hemen oradan uzaklaştı.

— Neden kırdınız onu? diye çıkıştı Raymond.

Pşeniçek bir grup işçiyle birlikte koşarak geldi.

— Sıvışmayı başardı namussuz! diye bağırdı öfkeyle.

— Kim o sıvışan? Bunu soran Stepovyi'ydi.

— O hayvan işte... Neydi onun adı? Evet, evet, Dzebek! Her yerde aradık onu. Oysa tutuklular burada olduğunu söylüyorlar.

Verba makineli tüfeği kurarak beklemeye koyuldu.

— Stepovyi, ben damda bir kurşun ziyafeti çekeceğim. Tüfeği denemiş olurum...

Makineli tüfeğin gürültüsü gecenin sessizliğini bir anda yırttı. Her şey yolundaydı.

Stepovyi küfürü bastı.

— Pşeniçek, buraya koş, oradakilere bunun bir deneme olduğunu söyle. Tasalanmasınlar. Aristokrat beylerimiz daha kendilerine gelemediler.

Pşeniçek, Raievski'nin sesini duyduğunda koridora çıkmıştı bile.

— Fabrikaya ve hapishaneye kapanıp Sosnovka ve Kholmianka köylülerinin gelmesini beklemek aptallık olur. Hemen hareket etmeli, onlara kendilerini toplayacak zaman bırakmamalıyız. Yarın sabaha kadar bütün şehir bizim olmalı. Elimizden geldiğince çok şey yapmalıyız. Onlar daha ne olduklarını anlayamadan başlarını ezelim. Ama unutmayın ki askerlerin yarısı malikanede bulunuyor. Yakında burada olurlar.

Çobot'un gür sesi Raievski'nin sözünü kesenlerin bağrışmalarını bastırdı:

— Raievski haklı! Sonuna kadar çarpışmalıyız. Aristokrat takımını gara doğru geriletelim.

Herkes ayağa kalktı, Raievski son emirleri verdi:

— Silâhlarla arabaları buraya getirin. Mahkûmlardan dövüşmek isteyenlere silâh verin. Yoldaş Tsiboulia, fabrikadan bir at alıp yıldırım gibi Sosnovka'ya gidin. Çaçabel'in başına bir şey gelmiş olmalı... Sizin adamlarınız bize yardım etmek için burada kalacaklar. Onları hemen silâhlandıracağız. Çobot, siz de elli adam alıp pazardan nehire kadar olan yere saldırın. Onları gara doğru sürün. Biz bu arada vilâyet konağını ele geçireceğiz ...Birliğinizle ilişkiyi kaybetmeyin. Şifreyi unutmayın. İhtilâl komitesi fabrikadadır! Bunu da aklınızdan çıkarmayın!

Herkes kapıya doğru yöneldi; Pşigodski, Raievski'ye yaklaştı:

— Ben ne yapmalıyım yoldaş... Bourru?

Yüzü yara bere içindeydi.

— Seni bu duruma burada mı soktular? dedi Raievski, yüzündeki çürükleri işaret ederek.

— Evet, diye cevap verdi Pşigodski. Ben de sizinle kalabilir miyim?

— Olur.

— Peki, Moguelnitskilerin malikânesini basmaya ne dersiniz, komiser yoldaş? Hepsini yakalayabilir, böylece biz de rahatlamış oluruz, dedi boğuk bir sesle.

Raievski, eski seyisi bu öneriyi yapmaya iten nefreti şimdi daha iyi anlıyordu.

— Hayır. Şimdilik buna imkân yok. Ancak şehri ele geçirdikten sonra...

Pşigodski sessizce tüfeğini alıp kayışını öfkeyle taktı.

Tsiboulia, Raievski'yi koridorda bekliyordu.

— Burada şef siz misiniz? diye sordu.

Raievski gülümsedi:

— Evet, onun gibi bir şey.

— Öyleyse dinleyin, ben Sosnovka'ya gitmiyorum. Gece her an ellerine düşebiliriz. Bu akşam si-

zinle burada kalacağım. Şafakla birlikte yola çıkarım. O zamana kadar bakalım olaylar ne gösterecek.

Raievski «herif çok temkinli» dedi kendi kendine.

— Sizin yirmi kadar köylünüz hapishanedeymiş Burada kaldığınıza göre onların başına geçin.

Zaremba sinirli sinirli telefonun kolunu çeviriyordu.

— Alo! Alo! diye bağırıyordu bir eliyle telefonun dinleyicisini koruyarak.

Silâh sesleri yaklaşıyordu.

— Alo! Kumandanlık mı? Kimse cevap vermiyor, Allah kahretsin. Hepsi kaçmış. Bizi bu azgınlarla tek başımıza bırakarak!.. Alo! Kumandanlık! Hiç ses yok...

Zaremba arabacılar gibi küfrediyordu.

Wrona elinde bir tabancayla kapının eşiğinde göründü.

— Kulaklığı bırakın teğmen! Telleri kesmişler! Hadi, çabuk benimle gelin.

Camlar tuzla buz oluverdi birdenbire.

— Gördünüz mü, vilâyet konağını hemen terk etmeliyiz. Yoksa kapana kıstırılmış iki fare gibi ele geçirecekler bizi. Gara doğru geri çekilelim. Bu aşağılık herifler bizi çarşı tarafından da sarmaya çalışıyorlar. Yakalanırsak nasıl olsa sağ çıkamayız... Ya bu Moguelnitski'nin yaptığına ne buyurulur? Beyefendi her akşam eve gidiyor. Ayrıca ordunun yarısı da onunla birlikte.

Zaremba çok öfkeliydi.

— Her koyun kendi bacağından asılır, diye cevap verdi Wrona.

Sokakta, Zaremba bir an durdu.

— Ama yüzbaşım, kime güvenip de dövüşeceksiniz? Bu sümüklülere mi? Hepsi korkudan donlarına yapar. Allah için, bunlar da asker mi?

Zaremba öfkeyle yere tükürdü:

— Doğruyu söylemek gerekirse, teğmen, bunların hiçbiri asker değil. Kedi çükü hepsi. Eğer bir tümen Bavyeralı askerim olsaydı ben bu serserilerin hakkından gelmesini bilirdim.

Zaremba koluna yapıştı.

— Almanlardan bize yardım etmelerini istesek?

Ateş sesleri daha da artmıştı.

— Kabul etmezler. Ancak onlara da saldırırlarsa belki...

Birkaç asker koşarak yanlarına geldi. İçlerinden biri:

— Köprünün üzerindeler, teğmenim, dedi soluk soluğa.

— Kes sesini! diye hırladı Zaremba. Hey siz! Nereye koşuyorsunuz öyle orospu çocuk...

Makineli tüfeğin patlaması sesini bastırdı. Kurşunlar ıslık çalarak başlarının üzerinden geçti.

Zaremba'yla Wrona da koşuyordu.

Askerler önlerinden şaşkın bir sürü gibi kaçışıyordu. Silâh sesleri giderek daha yakınlarında yankılanmaya başlamıştı.

Zaremba'yla Wrona istasyon meydanına gelince durdular.

— Bu alçaklar sürüsünü toplamalıyız, diye bağırdı Wrona.

Zaremba'ysa eline geçen ilk askeri yakalamış, bir yandan vuruyor, bir yandan da: «Buraya gelin!» diye bağırıyordu.

— Nereye gidiyorsun? Dur diyorum! Ben sana kaçmayı gösteririm, köpoğluköpek!

Dayağı yiyen asker inledi:

— Vurmayın, teğmenim. Vurmayın, benim!

Zaremba küfürü bastı.

— Asteğmen Zaionçkovski, siz ha! Askerleriniz nerede? Siz, subay değil sümüklünün birisiniz. Hadi ileri!

Wrona da biraz ilerde kaçanları yakalamaya ça-

lışıyordu. Sonunda yarım yamalak düzene girip istasyonu ele geçirdiler ve kendilerine açılan ateşe karşılık vermeye başladılar.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Moguelnitskiler yemeğe oturmuşlardı.

Az önce gelmiş olan Edouard o gün neler olup bittiğini anlatıyordu. Ama hizmetçilerin varlığından rahatsız olmuştu.

Ladislas'sa tam tersine, her zaman olduğu gibi kendinden emin, büyük bir rahatlıkla palavra sıkıyordu.

— Artık bir yıl sesleri çıkmaz! İyi iş gördük hani...

Louise sessizce oturuyor, pek az bir şey yiyordu.

Barenkeviç bir yandan tabaktaki kızarmış domuzu dağıtıyor, bir yandan da yaşlı kontla konuşuyordu:

— Pancarı ne yapacağımı bilmiyorum. Ya şeker... Şekeri nereye koymalı?

Birdenbire kötü bir anı geldi aklına, az kalsın boğuluyordu. Edouard'a dönerek konuşmasını sürdürdü:

— Bugün bana bilmem hangi Alman subayından bir mektup getirdiler. Subay, trenlerine kadar altı vagon şeker getirmemi emrediyor. Altı vagon! Dile kolay! Bu, küstahlığın en büyüğü değil de nedir?

Edouard kaşlarını çattı.

— Bay Barankeviç'in niyetinin ne olduğunu öğrenebilir miyiz? diye sordu peder Jérome, sinsice.

Şeker fabrikatörü bu soruyla gururunun kırıldığını duydu.

— Niyetimi öğrenmek de ne demek oluyor? Değil altı vagon şeker, tek bir tanesini bile vermeyeceğim!

— O zaman kendileri alır.

Peder Jérome, bu sözleri söyledikten sonra tabağındaki eti yemeye koyuldu.

— Umarım sayın kont böyle bir şeye izin vermez.

Edouard cevap vermedi.

— Altı vagon şeker hiçbir şey değil. Bizim her şeyimizi aldılar. Canımızı zor kurtardık, dedi yaşlı Zaionçkovski; öfkelenmeye başlamıştı. Sanırım kont her şeyden önce bizim oralara yollar ordusunu. Bunu ondan, köylülerin yağma ettikleri malları paylaşmalarına fırsat vermemek için hemen yarın yapmasını rica edeceğim.

Barankeviç yemeği bıraktı:

— Yani şimdi altı vagon şeker size göre önemsiz bir şey, öyle mi? Ama altı bin pud (1) şeker demektir bu! Altı bin pud! Paraya vurunca yirmi sekiz bin altın ruble eder...

Sinirli sinirli çatalıyla oynuyor, ağzındaki tavuğu yemeğe çalışıyordu.

Bayan Zaionçkovski sabırsızlıkla söze karıştı:

— Ama bu sizin servetinizin çok küçük bir parçasıdır, oysa biz her şeyimizi kaybettik.

Barankeviç hızla kadına doğru döndü:

— Özür dilerim... Hımm... Evet! Galiba servetimi benden daha iyi biliyorsunuz.

Joseph'in salona girmesi hoş olmayacak bir sahnenin başlamasını önledi.

— Kumandanla teğmen içeri girmek için izin istiyorlar. İstasyona gidiyorlarmış, size veda etmek

---

(1) PUD: Rus ağırlık ölçüsü birimi.

için gelmişler, dedi yaşlı adam karanlık bir yüzle.

Moguelnitskiler birbirlerine baktılar.

— Al içeri! diye cevap verdi Edouard kuru bir sesle.

Almanları masaya buyur ettiler. Konuşma eski hızını kaybetmişti. Edouard damdan düşercesine:

— Özür dilerim baylar, bugün yeni gelen trenin kumandanı kimmiş, biliyor musunuz? diye sordu.

— Albay Pflaumer, diye cevap verdi kumandan ihtiyatla.

— Konvoy bugün mü yola çıkıyor? diye umutla sordu Barankeviç.

Sonnenbourg gülümsemeye çalıştı:

— Böyle şeyler genellikle gizli tutulur...

— Özür dilerim, benimkisi meraktan öte bir şey değil.

Ses tonundan bozulmuş olduğu anlaşılıyordu.

Joseph yeniden içeri girdi.

— Özür dilerim, kont hazretleri, dışarıda atlı askerler var. Kumandanları aşağıya inip kendisiyle görüşmenizi sizden rica ediyor, dedi Ladislas'a.

Ladislas aceleyle odadan çıktı.

— Bize birliğin atlarını satıyorsunuz, değil mi? dedi yaşlı kont, teğmenin kulağına.

Sonnenbourg onlardan uzak bir yere oturmuştu.

— Şey... Bilmem ki... Nasıl söylemeli... Pek doğru bir iş değil... Ayrıca, kumandan da buna karşı.

— Siz kumandana boş verin. Nasıl olsa buradan ayrılıyorsunuz. Askerlerinizin yarısı kaçtı, geriye kalanlar evlerine dönmek için acele ediyor. Bu atları ne yapacaksınız? Zaten trenle gidiyorsunuz, değil mi?

— Anlıyorum, kont hazretleri, anlıyorum. Ama bu bir şey sorunu.

— Para sorunu, diye fısıldadı kont.

— Evet, onun gibi bir şey. Ama, Alman markı her gün biraz daha değerini kaybediyor. Sanırım sizin teklif ettiğiniz parayla Berlin'de bir kulübe bile

alamam. Siz de kabul edersiniz herhalde, doksan tane güzel at için çok düşük bir bedel öneriyorsunuz.

Casimir Moguelnitski boğulurcasına öksürdü.

— Ama nasıl olsa onları götüremezsiniz! Bu gece hareket edeceğinizi düşünürsek atlarınız bedavadan bize kalmış olacak...

Kendilerini, konuşmalarının çekicil'ğine kaptırmış olan öteki konuklar onlarla ilgilenmiyordu bile.

İçinden küfreden Schmultke kendini güçlükle tutarak cevap verdi:

— Tabiî götüremeyiz. Belki ben burada birkaç gün daha kalabilirim. Frankfurt alayı askeri treni izliyor. Eğer yanılmıyorsam oğlunuz da var aralarında. Bir engel çıkmazsa birkaç güne kadar burada olmaları gerek...

Yaşlı kont heyecanlandı. Edouard onu, Almanlarla sıkı sıkıya pazarlık etmekle görevlendirmişti.

— Peki, anlaşıldı, size elli bin daha vermek isterim, ama sırf dost olduğumuz için...

— Özür dilerim kontum, kumandan işaret ediyor, gitme zamanı geldi... Size son bir iyilikte bulunmak istiyorum. Bu bir sır, ama yine de açıklayacağım: Kumandan bana atları teker teker öldürmemi emretti... Ancak siz, bin altın ruble — dikkat edin «altın» diyorum! — verirseniz bu emri yerine getirmem ve oğlunuz da ihtiyacı olan atlara kavuşur! Kararı siz verin!

Kapı açıldı ve Ladislas koşarak içeri girdi.

— Müjde, müjde, Edouard! Kont Roman Potocki'yle askerleri geldiler.

Edouard hızla masadan kalktı.

Konuklar bir şeyler mırıldandılar. Bu ünlü kumandanın gelişi hepsini heyecanlandırmıştı.

— Ne bekliyorsun? İçeri alsana! diye emretti yaşlı kont, Joseph'e.

Salon bir anda askerle doldu. En önde Roman Potocki yürüyordu. İriyarı, uzun boyluydu. Gri bir asker ceketi, koyu mavi bir süvari pantolonu giy-

mişti. Oldukça gösterişsizdi giyimi. Üzerine tek bir nişan takmamıştı. Ayağında, mahmuzlu uzun botlar vardı. Kılıcıyla tabancasını girişte bırakmıştı.

Potocki salona şöyle bir göz attı. Gri ve yüksekten bakan gözleri önce Louise'in, sonra da Almanların üzerinde durdu. Dudaklarını sıktı.

Edouard yanına gelmişti bile.

— Sizi evimizde görmekten çok mutluyum.

Potocki'yle adamları teker teker salondakilerle tanıştırıldı.

— Kont Joseph'in sağlığı nasıl?

— Teşekkür ederim, babam oldukça iyi, diye cevap verdi Potocki.

Sonnenbourg ayağa kalktı.

— Hoşça kalın! Biz gidiyoruz, dedi Schmultke, yaşlı konta elini uzatarak.

— Ah, evet! Moguelnitski kendini toplamıştı. Birkaç dakika beklemenizi rica edeceğim. Oğlumla görüşmeliyim.

— Olur! Biz giyinirken siz de oğlunuzla konuşursunuz.

Almanlar, salondakileri selâmladıktan sonra dışarı çıktılar.

Yeni gelenler masada yer aldılar. Edouard, Potocki'ye bilgi verdi:

— Bizim evde kalıyorlardı. Şimdi konvoylarının bulunduğu gara gidecekler.

Potocki, sert bir şekilde, Almanların az önce kapattıkları kapıya baktı.

— Biliyorum. Onların yüzünden at üzerinde otuz kilometre daha fazla yol yaptık. Pilsudski taraftarı bir Polonya bölüğü, köprüyü uçurarak yollarını kapadı. Anladığım kadarıyla siz de onlarla iyi geçiniyorsunuz? diye ekledi alaylı bir tonda.

— Başka türlü davranmak için insanın güçlü olması gerek. Bu da bizim için söz konusu değil. Hem benim ilgilenmem gereken başka konular var.

Yaşlı kont söze karıştı:

— Sözünü kestiğim için özür dilerim, Eddie, ama teğmen atlar için bin altın ruble istiyor. Yoksa...

Edouard, babasının Potocki'nin yanında işten konuşmasını hiç hoş karşılamadı. Onun sözlerini bitirmesine fırsat vermeden:

— Ne gerekiyorsa yap, dedi.

Yaşlı kont inleyerek yerinden kalktı. Kapının yanında bekleyen Joseph yardımına koşmuştu bile.

— Eh, kont, bize Varşova'da ne olup bittiğini anlatın bakalım. Yeni neler var?

— Varşova'da yeni neler mi var? Bu soruya cevap vermek benim için çok güç. O kadar çok yeni şey var ki! diye kaypakça cevap verdi Potocki. Sizinle yalnız görüşmek istiyorum, dedi alçak sesle.

— Peki, diye cevapladı Edouard fısıldayarak.

Yalnız erkekler toplanmıştı Edouard'ın çalışma odasında: Barankeviç, papaz Jerome, Zaionçkovski ve Şepetovka, Staro-Konstantinovka ve Antonia'yı gördükten sonra buraya sığınmaya gelen birkaç asil.

Potocki, elleri cebinde, bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, odanın içinde kimseye bakmaksızın yalnızca Edouard'la konuşuyordu. Bu kadar insan arasında en önemli kişinin o olduğunu anlatmak istediği her halinden belli oluyordu.

— Pilsudski'nin neyi temsil ettiğini bilmek ister misiniz? Yola çıkmazdan önce onunla görüştüm. Büyük bir kişiliği var.

Potocki, çalışma masasının üzerinde duran fildişinden çok güzel bir çerçeve içine yerleştirilmiş olan Louise'in portresine baktı.

— Evet, büyük bir insan, onun isteklerini göz önüne almak zorundayız...

Barankeviç, her zamanki vurdum-duymazlığıyla söze karıştı:

— Ama onun sosyalist olduğunu söylüyorlar.

Potocki, bu sözlerin geldiği yöne baktı. Barankeviç'i küçümsediği, attığı kahkahadan kolaylıkla anlaşılıyordu.

— Pilsudski mi sosyalist? Kim uydurdu size bu masalı?

Zaionçkovski, Barankeviç'i korumak istercesine

— Ama eskiden P.P.S. ile işbirliği yapmamış mı? diye sordu.

Potocki büyük bir özenle Louise'in resmini masaya koydu.

— Eskiden yaptıkları beni ilgilendirmez. Herkes bir yanlışlık ya da bir aptallık yapabilir. Bildiğim tek şey, hem bu yalnız benim düşüncem de değil: Pilsudski her şeyden önce bir Polonya vatandaşıdır, önemli olan da budur. Ayrıca, bizim için onun «devlet başkanı olması» prens Sapieha'nın olmasından çok daha iyidir...

Her zamanki gibi bir köşeye çekilmiş olan peder Jerome oturduğu yerden ihtiyatla sordu

— Özür dilerim, kont cenapları, ama general Pilsudski'nin kendi isteği dışında, Dachinski ve benzeri birkaç demagogun da dahil olduğu partisinin elinde bir oyuncak olmasının sizce bir sakıncası yok mudur?

Potocki papazı inceleyen bakışlarla süzdü.

— Vay, vay, vay, demek pederimiz ruhsal sorunların yanı sıra politikayla da ilgileniyorlar.

Edouard, kontun bu kendinden emin ses tonundan hiç hoşlanmıyordu.

— Peder Jerome çok ilginç bir konuya değindiler, dedi kuru bir sesle.

— Sizin Joseph Pilsudski konusunda da, P.P.S. konusunda da çok yanlış düşünceleriniz var. Pilsudski sandığınızdan çok daha yakındır bize, P.P.S. ye gelince, o zaten tümüyle bizim elimizde. Halkın gözünü boyamak için bundan daha iyi bir fırsat geçemezdi Pilsudski'nin eline. Bütün bunlar ayak takımı için! Bence, bu onlara güven veriyorsa bizim için daha iyi. Ne yazık ki biz, durumu idare etmekten başka birşey yapamıyoruz. O, çevresinde bulunan askeri örgütüne güveniyor. Bu örgütte pek çok

P.P.S. üyesi var, ama böyle sosyalistler dostlar başına... Pilsudski birinin yardımına gerek duyarsa bu da bizden başkası olamaz; çünkü askeri de, parayı da biz elimizde tutuyoruz. Size bir fikir versin diye hükümetin nasıl kurulduğunu anlatayım...

— Lütfen! İnsanın bu çukurda hiçbir şeyden haberi olmuyor, dedi Barankeviç, herkesin adına.

— Her zamanki gibi bakanlıkların dağıtımında büyük kavgalar oldu. Prens Sapieha, isteklilerin boğaz boğaza geldiklerini anlattı, bütün ulusal demokratlar, sosyalistler ve arta kalanlar birbirlerine girdiler. Bunun üzerine Pilsudski, ikinci tugay kumandanı büyük asker, P.P.S. nin eski üyesi Moraçevski'yi çağırarak ona: «Sizi Meclis başkanlığına atadım. Hazır ol!» Moraçevski selâm verdi. «Çekilebilirsiniz!» Meclis başkanı geri dönüp dışarı çıktı... Demokrat beylerin kendilerinden biri olarak gördükleri Moraçevski'nin, Pilsudski'nin emri olmaksızın serçe parmağını bile oynatamayacağına emin olabilirsiniz.

Edouard sigarasını söndürdü.

— Planları nedir? Bizim çalışmalarımız konusunda ne düşünüyor?

Potocki Edouard'ın karşısında durdu.

— Bu konuda en küçük bir kaygınız olmasın kont. Söylediklerine göre — bu kuşkusuz doğrudur — Pilsudski devlet başkam olmayı kabul ederken şu sözleri söylemiş: «Bu görevi ancak Polonya, Baltık denizinden Karadenize kadar, sınırını çizdikten sonra bırakacağım!» Bu da, ancak biz, başkaldırmış ayak takımını ezebilirsek mümkün olur!

Potocki pencerenin önünde durdu, uzun süre gecenin karanlığını seyretti.

— Neden durumumuz bu kadar kötü? diye sordu Casimir Moguelnitski. Sesinden korktuğu anlaşılıyordu.

Cümlesini bir öksürük kriziyle tamamladı.

Potocki cevap vermek için bekledi; ama elini boğazına götüren yaşlı adamın öksürüğü gittikçe

artıyordu. Koltuğunda şimdiye kadar sakin sakin oturan Edouard kaygıyla ona doğru döndü.

Potocki büyük bir soğukkanlılıkla boğulmak üzere olan yaşlı konta bakıyordu. Moguelnitski zorlukla soluk alabildi.

Potocki heyecanla söze başladı. Gözlerinde bir öfke parıltısı belirmişti.

— Bana durumumuzun nasıl olduğunu soruyorsunuz, kont hazretleri. Kanımca, herhalde siz de hissediyorsunuzdur bunu, dünya ayaklarımızın altında titriyor. Bu bir depremdir beyler. İşin en korkunç yönü, bunun burdan başka pek çok yerlerde de kendini duyurması. Eskiden, hayatımızı kurtarmak için kaçmamız mümkündü; oysa bugün artık buna imkân yok. Tek çıkar yol, başkaldıran sürüyü eski durumuna getirmek. Varşova'da daha şimdiden bavullarını toparlayan, biletlerini alan pek çok kimse var... Alaylı bir şekilde güldü. Ama nereye kaçmak niyetinde olduklarını bilmiyoruz. Siz ne düşünürsünüz bilemem, ama burada, Ukranya'da malikâneleri olan, Polonya'da büyük servetleri, ünleri olan bizler, Potockiler, Sanguskolar, Radziwiller, Zamoiskiler, Tyskeviçler, Brantskiler, silâhlarımızı, mallarımıza el uzatanları ortadan kaldırmadan bırakmayacağız! Evet, o elleri kafalarıyla birlikte koparacağız!

Edouard, Potocki'ye kaçamak bir göz attı.

«Tabiî, onun kaybı çok olacak! On kadar şeker fabrikası, yüzbinlerce hektar toprak, toplam olarak yarım milyar sermaye, kuşkusuz dövüşecek! Ben, beş küçük milyoncuk için hayatımı tehlikeye attığıma göre o haydi haydi savaşır!» diye düşündü.

Barankeviç yine her zamanki gibi yüksek sesle ve kabaca konuşmaya başladı:

— Hımm!.. Evet!.. Güzel söylediniz. Elleriyle kafalarını,- ha-ha-ha! Ama bunun için bu sosyalist bozuntularının yönetime gelmelerine izin vermemek gerek. Biliyor musunuz, Pilsudski'nin İgnace Dachinski'yi bakan yaptığını öğrenince bütün gün kar-

nım ağrıdı. Bence onun bakan olması hiç iyi değil! Bu hayvan herif kendi ülkesinde, Lublin'de yeteri kadar alçaklık yaptı... Hımm... Evet! Günde sekiz saatlik işgünü! Buna ne buyurulur? Ben burada işçileri on iki saat çalıştırdığım halde iflâs ediyorum, onlarsa...

Potocki elini emrediyormuş gibi havaya kaldırarak onu susturdu.

— Görüyorum. Siz her şeyi çok basite indirgiyorsunuz. Sizi korkutan bu Polonya Sosyalist Partisi başkanı Dachinski kendi çapında çok yararlıdır. Polonya'yı, içine düştüğü bu çılgınlıktan, uçurumdan ancak onun gibi adamlar kurtarabilir: Sizse kalkmış durmadan ona hakaretler yağdırıyorsunuz. Size şunu belirtmek isterim ki, İgnace Dachinski sandığınız kadar tehlikeli olsaydı Pilsudski onu bakanlığa atamazdı.

Öfkelenmeye başlıyordu Barankeviç.

— Şey... Evet! Ama...

Potocki, daha fazla konuşmasına engel oldu.

— Bayla bir telgraf direği arasında büyük bir benzerlik var; özür dilerim, aşağılamak istemezdim ama, inançlarınız ne kadar güçlü olursa olsun, her zaman esnek düşünmelisiniz. Zaten sayın bay rahatlayabilir: Dachinski on sekiz kasımda istifa etti.

— Neden? diye sordu peder Jerome merakla.

— Bu durumda bakan olmakla eline bir şey geçmezdi de ondan, ayrıca o, ne de olsa bir halk temsilcisidir ve bugün P.P.S. istese de, istemese de muhalefeti eleştirmek zorundadır. Bizim, Ukranyalılara, Beyaz Ruslara ve Litvanyalılara karşı hemen savaş açma isteğimizi herkes paylaşmıyor. Ayak takımı savaşmak istemiyor, düşünebiliyor musunuz! Yalnız ayak takımı olsa iyi, toprakları şimdilik güven içinde bulunan bazı köy asilleriyle burjuvalar da planlarımızı çok tehlikeli buluyorlar. Neyseki dünyada böyle aptal tavuklar çok değil. Nasıl olsa onları da kesenin ağzını açmaya zorlayacağız. Eğer onlar,

kasalarını korumak için, bütün bir alayın harcamalarını bizim yükleneceğimizi sanıyorlarsa aldanıyorlar.

Barankeviç bu sözleri kendi üzerine aldı.

— Hımm... Evet!.. Ama bütün servetler aynı değildir.

Barankeviç'in Potocki'ye küstahça bir şeyler söyleyeceğini sezen Edouard araya girdi:

— Eğer bir sır değilse söyleyin bana, kont, buradan nereye gitmeyi düşünüyorsunuz?

— Size yolumuzu açıklayabilirim. Zdolbunovo'ya gidiyorum. Alayımın başına geçeceğim. Şimdiye dek talimdeydiler. Sahi, siz «Devlet başkanı»na raporunuzla birlikte tayinlerinizi onaması için subaylarınızın listesini daha yollamadınız, değil mi?

— Hayır, yollamadım, diye cevap verdi Edouard. İmzası şart mı bunun için?

— Evet, ama kaygılanmayın. Hiç düşünmeden onayacaktır. Formaliteyle boşu boşuna zaman kaybedemeyiz. Siz de bir alay kurmayı düşünüyor musunuz? Çok iyi! Böylece Polonya ordusu albaylık rütbesini de rahatlıkla garanti etmiş olursunuz.

Edouard'ın yüzü öfkeden kıpkırmızı kesildi.

— Kont, tam beş yıldır ordunun muhafız albayı rütbesine sahibim; ayrıca bugüne bugün Fransız ordusu albayıyım. O general bozuntusundan da bana bu rütbeyi vermesini isteyecek değilim...

Potocki dudaklarını ısırdı.

— Bu sizin bileceğiniz bir iş kont. Ama öyle davranmanız daha doğru olur. Ayrıca ordunun durumu da güçlenir. Benim için de bir Tanrı değil Pilsudski. Ama, kardeşlerim gibi ben de albay rütbesini kabul ettim. Bunda da hiçbir şerefsizlik görmüyoruz, dedi kuru bir sesle.

Topuklarını birbirine vurdu.

— Şimdi izninizle odama çekileceğim kont. Ben ve arkadaşlarım dinlenmek zorundayız, yarın şafakla birlikte yola çıkıyoruz.

Edouard kontu kendisine ayrılan odaya kadar geçirdi.

Yalnız kaldıklarında Potocki ona şöyle dedi:

— O bayların yanında size her şeyi anlatmayı doğru bulmadım. Dillerini sıkı tutmasını pek bilmiyorlar gibi geldi bana. Bunun için de en önemli şeyleri atladım. Birkaç dakika kadar burada kalmak inceliğini gösterir misiniz?

— Elbette, kont. Sizi dinliyorum.

Bir masaya oturdular.

— Pilsudski'nin Polonya toprakları üzerindeki bütün Alman askerlerinin silâhlarının alınmasını emrettiğini biliyor musunuz? diye sordu.

— Evet, ama bu her zaman kolay olmaz. Söz gelimi benim yeteri kadar askerim yok.

Potocki Edouard'a kuşkulu bir şekilde baktı.

— Prens Radziwill yakında gelecek. Birkaç bölük asker de buraya doğru ilerliyor. Askeri treni burada birkaç gün alıkoymayı başarırsanız, silâhlarını ele geçirebiliriz. Silâha, cephaneye o kadar ihtiyacımız var ki...

— Bana yardım ederseniz bu iş olur. Ama unutmayın, civar kasabalarında habire yeni ayaklanmalar patlak veriyor. Örneğin buradan yirmi kilometre uzakta Sosnovka adında adında oldukça büyük bir kasaba var. Zaionçkovski'nin malikânesi de bu kasabanın sınırları içinde. Köylüler'n ot ve arpalarına el koydu diye hepsi birden ellerine sabanlarını geçirdikleri gibi saldırıya başladılar. Zaten topu topu on kadar asker vardı, onlara da, güzel bir sopa çektikten sonra silâhlarını ellerinden almışlar. Zaionçkovskiler hayatlarını zor kurtardılar. Kholmianka'da da durum aynı. Pavlodz'da da gerçek bir başkaldırma oldu: Valiyi de bütün askerlerini de öldürdüler.

Karşısındaki, dudaklarını sıkmış, onu dinliyordu.

— Bunlar ufak tefek olaylar... Ben şimdi size Ukranya'yla ilgili haberler vereceğim, dedi Potocki.

— Sizi dinliyorum.

— Her halde Galiçyalıların kasım ayında Batı Ukranya Cumhuriyeti'ni kurduklarını biliyorsunuzdur?

— Evet, peder Jerome bana bundan söz etmişti.

— Sırası gelmişken sorayım, kim o rahip?

— O mu? Bir cizvit... Kardinalin yakın adamıdır, her konuda çok iyi bilgi verir.

— Ah! Ben de öyle düşünmüştüm. Kuşkusuz o şişko sanayiciden çok daha akıllı. Neyse, konudan uzaklaşmayalım. Varşova'ya göre ilk önce Galiçya'yı ele geçirmeliyiz. O bölgede petrol var, demir var... Tabii bu plana önce karşı çıktık. Topraklarımızın çoğu Volhynie'de, Podolya'da bulunuyor, Galiçya'da değil. Ama Pilsudski taraftarları, Galiçya'dan hemen sonra Ukranya'ya geçileceği konusunda bize söz verdiler. Biz de bu konuyla ilgisi olan öteki büyük ailelerin temsilcileriyle görüştük ve Galiçya'nın ele geçmesinin tasarılarımızı altüst etmeyeceğini, tam tersine, geride bıraktığımız yerlerin güvenini sağlayacağına karar verdik. Böylece, Pilsudski'nin planını bir şartla kabul ettik: O, kendi askerleriyle Galiçyalı asillerin ordularını ele geçirmek için savaşırken biz de kendi askerlerimizle Volhynie ve Podolya'ya saldıracağız.

Edouard'ın başını sallamasından Potocki'nin sözlerini onayladığı anlaşılıyordu.

— Çok doğru. Herkes soyut bir kavram olan «Büyük Polonya» yerine kendi öz çıkarlarını korumak için daha canla başla savaşacak.

Potocki gülümsedi.

— Moskova'dan ne haber? diye sordu Edouard.

Potocki'nin yüzündeki gülümseme kayboldu.

— Moskova'yla büyük bir savaşımız olacak. Pilsudski tüm düşlerinde Napolyon'un izlemiş olduğu yolları görüyor... Moskova'ya kadar değilse bile Smolensk'e kadar.

Bu kez gülümseme sırası Edouard'a gelmişti.

— Sizce bu tehlikeli bir tarihsel benzetme değil mi?

— Hayır! O zaman durum değişikti. Varşova'dakiler o kadar aptal değil, inanın bana. Moskova kapana sıkışmış bir durumda, üstelik Pilsudski bu durumdan yararlanmayı ve birtakım Rus topraklarını Polonya'ya katmayı bilecek kadar zeki. Yalnız işin en üzücü yanı böyle büyük bir savaş için yeteri kadar gücümüzün olmaması... Sonra bir de şu Ukranya var.

— Söz vermiştiniz beni aydınlatacağınıza...

— Görüyorsunuz ya, konu konuyu açıyor. Söyler misiniz bana, Simon Petlioura konusunda ne biliyorsunuz?

— Hemen hemen hiçbir şey, yalnızca bu adamın şu sıralar Ukranya Direktuar'ı denilen şeyde en yüksek yere sahip olduğunu duydum

Potocki ceplerinde bir şey arıyordu.

— Sizi uyarmalıyım. Onunla nasıl olsa karşılaşacaksınız. Şu sıralarda adamları, Volhynie'yle Podolya'ya giden bütün yolları bize kapattılar. Kızıllar, gruplar halinde her tarafa dağılmış durumdalar... İşte! — cüzdanından dörde katlanmış bir kâğıt çıkardı — Prens Sapieha bunu size vermemizi rica etti. Kiev haber alma örgütümüzün bize yolladığı son raporun bir kopyesi.

Edouard kağıdı aldı.

— Evet, biliyorum. Paris'te Millî Savunma Bakanlığında sözünü etmişlerdi. Bu maceracı geçen yıl daha «Rada Centrale» Kiev'deyken, general Tabouise'e kendi aklınca bir oyun oynamış.

— Evet, çok doğru, şu raporda en ince ayrıntısına kadar portresi çizilmiş, Buyrun okuyun.

Edouard kağıdı alçak sesle okudu.

— «Yuvarlak yüzü ve düzgün çizgileri kimsenin dikkatini çekmez. Koyu gri gözlerini kendisiyle konuşanlardan her zaman kaçırır. İri bir çenesi, sarkık

dudaklı duygulu ağzı, büyük kulakları, — bu çizgilerden hiçbiri bir başkan için gerekli enerji ve cesareti ortaya vurmuyor. Orta derecede akıllı sayılır. Büyük politik tertiplerden çok entrikalara yatkındır. Dikkati çekmeden küçük «olaylar» hazırlamakta, aynı anda birbirine zıt iki eylemde bulunmada, girişkenlikte üzerine yoktur. Kararlarındaki çabukluk, düşmanlarını olduğu kadar dostlarını da şaşırtmaktadır. Kendi çıkarlarını her şeyden, hatta görevinden bile üstün tutan bencilin, kendini beğenmişin biridir. Yüksek öğrenim görmemiştir, tam anlamıyla basit bir adamdır.»

Edouard, Potocki'ye baktıktan sonra okumasını sürdürdü:

— «Petlioura 1877 yılında Poltava'da doğmuştur. Bir kazak ailesinin çocuğudur. Öğrenimini, ulusal Ukranya hareketinin geliştiği bir papaz mektebinde yapmıştır. 1905 ihtilâli sırasında sağcı bir sosyal demokrattır. Devrin entellektüel takımının çok zayıf olmasına, sonradan kitap halinde toplanan makalelerine rağmen yine de basit bir gazete yazarıydı. Kiev'de çıkan Söz dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapmış, sonra aynı göreve Moskova'da yayımlanan **Ukranya Yaşamı** adlı dergide devam etmişti. Savaşın başladığı sırada bu derginin yayınladığı Çar taraflısı yazılar sayesinde cepheye gitmekten kurtulmuştu. Cephe gerisi bir yönetim bürosunda çalışmış, savaşın bitmesini rahatlıkla beklemiştir. 1917 haziranında Rada Centrale hükümetinin askerî işler genel sekreterliğine atandı. En ince ayrıntısına kadar Kerenski'yi taklide başladı. Askerî mitinglerde tıpkı Kerenski gibi, Napolyon'a özgü pozlar atarak boy gösterdi. Rada hükümeti, askerlerin ve işçilerin ayaklanmalarıyla Kiev'den kovulur kovulmaz, Rada'nın en aşırı sağ kanadının başına geçerek bolşeviklere karşı hareketlerin en ateşli destekleyicilerinden biri oldu. 1918 yılı başlarında birdenbire Fransızları bırakıp Almanların tarafına geçti. Alman iş-

gal ordusunun kamyonlarıyla Kiev'e döndü. İşgal hetmanı (*) Skoropadski'nin gölgesinde rahat bir hayat yaşamaya başladı. Bir zaman sonra, nedeni bilinmeyen bir kavganın ardından kumandanla arası açıldı ve geçici olarak merkeze alındı. İlerde bu olaydan yararlanmasını bilecek ve kendini Almanların ve hetmanın «düşmanı» ilân edecek, daha dün ayaklarını öptüğü kumandanı kötüleyecektir. Direktuar'ın en sağcı adamı ve yönetenidir. Uzaklaştırılmasına karar verilen Vinniçenko'nun yerine başkanlığa kuşkusuz o geçecektir. Tam bir maceracı ve tam bir demagogdur. Almanlara ve asillere karşı olan ayaklanmalardan yararlanarak kendi geleceğini ve iş hayatını garanti altına almıştır. Hiçbir şey karşısında yılmaz; bir yandan «Bağımsız Ukranya», «Kahrolsun Polonya senyörleri» gibi sözler savururken, öbür yandan «Kahrolsun Moskova» diye bağırmaktan da çekinmez. Denikin'in kurmayındaki haber alma örgütümüzün verdiği bilgiye göre Petlioura bir temsilci yollayarak kendisine yardım edilmesi önerisinde bulunmuş. Ama söylendiğine göre Denikin onunla işbirliği yapmak istememiş. Kendisini her bakımdan tatmin edersek, kolaylıkla satın alabileceğimizi, eğer sıkı ilişki kurar ve izlersek, Polonya krallığı için sadık bir şekilde çalışacağını ve yararlı olacağını düşünüyoruz. Tabii bu adamın çıkarları uğruna her an, kim olursa olsun herkesi, gözünü bile kırpmadan aldatacağını da göz önünde tutmak gerek.

Varşova'dan bunları göz önüne almalarını rica ediyoruz. Bir daha tekrarlıyoruz: eğer Petlioura bu yönde iyi işlenirse Polonya'ya yararlı olabilir. Köylülerden oluşan orduları her ne kadar bize karşı ayaklanmışlarsa da, «büyük atamaları», geçmişte birçok kez politikasını kökünden değiştirebileceğini

---

(*) **HETMAN ya da ATAMAN** Kazakların başkanlarına verdikleri özel adlar (Çev.)

göstermiştir. Petlioura'nın nefret ettiği ve sözünü etmeğe değer bir çabayla sonuna kadar ortadan kaldırmaya çalışacağı tek düşmanı bolşeviklerdir. Volhynie'yle Podolya bölgelerini ele geçirmek için en uygun zamanın şimdi olduğu kanısındayız. Rusya'nın bütün kuvvetlerini öbür cephelerde toplamış olmasından yararlanmamız gerek. Ayrıca kızılların tüm ordularının birleşmesinden sonra bu işin zor olacağını hatırlatmak isteriz. Bu harekât, Petlioura'nın birliklerini hiç belli etmeksizin güneye doğru gerileterek yapılmalıdır; bunlar pogroma (*) başlayıp yahudilerin mallarını yağma ederken, biz de Volhynie'nin kuzeyini, orayı pisleten çetelerden temizler, Polonya devletinin eski otoriterisini yeniden sağlayabiliriz.»

Edouard mektubu masaya bıraktı.

— Bu durum bizim çok işimize yarar, dedi biraz düşündükten sonra.

Potocki heyecanlandı:

— Evet.

— Demek siz de bizim gibi düşünüyorsunuz?

— Şimdi politikamızın nasıl olması gerektiğini anlıyorsunuz ya: Yeteri kadar kuvvetimiz olmadığı zaman tatlılıkla hareket edecek, Rusya ve Ukranya'yı bölge bölge ele geçireceğiz. Beyaz Rusya'da yok denecek kadar az kuvvet var. Şimdilik Rusya'ya savaş açmayacak, ama elimize geçen her imkândan yararlanıp, kızıl orduları bu topraklardan atacağız. Yeni dışişleri bakanı Vassilevski, Sovyet hükümetine karşı bu amaçla bir basın kampanyası açtı. Allahtan elimizde bunu yapabilecek çok iyi bir fırsat vardı.

— Neymiş o?

— Hükümet elçisi Ledniski'nin yerini bırakmış olduğu Zarnovski'nin diplomatik ayrıcalıklarını kal-

(*) POGROM: Çarlık Rusya'sında yahudilere yapılan katliamın özel adı (Çev.).

dırdılar. Vassilevski, bolşevikleri uluslararası hukuka aykırı hareket etmekle suçlayarak hırlamaya başladı bile. Bugüne kadar, elçilik arşivleriyle Zarnovski'nin haklarının eksiksiz olarak geri verilmesini isteyen iki ültimatom yolladı.

Edouard ona şaşkınlıkla baktı.

— Özür dilerim, anlayamadım. Yani, Zarnovski Moskova'da Polonya'yı değil de işgalci Almanları mı temsil ediyor? Ayrıca biz de o hükümeti kanun dışı ilân etmemiş miydik?

— Yine de her şey çok açık. Zarnovski'nin temsil ettiği hükümetin Alman uşaklarından oluştuğunu ve Polonya'yı Almanlara sattığını bütün Polonya biliyor. Kanun dışı sayıldıkları da doğru. Ama Moskova'nın Zarnovski'yi bu şekilde işinden uzaklaştırması bizim diplomatlarımızın, uluslararası kanunlara aykırı hareket ediliyor diye bağırıp çağırmaları için yetti de arttı bile. Belki bu akıl alıcı bir şey değil, ama önemli olan bir bahane bulmak. Gazetelerimiz, bolşeviklerin, Polonya'nın onurunu ayaklar altına aldığını ve elçilerimizin tutuklandığını yazıyor. Bu da kamu oyunun bizim yanımızda yer almasına, Beyaz Rusya'ya saldırmamıza kimsenin ses çıkarmamasına yarar...

Edouard koltuğuna iyice yerleşti.

— Tabiî bu politikayı başka bir devlete karşı uygulamak gülünç olur. Ama bolşeviklerle savaşta her türlü yola başvurulabilir! Saatine baktı. Az kalsın unutuyordum. Yakalanan ondokuz kızılın kurşuna dizilmesini emretmiştim. Jandarma komutanına. İzninizle kumandanlığa telefon edeceğim.

Potocki ayağa kalktı.

— Sizinle yarın, yola çıkmazdan önce yeniden görüşecek miyiz?

— Sanmıyorum. Biz şafakta yola çıkıyoruz. Sizden, benimle çok sıkı ilişkide bulunmanızı rica edeceğim.

— Pek tabiî. Yolda çok dikkatli olun!

Louise büyük bir sıkıntı içinde saatin sesini dinliyordu.

— Tanrım! Ne korkunç bir gece! diye mırıldandı.

Uykusu kaçmıştı. Edouard gecelerini çalışma odasında geçiriyordu. Bu gece orada Potocki'nin adamları kalıyordu. Edouard kuşkusuz buraya gelecekti. Onunla karşılaşmak istemiyordu. Böyle bir zamanda ne konuşabilirlerdi? Yine kavga edecekler-, di... Kapını naçıldığını duyunca yorganın içine büzüldü. Edouard'da yatak odasının bir anahtarı vardı.

Cysa eskiden hep onunla beraber olmayı isterdi. Ama şimdi, bu adamın tutsağı olduğunu anlamıştı; ipek elbiselere bürünmüş, hizmetçilere emirler yağdıran, ünvanı olan, bugüne dek kendini, her isteği yerine getirilen küçük bir kraliçe sanan bir tutsaktı yalnızca...

Eskiden herşey ne kadar güzelse, şimdi herşey o kadar çekilmez olmuştu...

Edouard yatak odasına girdi.

— Bu gece burada kalacağım, dedi. Karısının uyumadığını anlamıştı.

Louise susuyordu. Edouard soyunmaya başladı. Kemerini sertçe çıkarışından sinirli olduğu anlaşılıyordu. Yatağa yaklaşarak kendinden emin bir şekilde örtüyü kaldırdı ve karısına:

— Bu gece seninle sevişmek istiyorum, dedi.

Louise, çıplak omuzlarını örtmeye çalıştı ama kocası, yorganı halının üstüre fırlatıp attı.

— Ne demek oluyor bu, Eddie? diye bağırdı karısı. Kırılmıştı. Burada kalmanı istemiyorum...

— Ama ben istiyorum!

— Git, Eddie, git! Seni görmek istemiyorum... Git buradan! dedi kendini koruyarak.

— Dinle, Louisette, artık öfkelenmeye başlıyorum. Yumuşamanı, divanın üstünde yatarak bekle-

yeceğimi mi sanıyorsun? Ben böyle şeylerden hoşlanmam, gel barışalım, ister misin?

Karısına doğru eğildi. Louise onu iterek kendinden uzaklaştırdı:

— Bırak beni!...

Ama yanındaki bu yarı çıplak vücudun etkisiyle sarhoş olmuştu. Karısının ellerini itip ona zorla sahip olduktan sonra sırtını dönüp uykuya daldı.

Louise ağlıyordu. Gururu kırıldığı için ağlıyordu. Karşı koyamadığı için; güçsüzlüğünden, kocasının vahşetine göz yaşlarından başka bir şeyle cevap veremediği için ağlıyordu.

Ondan nefret ediyordu. Kadınlık gurununu kırdıktan sonra böyle rahat rahat nasıl uyuyabilirdi. Emri üzerine insanlar kurşuna dizilecekken ruhu nasıl bu kadar duygusuz olabilirdi! İğrenerek yatağın kenarına kadar gitti, ihtiyatla, gürültü yapıp kocasını uyandırmamak için binbir özen göstererek kalktı. Yandaki odaya geçip bir divanın köşesinde uzun zaman sessizce ağladı.

★

Adam, çevreyi kolaçan ettikten sonra soğuk çayını yudumlamaya başlamıştı. Karısıyla Elise uyuyorlardı. Hizmetçilerin kaldığı yer yabancılarla doluydu, — bu gecelik Potocki'nin yirmi üç adamını oraya yerleştirmişlerdi.

Dalgın dalgın önüne bakıyor, bir yandan da elindeki ekmeği ısırıyordu.

Pencereye vuruldu, adam söverek yerinden kalkıp kapıyı açmaya gitti.

Eşikte Françoise duruyordu. Şehirden gelmişti.

— Ne haber?

Françoise omuzlarını örten ıslak eşarbı hızla attı.

— Hiç! dedi sıkıntılı bir sesle. Onu görmedim, içeri girmeme izin vermediler...

Adam, başı önüne eğik, karşısında duruyordu.

Elinde, halâ bitiremediği ekmek parçası vardı.

— Seni aradılar...

— Ne için? diye sordu Françoise nefretle.

Adam dişlerini sıkarak ve gözlerini kızdan kaçırarak cevap verdi:

— Babam, Potocki'nin yatağını yapmanı istiyordu...

Françoise derin bir ah çekti; zorlukla soluk alıyor gibiydi.

— Yatağını yapmak mı? Boğazı sıkıştı. Adam'a öfkeyle baktı. Peki sen ne cevap verdin?

— Şehirden döner dönmez yatağı yapmaya gideceğini söyledim.

Françoise'ın iri gri gözleri yeşile dönüştü. Görülmesiyle kaybolması bir olan zayıf ve vahşî bir parıltıyla aydınlandı gözleri.

— Hepiniz korkaksınız! diye mırıldandı nefretle. Anlıyor musun? Korkaksınız! Baban gibi sen de... Lânet olsun bu yaşlı moruğa!

Adam birkaç adım geriledi.

— Elise'i neden yollamadın?

— Beceremez ki? diye sıkıntıyla homurdandı. Adam.

— Neden? O Ladislas domuzu ona öğretti bile... Satılığa çıkardınız hepimizi. Senin en büyük şansın Barbara'nın çirkin olması, yoksa o da herkesle yatardı, hoşuna gitsin gitmesin!

— Neler diyorsun?

— Elise'e sor, sana anlatır... Hangi kötü kader attı beni bu eve?

Adam ona sert baktı

— İyi bak bana! Belki kardeşini asmak üzeredirler ve sen, birisi gelip onların işkembelerini dağıtmasın diye burada köpek gibi nöbet bekliyorsun... Pis yaltakçı, defol!

Françoise, Adam'ı eliyle itip koşarak dışarı çıktı.

Françoise'ın sözleriyle yaralanan Adam, kızını sarsarak uyandırdı.

ONUNCU BÖLÜM

Pompa istasyonunu elinde tutan üç kişi, gecenin derinliklerinden yükselen tüfek seslerini kalpleri hızlı hızlı çarparak dinliyorlardı. Kargaşalık gara ulaşmıştı bile. Bu giderek artan fırtınada, girişilmiş savaşın hırsla sürdüğü hissediliyordu. Andre, ellerini göğsüne sıkıca yapıştırmış, olduğu yerde donup kalmıştı.

— Neden burada bıraktılar bizi? Burada kalıp, kimin kazanacağını ,hangi tarafın yeneceğini beklemek, ilk kez başıma geliyor bu! Onlara göre, işe yaramaz biri miyim ben? dedi acıyla.

Yanında duran Edwige, onu kendine doğru çekip bir anne sevgisiyle, acısını dindirmeye çalıştı.

— Hiçbir şey yapamayız. Bize burada kalmamız emredildi.

Clessia susuyordu. Birdenbire bahçeden sesler geldi. Andre bir atın soluğunu duyar gibi oldu. Clessia omuzunu tuttu Ptakha'nın.

— O ne, Andre?

Andre'nin vücudunu bir titreme kapladı. «Ya bu gelenler Polaklarsa? O zaman her şey bitti demektir», diye düşündü kalbinin sıkıştığını duyarak.

Kapıya vuruldu. Taburelere çarparaktan baltasının bulunduğu girişe doğru yürüdü.

— Gregoire Mihailoviç! Benim, Çaçabel. Aç kapıyı!

— Ah, Çaçabel bu! diye neşeyle bağırdı Olessia, o da kapıya doğru koştu.

— Bizimkiler... Şimdi açıyorum.

Sürgüleri kaldırmıştı bile. Andre ona engel oldu:

— Kim o?

— İşte geldim, diye cevap verdi kalın bir ses, çok güçlü bir adamı haber verircesine.

— Arkadaşlarımız gideli çok oldu, dedi Olessia çıkışarak.

— Duyuluyor! Geç kaldım; Kholmianka'dakilerle uzun süre pazarlık etmem yüzünden geciktim. Moguelnitski'ye «Bizi rahat bırakırsan sana dokunulmayacak» demek için adam göndermek istiyorlar... Onları inandırmak için çok zaman kaybettik. Yakıyor musun, Olessia?

Çaçabel bir kibrit çaktı.

Bir an Andre'yi gördü.

— O da kim? diye sordu kuşkuyla .

— Andre, diye cevap verdi Olessia, nedenini bilmeksizin heyecanlanmıştı. Babam onu burada bıraktırdı.

Çaçabel'in ardından kısa boylu, geniş omuzlu bir köylü girdi odaya.

— Merhaba arkadaşlar!

Çaçabel Edwige'in elini sıktı.

— Sosnovka'dan Saçek, dedi başıyla köylünün bulunduğu tarafı işaret ederek.

Olessia yakmış olduğu lâmbayı masanın üzerine bırakıp perdeleri örtmek için pencereye doğru koştu.

— Bundan böyle yanımızda çarpışacak Sosnovka'dan elli, Kholmianka çevresinden de otuz adam var. Şimdi onları silâhlandırmak lâzım, dedi Çaçabel.

Kendisini cevaplayan Edwige oldu.

— Yoldaş Raievski sizin için köprüden nehire mermi paketleri atacaklarını söylemişti. Bölüğü-

nüzü Moguelnitskilerin malikânesini sarmak üzere evin çerçevesine yerleştirmenizi size iletmem için beni görevlendirdi. Bizimkiler şehri ele geçirinceye kadar askerlerin bir kısmını orada tutmuş oluruz. Her şeyden önce çiftliği ele geçirmeye çalışm. Orada, iyi Alman atları var.

Çaçabel hızla Saçek'e doğru döndü.

— Hemen silâhlar alınıp malikânenin bulunduğu yere düşeceğiz. Adamlarına söyle, orada buldukları iyi atlara el koyabilirler...

— Güzel iş bu! dedi Saçek. Atlarım da zaten topallamaya başlamıştı, yani, bir çift...

— Tamam, anlaşıldı! Hadi gidiyoruz. Şehirde neler olduğunu duyuyor musun? Tartışacak zamanımız yok...

Köylülerin kendilerini beklediği bahçeye çıktılar. Ptakha:

— Ben de onlarla gidiyorum! dedi Edwige'e kararlı bir şekilde.

— Nasıl olur? Ya ellerin? diye sordu Edwige soğukkanlılığını yitirerek.

— Ya biz, biz burada yalnız mı kalacağız? Sen bizi korumak için burada bırakıldın! Sen gidersen, ben de giderim. Ne olursa olsun burada yalnız kalamam!

Olessia öfkelenmişti.

Edwige yumuşak bir sesle

— Öyleyse ben de gitmeliyim, dedi.

— Tamam, hep birlikte gidiliyor. Burada kalmak istemiyorum, hem tek başımıza korkardık da, dedi Olessia dikbaşlılıkla.

— Peki ama nereye gideceksin? Biliyorsun, savaşılıyor orada.

Andre utanmaya başlamıştı.

— N'olacak yani? Edwige'le ben pansuman çantalarını alırız, eğer yaralılar varsa hiç olmazsa bir işe yaramış oluruz.

Andre ne cevap vereceğini bilemiyordu.

— Peki ama, baban ne der sonra bana?

— Ona ben cevap veririm. Hadi, gidelim Edwige.

Olessia paltosunu giymişti bile.

— Olessia, sağ elimdeki pansumanı çıkarır mısın? diye sordu Andre.

— Pansumanını çıkartmak mı? Ama elin tümüyle haşlanmış durumda...

— Tetiğe basabilmem için iki parmağımı açıkta bırak yeter.

— Hiçbir şeyi çıkarmak niyetinde değilim. Yanmış deri, açıkta kalacak durumda değil henüz.

Andre, Edwige'e doğru döndü:

— Aç bunu, lütfen. Yoksa dişlerimle parçalayacağım.

Edwige, bir süre dikkatle yüzüne baktıktan sonra sessizce pansumanı çözmeye koyuldu.

— Bir parçasını üstünde bırakacağım, şurada...

Çaçabel içeri girdi.

— Her şey yolunda, herkesin silâhı da, mermisi de tamam! Hemen yola çıkıyoruz... Yağmur dinmek üzere...

— Biz de sizinle geliyoruz, dedi Edwige.

Ptakha koşaraktan dışarı çıkıp bir tüfekle geri döndü. Ceketinin cepleri mermi doluydu.

— Bana da getirdin mi? diye sordu Olessia.

Önceki konuşmalardan bu yana gözleri ilk kez karşılaştı.

— Sana mı? dedi şaşırarak ve gülümsedi.

Tüfeğini ona verip cebindeki şarjörleri çabucak Olessia'nın cebine aktarmaya koyuldu.

— Bir tüfeğin nasıl doldurulduğunu sana öğreteyim. Bak buraya, şu dava döndürülüyor, yalnız bir kere! Sonra onu kendine doğru çek... Görüyor musun, ortaya bir mermi çıkıyor. Hop, o çıkan mermiyi de tüfeğin içine itiyorsun... Az önce döndürmüş olduğun davayı eski durumuna getiriyorsun. Şimdi, tetiğe basacaksın, ve dünyadan bir mikrop daha eksilmiş olacak.. Kabzayı sıkıca omuzuna daya. Al

bu tüfeği sen, ben hemen bir başkasını bulurum kendime.

Tam gitmek üzereyken birdenbire bir şeyi hatırlayarak olduğu yerde durdu.

— Ya Vassilek?.. Onu ne yapmalı? Hızla mutfağa koştu. Vassilek, çabuk ayağa kalk! Uyansana, yatak kuşu! Biz gidiyoruz. Duyuyor musun? Gidiyoruz, diyorum! Arkamızdan kapıyı sürgüler, sonra da rahatça uyursun. Az sonra geri döneceğiz...

Uykusunu üstünden atamayan Vassilek bu söylenenlerden hiçbir şey anlamamıştı. Kendine gelene kadar Andre onu kapıya doğru itekledi.

— Kapıyı sürgüle, sonra da git, yat.

Daha tam olarak kendine gelememiş olan Vassilek homurdanarak gözlerini oğuşturuyordu; yine de kapıyı kilitlemesi ve uyuması gerektiğini anlamıştı en sonunda. Öyle de yaptı.

★

Çaçabel bir el bile ateş etmeden çiftliği ele geçirdi. Şaşkınlığın yarattığı etki tamdı .Edouard, silâh tutabilen bütün adamları şehre götürmüştü; yalnız kont Potocki'yle nöbetçisi kalmıştı şatoda. Malikâne tarafından yükselen silâh seslerini duyduğunda Edouard bölüğüne geri dönmesini emretti.

«Ne oluyor?» diye sordu kendi kendine. «Şehirde mi savaşılıyor? Allah belâlarını versin, kim savaşıyor? Kime karşı savaşıyor? Yoksa Almanlar küstahlaşmaya mı başladılar? Bu çiftlikteki kargaşalık da ne acaba?»

Malikâneyi sarmalarını emretti.

Potocki büyük kapının yanında karşıladı kendisini. Ata binmişti.

— Sizce ne oluyor, kont?

— Bilmiyorum. Şehirle ilişkim yok.

Çiftliğin bulunduğu yönden tek tük silâh sesleri duyuluyordu. Moguelnitski oraya gece gitmeye

cesaret edemiyordu. Malikâneden bir adım bile uzaklaşmaksızın günün doğmasını beklemeye karar verdi.

Bu arada çiftlikte iki taraf birbirine girmişti.

Çiftliği ele geçirdikten sonra Kholmianka köylüleriyle Sosnovka köylüleri, atları bölüşmek konusunda birbirleriyle kavga etmeye başlamışlardı.

Eğerlenmiş bir Alman atma binmiş olan, üç atı da dizginlerinden tutan uzun boylu bir Kholmianka'lı:

— İlk önce biz girdik bahçeye, atlar da bizimdir! diye bağırıyordu.

Saçak adamın üzerine atladı.

— Geri ver onları, diyorum sana! Bir tanesine sahip olduğun için kendini mutlu saymalısın. Bir de kalkmış dört tanesine birden el koyuyorsun... Benim bütün atlarım topallıyor ve sen, önüne gelen atı alıyorsun.

Bütün çiftlikte atlar için kavga ediliyordu. Malikânenin çevresini sarmış olan askerlerle birlikte ateş eden Çaçebel, silâh seslerinin azalmasından köylülerin bir kısmının kaçmış olduğunu anladı. Kapıya doğru koştu.

— Hey, ne oluyor?

Ama kimsenin onu dinlediği yoktu. Tüm bu kargaşalığa sağdan soldan gelen tüfek dipçikleri de eklenyordu. Uzun boylu Kholmianka köylüsü yangına yörükle gidiyordu:

— Atları alın, geri dönüyoruz! Başlarının çaresine baksınlar... Kurda kuşa yem olmaya hiç lüzum yok! Evlerimize dönmek için acele edelim! Eğer bize engel olmak isteyenler olursa çekinmeden ateş edin üzerlerine!

Çaçabel tehlikeyi çok geç fark etti.

— Nereye gidiyorsunuz, dostlarım? Bizi kendi halimize mi bırakıyorsunuz? diye bağırıyordu.

— Çekil oradan! diye bağırdı uzun boylu köylü.

— Sosnovka'lılar atlarımızı bize geri versinler,

biz de kalalım... Moguelnitski elimizde ne var ne yoksa aldı, biz de en azından bunları geriye almış olduk...

— Hadi, onunla konuşaraktan boşu boşuna harcamayın tükürüklerinizi! Evlerimize geri dönüyoruz! Yoksa, çevremiz sarıldığında postlarımızı kaptırır, tahtalı köyü boylarız hepimiz...

Çaçabel yan tarafa itildi.

Ptakha, atların nalları altında ezilmek üzere olan Olessia'yı ancak kurtarabildi. Kholmianka köylüleri atlarını kırbaçlayarak, itişerek ve ağır küfürler savurarak geçtiler önlerinden. Bir dakika kadar sonra artık sesleri duyulmaz olmuştu.

★

Almanlar, daha ilk silâh atıldığında harekete geçmeye başladılar. Vagonlar boyunca koşuştu astsubaylar. Kısa emirlerin haykırıldığı duyuluyordu. Ama ateş sesleri giderek güçlendiğinde ve gara doğru yaklaştığında, bölük kumandanının bulunduğu vagonun yakınından alarmı haber veren borazanın çaldığı duyuldu.

— Albayım, Polonya subayı olduğunu söyleyen bir asker sizi görmek istiyor.

— Buraya getirin, dedi Albay Pflaumer.

— Kendimi size tanıtmakla şeref duyarım; yüzbaşı Wrona.

— Bu silâh sesleri nasıl açıklanabilir? diye sordu albay aşağılayıcı bir sesle.

— Size olanları anlatayım, albayım. Şehirde bir bolşevik ayaklanması başladı. Bize de tarafsızlığımızı isteyen bir ültimatom yolladılar. Treninizi silâhsız bırakmak ve askerlerinizi öldürmek istiyorlar. Bütün gece boyunca savaştık, şimdi sizden yardım istemek zorundayız... Bu ayaklanmayı ezmek için elimizden gelen her şeyi yaptık, ama güçlerimiz yıkıldı ve şehri terk etmek zorunda kaldık.

Garın yakınından gelen silâh sesleri subayın sözlerini doğrular gibiydi. Şapkalı bir grup Alman subayı albayın çevresini sarmıştı.

Sık Alman safları marşandiz garını çevreleyen parmaklıkların gerisine yerleştiler. Bir başka grup da zırhlı otomobille topların bulunduğu vagonların çevresinde geziniyordu.

— Çok iyi, çok iyi, dedi Pflaumer dişlerinin arasından, demek silâhlarımızı elimizden almak istiyorlar? Görürüz bakalım...

— Hiç kuşkunuz olmasın Albayım, siz bu işe el attıktan sonra bu ayaktakımından bir kişi kalmaz ortada.

Wrona, Schmultke'yi gördü subayların arasında.

Teğmen ,alçak sesle albayın kulağına bir şeyler söylüyordu.

— Özür dilerim, adınız nedir?

— Yüzbaşı Wrona o diye fısıldadı Schmultke.

— Ah! Öyleyse bu işe muhakkak karışacağız. Askerlerinizi oraya gönderirseniz çok memnun oluruz! dedi sol tarafı göstererek. Hemen saldırıya geçeceğiz. Büyük bir top! Bir de zırhlı araba! Alay meclisi başkanı, siz lütfen askerlerimize savaş nedenini açıklayınız.

Gecenin sonuna doğru şehir işçilerin eline geçmişti. Kendisine gönderilen yardımcı kuvvetlerle oldukça güçleçlenen Çaçabel, Moguelnitski'yi malikanesinde hapis tutuyordu.

Artık ellerinin altındaydı zafer, ama gar, birdenbire topçu atışlarıyla titremeye başladı. Sokaklarla evlerin üzerine ateşle çelik yağmaya başladı. Aynı anda on beş mitralyöz birden ateş etmeye koyuldu.

Almanlar şehrin üzerine doğru yürüdüler.

Raievski, her yol ağzında savaşarak, bir saat kadar inatla direndi. Ama zırhlı araba caddelerden geçiyor, sokakları, evlerin avlularını mitralyöz ateşine tutuyordu.

— Neyse ki el bombaları yok!

Çobot öfkeliydi.

Asiler sokak sokak dövüşerek geri çekiliyor, yeşil Alman safları düzenli bir şekilde ilerliyor, gardaki dört toptan düzenli ve sürekli olarak atılan obüsler şehrin üzerinde patlıyordu.

— Sigismond, galiba savaşı kaybediyoruz? diye sordu Kovallo, Raievski'nin yanında hızlı hızlı yürüyerek.

— Evet, en çok da bundan korkuyordum. Bir provokasyon sezer gibiyim... Dün, Metelski alay meclisiyle konuşmak istemiş, ama o kumandan olacak satılmış onu yakalatmakla korkutmuş. Şimdilik adamlarımızın hayatlarını kurtarmalıyız. Dövüşe dövüşe Sosnovka'ya doğru çekileceğiz. Şehri, elimizden geldiğince acele ederek, sabah olmadan boşaltmalıyız, yoksa çepeçevre sarılacağız...

Şehir, şafak sisinin ardına gizlenmişti. Geriye kalan en son işçiler de şehrin kenar mahallelerini terk ettiler.

Çaçabel kulak kabarttı.

— Bizimkiler kaçtı galiba. Duyuyor musun, şimdi de sesler kenar mahallelerden geliyor, dedi Saçek'e. Anlaşılan Almanlar da işe karıştı. Bizim için, gün doğmadan, dövüşerek geri çekilmekten başka yapacak bir şey kalmıyor... Kholmianka'dakiler burada olsaydı, malikâneye saldırabilirdik. Ama ne yazık ki şu anda elimizden bir şey gelmez. Geri çekilme emrini herkese ilet! dedi Saçek'e.

— Çiftliği ateşe verelim mi? diye sordu öteki.

— Gerek yok. Sonunda nasılsa bizim olacak. Haydi, at bin!

— Ya kadınlar? diye hoşnut olmayan bir şekilde sordu Saçek.

— Onlar da ata binecekler.

— Ben bir araba hazırlamıştım, birisi de ona binebilir!

Çaçabel, Olessia'ya ata binmesi için yardım etti.

— Düşmezsin ya? diye sordu dizginleri uzatarak.

— Hayır, daha önce de binmiştim, kasabadayken.

— İyi, silâhını omuzuna tak. Çakı gibi bir asker olacaksın, diye şakalaştı, ama aynı anda yüzü karardı.

Ptakha, Olessia'nın yanında tırısa kalkmıştı. Genç kız her an düşebilir gibi geliyordu ona.

Yarım saat sonra şehri terkedenlerle buluştular.

Edouard Moguelnitski, albay Pflaumer'e, yardımlarından ötürü kişisel olarak teşekkür etmek için gara gitti.

— Size nasıl faydalı olabilirim? Söyleyin, elimden gelebilecek her şeyi yapmaya hazırım.

Albay Pflaumer kendisine yapılan tüm yardım önerilerini geri çevirdi.

— Teşekkür ederim. Hiçbir eksiğimiz yok. Ama arkamızdan Frankfurt süvari alayı geliyor. Bay Schmultke, alaydaki subaylardan birinin kardeşiniz olduğunu söyledi. Bildiğim kadarıyla yiyecek ve kalın giyeceklerin eksikliğini fazlasıyla duyuyorlar. Kış geliyor. Onlara yardım edebilirseniz çok iyi olur.

— Elbette! Elbette yardım ederiz, dedi Edouard. Belki yiğit askerlerinizi ödüllendirmeme izin verirsiniz, albayım. Hepsine yüzer mark vermek isterdim...

— Bu olabilir. Dostça önerinizi alay meclisine bildireceğim. Zaten, Frankfurt süvari alayı gelinceye kadar burada kalacağız. Tek isteğimiz, fırından ekmek alırken zorluk çıkartılmamasıdır.

Moguelnitski elini şapkasının siperliğine götürerek selâm verdi.

— Hemen size ekmek getirilmesi için emir vereceğim. Şimdi, atalarımızın konağında onurunuza

verilecek bir baloya sizi ve subaylarınızı, karılarımız ve ailemiz adına davet etmeme izin buyurun. Arabalar emrinizde olacaktır.

— Teşekkür ederim! Davetinizi öteki subaylara da bildireceğim. Her şey yolunda giderse geliriz.

Mogueln:tski subaylarıyla odadan çıktı.

— Acele edelim, yoksa gereken zamanda işimizi bitiremeyeceğiz, dedi Mogueinitski Wrona'ya, şehre geri dönerlerken. Zamoiski'ye iki haberci yollayın. Tüm işlerini bırakıp Pavlodz'daki birliğiyle buraya gelsin. Asilerle Almanların işini bitirir bitirmez, kendisine başkaldıranlar için, onun yardımına gideceğimizi tarafımdan bildirin. Siz de, bu süre boyunca garda gereken her şeyi hazırlayın. Planımız başarısızlığa uğrarsa, şehri boşaltıp, Almanlara yolu açmaktan başka çaremiz kalmaz... Kholmianka delegelerini gözden kaybetmeyin. Canlı olun biraz!

★

Tasarlamış olduğu halde, Potocki o gün yola çıkmadı. Şehirdeki ayaklanma onun burada kalmasını gerektirmişti. Durum düzelir düzelmez, Edouard'ın odasında, Almanların silâhlarının alınması önerisini ortaya attı. İçi için sığmayan Potocki bu öneriyi o kadar şiddetle savundu ki, Edouard korkaklıkla suçlanmamak için ona karşı çıkamadı.

— Riskten söz ediyorsunuz, ama tehlikesiz olan ne var? Size ben de yardım edeceğim ve Almanların silâhlarını alacağız, dedi magnat (*) kendinden emin bir şekilde.

Peder Jerome, Kholmiankalı köylülerden bir delegasyonun şatoya geldiğini bildirmek için araya girip konuşmayı kesti. Edouard köylülerin tutuklanmasını emretti.

— Astıracağım onları! Kholmianka'daki çift-

(*) MAGNAT: Macaristan ve Polonya'da devlet adamı (Çev.).

liğimizi yağma ed'p, parayla satın aldığım atlarla buraya geldiler, diye bağırdı.

Ama Potocki umulmadık bir şekilde söze karıştı.

— Onları asmak için çok zamanımız var. Amacımız için onları kullanamaz mıyız?

Edouard ona şaşkınlıkla baktı.

— Ciddi mi söylüyorsunuz? Bu ayak takımını mı?

— Boş ver'n, bırakın! Peder Jerome, gidip onlarla konuşabilirsiniz. Onlara, bu gece Almanların silâhlarını almak için elli kadar adamla bize garda yardıma gelirlerse, parayla birlikte yağmadan da kendi paylarına düşeni alacaklarını, ayrıca kontun kendilerini affedeceğini söyleyin, dedi Potocki cizvite dönerek. Nasıl konuşulması gerektiğini siz de bilirsiniz...

Peder Jerome, bir süre sonra geri döndü.

— Bunları, kont hazretlerinin kendisinin gelip söylemelerini istyorlar. Edouard soru dolu gözlerle Potocki'ye baktı.

— Hadi, gidin. Sözünüzü tutmak zorunda değilsiniz.

Edouard ayağa kalktı...

★

Aynı akşam, tüm Alman subayları Moguelnitskilerdeyken. Edouard'la Potocki, askerleriyle birlikte gara doğru yola çıktılar.

Çevredeki şatoların sahipleri aceleyle toplanmış, konukları eğlendirmekle görevlendirilmişlerdi. Joseph, her zamankinden daha neşeli b'r şekilde bol bol şarap sunuyordu.

Almanlar yavaş yavaş havaya alışıyorlardı.

Schmultke'yle Sonnenbourg, Stephanie'ye kur yapıyorlardı. Polonez kurnazlığı; Almanların yüzüne gülüyor, arkalarından alay ediyordu. Aralarından

hiçbiri o sırada garda olup bitenleri aklına getirecek durumda değildi.

Bir Alman askeri vagondan vagona geçiyor, kapıları açıp sevinçle bağırıyordu.

— Hadi, yüzer markları alalım! Belki yeteri kadar yoktur, gecikirsek avucumuzu yalarız. Parayı birinci sınıf bekleme salonunda dağıtıyorlar.

Vagonlar boşaldı. Bir sürü asker birinci ve ikinci sınıfın bekleme salonlarını doldurdu. Bir subay yoklama yapıyor, belediyeden üç memur da her askere yüz mark veriyordu. Masaların çevresinde gürültü, kargaşalık ve çığlıktan geçilmiyordu. Bir asker iki kez para almaya geldi; ama hemen yakayı ele verdi.

Wrona'nın kendisini üç kez yıkanmaya yollamasına karşın üzerindeki o leş gibi kokudan bir türlü kurtulamayan Dzebek, jandarmaların çevresini sarmış olduğu Vorobeiko'yu bir lokomotife doğru sürüklüyordu.

— Hadi bin ve lokomotifi yavaş yavaş sür. Katara yapışır yapışmaz, göz açıp kapayıncaya kadar, son hızla treni gardan çıkartır, dört kilometre gittikten sonra durursun. Kurnazlık edeyim deme, yoksa... Yardımcı makiniste tabancasını gösterdi.

Ama beni öldürürüler sonra!

— Başına bir şey gelmez! İçeri atla ve sür. Çeneni açayım deme, yoksa gebertirim!

Garda kaldığına bin pişman olan, bu nedenle kendi kendine küfreden Vorobeiko lokomotife tırmandı.

★

Garda bulunanlardan vahşi hoşnutsuzluk sesleri yükseldi. Demiryolu makaslarının üzerinde büyük bir gürültüyle ilerleyen katar, askerlerin önünden çabuçak hızlanıp geçerek, deponun arkasında kayboldu.

Birkaç Alman, treni yakalamaya kalkıştıysa da, bu girişimlerinin imkânsızlığını görerek çabucak caymak zorunda kaldılar.

Bir çoğu silâhsızdı. Yalnız astsubayların tabancası, birkaç askerin de süngüsü vardı.

— Bizi aldattılar !Satıldık!

Her taraftan öfke dolu sesler yükseldi.

Öfkeden çılgına dönen askerler, para dolu masayı devirip, hiç suçu olmayan demiryolu görevlilerinin dayaktan pestillerini çıkardılar.

Kıvırcık saçlı, kelebek gözlüklü bir teğmen, öteki subayların tersine, düzeni yeniden kurabilmek için çaba gösteriyordu.

— Silahı olan benimle gelsin!

Ama artık çok geçti. Gar, Moguelnitski'nin birliği ve Potocki'nin adamları tarafından sarılmıştı. Kholmianka köylüleriyse kuzeye giden yolu kapamışlardı.

Zaremba'nın emirlerini kelimesi kelimesine yerine getiren uzun boylu köylü tarafından yönetiliyorlardı. Zaremba da iki düzine askerle aralarına katılmıştı.

Birkaç el ateş, Alman askerlerini, kendilerine daha önce emredildiği üzere, gardan teker teker çıkmaya zorladı.

Bir buçuk saat sonra, Almanların kaputları alınmış, hatta bazıları yalın ayak kalmıştı. Polonyalılar onları üç taraftan sararak şehrin dışına kadar sürdüler.

— Dikkat! diye bağırdı Zaremba. Arkanıza bakmaksızın, bir dakika bile durmadan yürümeniz emredildi. Vaterland'a kadar yaya gideceksiniz.

Kendisini bir ölüm sessizliği cevapladı.

Kendilerini aldatanlara karşı vahşi bir kinle kalpleri sıkışan, başları önlerine eğik, sessiz ve düşünceli birkaç yüz adam çamurda yürüyordu...

— Hey, size ne demiştim? diye bağırdı huysuz atını yarım çark yaptırarak, sevincinden bayram

eden Potocki. Şimdi gidip subay beyleri bulalım. Onlara biraz daha kibar davranırız. Bugün, onların çok ince bir şekilde davrandıklarını unutmamalıyız. Onlara, iyi davranması ve geçmelerini sağlaması için prens Zamoiski'ye yazacağım.

— Evet, elbette ,d ye onayladı Edouard.

★

Katar, son hızla ıssız bir istasyondan geçtikten yarım saat sonra komşu gara vardı. Vorobeiko lokomotifi durdurup yere atladı.

Her köşeden fırlayan silâhlı adamlar ona doğru koşuyorlardı.

— Hey, çocuklar, bu da ne? Bu katar da nereden çıktı? Bakın burada iki Alman var, bir tane de burada... diye ukranyaca bağırdı biri.

Vorobeiko'nun çevresini sardılar. Yelpaze biçiminde sakalıyla, mitralyöz şeritlerini kuşanmış, belinden bir tabancayla bir el bombası sarkan, sağlam yapılı bir adam soru sormaya koyuldu.

— Kimsin sen? Cevap ver! Ben ataman Breznia.

— Yani asiler mi? Vorobeiko çok mutlu olmuştu. Ben de Polonyalıların eline düştüm diye korkmuştum. Dostsunuz öyleyse... Mutlu bir gülümseme kapladı yüzünü. Ben, yoldaşlar, size bir zırhlı arabayla dört top getirdim. Bunlarla polakların başına ekşirsiniz... Bizim taraflarda işler iyi gitmedi. Ayaklanıp hapishaneyi bastık. Bizimkileri serbest bıraktık, askerleri temizled k, ama tam o sırada Almanlar işe karıştı. Tüm bir alay! Bizi darmadağın ettiler tabiî. Almanlarla Polonyalılar elele vermişlerdi. Bizimkiler Sosnovka'ya çekildiler. Polonyalıların eline düştüm, Alman trenini gardan çıkartmamı istediler. Ben de treni buraya kadar getirdim. İşte yoldaşlar, olup biten bu...

Vorobeiko'yu çevreleyen adamlar ses çıkartmadan onu dinliyorlardı.

— Sen bolşeviksin, değil mi? diye sordu adı Breznia olan sakallı adam.

— Elbette, ben komünistim ve Parti üyesiyim, diye gururla cevap verdi Vorobeiko.

— Ah! Ah! Komünistsin ha! Sakallı kaba bir şekilde küfretti. Senin gibi heriflerin biz canına okuruz, ukalâ. Götürün bunu, çocuklar!

Vorobeiko şaşkın şaşkın çevresine bakındı.

— Siz kimsiniz öyleyse?

— Biz mi? Petlioura'nın ordusundanız. Bizden söz edildiğini hiç duymadın mı? Yahudi beslemesi, defol! dedi sakallı, vahşice dişlerini göstererek.

— Öyleyse siz karşı ihtilâlcisiniz? diye ölgün bir sesle kekeledi Vorobeiko.

— İstediğin gibi düşün. Götürün bu salağı, Karl Marx'a, Tanrı'sına havale ediverin, dedi sakallı, eliyle işaret ederek.

Birkaç adam Vorobeiko'yu tutup götürdü.

Ötekilerse katarı yağmaya koyulmuşlardı bile...

— Şurada bu herifi deşiverelim. Daha uzağa gitmeye gerek yok, dedi aralarından biri.

Vorobeiko çevresine korkuyla baktı.

Bir tarlanın ortasındaydılar. Soğuk bir rüzgâr esiyordu. Kimsenin haberi bile olmadan ölüp gideceğini düşündükçe korkusu artıyordu. Oysa ölüm o kadar da yakındı ki...

— Ortodoks musun? Hadi bir haç işareti çıkar, hemen işini göreceğiz, dedi aralarından biri.

— Niçin? diye bilinçsiz bir şekilde sordu Vorobeiko.

— Ataman senin öldürülmeni söylemişti ya... Senin hak ettiğ'n de...

— Size ne yaptım ben? Sapasağlam bir tren getirdim üstelik. Gereksiz yere bir işçi öldürmek ne işinize yarar?

— Ama sen komünist değil misin?

Vorobeiko, sırtına bir kurşun yemekten korktuğu için, bir o yana, bir öbür yana dönüyordu.

— Biz işçiler, hepimiz bolşevikiz! Bunda şaşacak bir şey yok ki! Babam ömrü boyunca tarım işçiliği yaptı. Niçin beni öldüreceksiniz?

Aralarından biri dalgın dalgın konuştu:

— Doğru, kaçsa ne olur? Onu öldürmek ne işimize yarayacak?

Öbürü umursamaksızın ekledi:

— Çekip gitsin, şeytan görsün yüzünü!

Üçüncü adam, elinde taşıdığı tüfeğini omuzuna astı.

— Kır kirişi bakalım, atamanın eline düşeyim deme! O «komünistlerinden» de ayrılmaya bak, sersem.

— Arkamdan ateş etmeyeceksiniz, değil mi? diye dobra dobra sordu Vorobeiko. Eğer öyleyse, hemen ateş ediverin kalbime, hiç olmazsa acı çekmem. Nasıl olsa günün birinde hepimiz öleceğiz...

— Çek arabanı salak, hadi toz ol!

İlk on adımda Vorobeiko arkasına bakmazlık edemedi; bir silâh sesi bekliyordu. Sonra, tarlalar boyunca, bacaklarının tüm gücüyle kaçtı.

★

Ertesi sabah soğuklar bastırdı. Su birikintileriyle bataklıklar, buz tutmuştu. Asilerin yöneticileri, Sosnovka'da Tsiboulia'nın evinde toplandı. İhtilâl komitesi üyelerinin, çalışmalarını sürdürebilmeleri için şehre dönmelerine karar verildi. Tanınmadıklarını düşünen başka işçiler de onlarla birlikte şehre ineceklerdi. Bazıları Tsiboulia'nın takımına katılacaktı. Geri kalanlar Pavlodz'a dönecekti. Toplantının sonuna doğru, dört nala at süren Kholmiankalı bir köylü korkunç bir haber getirdi: Moguelnitski tam onbir Kholmiankalı köylünün, şehirde, belediyenin karşısına düşen yerde asılmasını emret-

mişti. Öbürleriyse, ellişer tüfek dipçiği yedikten sonra serbest bırakılmışlardı. Atları ellerinden zorla alınmıştı.

★

Patlai, Çaçabel ve Çobot, mitralyözleri arabanın üzerine yükleyip, Pavlodz yoluna çıktılar. Stepovyi, şehre dönmek istememiş, onlarla birlikte gelmeyi yeğ tutmuştu.

Çaçabel, çiftliğe alınan altmış kadar attan ancak on tanesini almayı becermişti. Şehirden boşalttıkları araç, gereç ve silâh dolu kutuları taşıyan arabalar şehirden çıktığı zaman o da on kadar atlıyla yola koyuldu.

— Üzülmeyin kızlar! Yakında geri döneriz. O zaman rahat ve neşe içinde olacağız, dedi Olessia ve Sarah'yla şakalaşarak. Genç kızlar Sosnovka'da kalacaklardı.

★

Kovallo, Edwige, Metelski ve Raievski birbirleri ardından şehre döndüler.

Kovallo, pompa istasyonunun basamağında semaverle uğraşan tanımadığı bir kadını görünce çok şaşırdı.

«Bu da ne oluyor?» diye düşündü.

Kadın onu görür görmez gülümsedi.

— İşte ev sahibi geliyor, yanılmıyorsam? İnsan kendi evinde olmazsa ev işlerini yapmak kolay olmuyor. Ben Marie Ptakha'yım, Andre'nin annesi.

— Merhaba! Ne hoş bir tanışma durumu!

Kovallo kadının elini sevgiyle sıktı.

Andre'nin annesi uzun boylu, kuvvetliydi ve kadının gençliği karşısında Kovallo şaşakalmıştı.

Raievski avluya girdiğinde onların ateşli bir konuşmaya dalmış olduklarını gördü.

— Onlara şöyle dedim: «Nerede sürttüğünü Tanrı bilir! O artık benim elime bakmıyor, değil mi? Ne de olsa on yedi yaşında! Artık ondan ben sorumlu tutulamam. Bulursanız derisini yüzebilirsiniz!» Ama bunları söylerken kalbim sızlıyordu. Sonra Andre'mi yakalayamayacaklarını düşündüm. Postunu kolay kaptıranlardan değildir o. Ah, bu çocuklar gerçek bir felâket! Al birini vur birine... Küçüğüne en azından bir tokat atabilirim. Ama ötekine, ona ne yapabilirim ki? Benden daha büyük.

Raievski görür görmez sustu.

★

Bir hafta geçti. Kış bir anda bastırmıştı. Edwige, ablası Marceline'de kalıyordu. Marceline, bir Polonya kooperatifinde satıcı olarak çalışıyordu. Kızkardeşini bir türlü sevememişti. Tüm yaşlı kızlar gibi delice tutkuları vardı; yatak odasında yedi kedi besliyordu. Kedilerine en biçimsiz adları takar, tüm boş zamanlarını onlarla geçirirdi. Pazarları katolik kilisesine gider, papaza gözükürdü. Bazan, tek dostu olan, papazın hizmetçisini ziyarete giderdi.

O akşam, Marceline, arkadaşını evde bulamadı. Kapıyı, kel kafalı, yumuşak huylu, şişman bir adam olan papazın kendisi açtı.

— Buyurun, bayan Marceline, bayan Wanda şimdi gelecek ,dedi kapının eşiğinde. Salonun bir köşesine alçak gönüllülükle oturdu Marceline.

— Nasılsınız, bayan?

— Fena değilim, teşekkür ederim, pederim. Şimdi kızkardeşimle yaşıyorum.

— Ah, çok iyi! diye nezaketle cevap verdi papaz. Nasıl oluyor da yüzünü bir türlü hatırlayamıyorum kızkardeşinizin?

Marceline gözlerini yere indirdi.

— Duaya gelmez o, pederim.

— Ah! Duldu, galiba. Geçen sonbahar, kocası

için dua etmemi istemiştiniz, yanlış hatırlamıyorsam.

— Tanrı'ya şükür kocası yaşıyormuş, pederim.

— Ya, bak şu işe!

Papaz küçük adımlarla odada dolaşıyordu. Soruları o kadar çok dostluk ve sevimlilik taşıyordu ki, onun etkisi altında kalan Marceline, papazın öğrenmek istediklerini bir çırpıda anlatıverdi.

— İyi, iyi... Zararı yok kızım, kendinizi üzmeyin. Tanrı'dan yoksun olmaları üzücü, elbette çok üzücü, ama ona yeniden döneceklerdir... Ulu Yaratıcı'nın gücü sonsuzdur. Evet, zamanın getireceği utanç çok büyük olur... diye ekledi papaz; düşünceye dalmıştı.

★

— Günaydın, Peder Jerome. İşte kış başladı, kar yağıyor. Odama girelim...

★

— Siz bütün bunları biraz garip bulmuyor musunuz, peder Jerome?

— Evet, elbette. Özellikle bu sıralarda. Adının Raievski mi olduğunu söylemiştiniz?...

★

Dzebek Edwige'i iki gündür izliyordu. Sivil giyinmişti. Geceleri Kobylski'yle değiştiriyordu nöbetini .Yüzünü iki kez görmeyi başarmıştı. Bu tombul ve güzel kadının çizgileri kolay kolay unutulur gibi değildi. Beyaz yünden başlığı, zarif yürüyüşü, hoşa giden yumusak sesi, onun, uzaktan kolayca farkedilmesini sağlıyordu. Dzebek kadını ilk gördüğünde onu otuz yaşlarında buldu. Ama ikinci kez daha yakından inceleyince beş yaş daha ekledi.

Kadın akşama kadar çalıştı. Dönüş yolunda bir dükkana girdi. Daha sonra, gecenin dokuzuna doğru, doktor Metelskiye uğradı, oradan da kaldığı eve gidip bütün gece boyunca bir daha dışarı çıkmadı.

Bu gereksiz gözetleme Dzebek'i yordu. Görevini ajanlarından birine devredip daha derin ve özel araştırılara daldı.

Bayan Raievski'nin kısa bir süre önce oğluyla birlikte başka bir sokakta oturmuş olduğunu öğrenmekte gecikmedi. Ayakkabısını onartmak bahanesiyle, kunduracı Michelson'a uğradı.

Artık elinde ip uçları vardı. Wrona da Spielmann'dan, Sarah hakkında gereken bilgileri aldı.

— Kunduracının kızı şehirde yok! Raievski'nin oğlu da öyle... Bu işte bir gariplik var şef!

Barankeviç'de, Raymond Raievski konusunda bütün bildiklerini söyleyince Wrona soruşturmaya el koydu.

Öbürgün, Edwige, Patlai'nin karısına uğradı.

— Tamam! Dzebek zevkten dört köşe olmuştu.

Bu, ilk kesin işaretti. Patlai'nin karısı ayaklanma sonrası tutuklanmıştı. Onu, geçici olarak rahat bırakmaya karar vermişlerdi. Ama evi göz hapsinde tutuluyordu.

— Tedbirli olun, yoksa her şeyi berbat edersiniz! dedi Wrona, Dzebek'in heyecanını bastırmak için. Şimdilik, birşey bilmiyorsunuz.

Öbürgün, fabrikadan ve gardaki jandarma bölüğünden telefon üzerine telefon ediliyordu.

— Bu gece, ihtilal komitesine ait yeni bildiriler basılmış. Metni çok kısa: «İşçi yoldaşlar! Yenilmedik. Geriye çekilmemiz geçicidir. Hazır olun, yakında yeniden geleceğiz. Düşmanımız böyle bilsin bunu. Yaşasın işçi ve köylü iktidarı İmza: Bourru, İhtilal Komitesi Başkanı.»

Wrona kulaklığı yerine koydu ,derin düşüncelere daldı. Neden sonra, küçük madeni bir kutudan

bir tutam beyaz toz alarak büyük bir hazla burun deliklerinden içine çekti.

★

Raievski sokağın köşesinde, bir dükkânın önünde, Edwige'in işten çıktıktan sonra geçmesini bekliyordu. Onunla konuşmalıydı. Şimdiye kadar Metelski'nin evinden başka hiçbir yerde karşılaşmamışlardı. Doktorun bekleme odası buluşmak için en uygun yerdi.

Kısa, sıcak tutan kürk paltolardan giymiş bir adam yanında duruyordu. Kuşku uyandıran bir hareketsizlikle dikkati üzerine çekmemeye alışmış olan Raievski sırtını rüzgâra dönüp bir sigara yaktı. Rüzgâr, yol boyunca, hafif hafif yağan karı serpiştiriyordu.

— Ateşinizi rica edebilir miyim? diye sordu kürklü adam, soğuktan donmuş parmaklarıyla iyi kalite bir sigara paketini çıkartırken.

— Rica ederim, buyurun.

Adamın konuşması Polonyalı olduğunu belli ediyordu. Kaldırımdan geçenler rüzgârdan sallanıyordu. Raievski Edwige'in cama yansıyan yüzünü gördü. Karısı onu görmemişti. Kürklü adam birdenbire canlandı, sigarasını bile yakmadan uzaklaştı.

Raievski sigara dumanını içine çekerken adamın gittiği yöne bir göz attı. Edwige'i fırına girerken görmüştü. Kürklü adam beklemekten donacaktı. Raievski bir sokak ilânını okumak için durdu. Edwige dışarı çıkar çıkmaz adam onu izlemeye koyuldu. Raievski karısının oturduğu evin önünden başını bile çevirmeden geçti.

Yandaki sokakta kürklü adam lâf olsun diye bir faytoncuyla pazarlık ediyordu.

Sigismond düşünüyordu. Ağzında bir acılık duyduğu için ağızlığını yeniden eline aldı. Hiç tütün kalmamıştı, odun için için yanıyordu.

Raievski'nin dikkatli gözleri Metelski'nin evinin önünde apaçık bir şekilde nöbet tutan bir adamı gördü.

Doktorun evi komitenin merkez ydi.

«Kovallo, Metelski'de olmalı. Ah, işte bir tane daha! Bu da çok toy olmalı. Becerikli birilerini hâlâ bulamadılar.»

Raievski iki adım ötedeki bir sokağa daldı. Kimse kendisini izlemiyordu.

«Edwige, Kovallo, Metelski — acaba tedbirsizlik eden hangisiydi? Onları uyarmak için çok geçti artık. Açık olan şey: Edwige şehre dönmemeliydi...» Kalbi birdenbire acıyla sıkıştı. «Edwige!» Bir sokak lambasına çarpar çarpmaz kendini toparladı. Hızlı adımlarla şehrin kenar mahallelerine daldı. Ötekilere haber vermeliydi.

İgnace Verba, tüm tehlikede olanlara bir an önce kaçıp gitmelerini söylemek için evlerine uğradı. Ondan sonra Raievski onu şehre gönderdi. Bir saat kadar sonra da kötü bir haberle geri döndü.

Raievski'yle Verba, karanlık bastırır bastırmaz şehri terk ettiler. Pazardan dönmekte olan bir köylü onları kızağına aldı. Yolda hiç ummaksızın Çaçabel'le karşılaştılar. O da atını komşu köyde bırakmış, yürüyerek şehre dönüyordu.

Geceley n bütün kenar mahalleyi bir tutuklama dalgası sardı.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Kar fırtınası kudurmuşcasına sürüyordu. İri kar taneleri değirmenin camlarına çarpıyor, orman üzüntülü bir sesle inliyordu...

Andre kendisini yalnız hissediyordu. Sırtını meşe ağacına vermiş, bir yandan elindeki silahı sıkı sıkıya tutuyor, öbür yandan gözleri acıyana kadar gecenin karanlığına bakıyordu. En ufak bir gürültü, bir insanın varlığını haber veriyordu. Sinirleri giderek bozulduğunda meşe ağacının çevresinde dolaşıyor ve değirmenin aydınlanmış pencerelerine bakarak yorulan gözlerini dinlendiriyordu.

Işıklar, ona hayattan öfkeli fırtınadan değirmencinin ılık odasına kaçan kişilerden söz ediyordu.

«Pşeniçek benim sırtımdan geçinecek yine... Olessia yine gülecek bana. Eh canı gülmek istiyorsa gülsün».

Andre farkında olmadan gülümsedi. Olessia'yı düşünürken kalbini hafif bir sıcaklık kapladı. İşte buna aşk denir. Aşkı kabul ettim gitti!

Kendini tatlı hayallere bıraktı, düş görüyordu. Ya bir gün tanınmış bir savaşçı olursa? Kahramanlıkları şarkılara konu olacak, çiftliklerde ve köylerde söylenecek, adı düşmanları arasında dehşet saçacak, o ise birliklerinin başında vatanını Polonyalı senyörlerden kurtaracaktı. Özellikle Barankeviç, ondan kaçarken mezar kaçkını, ince boyunlu karısına

diyecekti «Şeytan götürsün! Yine o Ptakha, bizim fabrikada ateşcilik yapmış olan o Ptakha.» O kahramanlıklarını anlatırken, Olessia da kalbi heyecandan çarparak kendisini dinleyecek ve herkesin sözünü ettiği bu gencin bir zamanlar dizini öpüp kulağına ateşli sözler fısıldayan genç olduğunu anlayacaktı... Ve artık onunla alay etmeyecek, Ptakha da gözlerinde gizlemeye çalıştığı o alaylı bakışa bir kez daha rastlamıyacaktı.

Olessia'nın gözlerinde, zaferden zafere koşan bu gence bakarken ilk defa olarak bir aşk ve hayranlık okunacaktı... Kuru dalların çatırdadığını duydu. Ses çok yakınından gelmişti. Hemen silahını omuzladı. Göğsünden çıkan vahşi bir sesle:

— Dur! Kim var orada? Ateş ederim!

Önünde uzun boylu ve karanlık bir gölge kımıldadı, neşeli bir sesle cevap verdi kendisine:

— Hey oradakiler! Değirmende kim var? Benim ben Çaçabel.

Andre tüfeğini indirdi. Sesi tanımıştı.

— Ben Ptakha'yım, diye bağırdı.

Atın başı onun boyunun seviyesine geliyordu. Koyun derisinden beresi ve pantolonuyla bir süvari, Andre'ye doğru, onu incelemek için, iyice eğildi.

— Atı nereye koyayım? Kulübede kimler var? Tsiboulia burada mı?

— Hepsi buradalar! diye bağırdı Ptakha. Pavlodz'da durum nasıl?

— Şehirden geliyorum. İşler berbat. Komiteyi ele geçirdiler.

Ptakha geriledi:

— Fakat nasıl olur?...

Bütün akşam üstü ve gecenin bir kısmı ateşli tartışmalarla geçti. Komitenin tutuklandığı haberi herkesi üzüntü içinde bırakmıştı.

Çaçabel mantosunu çıkarırken ekledi:

— Bir hain var. Herkesi ele geçirdiler...

Çaçabel, Raievski'nin Pavlodz'u terk etmeyi ba-

şardığını bilmiyordu.

Oda uzun zaman ağır bir sessizlikle kaplandı. Raymond'un yüzü kül gibi griydi. İriyarı Tsiboulia çalı gibi sakalını kederli bir şekilde çekiştiriyordu. Gözler, odanın bir köşesine konulmuş sıranın altındaki bir gölgeye durmadan bakıyordu.

Olessia umutsuzluk göz yaşlarını saklamak için başını dizlerine eğmiş bir durumda, sobanın yakınındaki köşeye büzülmüştü. Oysa daha önce attığı şen kahkahalarla herkesi neşelendirmişti. Sarah korku, kaygı dolu gözlerini Tsiboulia'ya dikmiş, davranışlarında boşu boşuna bir umut belirtisi arıyordu. Ama Sosnovkalı ihtilalci üzüntülüydü.

Pşeniçek'in kendisinden nöbeti devraldığı Ptakha birden ayağa kalktı ve acınacak bir durumda olan kırmızı beresini masanın üzerine attı.

— Peki şimdi, ne halt ediyorsunuz hepiniz burada? Komiteyi kurtarmak gerek! Gidip şehri işgal edersek efendilerin işi tamamdır! Onları öldürür, bu arada da bizimkileri kurtarırız.

Tsiboulia büyük başını yavaşça ona doğru çevirdi.

— Git işine çocuk, neyle saldıracaksın? Hem sen çeneni kapasan daha iyi edersin. Yaptığın, hiç olmazsa akıllı-uslu bişey olur!

Andre hakaretten ötürü ayağa fırladı.

— Ne demek neyle saldırırsın? Bütün gücümüzle tabii! Herkesle! Köylüleri de ayaklandırmak lâzım! Ayrıca, beni çocuk diye çağırman için bir sebep yok ortada, aksi halde sakalına bakmaz, sana hangi ormandan...

— Andre... diye yavaşça seslendi Sarah.

Ptakha kendine geldi. Saçek de sertçe burnundan soludu.

— Bana bak, ufaklık! Bundan daha küçük şeyler için adamı ufalarlar. Burası çarın ordusu değil, değil ama şef her yerde şeftir; o konuştuğu zaman, dinleyip anlaman gerek. Sen de ancak büyüdüğün

ve başkan seçildiğin zaman aklını işletmeye çalışırsın.

— Ufalama'ya gelince, orada haksızsın dedi Pşigodski. İçindeki erbaşlık alışkanlıklarını hâlâ terk etmemişsin.

Bu kez sözü Raymond aldı, kelimeleri yavaşça telâffuz ederek ukranyaca konuştu:

— Yoldaş Tsiboulia, siz şehre ya da, en azından, hapishaneye saldırılmasına karşı mısınız? Daha açık söylemek gerekirse sizin birliğiniz kurtarma hareketine katılmayacak mı?

Tsiboulia'nın iri vücudu masaya dayandı. Biraz sıkılarak öksürdü.

— Ben böyle bir şey söyledim mi? Ama onu kurtarmaya nasıl yollayabilirsiniz? Siz de güçlerinizi en aşağı benim kadar biliyorsunuz; köylülerden oluşan elli atlı. Bunların yirmisi tüfekli, geriye kalanların da avcı karabinaları var. Peki, bunlara yirmi daha ekleyelim, Sosnovkalı adamlardan, benimkilerden söz ediyorum. Öbür köylere sokulmak bişeye yaramaz. Onlar hayatlarını yaşıyorlar. Kuşkusuz, onlara saldıran olsa kendilerini savunurlar. Ama şehirdekileri kurtarmaya gideceklerini sanmıyorum. Üstelik oradaki düşman kuvvetleri bizimkilerden çok fazla. Neşeyle bir makineli tüfeğin önüne kadar sokulamaz insan.

— Yani, vaz mı geçiyorsun? diye düşmanca sordu Çaçabel.

Tsiboulia'nın yüzü kıpkırmızı kesildi.

— Siz şehirliler oldukça gürültücüsünüz! Pan, pan ve tamam! Ben, sizinle geleceğim, buna hayır demiyorum, bana yapılan iyilikleri hiçbir zaman unutamam. Darağacına yollamış olan efendilerin elinden beni kimin kurtardığını biliyorum, ama köylüler onlara ne yapabilir, ellerinden ne gelir? Ve sonra, gerçeği söylemek gerekirse, hepimiz tavşanlar gibi vurulacağız, kimseyi kurtaramadığımız gibi hayatımızı da kaybedeceğiz ve başkan olarak bundan ben

sorumlu olacağım.

— Hadi, hadi, Tsiboulia, hava yapmayı bir yana bırak! Açıkça itiraf et, siz partililer pek bir işe yaramazsınız. Sizler dövüşmek için kapınızın eşiğinden pek uzaklaşmazsınız. Önemli olan karılarınızın etekleri dibinde kalmanızdır. İhtilal umurunuzda bile değil! Allah'ın belâsı küçük burjuva ruhu içinizi kemiriyor!

— Biz mi burjuvayız? diye hayretle sordu Saçek.

— Tabiî, burjuvadan başka nesiniz ki? diye bağırdı Ptakha. Biz, sizin arkadaşlarınızı kurtarmak için tehlikeye attık hayatımızı. Şimdi senyörler komite üyeleri için darağaçları hazırlıyorlar. Siz de kalkmış «Ucu bize dokunmasın da ne olursa olsun» diyorsunuz.

— Tartışmanız boşuna, Andre. Yoldaş Tsiboulia öyle bir şey söylemedi. Değil mi, yoldaş Tsiboulia? diye köylülere yaklaşarak söze karıştı Sarah.

Tsiboulia, oturduğu sıranın üzerinde hafifçe kımıldadı, eliyle sakalını sıvazlayarak:

— Eğer ben bir burjuvaysam boşuna harcamayın tükürüğünüzü, dedi. Benimle dostça konuşursanız sizden hiçbir yardımı esirgemem; ama şehrin üzerine yürümeyeceğim. Oraya gitmek intihar etmek olur...

Son kelimeleri üzerlerine basarak söylemişti.

— Bizimkilerin işi bitik demek, öyle mi? diye sordu Çaçabel boğuk bir sesle.

— Hayır! Biz sağken böyle bir şey olmaz! diye bağırdı Raymond..

— Raymond, onlar istemezse istemesin biz yine gideriz, dedi Olessia nefretle. Ben de geleceğim!

— Ben de... diye yavaşça ekledi Sarah.

Pşigodski kendini tutamadı.

— Bu çocukların ölüme gitmelerine göz yumarken hiç utanmıyor musun?

— Ben şehre saldırmayacağımı söyledim. Ama

saldırmak isteyenler davranışlarında özgürdür. Yedi kurban daha veririz, o kadar.

— Şeytan alsın canınızı! diye bağırdı Ptakha. Hazırlanın arkadaşlar! Burada yapacak bir işimiz yok. Benim etimi kıyma gibi doğrayabilirler, ama burada kazık gibi durup arkadaşların asılmalarını beklemektense, ölmeyi yeğ tutarım!

Durum umutsuzdu. Çaçabel'le Pşigodski bunu çok iyi anlıyorlardı. Partililerin yardımı olmadan yapılan bütün kurtarma çabalarının başarısızlığa uğrayacağı kesindi; bu, gün gibi ortadaydı. Pşigodski, Tsiboulia'nın ne kadar inatçı olduğunu bilirdi. Onun kararından dönmesi imkansızdı. Başka yollar aramak gerekiyordu. Ve o yolları da Andre'nin sayesinde buldu.

— Ne dersin, Çaçabel, onları yargılayacaklar mı? diye sordu Pşigodski.

— Boşversene sen! Belki görünüşü kurtarmak için bir askeri mahkeme kurarlar. Ama sonuç yine de değişmez. Yarından önce bir şey yapmazsak, sanırım çok geç olur.

— Nasıl, geç mi olur? diye mırıldandı bayılmak üzere olan Olessia.

Kimse cevap vermedi. Sessizlik dayanılmaz bir hal almıştı.

— Eğer bizimkilere bir şey olursa kimseyi affetmeyeceğiz. Gerekirse bir takım kurmak için bir yıl bekleyeceğim, ama sonunda başaracağım ve o zaman hesaplaşma saati çalmış olacak! Eğer ben bu Moguelnitskilerin hepsinin başını koparttı Tanrı'nın tüm lânetleri üzerime yağsın! Sabahı geçireceğiz, herkese kaç bıçak olduğunu gö ğiz dünyanın. Kana kan! diye ateşli bir şekilde bağırdı Andre.

— Söyle, aslanım, söyle, her şeye rağmen doğru bir düşünce! diye atıldı Pşigodski.

— Doğru olan nedir? Moguelnitskilerin kanını akıtmak gerektiği mi? Söylemesi yapmaktan kolay!

diye onları uyardı Tsiboulia. Kararsız, ama küçümser bir şekilde gülümsüyordu.

Oysa Pşigodski ona dikkat etmeden, neşeyle parlayan gözleriyle odaya baktı.

— Dinleyin, çocuklar, ne durumda olduğumuza bakın, diyerek söze başladı. Bu subay ve senyör sürüsü, bize mezbahadaki hayvanlar gibi davranıyor! Ellerine düşersek bizi öbür tarafa yollamaktan çekinmezler. Eğer onların boyunduruğu altına girmezsek, beynimize yiyeceğimiz bir kurşunluk işimiz var. Hiçbirimiz ölümsüz azizlerden değiliz. Onlar birer yılandır, çıplak elle tutmamalıyız, sokuverirler.

Saçek sözünü kesti :

— Sözü nereye getirmek istiyorsun?

— Şunu demek istiyorum; bugün, örneğin şafaktan az önce birdenbire saldıracağız, ama şehire değil, kontun malikânesine.

— Kadınlarla mı savaşmak niyetindesin? Kont şehirden başka bir yerde değil ki!

— Sen, Saçek, kapat çeneni biraz!

— Demek ki malikâneyi ele geçireceğiz. Onların Malaia Kholmianka'daki karargâhlarına görünmemek için yolumuzu değiştireceğiz. Bu şekilde yolu on iki kilometre kadar uzatmış olacağız. Böyle bir havada bizim geldiğimizi kimse görmez. Şimdi dinleyin... Oradaki askerlerin işini bitireceğiz. Moguelnitski'nin aklına geri hatlarını iyi bir şekilde korumak gelmez. O, partizanların yerlerinden çıkmayı sevmediklerini sanır!

— Peki, anladık, sonra? diye homurdandı Saçek.

— Sonra mı? Kadınları ve o yaşlı ırz düşmanını rehin alacağız. Bakarsınız Moguelnitski'yi de ele geçiririz. Şehirden genellikle atla döner... Malikânenin girdisini çıktısını çok iyi bilirim. Onların hepsini ele geçirir, kızaklarına biner ve yola çıkarız, çek arabacı! Sonra bizi yakalamak için çok uğraşırlar... Onları emin bir yerde saklarız; Moguelnitski'ye

gelince, eğer onu ele geçirmeyi başaramazsak, telefonla, bizimkilerden birinin saçının teline dokunmaya cesaret ettiği an ailesine karşı pek yumuşak davranmayacağımızı söyleriz. Ha! Ne dersiniz?

— Harika! Tam benim düşündüğüm gibi! Hem de bir çocuk oyuncağı gibi basit, diye heyecanla bağırdı Ptakha.

Hepsi Tsiboulia'ya döndüler, cevabını bekliyorlardı.

İri yarı adam hemen konuşmadı. Her zaman zorlukla düşünür, hiç acele etmezdi. Ama suskun durmasıyla bir umut ışığı belirmişti.

— Evet. Bu öneri daha ciddi. Üzerinde tartışabiliriz. Şehire saldırmaktan daha akıllıca bir davranış. Yalnız, malikâneye saldırdığımızda kimseyi bulamamaktan korkuyorum. Sonra sudan çıkmış balığa döneriz...

Tsiboulia hâlâ duraksıyordu.

— Sen ne düşünüyorsun, Saçek?

— Ben bu konuda sizin gibi düşünüyorum. Bu öneri hiç fena sayılmaz. Ayrıca, köylülerimiz de belki ellerine birkaç şey geçirebilirler...

— Olmaz öyle şey! dedi Raymond sakin ama kendinden emin bir sesle. Saçek'in, söylediklerinden pişman olduğu, kirpiklerini kırpmasından anlaşılıyordu.

— Canım ben lâf olsun diye söyledim. Zaten onlar da hepsini bizden çalmışlardı.

— Biz komiteyi kurtarmaya çalışıyoruz, sen tutmuş...

Çaçabel öfkelenmişti.

Tsiboulia, düşüncesinin sonucunu yüksek sesle açıkladı:

— Tamam, kabul ediyorum. Sonra, emir vermeye alışık o sakin sesiyle: Saçek sen köye git, dedi adamlarımız bir saat içinde atlarına binmiş olmalılar. Atı olanları alırsın, öbürleri kalabilir... Böyle

bir iş için onlar yeter bize. Bir saat sonra buluşmak üzere, tamam mı...

★

Louise, kütüphanenin büyük camlı kapısının yakınında, ayakta duruyordu.

Gece çıkan fırtına hafifliyordu. Kar taneleri yavaş yavaş, toprağı örten beyaz halıya düşüyordu.

Dün akşam bir hoşça kal bile demeden gitmişti Edouard.

Ne olmuştu? Kendini bu koca evde niçin bu kadar yalnız ve terk edilmiş hissediyordu?

Birçok şey onun için oldukça karanlıkta kalmıştı. Bir yığın soru dalgası altında, çaresizlik içinde kaybolmuş olduğunu hissediyordu. Edouard'ın da, Potocki'nin de, peder Jerome'un da ağzından o «Polonyanın kurtuluşu» sözü bir an olsun düşmüyor, ama böyle bir görev için gerekli kahramanlık, fedakârlık ve soylu davranışların yerini, kalleşlik, haksız yere adam öldürme ve idamların aldığım görüyordu. Bu muydu politikaları? Ya özel hayatı? Burada kendini yabancı görüyordu.

Zaten bu eve hiçbir zaman ısınamamıştı. Yalnızca Edouard kendisini sevmiş, yalnız o yakın olmuştu.

Françoise'la aralarında geçenler gözünü açmadan önce hiç kuşkulanmadığı, o iğrenç, alçak ve bunak ihtiyar bir kere olsun yakınlık göstermiş miydi kendisine?

Ya Ladislas?

Ya da Stephanie...

Ama Eddie, kendi Eddie'si?

«Onu sevmek mümkün mü artık!» diye kendi kendine sordu Louise.

Bundan kim sorumluydu? Kocası mı, yoksa kendisi mi? Bir de onu tanıdığını sanırdı! Onu eskiden bir kahraman, korkusuz ve eşsiz bir şövalye ola-

rak görürdü. Bir gün bu kadar alçalabileceğini düşünebilir miydi? Belediyenin çevresine kurulan idam sehpaları aklına gelince titredi .Verdiği şeref sözüne inanan o adamları bir alçaklık sonucu ele geçirdikten sonra asılmalarını o, Edouard emretmişti. Onu böyle büyük bir suç işlemeye kim zorlamıştı? Wrona mı? O adamdan korkuyordu.

Kitaplarla dolu büyük meşe dolaplarla kaplıydı odanın duvarları. Buraya, bu kütüphaneye sık sık gelir, perilerle, maceralarla dolu bu eşsiz ve romantik dünyada saatlerce kalırdı. Şimdi yalnızca kaçmayı düşünüyordu.

Camı açık bir dolaba doğru ilerledi. Kayıtsız bakışlarını bu sırma kaplı kitapların üzerine kaydırdı. **Geçmişin Mektupları** diye okudu. Yeniden Edouard'ı düşündü.

Geçenlerde, bir kitabın içinde bulmuş olduğu, unutulmuş eski bir mektubu hatırladı. Rahmetli kontes, Edouard'ın annesi, aile doktoruna yazdığı bu mektupta, büyük oğlunun «çapkınlıklarının» kendisini çok üzdüğünü yazıyordu. Çocuk kötü bir hastalığa yakalanabilirdi. Yaşlı kontes, saygıdeğer aile doktorundan, kontun dairesine «sürekli olarak bakmak»la görevlendirilecek oda hizmetçisi Vera'yı muayene etmesini rica ediyordu...

Utanç, kırılmış gurur, kıskançlık ve nefret duyguları Louise'in kalbini doldurdu. Hıçkırarak ağlamaya başladı. Ama çabucak sildi göz yaşlarını. Şimdi, her şeyin yıkıldığı, bu mektubu ona gösterdiğinde, cevabın, bir burun kıvırma olacağını bildiği bir zamanda ağlamak neye yarardı!

Annesinin evine gitmeliydi. Orada, ondan uzakta, bütün bunları tek tek düşünür, bir karara varırdı...

★

Avluda patlayan bir tüfek sesi her tarafta yan-

kıladı. Louise pencereye koştu, aşağıya baktığında olduğu yerde dona kaldı. Koyun derisinden bir kürk giymiş olan bir atlı dört nala koşuyordu avluda. Hiç kuşkusuz az önce kullandığı tüfeği tutuyordu elinde. Malikâneye giden yoldan birkaç atlı son hızla geliyordu. Parkta birdenbire beliren iki atlı yere atlayıp köşke doğru koştular.

Birkaç dakika içinde avlu atlılarla dolmuştu. Sakallı bir dev onlara kumanda ediyordu. Eliyle bir işaret verir vermez hepsi köşkü çepeçevre sarabilmek için dörtbir yana dağıldılar. Sesi Louise'e kadar geliyordu. Bu kez evin içinde iki patlama oldu.

Artık hiç kuşku yoktu. Partizanlar malikâneye girmişlerdi. Korkudan nefesi daraldı.

Ölüm bu muydu acaba? Kısa bir süre sonra bu odaya girecekler. İçlerinden biri tetiğe basacak. Ve Louise'in sonu gelmiş olacaktı... Bunca darağacına giden, kurşuna dizilen insanlardan, bunca yalanlardan sonra, kendisini öldürmemelerini istemek olacak şey miydi? Eddie'nin cinayetlerinin bedelini ödeyen bir kurban olacaktı! Korkudan her tarafına felç inmişti sanki, sonra içgüdüsüne uyarak kapıyı kilitlemek için öne atıldı. Ama birkaç adım attıktan sonra durdu. Gururu ve bulunduğu durumun umutsuzluğu onu durmaya zorlamıştı. Odanın ortasında duruyor,korku ve kuşkuyla kapının açılmasını bekliyordu. Kapı, atılan kuvvetli bir tekmeyle açıldı. Kütüphaneye birdenbire iri yarı bir adam girdi. Başlığı yana doğru kaykılmıştı. Sırtında koyun derisinden kısa bir kürk vardı. Bakışları odayı taradı.

— Eller yukarı! Hay Allah, yine bir kadın!

Tüfeğini hemen indirdi, koşmaktan soluk soluğa kalmıştı:

— Adamlarınız nerede saklanıyor, çabuk söyleyin? Ortaya çıksınlar, nasıl olsa onları bulacağız! diye bağırdı.

Louise'in sararan yüzünü görünce daha yumu-

şak bir sesle devam etti :

— Biz kızıl partizanlarız, tamam mı? Korkmayın. Adamlarınızı ve subayları arıyoruz. Kadınlarla savaşmayız. Sizi bizimkilerle takas edebilmek için götüreceğim, benimle geliniz!

Louise, adamın gri, cesur gözleriyle karşılaştı.

— Belki de siz bu burjuvalardan değilsinizdir?

— Ben kontes Moguelnitski'yim.

— Ah, ah! İyi o zaman, geliniz.

Eliyle kapıyı gösterdi.

Koridorlarda silâhlı adamlar koşuyor, tüm odaların kapılarını açıp açıp bakıyorlardı.

Louise, iki partizanın arasında peder Jerome'u gördü.

— Hey, Ptakha! Bir «ptachka»(1) yakalamışsın, diye bağırdı aralarından biri.

— Biz de bu kargayı bulduk! Telefonun başında sıkıştırdık, dedi ikincisi, cizviti cüppesinin bir köşesinden gelişi güzel tutarak.

Yanlarından geçen Pşeniçek son sözleri duyar duymaz gülerek bağırdı:

— O kadar aptal değiliz, aziz pederim! Telleri önceden kesmiştik. Boşuboşuna çaba harcamışsın. Şimdi elimize düştün. Kutsal Ruh bile gelse senin için bir şey yapamaz.

Uzun boylu genç bir adam merdivende ayakta duruyordu. Kısa bir yün ceket giymişti. Belinde bir kılıç taşıyor, eli tabancasının kabzasında duruyordu. Louise çocuğun yüzünü tanır gibi oldu; ama onu daha önce nerede görmüş olduğunu bir türlü çıkaramıyordu.

Louise, avluda, kürk mantosunun içine büzülmüş olan Stephanie'yle şaşkınlıktan dilleri tutulan hizmetçileri gördü. Pşigodski üst kattan son hızla

---

(1) **PTACHKA: Halk arasında «kuş» anlamına gelmektedir.**

aşağıya indi. Tüfeğinin kabzası basamaklara sürünüyordu. Öfkeyle hizmetçilerin üzerine atıldı.

— Hey gidi uşak parçaları, ortalık yerde ağzınız bir karış açık ne dolanıp duruyorsunuz? Senyörlerinize kürk paltolarını getirin. Haydi çabuk! Yoksa... Yaşlı Joseph'e kötü kötü baktı.

— O Ladislas alçağı nereye saklandı? Burada, bu evde olduğunu biliyorum. Nereye saklandı, konuş! Bilirsin sen, o domuz yavrusu nerede saklanır! diye bağırdı Pşigodski babasına.

Yaşlı adamın yüzü buruştu.

— Hiçbir şey bilmiyorum. Bay Ladislas herhalde gitmiş olacak. Sana gelince, kendini pek yakında bir ipin ucunda sallanır bulacaksın, dedi yavaşça.

— Yeter, ellerimi kirletmek istemiyorum, diye cevap verdi oğlu. Eğer buradaysa ve biz onu bulamadıysak çok yazık olur. Hadi çocuklar, yaşlı alçağı götürün, diye bağırdı eliyle merdiveni işaret ederek.

Birkaç partizan korkudan dili damağına yapışan, kürkler içindeki yaşlı kontu kollarında taşıyordu. Avluya açılan büyük kapı iki tekmeyle ardına dayandı. Tsiboulia atından inmeden kapıdan geçti. Sesi tüm evin içinde duyuldu.

— Çabuk, çocuklar, çabuk olalım! Kımıldayın biraz! Sallanmayın!

Pşigodski bir kez daha odalara bakmak için koştu. Çaçabel'le Saçek, Edouard'ın çalışma odasında buldukları kağıtları bir bavulun içine dolduruyorlardı. Raymond, albaya bırakmayı düşündükleri mektubu bitirmek üzereydi.

Kısa bir süre sonra, ayı postundan kürklerle iyice kapatılmış iki kızak malikânenin kapısından çıktı. Birincisinde Louise, Stephanie ve Pşigodski'nin yanlarında gitmesi için zorladığı Françoise; ikincisindeyse yaşlı kontla cizvit bulunuyordu.

Yola varır varmaz, o üç at koşulu büyük Rus

kızakları çevrelerindeki atlılarla son hızla ilerlediler.

Atlarının üzerinde olan Raymond, Pşeniçek ve Ptakha merdivenlerin başında kaldılar. Onlar da yirmi dakika sonra malikâneyi terk etti.

Moguelnitskileri; komşuları, asillerden Manejkeviç'in eski av köşkünde saklamaya karar vermişlerdi.

Köşk, kilometrelerce genişlikteki bir çam ormanının ortasında kaybolmuştu.

En yakın kasaba olan Çürüksular köşke yedi kilometre uzaktaydı.

— Sessiz bir yer. Burnunun ucunda olduğumuz halde burayı aramak Moguelnitski'nin aklına gelmez. Daha çok Sosnavka taraflarına saldırır, diye üstelemişti tedbirli Tsiboulia.

Olessia'yla Sarah sabahtan gelmişler, ilk iş olarak yaşlı bekçiyle karısını boş bir odaya kilitlemişler, onları hapsetmek zorunda olduklarını ama bunun çok sürmeyeceğini kendilerine anlatmışlardı. Onlara, kasaba çocuklarının bilinmeyen bir nedenle «Yirmi Ruble» diye çağırdığı, sağ ayağı aksayan bir partizan yardım etmişti.

Atları ve kızakları ahıra yerleştirdikten sonra eve girdi, başlığını çıkardı, yemek odasının bir köşesinde asılı duran çarmıha gerilmiş İsa resmine doğru bir haç işareti çıkardı ve tüfeğini yavaşça omuzundan indirdi.

— Tanrı'ya inanıyor musun, büyükbaba? diye sordu Olessia yarı şaka, yarı ciddi.

— İnanıp inanmadığımı söyleyemem ama, biz hıristiyanların adeti böyle, diye cevap verdi «Yirmi Ruble». Hem sonra Polonya dininden olsalar bile onların da bize benzeyen azizleri var.

Büyük sobayla şöminede çabuçak ateş yakılmıştı. Yemek odasından başka, evde üç odayla bir mutfak vardı. Hayvan başları yemek odasının duvarla-

rını süslüyor, örümcek ağları ve toz toprak buraya uzun süredir hiç kimsenin ayak basmadığını kanıtlıyordu.

Manejkeviç'in malikânesi buraya otuz kilometre uzaktaydı. Evde yalnızca bekçiyle karısı kalıyordu.

«Yirmi Ruble» ahıra gittiğinde Olessia sesini alçaltarak Sarah'ya sordu

— Şimdi orada ne oluyordur acaba? Ne dersin Sarah?

Sarah, çam ağacından yapılmış bir sıranın üzerinde sessizce oturuyordu. Kuşkulu olan Olessia, odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, arada sırada pencerenin önünde durup orman yolundan kimsenin gelip gelmediğine bakıyordu. Tsiboulia'nın karısının kendisine verdiği koyun derisi beyaz ceketi sırtından çıkarmamış, boynuna da yün atkısını sarmıştı. Keçeden botları içinde bir ayı yavrusu gibi yürüyordu.

— Ah! Bilsen Sarah, o kadar üzülüyorum ki! Babama ne olduğunu öğrenebilmek için her şeyimi verirdim, dedi arkadaşının yanına oturarak. Niçin bir şeyler söylemiyorsun, Sarah? Onları öldürürler mi acaba?

Sarah ses çıkarmadı. Kollarıyla bacaklarını sarmıştı. Bazan umudunu yitiriyor, bazan yeniden umutlanıyordu. Ne olacağını bilmeden beklemek onu tüketmişti. Olessia'yı hiç konuşmadan kendine doğru çekti. Olessia uysallıkla başını omuzuna dayadı.

— Hadi, Olessia, ne bu kadar umutsuzluğa kapıl, ne fazlasıyla kendini kandır. Şimdi her zamankinden fazla mantıklı olmalısın, ama bunu nasıl becereceğini bilemem...

Ocaktaki odunlar kuru çıtırdılar çıkartarak yanıyordu.

Ev sessizdi, yalnızca evin yaşlı bekçilerinin sandık odasından gelen fısıltıları duyuluyordu.

*

— Ah! Ah! Demek buradasınız! Merhaba demek için şöyle bir uğrayayım dedim; diye bağırdı Ptakha birdenbire yemek odasına girerek.

Kısa sürede odanın içi insanla dolmuştu. Gelenler yanlarında Louise'le Stephanie'yi de getirmişlerdi. Tsiboulia, yaşlı kontla peder Jerome'u Sosnovka'ya götürmekle görevlendirilmişti.

— Böylesi daha emin olur. Neler olacağını bilemeyiz. Burada yapacak bir şeyimiz kalmadı. Size beş adam bırakacağım. Gençleriniz onlara yardımcı olurlar. Biz Sosnovka'ya gideceğiz. Moguelnitski'nin yakında oraya damlayacağı gün gibi ortada. Biz burada görevimizi yaptık; kasabayı savunmasız bırakmak doğru olmaz. Böylesi daha iyi değil mi? dedi Tsiboulia Çaçabel'e.

Çaçabel biraz düşündükten sonra bu öneriyi uygun gördü.

Louise'le Stephanie yemek salonunun yanındaki odaya yerleştiler. Odada iki meşin kanepeyle bir piyano vardı. Françoise'ı da oraya getirdiler.

Raymond, Ptakha, Pşeniçek, Olessia ve Sarah yemek odasında kaldılar. Pşeniçek, o becerikli çocuk, daha önce evin bekçisi ve karısıyla dostluk kuracak kadar zaman bulabilmişti. Onlarla dostça konuşmaya girişti, elinden geldiğince yatıştırmaya çalıştı. Sonunda o kadar hoşlarına gitmişti ki, yaşlılar oldukça bol olan yiyeceklerinden ona yedirmeden edemediler.

Elinde tuttuğu, iştah açıcı kokular saçan bir jambonla yemek odasının kapısında göründü. Her zamanki gibi gülerek ve kelimeleri yutarak konuştu:

— Bu küçük yaşlılar ne sevimli şeylermiş, ba-

na jambon bile verdiler. Neden öyle bakıyorsun, Andre, yoksa onu aşırdığımı mı sandın? İnanmazsan soralım onlara!

Pşigodski ve Çaçabel odaya girdiler.

Raymond'un soru soran bakışlarına karşılık:

— Her şey yolunda, diye cevap verdi Çaçabel.

— Kızaklarla atları ahıra sakladık. Nöbetçiler yerlerini aldı. Dışarda lâpa lâpa kar yağıyor, bir saat sonra bütün izler kaybolur. Tsiboulia, bile büe Kholmianka'nın yakınından geçecek. Onu hemen görürler ve haber verirler, böylece dikkatler başka yöne çevrilmiş olur. Ne kurnaz ayıdır o...

— O papaz hakkında ne düşünüyorsun? diye sordu Raymond.

Ptakha söze karıştı.

— Leş kargasının biri olduğu gözlerinden okunuyor; hiç yüzümüze bakmıyor, oynadığı oyunları boşuboşuna saklamaya çalışıyor. Ne biçim herif olduğunu anladım...

— İyi, her şeyi bu kadar iyi anlıyorsan, benim de sabahtan beri bir lokma yemediğimi ve karnımın açlıktan zil çaldığını da bilmen gerekir, diye Andre'nin sözünü kesti Pşeniçek sabırsızlanarak.

— Sen mi bir şey yemedin? Hiç utanmıyorsun, Leon. Ata sözü ne kadar doğruymuş: Büyük bir yalan söylemek için insanın gerçek bir Çek olması gerekir! dedi öfkelenen Ptakha.

— Ben de Çeklere yalan söylemesini Ukranyalıların öğrettiğini söylerim, diye karşı çıktı Leon.

Herkes masaya oturunca, «Yirmi Ruble» çantasından yuvarlak bir ekmek çıkarıp sekiz eşit parçaya böldü.

Sarah jambonu kesiyordu.

Pşigodski masadan kalktı, yandaki odanın kapısını yavaşça açıp karısına seslendi.

— Françoise!

— Ne istiyorsun?

Kocasına hemen cevap vermemişti.

—Gel hadi, bir parça birşey yersin. Pşigodski'nin sesi sertliğinden bir şey kaybetmemişti.

— Gelmeyeceğim!

Pşigodski kapıyı daha fazla açıp içeri girdi.

— Belki sonra gelirsin?

Louise'le Stephanie konuşmayı dikkatle izliyorlardı. Kanepeye oturmuşlar, kürk paltolarını çıkartmamışlardı. Louise üzgün ve kayıtsız, Stephanie'yse korkudan sinmiş ve şaşırmıştı.

Yalnız. Françoise ince paltosunu çıkartmıştı. Oda sıcaktı. Küçük bir masanın yakınında oturmuş, dolgun göğüslerini yuvarlak kollarını kavuşturarak kapatmıştı.

— Sen ye yemeğini, diye ikinci bir kez inatçılıkla reddetti. Ben acıkmadım.

Pşigodski iki düşmanı önünde karısının bu şekilde davranışından sıkılmıştı. Daha şimdiden, karısıyla barışabilmek için yaptığı beceriksizce girişimden pişman olmuştu.

Ama karısını yüz üstü bırakıp gitmek onun için çok zordu.

Stephanie ansızın ayağa kalktı. Ona doğru hızla yürüdü. Kısık ve kuşku dolu bir sesle:

— Söyleyin bana pan (1) Pşigodski, bizlere ne yapacaksınız?

— Ben bir pan değil, bir seyisim kontes, diye cevap verdi Meçislas.

— Böyle söylemekle size hakaret etmek istememiştim. Siz bir Polonyalısınız, bu sözcüğün bizde çok kullanıldığını iyi bilirsiniz. Hem bu konuda tartışmaya girmek istemiyorum. Tek isteğim bize ne yapacağınızı öğrenmek. Pek tabiî bunu kontes Louise de istiyor.

---

(1) **PAN = Polonezcede hem bay, hem de senyör karşılığıdır.**

Sesi titredi, korkusu ona gözdağı vermenin bir savunma aracı olduğunu fısıldadı:

— Dinleyin, baylar... özür dilerim... şaşırdı. Sizi nasıl çağırayım?

Meçislas kibar olmaya çalışarak cevap verdi.

— Bizler birbirimize yoldaş deriz.

— Ama, siz de biliyorsunuz, biz yoldaş değiliz. Neyse, bunu bırakalım. Bizlere ne yapmak niyetinde olduğunuzu öğrenmek istiyorum. Unutmayın. Pşigodski. bütün bunları çok pahalıya ödeyeceksiniz...

Mecislas kabaca sözünü kesti:

— Hesaplaşmamızı düzenleyecek iyi bir şekil bulunacaktır!

— Babanızı ve erkek kardeşinizi hatırlayın!

— Onları unutmadım!

Stephanie kendini tutamayarak:

— Utanç duymuyor musunuz? Aileniz bize yıllarca bağlılıkla hizmet etti. Ve siz, siz haydutluk yaparak ailenizin şerefini lekeliyorsunuz.

— Fanie! diye bağırdı Louise onu susturmak için.

— Şunu aklınızdan çıkarmayın, Pşigodski; eğer bizi şimdi bırakmazsanız idam sephasından kurtulamazsınız. Siz de iyi biliyorsunuz ki, kont size karşılık vermekten geri kalmayacak.

— Stephanie! diye bağırdı Louise, kendisine yakışmayan bir sesle.

Françoise kuşkuyla atıldı. Kocasının yüzünde, onun korkunç bir olaya yol açabileceğini görmüştü. Pşigodski'ye hızla yaklaşarak:

— Yemek yiyelim! dedi.

Kapı arkalarından kapandı. Stephanie yeniden korkmaya başladı.

— Sonumuz geldi Louise! Bu haydutları kimse durduramaz! Bakire Meryem! diye kendi kendine fısıldadı.

— Sözlerinle onları niçin sinirlendiriyorsun?

— Bir «bîdlo»nun önünde ağlamamı mı isterdin?

— Sana ağla diyen yok, ama küstahlık etmen de gerekmez.

— Küstahlık mı? Ama o kaba adamın teki! Schmultke onu asmamakla aptallık etmiş! Edouard ne kadar da haklı, bu kaba cahilleri asmaktan başka bir şey yapılamaz! Bizle nasıl küstahça konuştuğunu gördün mü? diye Louise'in kulağına fısıldadı Stephanie.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Küçük Kholmianka'yla Sosnovka arasında konuşmalar hemen o akşam başlamıştı bile. Mektuplar, ayaklanmaya katılmayan köylüler aracılığıyla yollanıyordu. Tsiboulia'nın aldığı ilk mektup şöyleydi

Sosnovka kasabası. Emelian Tsiboulia'ya, partizanların şefi.

Mektubunuz bu sabah saat on birde elime geçti. Tutsaklarınızın karşılığı olarak beş bin altın ruble fidye ödemeyi öneriyorum. Fidye, beşlik altın rubleler halinde verilecektir. Tutsaklarla paranın değiştirilme şeklinin kararlaştırılmasını sizlere bırakıyorum. Değiştirme hemen yarın olmalıdır... Kadınların, babamın ya da din adamının kıllarına zarar gelirse, en korkunç cezalardan kurtulamayacağınızı, size de, arkadaşlarınıza da hatırlatırım. Bunun dışında; şehirde tutuklamış olduğumuz kurşuna dizilecek bütün bolşevikleri, saldırınızdan önce, yargılamayı düşünmüştük. Ailemin fertleri geri verildiği takdirde, onların, kesinlikle ölüm cezasına çarptırılmayacaklarını, yalnızca hapis cezası alacaklarını bildiririm. Konuşmalarımız sona erinceye kadar hiçbir askeri harekâta girişmeyeceğim.

Albay Moguelnitski. 21 Aralık 1918.

Saçek bu mektubu yüksek sesle Tsiboulia'ya okudu. İkisi de onun kulübesinde bulunuyorlardı.

— Ne dersin? diye sordu Tsiboulia yardımcısına.

Saçek'in zayıf kirpikleri hızla çarptı ve gülümseyerek cevap verdi:

— Kabul etmezsek on bine kadar çıkar,

Tsiboulia, sanki onu ilk defa görüyormuş gibi dikkatle yüzüne baktı.

— On bin mi dedin?

— Belki de daha fazla.

— Ya şehirdekiler ne olacak? diye sordu Tsiboulia.

— Ben, biraz üstelersek on bin altın ruble verir, dedim. Herhalde hepimizden çok daha fazla parası var, bizi eşekler gibi çalıştırmaya başladığı günden bu yana, çok zengin oldu, diye aceleyle ekledi. Tsiboulia'nın, önerisini kolayca kabul ettiğini düşündüğünden mutluluk duydu. Şehirdekilere gelince, nesi var onların! Onları yalnızca hapse atacağını mektupta kendi yazıyor. Bu pek de fena sayılmaz. Hapis yatmak herhalde idam edilmekten daha iyidir. Belki daha da güçleneceğiz. Breznia, birleşip birleşemeyeceğimizi sormak için adamlarını gönderdi bana. Onlar da Polonyalı senyörlere karşı savaşıyor. Yalnız bolşeviklerle araları pek iyi değil. Ama bize ne bundan, değil mi?

— Vay, vay... diye homurdandı Tsiboulia ve elini sakalına daldırdı. Albay bu hapishane masallarıyla bizleri kandıracağını sanıyor. Bu yolları iyi biliriz. Kholmiankalılar ona inanıverdi o da teşekkür etmek için hepsini astı.

Tsiboulia'nın yüzü karardı. Ve Saçek kırdığı potun büyüklüğünü ancak o zaman fark etti.

— Sen, Saçek, pespaye adamın tekisin. Zaten kısa süre önce adamlarım söylemişti bana, o zaman bunun haksız bir suçlama olduğunu düşünmüştüm.

ama gördüğüm kadarıyla sen öz babanı bile satarsın.

— Bakın, Emelian, siz benim dediklerime boş verin, lâf olsun diye söylemiştim. Şef sizsiniz, ne isterseniz onu yaparsınız.

— Vay, vay... Eline kağıdı kalemi al da yaz: «Biz böyle aşağılık işlere aracılık edecek insanlar değiliz.» Yazdın mı? «Raievski'yi, karısını, Kovallo'yu ve Metelski'yi Kholmianka'ya getirin.» Yazdın mı? «Değiş dokuşu kırın ortalık yerinde ve birbirimizi kandırmadan yapacağız. En küçük bir olayda sizinkilerin hepsini öldürürüm. Biz Kholmiankalı değiliz.» Onlara aynen böyle yaz. Tamam mı? Oku bakayım. Güzel. Ver bana, imzalayacağım.

«Yirmi Ruble» aynı akşam av köşküne geri döndü; Moguelnitski'nin iki mektubunu da yanında getirmişti. Albayın Tsiboulia'ya gönderdiği cevap kısaydı:

Ailemi bolşeviklerle değiştirme önerinizi kabul ediyorum. Değiştirme aşağıdaki şekilde yapılacak

Sosnovka'yla Kholmianka arasındaki alanda, yanlarında değiştirilecek insanların bulunduğu onar kişilik iki bölük, aralarına bir kilometre uzaklık olduğu halde duracaklar. İlk olarak karım, kontes Louise Moguelnitski değiştirilmelidir. Onu serbest bırakırsınız, o da tarlalar boyunca bizim bölüğümüze doğru ilerler: biz de, sizin adını bildireceğiniz kişiyi serbest bırakırız, ve bu böylece devam eder.

— Yaşasın! diye bağırdı Ptakha çılgınca dans etmeye başlayarak.

Herkesi bir neşe dalgası sardı. Genellikle kendini tutmasını bilen Sarah bile ellerini çırparak yüzünde bir sevinç parıltısıyla Olessia'nın kollarına atıldı.

— Görüyor musun, ne kadar güzel bir haber bu, Olessia, yakında babana sarılabileceksin

— Tanrım, mümkün mü bu? dedi Olessia gülümseyerek.

Ptakha dansını kesip Pşeniçek'e doğru zıpladı.

— Dinle, Leon, senin şu küçük yaşlılarında insanı daha fazla neşelendiren bir şeyler yok mu? Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?

Ve Andre, ilk kez gülümseyen Raymond'a göz kırptı.

— Kuduz inek sütü mü? Leon hemen anlayıvermişti. Olduğunu sanıyorum. Zaten burada her şey var. Senyörlerin ava çıktıklarında şarap ve likörle ısındıklarını sen de bilirsin. Göz açıp kapayıncaya kadar bulurum istediklerinizi, ama büyük şef ne der buna? Belki bu, programa dahil değildir? diye şakalaştı Leon, kapıya giden yolun yarısına vardığında.

— Bana kalırsa bunu yapmamız doğru olmaz... dedi Raymond. İlk karşı çıkanın kendisi olduğu ve böylece bir çeşit şef rolü oynadığı için elinde olmaksızın sıkıldığını hissetmişti.

— Doğru, arkadaşlar, bu bir şeye yaramaz! diye diretti Sarah. Ptakha hemen o anda fikrini değiştirdi

— Bunun gereği yok mu? Peki, kabul edelim!

— Neden onları inandırmaya çalışıyorsun Sarah? Burnunu ceketinin koluyla sildiğine bakılırsa herşeyi anlamış demek ve Olessia neşeli bir kahkaha attı.

— İşte, çan çalıyor! dedi Çaçabel gülümseyerek.

Hattâ karanlık yüzlü Pşigodski bile üzüntülü havasını bir yana bıraktı.

— Bizim gençlerin neşesine bak! İnsan onları mezara kadar sıkılmadan izler, dedi Çaçabel'e alçak sesle.

Çaçabel de ona doğru eğilip aynı alçak sesle sordu:

— Ne dersiniz, yoldaş Pşigodski, ikimiz birlikte Tsiboulia'yı görmeye gitsek nasıl olur? Gençleri burada bırakırız, nöbet tutmaları için de üç partizan veririz. İyi okudunuz mu? Moguelnitski onlara para teklif ediyor. Hadi, ne olabileceği bilinmez.

Pşigodski bir süre düşündükten sonra kabul etti.

— Şimdi, çocuklar, yoldaş Pşigodski'yle birlikte Sosnovka'ya gitmek için hemen yola çıkıyorum, dedi bütün içerde bulunanlara, sizler, tedbiri elden bırakmaksızın, hep tetikte olarak burada kalacaksınız. Raymond, küçük birliğinizin kumandasını size bırakıyoruz. Şunları —eliyle kapıyı gösterdi— Sosnovka'ya götürmek için sabaha doğru döneceğiz.

Çaçabel atına bindi ve yola çıkmadan önce Raymond'a emretti:

— Gözünü dört aç. Pencerelerdeki perdeleri sıkıca örtiin. Nöbetçileri kendin kontrol et. Her tehlikeye karşı atlarla kızağı yakın bir yerde tut. Eğer nöbetçiler bir bölük yada iz süren düşmanlar görürleres kontesi kızağa bindirip atlara atlayın ve dört nala ormanın yolunu izleyerek Sosnovka'ya gelin. Kısacası, başının çaresine bak, en iyisi neyse onu yap.

Aynı anda Pşigodski bahçenin öbür ucunda Françoise'a veda ediyordu.

— Eğer değiş tokuş yapılırsa sen konteslerle birlikte gidecek misin? diye sordu kısık bir sesle.

— Belki giderim. Başka nereye gideceğim?

— Oraya geri dönme. Sosnovka'ya, babanın yanına git.

— Senin evine mi demek istiyorsun? Beni biraz daha fazla dövmek için mi? Hayır, sen beni aptal mı sanıyorsun? Artık seninle yaşamak istemiyorum, anladın mı? Artık seninle yaşamak istemiyorum!

— Françoise!

— Beni korkutmaya kalkayım deme! Hayatımı zehir etmen için evlenmedim seninle!

Kızgın yüzlerinde soğuk bir rüzgârın esintisini hissettiler.

— Pşigodski! diye seslendi Çaçabel.

— Seni dövmeyeceğim, babamın yanına git. Orada konuşabiliriz. Ama oraya geri dönme, yoksa öldürürüm seni...

Evin pencereleri sıkı sıkıya örtüldükten sonra Raymond'la Ptakha malikânenin içini bir kez daha gezdiler. Kar yağışı durmuştu. Gece aydınlıktı. Ay, dev gibi gölgeleri toprağı kaplayan dağların tepelerinden gizlice kayıyordu.

Orman sessizdi. Ayakları altında ezilen taze karın çıtırdamaları ancak duyuluyordu. Evle ona bağlı olan küçük binaları duru bir yumuşaklık, beyaz bir örtü kaplamıştı.

Ahırdaki atlar yulaflarını büyük bir gürültüyle çiğniyorlardı.

— Çok dikkatli olun, yoldaşlar, dedi Raymond üç partizana. Sabaha karşı nöbeti devralırız. Eğer dikkatinizi çeken bir şey olursa hemen bildirin bize. Şimdi nöbete gidin...

Nöbetini yeni devretmiş olan Pşeniçek, Andre'yle Raymond yemek odasına girdiklerinde, yaptığı espirilerle genç kızları kırıp geçiriyordu...

— Yine neler anlatıyor? diye sordu Ptakha kurşunluk dolu kemerini çıkarırken.

— Söylediğine göre asker sanıp gölgenin peşine düşmüşsün. Doğru mu?

Olessia kahkahalar atarak gülüyordu.

Bu kez Ptakha, eliyle tarafsızlığını gösteren bir hareket yaparak saflıkla gülümsedi.

— Pöh, benim mesleğimin gereği bu; insan değirmenci olursa...

— Şimdi ne yapacağız, Raymond? diye sordu Sarah.

— Sanırım Olessia'yla sen, gidip yatabilirsiniz. Birazdan biz nöbeti devralmaya gideceğiz. Orada durup hareket planını tartışacağız.

Sarah bu düşünceyi kabul etmedi:

— Ben uyumak istemiyorum.

— Ben de, diye ekledi Olessia.

— Öyleyse bir şeyler yapmalıyız, sabaha kadar sıkılıp duracak değiliz ya, yoksa Andre yine bana takılmaya başlar, sonra da sabrım çabuk taşarsa bir rezalet patlak verir.

Leon alışagelmiş muzipliklerine başlamıştı.

— Özellikle kelime oyunlarına girmemeye çalış, dedi Andre onunla alay etmek için.

— Evet, ben belki iyi ukranyaca konuşamıyorum, ama yine de derdimi anlatıyorum, sana gelince, bir kelime bile çekçe bilmiyorsun!

Olessia öfkelendi.

— Tamam, yine başladılar. Yeter artık!

— Ah, bir mandolinimiz olsaydı, dedi Andre. Size bi Polonya şarkısı çalardım, sizler de dans ederdiniz. Nasıl olsa yarın bayramımız olacak. Gregoire baba bizi görünce ne kadar sevinecek Olessia! diye haykırdı.

— Olessia için evet, ama seni görünce neden sevineceğini anlayamadım... diye hemen cevap verdi Leon.

Andre hiç konuşmadan bir süre yüzüne baktı, sonra;

— Yine de dogru, dedi, işlerimiz aksamadan yürüyecek!

— Neden söz ediyorsun? diye sordu Leon. Bir tuzak sezinlemişti.

— Değirmenciden söz ediyorum. Kızın babası un öğütecek, sen, satıcılığını yapacaksın ve kız —kelimenin üzerine özellikle bastı— yumurtalı çörekler pişirecek. Orada gerçek bir fabrikaya sahip olacaksın.

— Onların ikisini neden bir araya getirdin, Raymond? Birini nöbet tutmaya gönder de başımızı dinleyelim, dedi Olessia.

— Biz sıramızı savdık, ama eğer o kadar çok istiyorsan geriye eline bir tüfek alman kalıyor, diye bu öneriye karşı çıktı Raymond.

Sarah başım ellerine dayamın, masanın önünde oturuyordu.

Raymond, şöminenin yanındaki derin bir koltuğa gömüldü, gözlerini kapadı. Ne tüfeğini, ne de kılıcını çıkarmıştı.

— Üçüncü odanın dolabında gitarlar ve mandolinler görmüştüm, dedi Sarah.

Ptakha neşeyle ayağa fırladı.

— Neden şimdiye kadar söylemedin?

— Kafamda müzikten başka şeyler vardı; hem, belki sevinmemiz için daha çok erken, diye cevap verdi genç kız.

Onun yumuşak ve şarkı söyler gibi akan sesini dinleyen Raymond yüzünün şeklini gözünün önüne getirdi, belli bir donukluğun okunduğu iri siyah gözlerini bazan dikbaşlılıkla kıvrılan enerjik ağzını gördü. İşin en tuhaf ama en anlaşılır yanı Andre'nin onun her isteğine hiç karşı koymadan boyun eğmesiydi. Raymond, bu yerinde durmak bilmeyen çocuğun genç kıza tek bir küstahlıkta bulunduğunu hatırlamıyordu.

— Leon, bir lamba al eline, gidip şu müzik aletlerine bakalım, dedi Ptakha.

Bütün odaların kapısı ortak bir koridora açılıyordu. Leon elinde lambayla önden yürüyordu. Arkasından gelen Ptakha sandık odasının önünde bir süre durup kulak kabarttı. «Küçük yaşlılar uyuyor.»

Stephanie, Louise ve Françoise'ın bulunduğu odadan mırıltılar işitiliyordu.

— Anahtarın delikte durmasına hiç gerek yok, dedi Andre onu cebine atarak.

— Zaten ancak bizim bulunduğumuz odadan geçmek zorundalar dışarıya çıkmak için. Hem sonra, nereye gidecekler? diye cevap verdi Leon. Yine de kapının kilitli olup olmadığına baktı.

Bir dakika sonra üç gitar ve bir mandolinle geri döndüler.

— Yirmi yıldan beri kullanılmamış olmalılar. Bütün tellerini bir araya getirsek tam bir gitar elde edebileceğimizi sanmam. Ama hemen işe başlıyorum.

Andre enerjiyle çalışmaya koyuldu.

— Sarah, onlara hala yemek verilmedi mi? dedi Raymond eliyle kapıyı işaret ederek.

— Hayır, şişman kadın yemeği geri çevirdi, diye cevap verdi Olessia.

— Nasıl yapsak?

— Herhalde gidip onlara yalvaracak değilim. Bana o kadar kötü kötü bakıyor ki!

— Boş ver, karnı acıkırsa nasıl olsa yemek ister, diye ekledi Andre, Raymond'u yatıştırmak için, Bir yandan da telleri gitarın kulaklarına ustalıkla bağlıyordu.

Raymond, üzerinde ekmekle jambonunun bulunduğu tabağın durduğu masaya doğru yaklaştı. Soran bakışlarını Sarah'nın üzerine dikti. Sarah'ysa, onun orada bulunuşunu umursamadan, düşlere dalmış bir halde, şöminenin içinde dans eden alevleri seyrediyordu.

Raymond tabağı eline alarak:

— Yine de hiç olmazsa şunu götürmeli onlara, dedi.

Sarah, ancak anlaşılır bir alayla gözlerini üzerine dikti.

— Sen, babanı da jambonla beslediklerini mi sanıyorsun, Raymond? O da geri mi çeviriyor yemekleri? diye sordu.

— Evet, ama o, Polonya senyörlerinin elinde. Bu iki şey birbiriyle karşılaştırılamaz. Eğer kadın-

lar yine kabul etmezlerse tabağı içerde bırakırım, ne isterlerse yapsınlar.

Yandaki odaya yöneldi. Ona kapıyı Françoise açtı.

Divanın üzerine uzanmış olan Louise, onun girdiğini görünce yerinde doğruldu. Stephanie kımıldamamıştı bile.

— Size yemeğinizi getirdim. Neden yemek yemek istemiyorsunuz? diye sordu Louise'in önünde durarak.

— Teşekkür ederim, acıkmadık, diye cevap verdi Louise. Sesinden güzensizlik duyduğu anlaşılıyordu.

Aslında acıkmıştı, ama ne olursa olsun bu «kaba adamlar»dan gelen hiçbir şeyi kabul etmemeye kararlı olan Stephanie'nin varlığı onu engelliyordu

Raymond tabağı masaya bıraktı.

— Yarın sabah, jandarmaların yakalamış olduğu arkadaşlarımızla sizi değiştireceğimizi haber vermek isterim.

— Değiştirilecek miyiz? Doğru mu bu?

Uyku pozuna girmiş olan Stephanie hemen «uyanıvermişti».

— Güvenilir insanlarla pek sık karşılaşmamış olmalısınız, diye kuru bir sesle cevap verdi Raymond.

Louise'le Stephanie, tavşan derisinden başlığını çıkarır çıkarmaz onu tamdılar.

— Söyleyin bana, o Pşigodski olacak adam halâ burada mı? Bana, sesi kesildi gibi geldi de..., dedi Stephanie merakla.

— Hayır, takas işini halletmek için gitti.

— Tanrı'ya bin şükürler olsun!

Stephanie rahatlayarak derin bir oh çekti ve hemen o anda değişiverdi.

Raymond'u ayağından başına kadar yeniden inceledi ve elinden geldiğince yumuşak olmaya çalışarak sordu:

— Söyleyin bana, nasıl oldu da siz bu korkunç

birliğe katıldınız?

Stephanie'nin bir patavatsızlık edeceğinden korkan Louise, jambon tabağını Stephanie'nin dizlerine koydu.

— Şunları yiyelim, dedi gülümseyerek.

Raymond kapıya doğru bir adım attı, ama Stephanie durdurdu onu;

— Söyleyin bana, sözlerinizin doğruluğunu nasıl kanıtlayabilirsiniz?

Raymond cebinden Moguelnitski'nin mektuplarını çıkardı.

Mektupların kendisine uzatıldığını gören Louise eliyle istemediğini belirten bir işaret yaptı.

— Size inanıyorum, dedi Raymond'a.

Ama Stephanie kağıtları kapıp iki mektubu da yutarcasına okudu.

— Oh, Allahım; çok şükür sana! Bu geceyi bir atlatabilsek! diye bağırdı mektupları Louise'e vererek.

— Daha başında, takasın tek şartınız olduğunu konta haber vermiş miydiniz? diye sordu Louise.

— Evet, mektubu ben, kendi ellerimle yazdım.

— İlk mektuba ne cevap verdiğinizi öğrenebilir miyiz?

— Tabii? Takası para için değil de, arkadaşlarımızı kurtarmak için yapacağımızı söyledik.

Raymond kapıyı aralık bırakıp çıktı.

— Tamam! Her şey yerli yerinde! diye bağırdı Ptakha ilk akordu yaparken.

Bir dakika sonra parmakları teller üzerinde hızla gidip geliyor, elindeki mandolinden karışık ve hafif sesler yükseliyordu.

Ptakha mandolini iyice akort ettikten sonra :

— Hadi, Olessia, sevdiğimiz parçayı çal, dedi.

Olessia gitarı eline aldı, parmaklarından kalın sesli birkaç nota döküldü, aynı anda ırmağın kıyısındaki pompa istasyonunda üçünün birlikte geçirdikleri akşamlar gözünün önüne geldi. «Sevgili babam

şimdi ne yapıyor acaba? Yarın birbirimize kavuşacağımızı bilseydi...»

— Bekliyorum, Olessia.

Hüzün veren bir şarkıya başladılar. Uzak st lerdeki kalelerde ölenler, sanki esen yelle birlil e geri geliyordu. Sevinç dolu notalar ara sıra acıklı parçalara dönüşüyordu.

İlkbahar yeryüzündeki zafer dolu yürüyüşüne başlamıştı. Gecenin ılıklığında genç sesler yükseliyordu bir kasabanın uzak köşelerinde..

İlk şarkının yerini ateşli ve alaycı bir Polonya şarkısı almıştı. Andre her şeyi unutmuştu. O kadar tutkuyla çalıyordu ki, bu şarkının güzelliğine Stephanie de kendini kaptırmıştı.

— Çok iyi çalıyor, diye düşündü Stephanie.

Louise bu çalıştaki ustalığa hayran kalmıştı. Bir süredir unutmuş olduğu acısını yeniden içinde duymuştu.

Andre hoşnutsuzlukla bağırdı.

— Raymond, kimin için çalıyorum dersin?

Leon, Sarah'ya dönerek seyirtti.

— Ey, derin düşüncelere dalmış olan sevgili yoldaş!... Geleceğimizin şerefine sizi dansa kaldırmama izin verin.

Sarah onu kendinden uzaklaştırdı.

Andre yeniden hafifçe dokundu tellere ve bir vals çalmaya başladı. Leon, sevecenlikle Sarah'yı kolundan tuttu.

— Dans da edebiliriz, değil mi? Neden günümüzü zehir edelim? ama belki de sız benimle dans etmek istemiyorsunuz?

Olessia'nın gitarından çıkan güzel bir müzik sesi yükselerek yankılandı.

Sarah ayağa kalktı.

Leon onu incelikle belinden kavrayıp, kendinden emin bir hareketle çevresinde döndürdü. Raymond, bu hafif ve rahat hareketleri gülümseyerek izliyordu.

Andre, imrenerek Leon'a bakıyordu, «bu şeytan Çek ne de güzel dans ediyor,» dedi kendi kendine.

Kapının altında ayakta duran Françoise dans edenleri seyrediyordu .Gözleri Raymond'dunkilerle karşılaştı ve tıpkı ilk karşılaştıkları günkü gibi ellerinde olmaksızın gülümsediler.

Raymond bir an duraksadı. «Sarah dans ettiğine göre...» Kuvvetli bir hareketle kemerinin kopçasını çözdü, kılıcıyla tüfeğini masanın üzerine koydu, gülerek, ama çekinerek Françoise'a yaklaştı. Françoise hiç duraksamadan elini Raymond'un omuzuna koydu. Yeni bir çift odada dönmeye başlamıştı.

— Louise, görüyor musun, dans ediyorlar! Françoise da. Stephanie, açık duran kapıdan bütün odayı görüyordu. Genç adam dans etmiyor. Françoise'ı dans ettiriyordu.

Oelssia gitarım ve keçeden botlarım çoktan bırakmıştı. Odanın içinde terlikleriyle dönüyordu. Ptakha kimsenin neşesini bozmamak için çalmasını sürdürüyordu. Sonunda bıkarak gitarını bir yana bıraktı.

— Hey! Benim ne günahım var? Haksızlık oluyor bu, dedi.

— N'apalım biz çalmasını bilmiyoruz! diye ona bağırdı Leon.

— Biraz daha eğlenelim, geçe çabuk geçer, dedi Andre.

Andre yerinden kalktı, herkesin şaşkın bakışları altında yan odaya geçti, Louise'e dönerek:

— Özür dilerim, dedi, iyi eğitim görmüş kimselerin şunu iyi çaldıklarını söylemişlerdi bana — parmağıyle piyanoyu gösterdi — sizden rica etsem, bize bir polka çalar mısınız? Çünkü öbür türlü herkes dans ediyor, bense habire çalmak zorunda kalıyorum.

Basitliği, doğruluğu ve çocuksu dans etme isteği Louise'in hoşuna gitmişti. Gülerek piyanoya yaklaştı ,aklına gelen bir havanın notalarını tane

tane çalmaya başladı: Rachmaninov'un İtalyan Polkası. Cesaretine kendi de şaşan Andre birdenbire Stephanie'ye döndü:

— Özür dilerim, saygısızlık etmek istemem, ama gecemiz daha neşeli geçer, daha çabuk sabah olurdu.. benimle dans etmek ister misiniz?

Gri gözleri, beyaz parlak dişleri ve alnına düşen o deli perçemiyle Andre'yi önünde bulan Stephanie, ilerdeki tasarılarını kolaylaştırmak amacıyla bu öneriyi kabul etmeye karar verdi.

Olessia'yla Sarah'ın hoşnutsuzluğu gözünden kaçmamıştı Andre'nin.

Av köşkü ancak gecenin birinde sessizliğe kavuşabildi. Herkes uyuya kaldı, ortalık tamamen duruldu.

Louise düş görüyordu: düşünde, bu küçük evde, bu biraz da bayağı ortamda, bu insanlarla karşılaşmıştı! Yanılmamış olmaktan mutluydu; bu insanlara yakınlık duyuyor, onlarla iyi anlaştığını düşünüyordu. Onların gerçekten soylu bir kalpleri olduğunu farketmişti.

Nöbetçilerle rehineler yumrukları sıkılmış bir şekilde uyuyorlardı.

Sarah'yla Olessia, geniş bir sıranın üzerinde, yanyana, büzülmüş bir şekilde yatıyorlardı. Andre, üzerlerine özenle bir kürk örtmüştü. Kendisiyse, kolunu başının altına sokarak yere uzanmıştı; Leon masada, Raymond'sa öbür sırada uyuyorlardı.

Köşkün çevresinde tek başlarına dolaşarak gözcülük etmekten usanan partizanlar ahırda toplanmışlardı. İçerisi sıcaktı. Nöbetçiler kızağa yerleşirken «Yirmi Ruble» tek başına nöbete çıktı. Susamıştı. Koridorda bulunan fıçıdan susuzluğunu dindirmek için ev girdi. İyice içtikten sonra, ısınabilmek için, sobanın yanına oturdu, çok geçmeden uyuya kalmıştı. Yolu gözetlemekle görevli öbür partizanlar «Yirmi Ruble»nin nöbette olduğunu sanarak derin bir uykuya daldılar.

Gece yarısı Stephanie kalktı, paltosunu, başlığını ve kürkünü giyerek öbür odaya geçti. Genellikle rehineleri avlunun sonuna kadar kızlardan biri götürürdü. Ama şimdi herkes uyuyordu. Stephanie koridora açılan kapının kolunu yavaşça çevirdi. Partizanlardan biri sobanın yanında gönül rahatlığıyla uzanmıştı; yanındaki tüfek duvara dayalı duruyordu. Bir süre hareket etmeden bekledi, sonra kapıyı yavaşça araladı. Avluda kimse yoktu. Stephanie, kalbi kuvvetle çarparak dışarı çıktı, biraz bekledikten sonra hızla büyük kapıya doğru yürümeye başladı. «Beni durdururlarsa, acele bir ihtiyacım olduğunu söylerim», diye kalbinin hızlı hızlı çarptığını duyarak düşündü.

Ama onu kimse durdurmadı. Çıktığı yol Çürüksular'a kadar uzanıyordu. Kocası tarafından verilen av partilerinde, Ladislas'la birlikte, soğuk bir şeyler yiyip içebilmek için bir çok kez gelmişti bu yerlere...

Evden uzaklaştıkça adımları sıklaşıyordu. Sonunda koşmaya başladı. Karda yürümek için pek uygun olmayan kürklü kar botları ayağını acıtıyordu. Bir türlü inanamıyordu özgürlüğüne kavuştuğuna. İki kilometre sonra yorulmaya başlamıştı. Böğründe bir yer ağrıyor, koşamıyordu. Kar botlarını atıp yola yeniden koyuldu. Ayaklarında uzun topuklu ayakkabılar kalmıştı.

Sonunda köpek havlamaları duyuldu. Kasabaya yaklaşırken polonezce konuşan bir ses onu durdurdu:

— Dur! Kim var orda?

Bir bahçe duvarının arkasından çıkan iki silâhlı adam koşarak geliyordu. Zaremba'nın askerleriydi bunlar.

★

— Kontes hazretleri korkmasınlar! Çavuş sizi şehre kadar götürecek. Yol kısa ve emindir, şimdi

oradan geldik. Hadi, yola koyulun!

Zaremba çavuşa bir işaret verdi.

Adam dizginleri tuttu ve atlar yola koyuldu. Stephanie kuşkuyla arkasına baktı. Zaremba'nın bölüğü tırısa kalkıp orman yolunu tutmuştu. Gün doğuyordu.

İlk uyanan, koridorda uyuya kalmış olan «Yirmi Ruble» oldu. Stephanie giderken kapıyı açık bırakmış, soğuk içine işlemişti. Herkesi uyandıran korkunç bir çığlık atacak kadar zamanı ancak bulabilmişti. «Kendinizi koruyun, çocuklar! Polonyalılar geldi!» Bu, onun son sözleri oldu; Zaremba tabancasıyla beynini uçurmuştu.

Raymond silâhlarına atıldı.

Askerler birdenbire koridora doluştular. Ptakha bir kedi gibi yerinden sıçrayıp tüfeğine koştu. Yattığı masadan, uykudan sersemlemiş bir şekilde inen Leon ne olup bittiğini anlayamıyordu.

İlk önce genç kızlar da bir şey anlamamıştı. Andre kapıya atıldı. Kapıyı açmasıyla kapaması bir oldu. Koridorda birkaç silâh patladı. Tahta parçaları havaya uçtu, birkaç kurşun kapıyı delmişti.

Andre bir mucize eseri sağ kalmıştı.

Leon en sonunda olup bitenleri anlamıştı. Masayı ters çevirip kapıya yasladı, sonra tüfeğine atıldı. Odanın öbür köşesinden Andre kapıya ateş ediyordu.

— Geriye! diye gürledi koridordan Zaremba. Ateşi kesin! Kontes içerde, oros... Geriye!

Koridor boşaldı.

— Nasıl olsa elimize geçecekler, içerde yalnızca üç sümüklü çocuk var, bir kurşun yanlışlıkla kontesi vurabilir, dedi teğmen, geri çekilmelerinin nedenini askerlerine açıklayarak.

— Bu namussuz olmasaydı — öfkeyle «Yirmi Ruble»nin cesedine bir tekme attı — onları uykuda bastıracaktık.

Ne oldu, bay Zaremba? Neden geri çekildi-

niz? dedi Ladislas, Zaremba'ya yaklaşarak. Askerlerin dövüşerek geri çekildiklerini görüyordu.

— Onları oradan, bir çarpışmaya girişmeden çıkartmalıyız. Uyanacak kadar zaman buldular, diye cevap verdi Zaremba korku içinde olan genç Moguelnitski'ye.

— Ama evin içine girmiştiniz bile?

Bu atılan taşa öfkelenen Zaremba kendini tutamadan cevap verdi.

— Evet, astsubay, içerdeydim ben. Ama sanırım siz yoktunuz. Takımınızın başına dönüp, sizden daha yüksek rütbeli subayların yanında böyle aşağılatıcı düşünceleri kendinize saklamanızı rica edeceğim. Ne yapacağımı bilirim ben!

Öfkeden deliye dönen Ladislas atına yarım çark yaptırarak uzaklaştı.

— Pencerelerin önüne sıralarla barikat kurun, diye emir verdi Raymond.

Rehinelerin bulunduğu odaya koşarak geçti, soluk yüzüyle Louise'i ve şaşkına dönmüş Françoise'ı gördü.

— Rica ederim, ne oluyor? Stephanie nerede? diye sordu Louise. Çılgına dönmüştü.

Raymond odaya aceleyle bir göz attı.

— Nasıl, nerede o? Burada olmalıydı! diye bağırdı.

— Ah! Şimdi anlaşıldı! Kaçmış kahpe! Zaferimiz ve şerefimiz bir uyku yüzünden güme gitti, dedi Ptakha arkasından. Sesi kızgınlıkla doluydu.

Louise onu kolundan tuttu.

— Ne yapacaksınız şimdi?

Ptakha kendini Louise'in ellerinden kurtardı.

— Hepimiz ölünceye kadar kendimizi savunacağız... Siz yere yatın, pencereden ateş edeceğim! Ne olursa olsun bizi canlı olarak ele geçiremeyecekler. Belki bizi yakalayacaklar, ama bu onlara çok pahalıya mal olacak.

Ağır divanı kudurmuşcasına pencerenin önüne itti.

— Peki siz, siz neden burada kaldınız diye sordu Raymond, Louise'e.

— Onun kaçacağını bilmiyordum... diye cevap verdi kontes zor duyulabilen bir sesle.

— Teğmenim, ahırda iki tanesini ele geçirdik, dedi teğmen Zaremba partizanları göstererek.

Zaremba eliyle askerlerinin kolaylıkla anlayacağı bir işaret yaptı.

Silâh sesleri ,ta evden duyuldu. Leon'la Ptakha, nişan çizgilerine giren herkesi öldürmeye hazır bir halde, divanı siper olarak kullanarak ne olup bittiğini anlamak için pencereye çıktılar.

— Hey, evdekiler, ateş etmeyin! Teğmenimiz sizinle konuşmak istiyor! diye kalın bir ses bağırdı bahçeden doğru.

Ev, sessizliğini korudu.

— Hepiniz dinleyin! Ben teğmen Zaremba'yım, albay Moguelnitski tarafından gönderildim... Beni duyuyor musunuz? diye bağırdı Zaremba.

— Duyuyoruz! Ne olacak? diye cevap verdi Pşeniçek.

— Size teslim olmanızı öneriyorum!

Sessizlik. Kadınlar, kendilerine emredilmiş olduğu gibi yere oturmuşlardı. Raymond, elinde mavzeriyle kapıyı gözlüyordu.

— Tekrarlıyorum! Teslim olmanızı öneriyorum! Eğer tutsağınız, kontes Moguelnitski yaşıyorsa hayatınızı bağışlayacağım. Eğer teslim olmazsanız hepiniz öldürüleceksiniz. Düşünmek için beş dakikanız var.

Ev, sessizliğini korudu. Ptakha'yla Pşenicek'in bakışlarından onların teslim olmayacaklarını anladı Louise. Bahçedekiler onu bekliyorlardı... Ölüm içeri girmek için bir delik bulmaya çalışarak evin çevresinde dolanıyordu...

— Nasıl, teslim oluyor musunuz?

— Defol, şeytan alsın canını, aşağılık herif! Tek kişi kalana kadar çarpışacağız! Yaşasın sosyalizm! diye bağırdı Andre.

BİRİNCİ KİTABIN SONU

İKİNCİ KİTAP

BİRİNCİ BÖLÜM

Avluda her kafadan bir ses çıkıyordu. Sonra Zaremba bağırdı:

— Son defa olarak söylüyorum: Teslim olun! Ev bir alay askerle sarılmıştır. Kimse sağ olarak kurtulamaz. Fikrimi değiştirmeden teslim olun. Size söylüyorum: Teslim olup kontesi serbest bırakırsanız ben de sizin kaçmanıza izin veririm.

İçerdekiler birbirlerine baktılar.

— Çocuk mu kandırıyor? dedi boğuk bir sesle Ptakha.

Bu söz üzerine Louise ayağa kalktı:

—Subayla konuşmama izin verin; serbest bırakılmanızı sağlarım! Şeref sözü veriyorum, sizi aldatmayacağım! Boş yere karşı koymayın, sizleri nasıl olsa öldürürler. Size yalvarırım bay Raievski! Gitgide büyüyen bir heyecanla Raymond'a doğru seyirtti.

Yorgunluktan bitik bir durumda olan Raymond ona bakmıyordu bile.

— Kontes hazretlerine güvenebilirsiniz. İyi kalpli bir kadındır o; kontes Stephanie'ye benzemez. Ailenin en dürüstü ve en iyisidir! Bu beklenmedik övgü Françoise'dan gelmişti.

Ptakha gözlerini bir süre Louise'e dikti. Louise'in kendisine bakan gözlerinden ne kadar dürüst bir insan olduğu anlaşılıyordu.

— İstediği zaman konuşabilir bana göre. Hiç olmazsa bunun ne sonuç vereceğini görürüz, dedi sonunda.

Kimse bu öneriye karşı çıkmadı. Herkes durumlarının umutsuz olduğunu anlamıştı.

Raymond da aynı düşüncede olduğunu bildirdi.

— Hadi, konuşun!

— Teğmen Zaremba, benim, Louise Moguelnitski!

— Siz yaşıyor musunuz, kontes hazretleri? Korkmayın, sizi hemen kurtaracağız! diye bağırdı Zaremba.

— Gördüğünüz gibi hayattayım. Burada bulunanların serbest bırakılacağı üzerine söz verir misiniz, teğmen? Onlar da dövüşmeden teslim olacaklar.

— Teslim olsunlar, serbest bırakayım.

— Bu bir subay ve erkek sözü mü? Ben de söz verdim. Şerefimi kaybetmemi istemezsiniz, değil mi? Dosdoğru konuşun!

— Serbest bırakırım, hemen teslim olsunlar.

— Şerefinize güveniyorum, teğmen Zaremba. Onlardan silâhlarını bırakmalarını isteyeceğim.

Louise Raymond'a döndü.

— Zaremba'yı tanırım; şerefli bir subaydır. Sözünü mutlaka tutar. Silâhlarınızı bırakın, sizi serbest bırakacak, bundan eminim, dedi yalvararak.

— Ne dersin Sarah? diye sordu Raymond genç kıza doğru eğilerek.

— Bizi aldatırlar Raymond... İnanamayız onlara, aldatırlar bizi!

— Hayır, buna cesaret edemezler. Sizi koruyacağım, dedi Louise.

Kısa süren bir tartışmadan sonra teslim olmaya karar verdiler.

İlk dışarı çıkan Ptakha'ydı. Çıkar çıkmaz topal partizanın cesedine ayağı takıldı. Ve ilk defa olarak korktu.

Ev askerlerle sarılmıştı. Merdivenin önünde, Zaremba, elinde tabancayla ayakta duruyordu. Ptakha, Zaremba'nın gözlerine bakar bakmaz bu avlıdan dışarı çıkamayacağını anladı. Kendi kendine acıdı.

En sonra Louise kadınlarla birlikte dışarı çıktı. Askerler gençlerin üzerlerine saldırıp üstlerini başlarını aramaya koyuldular. Aralarından birkaçı eve koşup silâhlarını toplamaya gitti.

Zaremba mahmuzlarını birbirine çarparak selâm verdi

— Bu mutlu sondan sonra sizi kutlarım, kontes.

— Merhaba, teğmen Zaremba!

Louise, teğmenin elini sıktı.

— Götürün onları! diye emir verdi teğmen. Yeniden Louise'e döndü: Söyleyin bana, bu aşağılık herifler size iyi davrandı mı?

— Çok iyi davrandılar. Onları hemen serbest bırakacaksınız, değil mi?

Zaremba horgörüyle gülümsedi.

— Bundan söz etmeye bile gerek yok! Bu hainler için... Tanrı'ya şükür, sapasağlamsınız! Albay bütün gece boyunca uyuyamadı. Gelin, sizi kızağa kadar götüreyim. Kont Ladislas da bizimle birlikteydi. Aramızda ufak bir tartışma çıktı, işte orada... dedi Zaremba, Louise'in koluna girerken.

— Teğmen Zaremba, ben buradayken onları bırakmanızı istiyorum. Sözünüze güveniyorum, ama onlar benim sözlerime güvenip teslim olduklarından, serbest bırakılışlarını görmekle yükümlü tutuyorum kendimi, dedi kuşkulanmaya başlayan Louise.

— Siz ne sözünden konuşuyorsunuz Allah aşkına? Siz bize yardım ettiniz, bunun için size çok teşekkür ederiz. Bu «bidlo»lar için o kadar üzülmeye değmez hem.

Bir asker, sanki teğmenin yakalananlar hakkındaki düşüncesini açığa vurmak istercesine dip-

çikle Olessia'nın suratına vurdu.

— Sana yürü dedik! diye kükredi asker, arkadaşlarından uzaklaşmak istemeyen Olessia'ya.

Olessia düştü. Ptakha askerin üzerine atıldı.

— Dokunma ona!

Çavuş Kobylski Andre'yi, yüzünün ortalık yerine korkunç bir dipçik darbesi vurarak yere düşürdü.

— Katiller, bu mu sizin verdiğiniz söz! diye bağırdı Sarah.

Şaklayan bir kırbaç, yüzünde kandan bir iz bıraktı. Sarah'yı korumak için ileri atılan Raymond, önünde duran askeri yere yıktı. Zaremba ateş etti, ama vuramadı. Dipçik ve mahmuz darbeleri Raymond'u düşürdü.

Leon, arkadaşını kurtarmak için kendini silâhsız olarak kalabalığın içine attı.

Bu sırada, Kobylski'yle iki asker, ayağa kalkmış olan Olessia'yı tutmaya çalışıyorlar, yerlerde sürüklüyorlardı. Françoise peşlerinden koştu.

— Onu nereye götürüyorsunuz, sefiller! Kontes hazretleri, imdat! diye bağırdı Françoise. Şaşkına dönmüştü.

Olessia'yı tutmuş bırakmıyordu.

— Zaremba, bu alçaklığına son verin! Sizden nefret deiyorum! Siz bir... canisiniz! diye bağırdı Louise.

Teğmenin yüzü kıpkırmızı kesildi.

— Geriye! Yerlerinize dönün! Oros... diye bağırdı. Kobylski, duyuyor musun beni, bırakın şu kızı!

Askerler Olessia'yı bıraktılar. Yakalananların üzerine yağmur gibi yağan dipçikleri durdu. Karda kımıldamaksızın yatan Ptakha'nın kandan görünmeyen suratına, mahmuzların Raymond'la Sarah'nın yüzlerinde bıraktığı kanlı izlere kâbus görüyormuş gibi bakıyordu Louise. Andre kıpırdadı, aklı başına geliyordu. Louise ona doğru hıçkırarak eğildi. Kalkmasına yardım etti. Andre titreyerek doğruldu. Lo-

uise'e vahşi bir nefretle baktı: kuvvetli bir öksürüğe tutuldu ,ezilmiş dudaklarını zorla oynatarak avucunun içine üç kanlı diş tükürdü.

— Gelin, kontes. Sizin yeriniz burası değil, dedi kuru bir sesle Zaremba.

— Bu gençlerin serbest bırakıldıklarını görmedikçe yerimden kıpırdamam! diye bağırdı Louise teğmene nefretle bakarak.

— Kontes hazretleri, buradan gitmenizi rica ediyorum. Kızak sizi bekliyor. Onlara, yasaların gösterdiği şekilde davranılacak, dedi Zaremba daha da kuru bir sesle.

Louise birdenbire ona döndü. Gözlerinden okunan nefret teğmeni rahatsız ediyordu.

— Zaremba, siz câni herifin tekisiniz! Ama şunu iyi bilin: Aralarından herhangi birini öldürürseniz ben de kendimi öldürürüm! Yemin ederim ki öldürürüm!

— Size söz veriyorum, kontes, hiçbirisini kurşuna dizmeyeceğim, dedi birkaç adım gerileyerek. Ama onları bırakamam, buna yetkim yok.

Çevrelerinde askerler olduğu halde, birbirlerine sokularak yürüyorlardı. Ptakha hâlâ kan tükürüyor, karın üzerinde kırmızı lekeler bırakıyordu. Onlara kimse vurmuyordu artık; Louise onları kızakla umutsuz bir şekilde izliyordu. Bir askerin yanına oturan Françoise'ın kalbi isyan ediyordu.

Raymond, koluna gitgide daha fazla yaslanan, yorgunluktan bitmiş olan Andre'ye dayanak oluyor, onu dirseğinden sıkıca tutuyordu.

— Uyurken şerefimizden olduk, Raymond! Üç dişimi kırmakla iyi yaptılar; şimdi kiminle işim olduğunu biliyorum!...

Sotchi-Moskova, 1934-1936

SONSÖZ

Fırtınayla Gelenler Nicolay Ostrovski'nin ikinci romanıdır. Bu romanın ilk kitabını ölüm tarihi olan 22 aralık 1936'dan birkaç gün önce bitirmiş, geriye yalnızca tasarladığı ciltlerin plan ve taslakları kalmıştır.

Ve Çeliğe Su Verildi'nin unutulmaz yazarı, Vilia'lı bir çiftçi ailenin çocuğudur ve 1904 yılında dünyaya gelmiştir. **Fırtınayla Gelenler**'in geçtiği Volhynie'nin bir köyü olan Vilia, bugün Ukranya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Rovno bölgesinde bir ilçesidir.

Çoban yardımcılığı, alıçı yamaklığı, demiryolu memurluğu yapan Ostrovski, 1919 yılında Kızıl Orduya katıldı ve özellikle Boudienny'nin ilk süvari alayında savaştı. Lvov önlerinde tehlikeli bir şekilde yaralandı. Bu iç-savaştan sonra Kiev'deki demiryolu atölyelerinde çalıştı ve gençlik örgütlerinde yeraldı.

Kötürüm ve kör olduğu 1924 yılında gençliğin duygularını alevlendirmek için bir roman yazmaya karar verdi. 1930 yılında yazmaya başladığı **Ve Çeliğe Su Verildi**, 1932 - 1934 yılları arasında yayımlandı.

Sovyet gençliğinin ilk neslini anlatan bu tipik romanın ardından 1918-1919 yıllarında Polonya'yla Ukranya'da geçen büyük bir tarihsel yapıta girişmeye karar verdi. Ve böylece **Fırtınayla Gelenler** yaratılmış oldu.

★

Ostrovski'nin romanındaki kişilerin gelecekteki kaderleri ne olmalıydı? Moskova ve Sotchi'deki Ostrovski müzelerinde saklanan yazarın notlarıyla karalamaları, yapıtın genel havasını sezinlememizi sağlıyor.

İkinci Kitap; bir yandan düşmanın güçlerini birleştir-

mesini, Petlioura'yla işbirliği eden derebeylik Polonya'sı tarafından Ukranya'nın bir kısmının işgâl edilmesini; öbür yandan da küçük partizan gruplarından filizlenmeye başlayan Kızıl Ordu'nun örgütlenmesini, köylü kitlelerinin köy asilleriyle savaşını halkın sömürücülere tüm olarak başkaldırmasına yol açan ve ülkenin çeşitli yerlerinde patlak veren ayaklanmaları göstermeliydi. Petlioura çeteleri, Kızıl Ordu tarafından ezilecekti.

Ostrovski, Üçüncü Kitabında, Sovyetlerin genç Cumhuriyetine karşı Pilsudski taraftarlarının açtığı hayasız saldırının ayrıntılı bir tablosunu çizmek istemişti. Sovyetlerin küçük ordusu yiğiçe dayanıyor; on üç bin adam, ayağının tırnağından saçının teline kadar silâhlı altmış bin askerle savaşıyor. Pilsudski taraftarları Kiev'i ele geçiriyor. Buna en çok sevinen kapitalist dünya oluyor. Ama Kızıl ordu, ilk süvari ordusunun çarpışma kıtalarını Ouman yakınında topluyor. Korkunç bir hamle, düşmanı geri çekilmek zorunda bırakıyor. Zafer dolu karşı saldırı da uydurma bölükleri Ukranya topraklarından kovuyor. Faşistlerin vahşeti dört bir yana yayılıyor; binaların yıkılması, insanlarla yapıların göz yaşına bakılmaksızın, barbarca yok edilmesi, yakılan köyler, yağma edilen garlar, «kültürü koruduklarını» öne süren vahşi insanların kanlı eylemleri.

Ostrovski, kahramanlarından söz ederken sık sık şöyle derdi : **Bana çok yakın olan bu sevgili insanlar bir an olsun aklımdan çıkmazlar.** Kaderlerinin büyük bir bölümünü önceden sezinliyordu. İç-savaş sınavını başarıyla verdikten sonra, yiğitçe savaştıkları yeni hayatta etkin ve çalışkan birer kurucu oldular.

Olessia, babasının, makinist Kovallo'nun izinden giderek Kızıl Ordu'ya katılmıştı. Güzelim saç örgülerini kesmiş, erkek çocuklar gibi giyinmiş, Çaçabel'in yönettiği bir birliğin en gözüpek süvarilerinden biri olmuştu. Çaçabel ona aşık olduğunu açıklamış, o da, tüm Ukranya'nın özgürlüğe kavuşmasından ve savaşın bitiminden sonra evlenmeyi kabul etmişti.

Bununla birlikte, Çaçabel, ona vermiş olduğu bağlılık sözüne saygı göstermemişti. Onun bir sarhoşluk anında yaşadığı macerayı öğrenen Olessia, bu ihaneti hiçbir zaman bağışlamamış, onunla bir daha barışmamak üzere bozuşmuştu.

Savaştan sonra doğduğu şehre dönen genç kız, kendisinden az sonra savaş alanından gelen Andre Ptakha'nın askerî başarılarını öğrenir.

Olessia'nın Çaçabel'le evlenmeyi kabul etmesinden sonra umutsuzluğa kapılan Andre, savaş alanlarında ölümü aramıştır. Ateşli yapısı, senyörlere karşı olan kini, onu, delicesine gözüpeklik isteyen girişimlere itmişti. Ama, en tehlikeli durumlardan bile kurtulmuş, göstermiş olduğu başarılardan ötürü Kızıl Bayrak nişanıyla ödüllendirilmişti.

Andre, Olessia'nın şehirde bulunduğunu ve hiçbir bağı olmadığını büyük bir sevinçle öğrendi... İki eski dost gibi karşılaştılar. Genç adamın davranışından ve bağlılığından etkilenen Olessia, babasının ölümünden sonra kendisi için en değerli varlığın Andre olduğunu anlamıştı.

Onların bir arada geçirdikleri mutlu hayattan, evliliklerinin meyvası olan kara gözlü bebekten ve Andre'nin oğluna olan sevgisinden büyük bir sevecenlikle söz etmektedir Ostrovski.

★

Vassilek'in, Ostrovski için büyük değeri vardır, çünkü yazar, bu kişiye kendi gerçek yaşamının pek çok öğesini katmıştır. Gençliğinde gizli bir ihtilâlci komitenin bildirilerini yapıştırmış olan Ostrovski gibi, Vassilek de, jandarmaların burnunun dibinde, bolşeviklerin bildirilerini dağıtmıştır. İkisi de Kızıl Ordu'ya katılmak için evlerini terk etmişlerdir. Ve Vassilek, herkesin üzerine titrediği bir insan, bir süvari bölüğünün gözbebeği olur.

Andre, kardeşinin ne olduğunu bilmemekte, bu gürültücü çocuğun ne olabileceğini kendi kendine sormaktadır. Bir gün ,çok büyük bir raslantı sonucu, onunla savaş alanında karşılaşır.

Bir grup saavşçıyla birlikte bir nehri son hızla geçme emrini alan Andre, bir süvari bölüğünün tıkamış olduğu köprüye varır. Kendine geçecek bir yol açarken bir kırbaç şaklar ve yüzünü kanatır. Tam karşılık vereceği anda elleri havada, olduğu yerde donar kalır; kendine çok büyük gelen bir kaputun içinde kaybolmuş, koskoca bir kürk kalpağı kaşlarına kadar indirmiş olan Vassilek'i tanımıştır. Çocuğun bu gülünç görünümü karşısında Andre, ona sarılmadan ön-

cc, büyük bir kahkaha atar.

Sonra uzun bir süre için birbirlerinden ayrılırlar. Vas silek orduda kalır. Savaştan sonra ,askerlik görevini yerin getireceği yaşa geldiğinde bir hava okuluna girer.

★

Raymond Raievski ne olmuştur? Ostrovski ondan söz etmez. Belki de hayatı konusunda daha açık seçik bir fikir edinememiştir. Bununla birlikte Raymond'un, büyük bolşevik partisinin sağlam ve en iyi savaşçılarından biri olan babasının yolundan gideceğini bilmektedir.

«Profesyonel» ihtilâlci bir âile içinde yitştirilen Raymond, duraksama nedir bilmez. Ona en tehlikeli bölgelerde raslanır, Polonya'nın, Çekeslovakya'nın gizli komünist örgütlerinde savaşır.

Leon Pşeniçek'in hayatıysa oldukça acıklı bir şekil alır. Daha ilk savaşlarında bir bacağını kaybeder. Sakatlığının acısını bütün ağırlığıyla duyar. En sonunda, Françoise'la karşılaştığı bir su değirmeninde iş bulur. Kocasının hırçın zorbalığından bıkan Françoise evini terk edip değirmenin sahibi olan ailesinin yanına gelmiştir.

Pşeniçek, kendisine bütün kalbiyle acıyan Françoise'a aşık olur. Ama mutlulukları çok kısa sürer: Françoise gururundan, kadınlık onurunun kırılmasından komşularının sakat adamla genç ve güzel kadın arkadaşını izleyen acı dolu bakışlarından rahatsız olmaktadır.

Françoise'ın bu ruhsal durumu Pşeniçek'in gözünden kaçmaz, kalbi parçalanarak gitmesine izin verir; orduya dönmek niyetindedir. Onu kabaca itmekte, kendisiyle alay etmektedir bazıları: «Sen kazlara baksan daha iyi edersin; zaten işimiz başımızdan aşkın, bir de sakatla uğraşmayalım». Bununla birlikte bir partizan ordusuna ahçı olarak girmeyi başarır (eskiden şekercilik yapardı). Turna palazı çorbasını pişirmedeki ve elmalı turtalar yapmadaki ustalığından ötürü herkesin sonsuz beğenisini kazanır.

Ama yalnızca savaşa dönmeyi istemektedir. İşlerini bitirdikten sonra arkadaşlarına, mitralyözleri açıp temizlemelerinde yardımcı olur ve bu konuda öğrenmediği tek bir nokta kalmaz. Bölük kumandanını kendisini de birlikte götürmeleri için kandırır ve büyük bir gözüpeklikle, düşman

hatlarına saldırır. İki kere Kızıl Bayrak nişanıyla ödüllendirilir.

Savaştan sonra ona son derece geliştirilmiş bir takma bacak takarlar, artık sakat olduğunu anlamak imkânsızdır.

Yeniden Françoise'la karşılaşır günün birinde. Bu kez birleşmeleri, geçirmiş oldukları zorlu sınavların etkisiyle sağlam olur. Françoise girişkenlik dolu, enerjik bir militan, bir Sovyet canlandırıcısı olmuştur. Pşeniçek de büyük bir başarıyla bir işletmeyi yönetmektedir.

Bir mucize eseri kurtulan Sarah'nın dışında, bütün Michelson ailesi bir pogromda yok olur. Sarah, ailesinin cesetleri üstüne, bütün gücünü halkının özgürlüğü için savaşarak harcayacağına yemin eder. Daha sonraları önemli bir mevkiye ulaşır. İnancı, prensiplerine sıkı sıkıya bağlılığı, kendine olan sarsılmaz saygısı, kitleler karşısında ona sonsuz bir prestij sağlar.

Korkunç felâket tüm gençliğini yaslara boğmuş ve bu yas ölümüne kadar sürmüştür; gözleri bir mutsuzluk, bir keder bulutuyla kaplıdır ve ancak pek ender olarak güzel yüzünde bir gülümsemenin belirdiği görülür.

Casimir'le Ladislas Moguelnitski utanç verici bir ölümle ölmüşlerdir.

Bu ölüm üzerine Ostrovski pek çok şekil düşünmüştü. En son düşündüğü şekle göre Casimir, en sonunda, Françoise'a yaptığı incitmeleri, aşağılatmaları büyük bir zevkle kendisine ödeten Pşigodski'nin elleri arasında can verir.

Ladislas'sa partizanların eline düşer. Unvanından da, bütün servetinden de vazgeçer, arkadaşlarını ele verir, partizanlara «büyük ödüller» dağıtmayı vadeder. Tüm bunları hayatını kurtarmak için yapar, ama yine de en bayağı alçaklar gibi ölür.

Ya Louise?

Karısını düşünürken Edouard Moguelnitski ondan alçak gönüllülükle «Romantik bir insan!» diye söz etmektedir. Gerçekten de öyledir. Sienkiewicz ve Zeromski'nin romanlarıyla beslenen Louise gerçek hayattan çok uzak kalmıştır. Kocasının, saflıkla, bir ideal uğruna çarpıştığını sanır, ama hayat acımasızca açar gözlerini. Pek çok okuyucunun beklediği gibi ihtilâl saflarına geçmez. «İnsancılığı» o kadar uzun boylu değildir. Savaşın dehşetinden uzaklaşmak için İngiltere'ye yerleşir.

Edouard Moguelnitski, malikânesini kurtarmak için halkla giriştiği savaşta gerçek yüzünü ortaya koyar. Bu yüz o kadar iğrençtir ki, onu delicesine seven karısı bile varlığına dayanamaz duruma gelir.

Ostrovski, Louise'den şöyle söz etmektedir **Louise, onu nereye çekmek istediğimi kendi kendilerine soran pek çok insanın kaygı ve itirazlarını ortaya çıkarır. Ama onu daha fazla yükseltmeyeceğim. İnsancılığının doruğuna erişmiştir o.**

Romancı, Edouard'ı, sivil savaşın bitiminden sonra Fransa'da önemli bir diplomatik görevde göstermek niyetindeydi. Genç okurlar, tüm halk düşmanlarının ortadan kaldırılamadığını, Edouard'ların, dizginlenmesi çok güç olan tehlikeli hasımların, malikânelerini ve servetlerini korumak için herşeyi yapmaya hazır insanların, her zaman bulunduğunu bilmelidirler.

Fırtınayla Gelenler romanındaki kişilerin sonu yukarıda kısaca anlatıldığı gibi olmuştur. Ama elimizde kalan sayfalar, Ostrovski'nin sona erdiremediği yapıtının zamanımızın belirli dönemlerini anlatan bu hayranlık uyandırıcı birinci cildi bile, yapıtın bütününün enginliğine ve güçlülüğüne bir değer biçmemizi sağlamaktadır.

FIRTINAYLA GELENLER: VE ÇELİGE SU VERİLDİ'nin yazarı OSTROVSKİ'nin ikinci kitabıdır. Kendini halka adamış bir insan olan OSTROVSKİ, diğer eserinde olduğu gibi FIRTANAYLA GELENLER'de gene işçilerin, köylülerin mücadelesini anlatıyor. Halkın mücadelesi karşısında gerileyen sömürücü sınıfların durumlarını sergilerken, onların politikalarını ve sınıf çıkarları için direnmelerini yansıtıyor.

Mücadelede en önemli olan şeylerin örgütlenme ve kitle çizgisi olduğunu gösteren OSTROVSKİ; mücadelenin yolunu, ilkelerini açıklamakta, karşılaşacağımız sorunlara ışık tutmaktadır. Elinizdeki kitap, eserin hiç kısaltılmadan yapılmış tam çevirisidir.

Fiatı 25 lira

kapak: mustafa delioğlu

ARARAT YAYINEVİ